

Ant. Vaičiulaičio 'Pasakojimai'

JONAS AISTIS, Brooklyn, N. Y.

Neseniai knygų rinkoje pasirodė Ventos leidyklos išleista Antano Vaičiulaičio parinktųjų novelių knyga **Pasakojimai**. Tai didelis, arti pusketvirto šimto puslapių, novelių rinkinys. Jame telpa dvidešimt viena novelė. Jos yra parinktos iš keturių novelių knygų, ir būtent: Vakaras sargo namely, Vidudienis kaimo smuklėj, Pelkių takas ir Kur bakūžė samanota. Knygos gale pridėta J. Brazaičio apybraiža apie Antano Vaičiulaičio kūrybą ir kitokia veikle. Prie to reikia pridėti, kad knyga labai gražiai atspausdinta, su skoningu dailininko Telesforo Valiaus aplanku. Vienu žodžiu, tai visais atžvilgiais švariai, skoningai ir patraukliai išleista knyga.

Autorius

Antanas Vaičiulaitis gimė 1906.6.23 D. Selvių k., Vilkaviškio valsč. ir apskr. Mokėsi bei studijavo Vilkaviškyje ir Kaune, be to, studijas gilinavo Prancūzijoje. Rašytojas, pedagogas, laikraštinkas, kritikas. Raštus pradėjo skelbti 1926 m.

Tos menkos biografines žinias yra būdingos. Autorius yra lietuviškosios mokyklos išauklėtas ir nepriklausomoje Lietuvoje sūbrėjęs rašytojas. Tai J. Grušo, J. Paukštelio, V. Ramono, P. Cvirkos, K. Borūtos ir kitų kartos rašytojas-pasakotojas. Iš viso šio pasakotojų būrio jis išsiskiria tuo brožu, kad jis yra išimtinai vakarietiškos dvasios rašytojas. Jame visai nejauciama dažnam būdingos rusiškosios literatūros įtakos. Tuo jis yra reta ir sveikintina išimtis.

Jo novelėse nėra nieko nepribrendusio

Anksti susipažinęs su tuoliai kiniais prancūzų pasakotojais, Vaičiulaitis labai taikliai įsisavino prancūzų pasakotojų grakštų lengvumą, žaismingumą, ir giedrumą. Jo pasakojime visuomet jaučiamas tarpas tarp kūrėjo ir kūrinio. Autorius žaidžia vaizduojamųjų žmonių buitimi ir tuo pačiu daro tą buiti žaismingą. Net kai vaizduojamųjų buitis yra sunki ir skurdi, net kai įvykių arba veiksmo raida eina neatšaukiamos nelaimės linkme, net ir tada Vaičiulaitis yra vakarietiškai arba olimpiškai giedras. Jo kūryboje gavalas apvaldytas. Jis nepriklausomai rašytojų rūšiai, kurie mus patraukia arba stebina gaivalo netarpiškumu. Jo novelėse nėra nieko nepribrendusio, ir visa yra ilgai išnešiotą širdyje, ir visa yra pilnai apmąstyta.

Jis ima atsitikimą, pasirenka vietas, laiko ir aplinkos būdinguosius požymius ir visa tai apvelka gališko taiklumo ir plonumo drabužiais. Man tat atrodo, kad J. Brazaičio tvirtinimas, jog "Vaičiulaitis mažiau atsispiria į konkretų laiką ir vietą", nėra teisingas. Priešingai, man atrodo, jis per daug remiasi į laiką ir vietą, ir kaip tik į konkretę vietą ir į konkretų laiką. Kartais tai autoriui net į neaudą išeina, kaip, sakysime, "Šiaurietėje" autorius taip yra tikro ir konkretaus įvykio įtakoję, kad net charakteriuose ir fabuloje dėlto labai nukenčia meniškoji tikruma.

Lietuviško kaimo siužetai

Net toks universalus lietuviškojo sodžiaus siužetas, kaip "Tėvo kelnės", yra meniškai sprendžiamas taip, jog dėl įvykio konkretumo negali būti jokios abejonės. Dėlto kairurie Vaičiulaičio fabulos sprendimai atrodo

kiek naivoki ir susidar visai priešingas įspūdis, ir būtent, kad autorius aukoja tikrumą meniškumui. Tą jojo kūrybos brožą pailustruosime kitu pavyzdžiu. Sakysime toks siužetas, kaip "Vidudienis kaimo smuklėje" gali atrodyti neturįs "vietos ir laiko" žymių. Dar daugiau, gali atrodyti, kad siužetas yra paimtas iš visai mums svetimos buities ir visai mūsų kraštui, net nebūdingas. Ir vis tai dėl pasakojimo rafinuotumo. Gal nedaug mes turėjome bajorų, kurie buvo taip guvūs vienuolių regulų kazuist'koje, kaip Severinas Sendriškis, tačiau ir čia autorius mums tyčia tirština vietos kolorito požymius: "kai pro sąsparas sušvilpė vėjas ir palangėj nulenkę kiekčius". Niekur

Antanas Vaičiulaitis

kitur netenka jieskoti tokių vietos kolorito atributų, kaip tik lietuviškame ir dar gerokai apeleistame kaimo. Ir kaip tik dėl to ir pati novelė yra viena iš pačių geriausiųjų.

Humoras ir žaismingumas

Vaičiulaitis turi labai brangią ir retą mūsų humoro dovaną. Deja, jis jos pilnai nėra išnaudojęs. Jis toje srityje yra išdėjęs labai gerą mokyklą, Cituojame:

"Kas ten? Man atrodo, kad palangėj gaidys pragydo. — Tikra tiesa — geriausias veislės gaidys, kokios niekur neradite, — gyrėsi šeimnininkas, dviem pirštais suėmęs barzdos žiupsnį.

— Kam pirma jo nepaminėjai? — Juk prašėt vištu. Tariau, kad gaidžiu nemėgstat..."

To tikrai Valančiaus mokykloje Vaičiulaitis galėjo išmokti. Pasakojimo pobūdis net pati veiksma keldintų žemaitijon, tačiau iš kitų smulkmenų ("dabar gyvenu Kaune") veiksmą ir kūrėjo įtętimą kažkur tarp Kauno ir Vilniaus pavieškelinėje smuklėje, ir daug au negu pusiaukeyje, nes tos pat dienos vakare pamato "sp'ndinčius Vilniaus bokštus toli slėny". Tiesa, kairur žaismingumas, sakykume, peržengia r'ba. Turiu galvoje šaip neblogai sukirptą novelę "Prelato vynas". Iš per daug didelio literatūrinio žaismingumo Vaičiulaičio vagys netenka viso savo pašaukimui ir verslui būdingo rimtumo. Juk vagies profesija yra rimta ir net pavojinga, be to, ir vagių rei-

kia arba įgimto gabumo, arba profesinio igudimo, pas'ekiamo "prakaitu ir kančiomis". Dėlto ir susidaro įspūdis, kad čia veikia ir kalba ne vagys, o šiaip sau nieko bendra su profesija ir pašaukimu neturį žali kaimo bernieliai.

Trys jo novelių rūšys

Fabulos traktavimu Vaičiulaičio novelės gal'ima būtų suskirstyti į tris rūšis: anekdotinio arba tikros novelės pobūdžio pasakojimai (pati gausiausia rūšis ir įvairiausia rūšis); likiminio atsitikimo pasakojimai, kur sutinkame labai stiprių dalykų, tačiau juos įvykiai nespina organiškai ir nesisprendžia meniškiosios tiesos logika, kaip "Pelkių takas", "Krioklininkų Jievtutė" ir k'iti, ir, galop, tokie dalykai, kaip "Apaštalu iškeliaimas". Šio pasakojimo genezė gali būti labai paprasta, ir greičiausiai slypi kurios nors bažnyčios ikonografijoje. Jis

Julija Švabaitė

Pavasaris

Vėl tave aplankė žalio sodo džiaugsmas
Vėl atkris drugeliai mėlynais sparnais
Baltą rytą g'ievoj vėją pasigausim
Baltą rytą džiaugsis pilys ir kalnai...

Ir sugrįš iš tolo s'abrabinės kregždės
Ir po tavo stogu susikraus lizdas,
Gera bus gyventi, žieduose nuskeisti
Gera bus ir laimė širdyje pajust...

Ateikite, žmonės!

Ateikite, ateikite, žmonės,
Aš tik vieno iš jūsų jieskojau,
Aš tik vieno iš jūs milijonų,
Tik vieno,
Kuris
Kaip istorinis Kristus ateitų
Ir man dovanotų
Savo gerumo dovaną...

Kančios Nokturnas

Siųsk man, Viešpatie, kančią, ilgiesiu plak mano sielą, nerimu širdį sužeisk!
Tegu dienos — fizinės kančios, tegu naktys — laukas erškėčių, — mano džiaugsmo sapnus išdraskyk, žaizdomis išklok mano guolį...
Troškulys tegu bėga man gyslom ir žaizdų tegu niekas nešluosto ir gerosios rankos neglosto mano degančių skruostų...
Leisk blaškytis didžiausioj kančioj, kruvinoj kančioj leisk mirti, Kūdikystės dienų neprišaukus, nebūčiau motinos pirštų...
Jos akių paskutinio žvilgsnio iš savęs negaliu aš išplėsti... Duok jos ranką vaškine, kaulėtą ant krūtinės šią nakt man uždėti...
Iš jos lūpų aš gėriau lopsinę, jos ramybė man saldino miegą, ar galiu aš maldauti ramybės begalinėj kančioj?..
Siųsk man, Viešpatie, kančią, siųsk man kančią viso pasaulio, sunkų kryžių baisaus ištrimimo ant pečių man vienai tik uždėk!..
Tik namo sugrąžinki našlaičius, nuramink ten verciančią motiną, leisk senėjams ramybėje mirti, kankinians nušluostyk žaizdas...

ANGLŲ RAŠYTOJAI IR JŲ KŪRYBA

J. KUZMICKIS, D. Britanija

Paskutinių kelių metų bėgyje D. Britanijoje serijomis leidžiamos nedidelės brošiūrėlės, pavadintos "Rašytojai ir jų kūryba" vardu. Tų brošiūrėlių ligšiol išleista apie šešiasdešimt, ir jose patiekiami kondensuoti essey apie tokius rašytojus ir jų kūrybą, kaip Blake, Collingwood, Walter de la Mare, Fielding ir k.

Pažymėtina, kad tos serijos brošiūrose nagrinėjami ne tik seni, sakykume klasikai, bet ir paskutinių laikų labiau pasižymėję rašytojai. Tokiu būdu peržvelgus tuos leidinius, galima susidaryti ne tik apyplinį vaizdą apie anglų literatūrą, bet ir apie pastarųjų laikų literatūros istorikų pažiūras į rašytojus ir jų kūrybą.

Klasikų atranka

Paprastai apie dabarties rašytojus negalima pasakyti sprendžiamo žodžio, kol jie tebėra savo kūrybės galios potencijoje: laiku bėgant kairurie šių dienų rašytojų vardai nubluks, kai kurie ateityje užims tvirtas pozicijas. Kurkas įdomiau peržvelgti vadinamų klasikų sąrašą, nes tuojau susiduriame su klausimu: kodėl, šių literatūros istorikų nuomone, kairurie senieji rašytojai šiandien nustojo aktualumo, nors jie objektyviai imant atrodo stipresni, nei tie, kurie tos serijos leidiniuose taip keliami?

Ir taip minėtoje serijoje minimas ir nagrinėjamas Shakespeare, tačiau praleistas ir Spenser, ir Chaucer, ir Donne. Praleisti ir tokie anglų mintytojai kaip Hobbes, Locke ar Hume, nors jie savo metu padarė didelį įtakos ir Europos galvoji- mui.

Priešingai, — nors istorikai kritiškai atsišlepė apie tokius rašytojus, kaip Johnson, Milton, Pope ir Swift, jiems paskirti atskiri leidiniai. Pradedant XVIII a., vis daugiau žinomų vardų apleidžiama, nieko apie juos nekalbant.

Koks tos atrankos tikslas? Galima manyti, kad "Rašytojai ir jų kūrybos" pirmųjų 60 leidinių serijoje parinkti tie, o ne kiti rašytojai dėlto, kad jais labiausiai domisi svetimaučiai studentai, studijuoją anglų literatūrą.

Tie studentai, be abejo, buvo girdėję apie Oskarą Wilde, Hopkinsą, Christofer'ą Frey, tačiau abejotina, ar jie buvo ką girdėję apie Disraelį, G. Moore ar R. Bridges.

Taigi, serijos tikslas galėjo būti vesti nepatyrusių skaitytojų nuo jam žinomų rašytojų prie mažiau ar visai nežinomų. Ta prasme patiems anglams kykla įdomūs klausimai, kaip — kodėl užsienyje tas, o ne kitas rašytojas labiau žinomas? Kodėl giliis erudicijos rašytojas pasilieka kitų šešėlyje? Kodėl kitas rašytojas pradžioje susilaukia plataus garso, o paskui nueina į užmarštį?

Be abejo, sunku į tokius klausimus atsakyti, nes gali būti įvairių to fenomeno priežasčių. Tačiau vėl pastebėtina, kad atrodytų, jog labiausiai įdomiamajam XIX a. rašytojais, kada ypačiai buvo madoje sentimentalizmas. Kai daugiausia dėmesio kreipiama į rašytojus, įglaustus tarp Jane Austen ir Arnoldo, atrodo, kad skaitytojai nesąmoningai įstrigo į to meto literatūrą. Kitokios išvaizdos negalima daryti, esant ne taip toli kaip Keats, Shelley ar Tennyson vardais, o apysakai su Dickensu ir Thackeray.

KULTŪRINĖ KRONIKA

— **Arte Sacra Lituanica.** To kiu vardu Lietuvos Religinio Meno paroda bus atidaryta š. m. liepos 18 d. 4 val. p. p. Escuela Nacional das Belas Artes rūmuose Rio de Janeiro ryšium su 36-tu Tarptautiniu Eucharistiniu kongresu, kuriame lietuviai turi autonominę sekciją. Telkinėmis viso laisvojo pasaulio lietuvių jėgomis Lietuvos pasiuntinybė Rio de Janeiro pavyko surinkti gausų skaičių būdingų eksponatų, iš kurių svarbiausi: per 200 gražiausių kryžių, bažnyčių, ypač Vilniaus, liaudies menininkų ir nepriklausomos Lietuvos kūrėjų darbų fotografijų; koptylėlių, šventųjų statulų, medžio raižinių etc.

Bus išstatyta Adomo Trumpio, gyv. Sao Paulo, medžio drožiniai ir statulos, kurių didžiausią (per du metrus aukštumo) yra Kristaus Valdovo majestotiška, auksu dengta, figūra. Būdinga, kad Adomas Trumpis, kuriam jau toli per 100 metų, dar ir dabar drožinėja šventuosius, ką darė visą savo gyvenimą, nors nei jo tėvelis, nei kas iš draugų to meno nemokėjo ir jo nepamokė. (Sevastopolui kritus 1855 m. Trump's jau buvo 15 metų berniokas. Kartą karves begandydamas išgirdo iš augštai balsą skirti savo gyvenimą Dievui garbinti). Šio nuostabaus "dievdirbio" pavyko gauti per 20 kūrinių Arte Sacra parodai. Organizuojant parodą buvo patarta daug nuoširdaus, net jaudinančio tautiečių bendradarbiavimo pavyzdžių. Konsulo P. Daužvardžio žmona atsiunčia gintarinį raižinį iš Chicago, vienas lietuvis iš Švedijos atsiuntė albumą su 17 Lietuvos religinio turinio fotografijų, kurias jis gavo iš pažįstamos danės. Dailininkas Adomas Varnas siunčia keturius būdingiausius vaizdus iš Chicago, jų tarpe Mindaugo vainikavimą. Mindaugo portretą papuoštą brangiais akmenimis, padarė argentinietis dail. Cesar Patrone iš Buenos Aires, pagal Kašubos skulptūrą. Visi Sao Paulo gyv. menininkai davė savo kūrinių — originalų, o V. Stančikaitė — Abraitienė spec. nupiešė Vilniaus Aušros Vartų Madoną. Antanaičiai komandiruoja sūnų Nardi S. Paulo eksponatus surinkti ir važiuoti į Rio padėti tvarkyti parodos salę. Tuo pat tikslu Remenčiai vyksta į Rio savo automobiliu, atveždami brangius Remenčienės pagamintus audinius ir juostas, rašytoja K. Požėraitė vyks budėti parodoje ir a'škinti.

— **Konkursų tema:** „Lietuvų pastangos Rytų ir Vakarų Bažnyčioms sujungti paskelbė lietuviai Vokietijoje. Premija skirama Klovo ir Šnapščio. Rašiniai iki š. m. gruodžio 31 d. turi būti atsiųsti adresu: Lietuviybės Išlaikymo tarnyba, konkurso komisija, (146.) Reutlingen, Gartenstrasse 5, Germany. Jury komisiją sudaro: Liet. IŠl. tarybos valdytojas K. Zalkauskis, šviet. komisijos pirm. dr. A. Rukša ir prof. dr. A. Macėna.

— **Jaunimo organizacijos.** 1008 tarpt. jaunimo organizacijos šiuo metu pasaulio rūpinasi jaunimo auklėjimo ar profesinio parengimo klausimais. Iš jų tik 30 yra katalikiškos ir turi ryšius su didžiaisiais kat. federacijų centrais, padedančiais savo veiklą koordinuoti pagal katalikiškos pasaulėžiūros linkmę.

— **Belgijos studentų katalikų žurnalas "Le Ble"**, 11 nr., 1955 m., spausdina aktualų įžanginį straipsnį apie auklėjimą ir kat. mokyklų sistemą, kurią šiuo metu krašte gyvai iškėlė vyriausybės užsimojimai sužlugdyti kat. mokslo įstaigas.

— **Tarptautinių Eucharistinių Kongresų komitetas** veikia Romoje. Ilgus metus jo nariu buvo a. a. vysk. Petras — Pranciškus Būčys, MIC. Jis yra dalyvavęs šiuose tarpt. eucharist. kongresuose: Sydnejuje (1928), Kartagenoje (1930), Dubline (1932).

— **Tarptautinė sporto savaitė Vokietijoje** šiemet rengiama rugpjūčio mėn. Treviri mieste. Ją organizuoja Vokietijos jaunimo sportinės organizacijos. Šventėje dalyvaus Prancūzijos, Belgijos, Ispanijos, Olandijos, Italijos ir Austrijos sportininkai.

— **Adelaidės Meno Mėgėjų grupė** Melbourne, Australijoje, suva'dno A. Skėmos "Zvilę". Veikalas buvo pastatytas labai gerai, tačiau visuomenėje ir spaudoje iškilo diskusijos, reišskiant nepasitenkinimo nihilistinėms veikalų tendencijomis.

— **XXIII tarpt. Pax Romana kongresas** bus rugpjūčio 17 —25 Anglijoje. Tema — „Jis universiteto į gyvenimą". Jame dalyvaus ir Stud. Ateit. s-gos atstovai bei kitų lietuvių organizacijų kviestieji svečiai.

— **Romano konkurso jury komisija** Toronte turėjo savo posėdį. Pasiskirstyta pareigomis: pirm. kun. dr. J. Gutauskas, sekret. Izab. Matusiėvičiūtė, nariai: Ant. Gurevičius, Pr. Kozulis ir Vyt. Tamulaitis.

T. Valius

Šv. Sebastijonas

KULTŪRA IR RELIGIJA

Referatas, skaitytas mokslo studijų klube

KUN. VYTAUTAS BAGDANAVIČIUS, MIC

1. Žodžio: kultūra etimologija

Žodžio: kultūra etimologija jau gana ryškiai iškelia tą kultūros dvišalumą, kuris šiandien svarbų vaidmenį vaidina mūsų diskusijose.

Lotyniškas žodis: colo, colui, cultum, collere reiškia ir žemę įdirbti ir teikti religinę pagarbą. Šia antrąja prasme žodis: collere yra vartojamas gana seniai. Jį vartoja Cicero, sakydamas: gerbti mūzas; jį turi Vergilijus, sakydamas: gerbti šventyklą. Dėl to galima sakyti, kultūros supratimo dvišalumas jau yra žinomas faktas nuo amžių ir iš esmės nėra koks naujas reiškinys. Šiandien mes taip pat kultūroje pievame ir javus, lygiai kaip rūpinamės kultūrinio gyvenimu, suprastu dvasine prasme. Kultūros ministerijos, praeito šimtmečio būvyje sudarytos daugely Europos kraštų, apima tiek religinio kulto civilinę globą, tiek ir visą švietimą, grynai medžiaginę jo dalies neišskiriant. Taigi, kaip matome, dabartinis kultūros supratimas anapus senojo žodžio: collere prasmės nešėina.

2. Kultūros supratimas Sovietų Sąjungoje

Esant tokiai dvišalpei kultūros sąvokos prasmei nenuostabu yra, kad kartais tai viena tai

tu kultūros supratime kažkaip nejučiomis atliepia ta antroji kultūros turinio pusė, kuri yra religinė ir kuri Sovietų Sąjungoje yra formaliai atmetama. Galbūt, kad materialistinė kultūra gauna kažkurias funkcijas ir tam tikrą orumą iš tos atmesiosios kultūros dalies.

3. "Nekultūringumas"

Kad kultūros sąvokoje telpa ir dorinis momentas, tai mums gana gyvai pailiustruoja kultūros sąvokos vartojimo būdas kasdieniniame gyvenime neigama prasme.

Ką reiškia, kai mes sakome: nekultūringas elgesys, nekultūringas pasilinksminimas? Kasdieninėje kalboje tai reiškia, kad šis elgesys nebuvo pakankamai doras. Konstatuojant kultūros trūkumą faktą mes gausiai pajuntame, kad čia yra ne tik kokio techninio ar formalinio dalyko trūkumas, bet kad čia yra vertybės trūkumas dėl kurio mes nesame visiškai neutralūs.

Pastebima, kad žodis "nekultūringas" savo dorinį momentą labai ryškiai parodo dabartinėje rusų komunistų kalboje. Nors ten oficialioje kultūros apytaryje dorinio momento nepastebima, tačiau gyvenimo praktika, jei ne teigiamoje, tai nei-

mosios veiklos ir atskiriančios: tarpėjimo į vienį ir į daugi. Iš tikrųjų, graikų kultūros istorija mums nepaliudija platesnės reikšmės religinės krizės šioje kultūroje. Tačiau ji mums palindija apie didžiąją Graikijos filosofijos problemą tarp vieno ir daugio, iškilusią nuo pat jos pradžių. Taip pat ir graikų religija kentė ne nuo grubios bedievybės, bet nuo Dievybės suskilimo į labai turtingą ir spalvingą politeizmą. Skilimas tarp vieno ir daugio galų gale nusikreipia prieš Dievą, pažeisdamas juo prigimtį ir sudaro priežastį Dievo ir pasaulio skilimui.

5. Kulturkampfas

Kultūros ir religijos santykių klausimas aštraus konflikto formoje iškilo Vokietijoje, antroje praeito šimtmečio pusėje, vadinamais kulturkampfo laikais. Tai buvo kova tarp Valstybės ir Bažnyčios už įtaką kultūrai. Kulturkampfo terminą pirmasis pavartojo valstybės tezes šalininkas atstovas Virchowas Vokietijos parlamente 1873 m. Katalikai visuomenininkai su šiuo terminu sutiko ir juo vadino savo kovą už Bažnyčios teises. Jie šiuo terminu berods norėjo pasakyti du dalykus. Visų pirma jie norėjo pasakyti, kad čia yra ne atitrauktas religinis ginčas, bet kažkas gyvenimiško. Ir antra, jie norėjo pasakyti, kad tas "kažkas" yra integraliai su religija susijęs dalykas. Kovos objektas buvo keletas parlamento įstatymų, priimtų 1873 m. gegužės mėn. Įstatymai buvo šie: apie ruošimą ir paskyrimą dvasininkų, apie bažnytinę drausmę, vykdomą civilinės valdžios, apie Bažnyčios baudžiamosios teisės ribas. Nors katalikiška visuomenė iškovojo šiuo įstatymų panaikinimą ir Bismarkas buvo tiek protingas, kad sugebėjo nusileisti, tačiau nepaisant taikios pabaigos, tai buvo didžiausia Bažnyčios kova 19 šimtmečio ir viena iš didžiausių visoje Bažnyčios istorijoje. (Pal. Karl Bachem, Kulturkampf und Maßgebungsgebung, Staatslexikon, 3 Band, Herder, 1911, 562—623 psl.) Čia netrūko kalinamų vyskupų ir kitokių aštrių kovos priemonių.

Reikia pasakyti, kad gegužės įstatymai lietė ne tik mišrias sritis, į kurias turi teisę valstybė ir Bažnyčia, bet kišosi ir į grynai religines sritis. Tai atsitiko dėl to, kad Vokietijos valstybė buvo pasisavinusi kai kuriuos protestantiškas idėjas apie Bažnyčios administravimą, kurių laikantis toks kišimasis atrodė pateisinamas.

Nesileidžiant į labai turtingą Kulturkampfo literatūrą įvairiais atskirais klausimais, reikia pastebėti, kad jis turi didelę reikšmę moderniškiems kultūros ir religijos santykių klausimams. Šios kovos iškėlė ir išryškino kultūros, kaip atskiro objekto klausimą. Skilimas tarp Bažnyčios ir Valstybės išryškino, kad tarp jų yra kažkoks objektas, kuris turi daug bendro ir su religine ir su politine santvarka. Nors šis konfliktas tada atrodė laimingai išspręstas, bet visuose naujuose sąjūdžiuose: socializme, komunizme ir nacizme jis vėl iškilo nauja jėga ir didesniu ryškumu. (Nukelta į 2 psl.)

M. Vaitkus

Ar ir tau širdis

*Pasakyk, baltoji gėle,
kur su saule atsivėrei
ir iš tyro augsto mėlio
josios auksą dieną gėrei,*

*o kai nūn ji leidžias spėriai
į jūrušę motinėle,
kam, sakyk, baltoji gėle,
skaisčių širdį vėl užvėrei?*

*Gal ir tau širdis, kaip mano,
saulės ilgis, grožio trokšta,
nes ir skardą okeaną
neviltis be jo nublokštų.*

*Tad nešies į Sapno Bokštą
saulę, kur tavų plevėna,
nes ir tau širdis, kaip mano,
grožio ilgis, rojaus trokšta.*

Ar beatminsi?

*Dievuliau mano, dienai baigiant kelią,
kaip miela, miela prie tyliosios upės,
kai mąsto alkas, mus svaja apsupęs,
ir suokia malda kvapnėmis pievelė
ir širdį gelia.*

*Taip tyliai gelia, kaip mirtis drugelio,
kaip kužda alkas ilgesiu apsupęs:
„Reikšmingai pirštą štai likimas kelia:
gal būsi rytą po našta suklupęs
prie Amžių upės.*

*Gal būsi, paukšti neramus, nutūpęs
lankoj, kur žydi amžių asfodeliai.
Ar beatminsi šių gelių pievelę
ir alką - svajų prie tyliosios upės,
kur nendrės supės...*

Žiburiai

*Jau temsta diena, man gyventi lemtoji,
tylijoj erdvėj.
Gyvenimo upę srovėna pavėjui
ramybėj šventoj.*

*Žiūrėki — pulkai žiburėlių, kaip žvaigždės,
ja sklenda tolyn,
kur mirksi jų sesės, padangių gėlynai,
lyg raštai vaizdžiais.*

*Žiūrėki — tarp jų ir tavo, ir mano
trapus žiburys
žibiodami plaukia, kaip taurės iriso,
lemtajan krantan.*

*Žiūrėki — jie gėsta ūmai po kits kito
žiedai po dalge —
ir skęsta, savosios mįslės neįvelgę,
Aušros pasitikt.*

*Palauki — ir mano kuklioji žvakutė
jau veikia užges,
kai plauks dar mirgėdamas jaunosios sesės
daug metų galbūt.*

*Bet aš nesiskundžiu: jų žvaigždės liepsnoja
ir mano krislaids,
kaip kitos many suliepsnojo kadaise
eilėj amžinaj.*

M. Vaitkaus Aukso ruduo

A. TYRUOLIS

Aukso Ruduo, interpretuojant poeto nueltą kelią, reikėtų gyvenimo pavasarį ir vasarą įieškotaisi grožis pagaliau išryškėja kaip brangus laimėjimas bei atradimas. Tai būtų istorinis kūrybinio kelio vaizdas. Tačiau reikia neužmiršti, kad nepaisant ilgesnių ar trumpesnių pertraukų, Mykolo Vaitkaus poezija yra vienas poezinės idėjos išreikšimas. Toji poezinė idėja — seniai jau žinomas "nušvitusios dulkės" vardas, taikytas grožio įieškantiems žmogui.

Kai poetas savo kūryba atskleidžia savo sielos istoriją, kaip, sakysim, Goethe, esama žymaus skirtumo tarp jaunatvės ir senatvės kūrybos. Kintant gamtai ar prigimčiai, kinta ir poezijos pobūdis. Rūpinantis poeziniu idėjos apipavidalinimu to kitimo mažiau.

Horizontalinė ir vertikalinė lijųja

Istoriškai žvelgant, galima būtų įžiūrėti du periodus M. Vaitkaus poezinėje kūryboje: pirmasis prasideda Margumynais (1911) ir eina per Šviesius krizis, Liepsnelės iki Nušvitusios dulkės (1933). Čia jau poetas buvo pakilęs augščiau ir "išsisėmęs". Tas 22 metų laiko tarpas sukasi apie pirmąjį karą ir pokarį. Antrąjį periodą pradeda antrasis karas, tremtis, Naujasis Pasaulis. Poetas vėl "atgimė", gal laiko įvykių sukrestas ėmė

kurti, paruošdamas jau kelinimą rinkinį (Vienatvėje, Atsimerkus, Alfa ir Omega, Sidabro gruodis ir kt.).

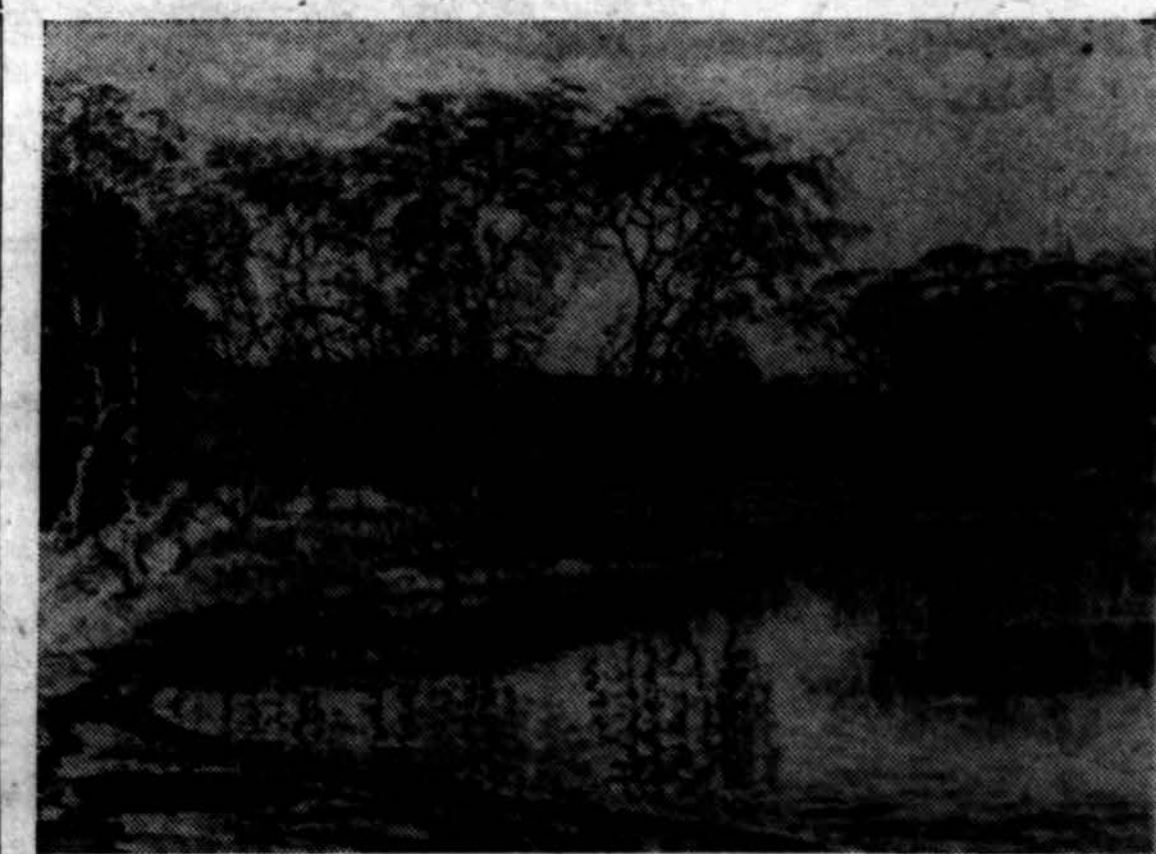
Tačiau tarp tų dviejų laikotarpių nėra esminio poetinio persilaužimo. Linija čia ne horizontališkai ilgėjanti, bet vertikaliskai kylanti — į amžinybę.

Ir Aukso Ruduo yra to vertikalinio kilimo ženklas. Nes jis ir ta pačia ankstesne tonine eilėdara pagrįstas ir panašiomis poetinėmis priemonėmis vaduojasi. Dalis eilių rašyta Vokietijoje, dalis Amerikoje, tačiau ne daug čia vietos kolorito. Viskas sukasi apie poetinį idėjos apipavidalinimą.

Dievo Mergelės Marijos simbolika

Ankstesnis grožio įieškimas (platoninis) dabar patiriamas į Absolutą, į Amžinybę. Dar poetą veikia anas žemės Neikas, biblinis "vanitas vanitatum", "disonsansai nesklindūs, žvabūs vėjai (45), tačiau ant viso to dabar iškyla vienas Viskas (kalbant su šv. Pranciškum), kuriam poetas duoda eilę mistinių bei simbolinių vardų, kaip Šviesybės Okeanas, Grožio Marijos, Grožio Tėvas, Grožio Saldybė, Amžių Visa, Amžių Pilnybė.

Pakelėj tarp žemės grožio ir Amžių Grožio stovi mistinis Aušros vardas (taip pat Loto Gėlė, Aušros Rožė, žvaigždėta (Nukelta į 2 psl.)

A. Varnas

Rudens prievakarė

KRONIKA

● Pranei Kozulii iš "Draugo" romano konkurso Jury komisijos pasitraukus, j Jury komisiją yra pakviesta Stasė Prapuolenytė, kuri yra išėinančio žurnalo "Moteris" redaktorė, žinoma literatė ir poetė, baigusi Londono universitetą.

● Pavergtoje Lietuvoje išėjo iš spaudos albumas "Vilnius", pavaizduojas senąją Vilniaus architektūrą — "apie du šimtai vertingų miesto architektūros paminklų, sukurtų XIV—XIX šimtmečiais ir XX šimtmečio pradžios talentingiausių lietuvių liaudies meistrų rankomis." Esą, numatyta išleisti ir "tarybinio laikotarpio Vilniaus architektūros" albumą.

● Pensijos ir Pašalpos. Tokiu pavidalimu Sūduva išleido Pr. Šulaičio paruoštą brošiūrą. Šioj brošiūroj atspausdinta JAV Socialinio Draudimo įstatymas — apie Senatvės pensijas ir palikuonių pašalpas su visais naujaisiais papildymais. Be to čia įdėta JAV nelaimingų atsitikimų kompensacijų paaiškinimai atskirose valstybėse. Atspausdinta senatvės ir palikuonių draudimo pensijos mokėti lentelė, be to, lentelė, kurioj nurodyta už kiek savaičių sužeistasis darbininkas gauna atlyginimą (už spec. sužeidimus). Brošiūros kaina 60 centų. Ją galima gauti "Draugo" administracijoje.

● Kun. K. Senkus, studijuojas muziką Romoje ir rengias lietuvišką giesmyną, atvyko į Freiburgą, Vokietijon, kur studijuos lietuviškas dainų melodijas. Freiburge išbus iki šių metų galo.

● Kun. V. Mincevičius, Elta Press redaktorius Italijoje, yra susitaręs su prof. dr. G. Nechi tinkamai paminėti Donelaičių italų spaudoje. Šiam veikalui kun. V. Mincevičius dabar renka medžiagą.

● Dr. J. Kuncaitis Kordobos universitete Argentinoje pakviestas bakteriologinių tyrimų skyriaus vedėju. Jau ir anksčiau jis pasižymėjo kaip vienas iš geriausių Argentinos bakteriologų.

● Australijoje įvykęs lietuvių katalikų suvažiavimas konstatavo, kad abu lietuviški laikraščiai, leidžiami Australijoje, nepatenkina katalikų reikalų. Australijos Liet. Katalikų Federacijos valdyba nutarė organizuoti naują katalikišką laikraštį.

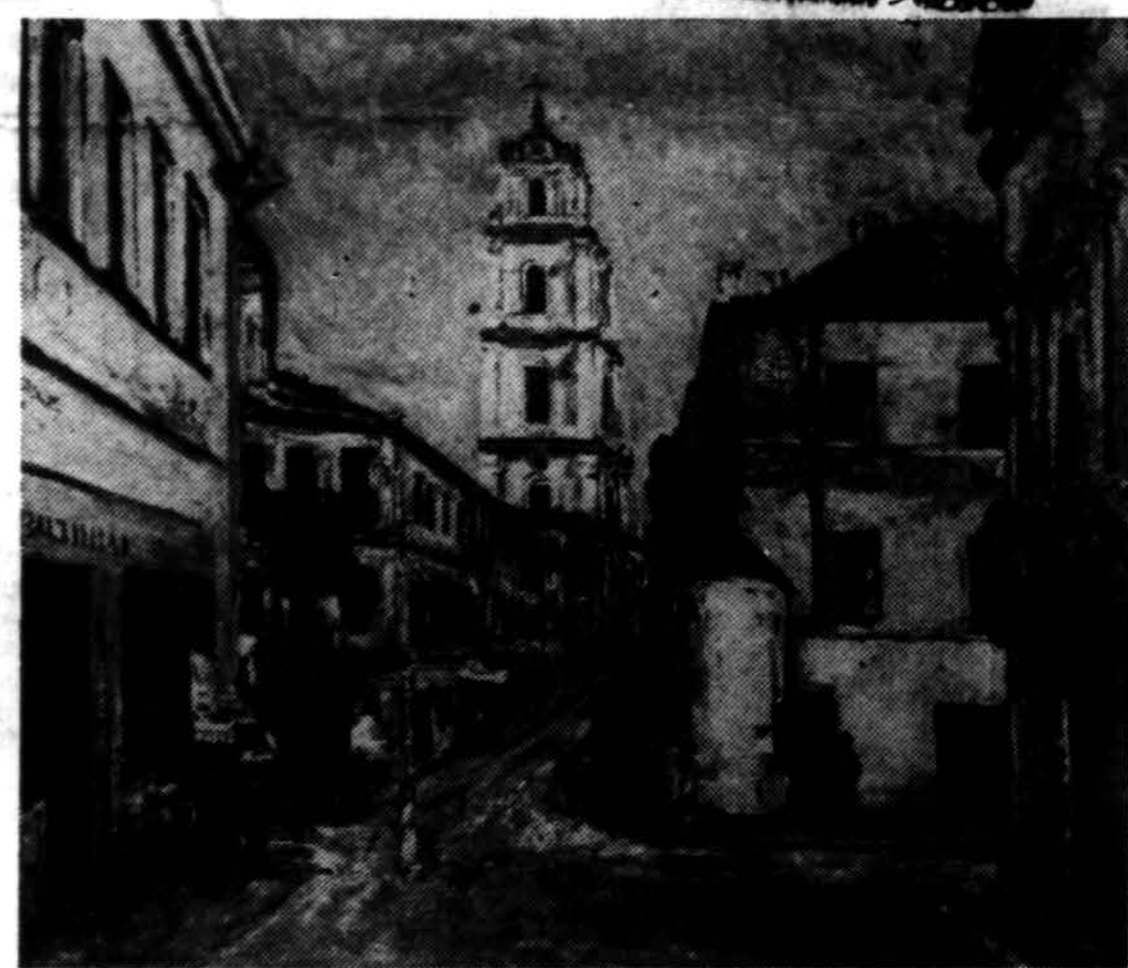
● Dail. T. Valius dalyvauja dabar vykstančioje Otavoje Kanadoje meno galerijos parodoje grafikos skyriuje. Mūsų žymusis grafikas yra išstęs "Keturių figūros", kurio reprodukcija pateko ir į parodos katalogą.

● Kun. dr. K. Gečys ukrainiečių žurnale "The Ukrainian Quarterly" atspausdino straipsnį "The Post — Stalin Nationality Policy in Ukraine". Straipsnyje sutelkta įdomios medžiagos.

● Pianistė S. Paleček — Lewickienė išvažiavo atostogų į Pietų Ameriką. Muzikos studija bus uždaryta iki rugsėjo 1 d.

● Dr. Rufus B. von Kleinsmid, lietuvių bičiulis Southern California universiteto kanceleris, birželio 17 d. atšventė 80 metų amžaus sukaktį.

● Rimvydas Šilbajoris, studijuojas rusų literatūrą Columbijos universitete New York'e, gavo iš Fordo fondo stipendiją doktorizuočiai.

K. Žoromskis

Vilnius

kita pusė ima viršų jos apipavidalinime. Labai ryškūs kultūros sąvokos pakreipimas religijai nepalankia prasme yra Sovietų Sąjungoje. Ten kultūra yra suprantama, kaip beribis kėlimas kūrybinių žmogaus galų (Clifton Daniel, What culture means to Ivan, "New York Times", March 27, 1955, Sunday edition). Tas pažangos procesas daugiausiai reiškiąsi medžiaginėje srityje, arba medžiagos dėsnui atremtoje filosofijoje. Pasak Didžiosios Sovietų enciklopedijos, kultūra yra "visuma visuomenės laimėjimų, pasiekimų apšvietos, mokslo, meno ir kitose dvasinio gyvenimo srityse" (Opp. cit.).

Nepaisant stipraus materialistinio pobūdžio, sovietų kultūros supratimas nėra padaromas paprasta išorine civilizacija. Sovietiška dvasia tiesiog niekina civilizaciją, kaip egoistišką kapitalistinio žmogaus aprašką. Ji nori kultūrinę pažangos, artimai susijusios su savo filosofija.

Kultūros supratimas sovietinėje spaudoje turi kažkokią nelengvai aptariamą aureolę. Galbūt, kad ta aureolė susidaro iš kiekvieno individo paaukojimo, nors ir tariamai, visuomenės gerovei. Bet gali būti, kad soviet-

gijoje formoje randa progos dorinį šios sąvokos bruožą paludyti. Rusiškas "nekultūrinis" yra kažkas daugiau negu angliškas "uncultured".

4. "Kultūros" krizė graikiškoje kultūroje

Kalbant apie atitikmenį žodžiui: kultūra graikų kalboje gali pareiti į kalbą du žodžiai: kolazoo ir kollao. Pirmasis iš jų reiškia: genėti, nupjauti, tikrinti, taisyti, bausti. Antrasis reiškia: sulieti, sulydyti, prijungti. Abu šie graikiški žodžiai, kurie, rodos, yra vienos šaknės, liudija nepaprastai plačią šios šaknės prasmę: jungimu pradėdam ir atskyrimu baigiant.

Lotyniškas žodis: collo neturi filologinių pėdsakų, kad platus šio žodžio turinys būtų patį žodį suskaldęs. Jis taikomas tiek žemės darbiui, tiek religinei tarnybai ta pačia forma. Graikiškasis žodis tuo tarpu jau turi dvejopą rašybą ir liudija apie prasidėjusį skilimą šio žodžio turinyje.

Tik verta atkreipti dėmesį į tai, kad graikiškos kultūros skilimas yra ne tarp religinės ir pasaulietiškos veiklos, bet kitur. Graikiško žodžio raida atidengia skilimo pavojų tarp jungia-

ŽUVĖDRA ANT UOLOS

KOTRYNA GRIGAITYTĖ, Newark, N. J.

Jūra atrodo rami. Drungnas vėjas tingiai graibstėsi pušų viršūnių, kurios dėl daugybės audrų buvo palinkusios į vieną pusę. Pailgos uolos pakraštys ir aptrupėjusios jų šakos iš tolo priminė kiek aptrupintą šepetį, pusiau nugrimzdusį į smėlį. Pasakui lengvą vėją atslinko, į vakaro vėsumą susisupusi, tylą. Ji susikūprinusi šliaužė uolų kraštu, kol, pasiekus jūrą, išsitiesė smėlyje ir lėtai sumerkė akis. Tokia buvo prieblanda vasarą pajūryje, kai ant uolos sėdėjo baltą skarą ant pečių užsimetusi moteris.

„Kas ten? Ar vandens išplauta laivo skeveldra, ar dalininko rankos išdaigingas mostas? O gal balta debesio skiautė, kurią nudraskė pušų viršūnės? Ne! Tai paslaptingas gelės žydėjimas, kurios vardą turiu sužinoti!“, — žaidė mintys Ričardas galvoje. Jis pagreitino žingsnius nuo drėgno jūros pakraščio į siaurą gilų smėlį už kurio išėjosi uola, išbarsčiusi aplink save kietus trupinius. Jų aštrūs briaunos, kasdien plaukamas jūros potvynių, nušlifuoto galingas laiko delnas. Dėl to juos pamėgo net išlepinta žmogaus pėda. Jie buvo tarsi laiptai uolos papėdėn, kuri teikė užuovėją ir virš galvos liūliavo pušų ošmu. Kai Ričardas priėjo taip arti, jog būtų galėjęs ištiesta ranka pasiekti ant uolos sėdinčią moterį, ji abejingai atsisgrėžė.

— Esu beveik nustebintas, kad taip ilgai galite išsėdėti viena pasitraukusi nuo visų, tarsi žuvėdra ant uolos, — kalba jis lėtai.

— Žmonės turi dažnai keistų įpročių: kad ir jūs, ponas Ričardai, einat sau vienas lyg pamesto daikto įšėkodamas, — truktelėjo pečiais Monika ir vos pastebimai nusišypojo.

Jis kiek sumišo:
— Jūs įšėkotejau.
— Mes esame taip nereikalingi vienas kitam...
— Ir kodėl? Man tikrai būtų malonu pasėdėti su jums čia arba grįžti drauge į vilą.
— Sėskitės. Aš dar noriu palaukti kol tas laivas išnyks iš akių.
— Ar mylite jūrą?
— Piktas pasiūlypimas.
— Atleiskite. Nenorėjau jus užgauti. Jūs be abejojaučiat, kad jūs truputį persekiuojate.
— Reporterio darbas, kągi daugiau.
— Ar jūs manote, kad reporteriai be širdies?
— Aš tik manau, kad jie labai įkyrūs. Bet jūs nesupykkit dėl šito atvirumo.
— O, jie yra ištvėringi. Argi nepastebit, kad visai ne profesinis sumetimais jūs persekiuojate? Aš nuoširdžiai įšėkau jūsų draugystės.
— Neturėkit iliuzijų. Esu tik žuvėdra ant uolos. Štai kas yra tikra.
— Ar jūs manote, kad nuoširdi draugystė gali išsklaidyti žmogų ūkanas? Vienišumas kartą nuveda pertoli.
— Atėjote man padėti? — gyvai pakelia akis.
— Vėsa širdim.
— Ką jūs žinote apie mane.
Čia aš neturiu pažįstamų.
— Jų ir neįšėkote. Šalinatės nuo visų būdama tokia jauna. Vadinasi, yra kažkas...
— Jūsų reporteriška uoslė gana jautri. Tikrai yra kažkas, ką galėčiau ir jums pasakyti, jei nusiviestumėt šalin savo žurnalistine plunksna. Jūs esate vienintelis žmogus vasarotojų tarpe su kuriuo kalbuos ir moterų veidus, ar nerasiu ką

juokauju. Įsitikinusi, kad nesate man abejingas, pradėjau slapstytis nuo jūsų. Kam apvilti žmones? Aš turiu gyvenimo įspautus ženklus, kurie mačomi tik labai iš arti. Dėl to traukiuosi tolyn. Bijau pasikartojimo...
— Jūs perjauna kentėti. O kančia taip ryškiai matyt jūsų akyse, — sako jis su užuojauta.
— Yra kelių, kuriais ir vėl džiaugsmas gali sugrįžti į žmogų. Tik žmogus pats kartais nepastebi tų kelių.
— Yra kelių, kurie uždaryti, tiesiog akmenimis užversti. Per juos niekad laimė neperkopia... Jau 24 metai, kai mane kažkas bereikalingai pašaukė į gyvenimą.
— Nieko nėra bereikalinga šiame pasaulyje, — nutraukia jis.
— Aš nežinau, kas jūs esate: „princas“ ar „elgeta“, — staugė vėl atsisgrėžė į jį. — Bet tas, kurį aš mylėjau buvo „princas“, o aš buvau ir tebesu „elgeta“. Jis mylėjo mane, tas žinomų ir garbingų tėvų sūnus. Toji kilni šeima panorą susipažinti su

Kotryna Grigaitytė-Graudušienė

manimi. Jie atidžiai apžiūrėjo mane iš visų pusių, kaip mažą žvėruką zoologijos sode. Atrodo, jiems patikau. Paskui paklausė apie mano kilmę. O, kaip lengva man buvo atsakyti! Jokios genkartės, jokių vardu nei datų. Pasakiau taip kaip buvo: atrado mane vystyklusose elgeta prie bažnyčios durų. Užaugau prieglaudoj... Staiga jie užrietė nosis, lyg blogą kvapą pajūtė. Išėjau iš jų namų per laiptus širdimi. Gyvendama po primestu vardu, aš neturiu pilnų teisių gyvenime — skaudžiai tai pajutau. Kur mano tėvai, kur jie?! Šaukė jausmai ir protas. Nuo tos valandos pradėjau jų įšėkoti. Aš niekada anksčiau taip labai jų nepasigėdau. Ir nesupratau, kiek daug reikšmės turi žmogaus kilmė. Būti pamestu smuklėje ar prie bažnyčios durų — mažas skirtumas. Vistiek nešioji apgaulingai užgijusią žaidžą, kuri laikas atveria. Nuo tos valandos, kai praradau savo „princą“, ėmiau įšėkoti tėvų, ypatingai motinos. Tėvas gal ir nežinojo apie mane, bet motina negalėjo manęs išvengti. Aš jaučiu ją esant kartais visai arti savęs. Žinau, tai beprotystė. Vienok buvo mano tėvai, jeigu ir aš esu. Gal jie tebegyvena, gal mintis puspytyje liečiau kurį savo alkūne, gal bažnyčioje klūpoju prie Dievo Stalo greta savo motinos, gal traukiny sėdėčiau priešais savo tėvą... Niekartą klaidžioju kapinėse, vildamasi: gal širdis naujas kur sustoti, ir keliai patys sulinks ties tuo ar tuo kapu tirti „Amžiną atilį“. Išėdavau pro kapinių vartus dar labiau nelaiminga ir žvelgdavau tojų tarpe su kuriuo kalbuos ir moterų veidus, ar nerasiu ką

nors bendro su savo bruožais.

O gal tame laive plauk'a kuris iš jų, — ji liūdnai nusišypojo.
— O jūs įtarėt, kad aš myliu jūrą. Palauksime... tegul nuplauks tas laivas. Kas atsilieps žuvėdros šauksmui ant uolos? Kam šaukti? Geriau spoksoti iki žado netekimio.
Ji pasirėmė ant uolos ir nuėjo galvą:
— Dabar jūs turbūt nebeporėsite daugiau su manim susitikti. Ak, tiesa, juk žurnalistai pratę klausytis šiurpių ir šlykščiu istorijų. Šį kart užmirškit: kalbėjau uoloms. Jūs bereikalingai klausėt.

— Aš tur'u sumanyt, — taria jis lyg nenugirdęs paskutinių žodžių.
Abu tyli. Ji žiūri į jį.
— Sumanyt? Jūs galite pasakyti?
— Norėčiau surasti jūsų motiną.
— Surasti mano motiną? Matyt, jus užkrėčėu savo klaidėjimais. Juk tai neįmanoma!
— Visus paslaptinius įšėkimo būdus imsiuos savo atsakomybėn.
— O, mielas žmogau! Jūs duodate man kibirkštėlę realios vilties!
— Ir štai dėl ko. Jeigu jūsų motina paliko jus prie bažnyčios durų, o ne prie smuklės, ji greičiausiai buvo tikinti. Jeigu tikinti, ji negali būti užkietėjusi savo klaidose. Aš jums pažadu padaryti visa, ką aš galėsiu, nesitikėdamas nieko už tai.

Baigėsi vasara. Laikas brido į rudens lapus. Parke, priešais langus, žėravo nuraudę lapai, prie jų glaudėsi geltonai blankios liepos. Šilti popietiniai saulės spinduliai smigo į viešbučio langą, už kurio sėdėjo Monika. Ji žvilgtelėjo į laikrodį: dar kelios minutės ir jis bus čia. Jis surado motiną. O gal klaida, gal ne mano motina? Dieve!... O jeigu ji tikrai mano... O ką sakysiu jai, visai nepažįstamai? Ne, ji pati ties rankas į mane, ji tarsi pakelianti mane nuo bažnyčios laiptų... Jau trys mėnesiai kai įšėkome. Ričardas guodė, prašė nepamesti vilties. Galvojau, kad jis stengėsi palaikyti ryšį su manim tai ir viskas. Jis myli mane, nors nesako apie tai. O mano gražiausi jausmai lyg ant lauko sudeginti. Nieko nebėliko, tik žuvėdros klaidėjimas, tik spoksėjimas į praplaukiantį laivą...

Monika susitvarkė plaukus, žvilgtelėjo pro langą. Jo automobilis jau laukė.
— Ričardai! — puolė jam ant kaklo. Sakyt, ar tikrai ją suradot?
— Nežinau. Ji vienintelė atsilėpė. Vienintelė ir tegalėjo būti motina.
Jis padavė jai kortelę su įrašyta moters pavarde.
— Ši pavardė greičiausiai yra svetima, ją turėsit perduoti

daktarui, norėdama pamatyti motiną. Jum pasimatymą paskyrė daktaro namuose.
— Iš kur žinote, kad ši pavardė svetima?
— Aš taip manau. Atsargumas nieko nekainuoja.
— Ar jūs neisite su manim?
— Ji nori matyti tik jus vieną.
— Gerai. Bet gali būti koks netikėtumas, man nedrąsu eiti be jūsų.
— Ar gali būti tinkamesnė vieta kaip daktaro namai? Aš lauksiu jūsų kaip reporteriu tinka: už durų, — nusišypojo. Jau trylikai minučių, atsiduso jis pažvelgęs į laikrodį, ir vėl užsidedė cigarete. Nerimas maišėsi su džiaugsmu. Rodos, jis iš žemės iškastų šiai mergaitei motiną. Jis padarė visa, kas buvo galima, bet ar ji nors dalelę ras savo troškimų išsipildymo. Ar motina ilgėjosi kada pamesto kūdikio. Pagaliau ar ji ta pati, kurios įšėkoma. Juk milijonai žmonių gyvena, ir atsitikimai kartojasi, arba jie panašūs vieni į kitus, jog lengva apsirikti Ar laikas nebūna atėmęs meilę kūdikiui, kuris užaugo, subrendo ir tuo pačiu pasidarė lyg ir svetimas. Gal jos abi netikės viena kita ir dar didesnio nusivylimo patirs. Dar praėjo keliolika minučių ir Monika išėjo sumišusi, lyg nesava.

M. A. Simkūnas (Australija)

Aloyzas Baronas

Tyluma

Bandai atsikratyti ir įšėkai priežasties ir veiksmo, Kas ima šitoje nostalgijoje keistoje tave kankinti. Pro mėlynų akių bekrasčių viščiųjų ir verksmą, Tu giedrumas šaukiesi lūpom drebančiom artyn,

Kad jos ateit, kaip karšto smėlio dykumos, To besidaužančio bekrasčio ežero užliet. Ir eina prieblandom graudžiom veidai šilti ir tykūs, Tavęs anksti gėloj suklypusio palieist,

Ir pasakyt: „Žiūrėk, pavasaris į augstų liepų kopia Ir supas didelė šviesų beržų daina. Ir tu dainuok pavasarį be krašto širdžiai sopant,

Ir tu dainuok, štai švintanti padangė svetima, Užmiršdamas, kad kažin kur stirmelė bėga kopom, Kad kažin kur gilian svirties girgždėjiman atėjo tyluma“.

Vėjas beržų viršūnėse

Vėjas graudus, kaip gervių šauksmas rudenį, Supa beržų plonytes viršūnes, Ir sieloj melancholią pabudina, Kuria sunku, lyg metų rudenius panešt.

Ir taip eini į tolumą negrįžtančią Nebematydamas veidų ir aplinkos. Rodos, baltas, kaip grabas liemenim bešvytinčiais Beržai per amžius nerimą linguos.

Ir nežinau kodėl tas vėjas šių beržų viršūnėse, Beuždūmas užlieja graudumu.

Lyg meilės prarastos atsiminimus sunėša,

Lyg sunėša visų laidotuvių giesmes iš motinos namų, Rodos, lyg atneša seniai išdžiūvusio upelio užesį, Šlamėjimas šių medžių svetimų.

— Ak, Ričardai, nežinau ką jums pasakyti. Vietoj ištiesti man rankas, ko aš truputį tikėjau, ji įmeigė į mane pūšines akis ir paklausė, ko aš laukiantis iš šito pasimatymo. Sumišusi atsakiau, jog įšėkau savo motinos. Tada ji manęs paklausė, ar tuo pačiu aš įšėkanti ir paveldėjimo teisių. Tas mane beveik užgavo, ir kurį laiką mes abi tylėjome. Aš kramčiau lūpas ir sunkiai valdžiau naują ašarų. „Matau, tau sunku į tai atsakyti, vaikeli“, tarė ji. „Gerai, pasakyk man, kodėl įšėkai savo motinos, kai esi svetimo užauginta ir laisva išėjusi į gyvenimą?“ Stengdamasi nugaleti susijaudinimą, jai viską nupasakojau. Ji susimastė, bet atrodė rami ir tarė man daug švelniau: „Mes turime dar susitikti. Suprask, brangioji, kad problema nėra paprasta. Aš esu ligonis. Jei sutiksi mane slaugyti už atlyginimą, kaip visai svetima, mes turėsimė progos visa išsiaiškinti.“ „Bet tada aš turėčiau mesti darbą viešbuty“, jai atsakiau. „Tikiuosi, jog Dievui padedant, tai neatneš nuostolių“. Tai pasakius, padavė adresą. „Laukiu kaip galima greičiau“ — dar pridūrė. „Nemanau, kad mano amžius ilgas. Perdaug tave nenuvarginsiu“. Jai pažadėjau atvykti.

— Aš beveik išsitikinęs, kad tai jūsų motina.
— O, kad tai būtų tiesa!
— Žinokit, ji su daug kuo apsipratusi. Nė ašaros, nė meilė taip lengvai neišplaukia į paviršių.

— Ak, Ričardai, nežinau ką jums pasakyti. Vietoj ištiesti man rankas, ko aš truputį tikėjau, ji įmeigė į mane pūšines akis ir paklausė, ko aš laukiantis iš šito pasimatymo. Sumišusi atsakiau, jog įšėkau savo motinos. Tada ji manęs paklausė, ar tuo pačiu aš įšėkanti ir paveldėjimo teisių. Tas mane beveik užgavo, ir kurį laiką mes abi tylėjome. Aš kramčiau lūpas ir sunkiai valdžiau naują ašarų. „Matau, tau sunku į tai atsakyti, vaikeli“, tarė ji. „Gerai, pasakyk man, kodėl įšėkai savo motinos, kai esi svetimo užauginta ir laisva išėjusi į gyvenimą?“ Stengdamasi nugaleti susijaudinimą, jai viską nupasakojau. Ji susimastė, bet atrodė rami ir tarė man daug švelniau: „Mes turime dar susitikti. Suprask, brangioji, kad problema nėra paprasta. Aš esu ligonis. Jei sutiksi mane slaugyti už atlyginimą, kaip visai svetima, mes turėsimė progos visa išsiaiškinti.“ „Bet tada aš turėčiau mesti darbą viešbuty“, jai atsakiau. „Tikiuosi, jog Dievui padedant, tai neatneš nuostolių“. Tai pasakius, padavė adresą. „Laukiu kaip galima greičiau“ — dar pridūrė. „Nemanau, kad mano amžius ilgas. Perdaug tave nenuvarginsiu“. Jai pažadėjau atvykti.

— Aš beveik išsitikinęs, kad tai jūsų motina.
— O, kad tai būtų tiesa!
— Žinokit, ji su daug kuo apsipratusi. Nė ašaros, nė meilė taip lengvai neišplaukia į paviršių.

Monika jau gegi namą, kuriame gyvena motina. Jis panašus į mažą pilko akmens pilį. Jo langai siauri ir įstraukę juon. Jie pr'mena akis, kurios retai kuo pasitiki. Prie durų keturios kolonos, lyg keturi balti užnūdę sargybiniai. Visiška tylla aplinkui. Ji palietė durų mygtuką ir viduje pasgirdo prislopintas skambučio garsas. Niekas neatsiliepė, tik truputį sujudėjo užuolaidos kraštas. Ji dar kartą perskaitė pavardę prie durų ir pažvelgė į adresą laikomą rankoj. „Ji galbūt gal-

KULTURINĖ KRONIKA

• **Tremtinių kartoteka** Arolseno miestelyje, Vak. Vokietijoje, veikia didžiulė įstaiga, kurioje suregistruoti visi d'el buvusio karo iš savo tėvynių pasitraukę žmonės. Apie 20 milijonų pavardžių yra toje milžiniškoje kartotekoje. Anksčiau ši įstaiga buvo išlaikoma tarpt. pabėgėlių organizacijos UNRA, vėliau IRO. Šių metų birželio 7 d. minėtoji įstaiga perduota į JAV. Tautų, Amerikos, tarptautinei komisijai, į kurią Anglijos, Prancūzijos, Olandijos, Belgijos, Izraelio, Italijos, Vak. Vokietijos ir Tarpt. Raudonojo Kryžiaus atstovai. Kartotekoje esą 20 milijonų sąrašų rodo, kad šie žmonės yra raudonojo komunizmo aukos, kurios pasauliui byloja apie jų tėvynių pavergimą.

• **Dr. A. Rukša**, Vasario 16 gimnazijos graikų kalbos mokytojas, „Eneidos“ vertėjas, sužeistas automobilio katastrofoje.

• **Dail. A. Rūkštelė**, jo žmona, dvi dukros ir sūnus iš Sydneyje, Australijos, atvyksta į JAV.

• **Australijoje veikia 20 lietuviškų mokyklų**. Liet. Kultūros fondas yra nustatęs joms nuostatus ir mokslo programas.

• **Lurde atidaryta paroda** apie krikščionybės persekiojimą amžių bėgyje.

• **Ad. Mickevičiaus mirties 100 metų sukakties** proga Lenkijoje sudarytas komitetas leidžia „Poną Tadą“ esperanto kalba. Vertimas A. Grabowski.

• **Okupuotoje Lietuvoje** išėjo Lazdynų Pelėdos 4 tomas — Apsakymai, 492 psl. Kaina 9 rub.

• **Vilniaus universitetas** pasiuntė prof. S. Jankauską ir Rasytę K. Vairą-Račkauską į Maskvos 200 metų jubiliejinės iškilmes.

• **K. S. Karpiaus 60 metų** amžiaus ir 40 metų rašto darbo sukaktis ruošama liepos 16 d. Clevelande, Ohio.

• **Thomui Mann**, garsiam vokiečių rašytojui, dabar gyvenančiam Šveicarijoje, šią vasarą sukanka 80 metų amžiaus.

• **Jonas Danis (Danusevičius)**, buvęs gimnazijos mokytojas ir direktorius Lietuvoje ir Vokietijoje, dirbęs įvairiose Brooktone dirbtuvėse, išvyko į Kaliforniją, kur JAV kariams vienoje bazėje dėstys lietuvių kalbą.

• **Solistas Vac. Verikaitis** liepos 14d. Toronte viešame koncerte su simfoniniu orkestru išpildė „God Bless Canada“, kurios idėja paimta iš amerikiečių „God Bless America“. „CBS Times“, leidžiamas Kanados radijų korporacijos, ta proga išdėdėjo V. Verikaitio ir naujosios giesmės kompozitoriaus nuotraukas.

• **Br. Budriūno** sukurtą muziką Bernardo Brazdžionio žodžiams „Mano protėvių žemė“ — daina solo su fortepijonu, priitariančių vyrų ar mišriam chorui — Chicagoje išleidžia „Muzikos žinios“, J. Tamošiūno (Detroit) išdomis.

• **„Grožvylės melė“**. Birželio mėn. Nidos Knygų klubas Londone išleido knygą nr. 8. Tai Petronėlės Orntaitės „Grožvylės melė“ — apsakymas ir apybraižos. Knygoje viso septyniolika parašytos stilingai ir intriguojančiai. Labai dažnai autorė nukelia skaitytojus į Lietuvą, leisdamas pasiskonėti gražiais tėvynės vaizdais ir pasigrožėti įvykiais. Pro meninį

kūrinių pavidalą daug kur prasiškiša d'aktinė mintis, nors ji taip vykusiai įpinta į kūrinių, kad nesudaro sunkesnio įspūdžio. Psichologiniu atžvilgiu įdomus „Atidengtos paslapties“ kūrinių, kuriame pasisakoma prieš išandien ir medicinoje nau dojamą paprotį — nesakyti ligoniui jo laukiančios mirties. Mažas berniukas negali pernešti slepiamos tiesos ir negali meluoti savo motinai. Knyga išleista paprastai ir kukliai, bet dėl to ji ir pigi. Atspausdinta 2,000 egz.

• **„Zibinto“ 4 nr.** Liepos pradžioje išėjo iš spaudos kat. žurnalas „Zibintas“ 4 nr., kurio viršelis papuoštas nauja dail. ses. Mercedes vinjetė. Turinyje: Šv. Tėvas ir darbininkai, SSV. Pijus X, Kūriniai sako: yra Dievas, Išpažintis — kelias į laimę, Kodėl ja šeimos, Su ark. Reinui, be to, skyriai — Jaunųjų pasaulis, Vaikų kampelis, Įvykiai ir mintys, Nauji leidiniai, Turinys pajavirintas gausiomis iliustracijomis ir eilėraščiais. Adresas: 21, Ann Pl., Bradford 5, England.

• **Dail. A. Valeška** Bažnytinio Meno Studija pritaikintais teatraliniais simboliais bei ornamentais rausvame pasteliname fone gražiai išdekoravo Waukegano Lietuvių auditorijos salę su kitomis jai priklausančiomis patalpomis. Praeitais metais dail. A. Valeška išdekoravo Waukegano Šv. Baltramiejaus bažnyčią.

• **Dailininkė ir muzikė F. Korskaikė** šiomis dienomis iš Los Angeles atvyksta į Chicago.

• **JAV Lietuvių Bendruomenė** — tokia antraštė š. m. birželio 30 d. JAV LB LOKO prezidentams išleido laikinojo organizacinio komiteto apyskaitą. Leidinys mimografiuotas, Jame telpa žinios iš bendruomenės apygardų ir apylinkių veiklos, laikinieji JAV LB įstatai, LOKO vidaus statutas, instrukcijos ir bendraraščiai, toliau — duodama svarbesnioji oficialoji medžiaga iš JAV LB Tarybos rinkimų, organizacinio komiteto ir komisijų pranešimai bei aprašomas pirmasis JAV LB Tarybos posėdis š. m. liepos 2—4 d. New Yorke.

• **Leidinys apie Lietuvos nepriklausomybę paminėjimą Kongrose.** JAV valstybinė spaustuve atskiru leidiniu išleido 74 pusl. brošiūrą „Freedom for Lithuania, Lithuania's Independence Day in the Congress of the United States“. Leidinyje telpa atitinkama medžiaga iš kalbų senate ir kongrese šiu metų vasario 6 — birželio 1 d. laikotarype. Nemažai panaudota Alto, kons. Daužvardžio ir kitų paruoštos medžiagos.

• **Dailininkai: Jadvyga Dobkevičiūtė-Paukštienė, Br. Murinas** ir Kaupas rudenį numato suruoti savo piešinių parodą Chicagoje.

• **Thomas Ziūrait's, O. P.**, kaip praneša amerikiečių spauda, greit išvyks į Salzburgą, Austriją, ginti doktorato temą „Žmogaus asmenybės esmė“ — iš filosofijos. Iki šiol kun. T. Ziūraitis buvo dominikonų kapelionas Metuchen, N. J. Studentai, kuriems jis iki šiol vadovavo, augstai vertina jo darbštumą jo pamokslus. Jis rasdavo laiko bendradarbiauti laikraščiuose ir paruošti kalbas Amerikos Balsu'. Lietuvių kalba yra spausdinama jo knyga „Žodis ir gyvenimas“. Anksčiau yra išspausdinti jo veikalai: Nevystančios rožės, Eucharistija.

Lietuvių kalbos žodynas

BEN. BABRAUSKAS, Cicero, III.

Prieš gerą pusmetį Vilniuje išleistas "Dabartinės lietuvių kalbos žodynas" yra didžiausias ligšiolinių mūsų ištisinių žodynų. Dar šiemet Terra išleidžia to žodyno antrąją, pataisytąją, laidą. Tam žodynui pagrindinė medžiaga, žinoma, imta iš žodyno kortelių, kurių per nepriklausomybės laikotarpį buvo sukaupta šimtai tūkstančių. Deja, anais laikais buvo "aktuali" alesių tautinių ar valstybinių reikalų, tai žodyno jokio taip ir neišleista. Teko tenkintis 1938 m. Sakalo išspausdintu Lietuvių kalbos rašybos vadovėliu, kur žodynui buvo skirta 167 psl.

Pirmoji "Dabartinės lietuvių kalbos žodyno" redakcija buvo parengta seno mūsų žodyno darbininko N. Grigo. Tačiau žodyno "rankraštis buvo kritiškai apsvaistytas ir iškelti žymūs jo trūkumai", todėl jį reikėjo pertvarkyti taip, kad "ryškiai atspindėtų socialistinę ideologiją bei tarybinį gyvenimą". Sudaryta septynių redaktorių komisija (J. Balčikonis, J. Kabelka, K. Korsakas, J. Kruopas, B. La rinas, A. Lyberis ir K. Ulvydas), kuri pagal gautąsias instrukcijas turėjo žodyną sutarybinti, t. y. parengti (faktiškai išversti iš rusiškųjų žodynų) komunistines aptartis moksliniams, politiniams, moksliniams, visuomeniniams ir pan. žodžiams, o taip pat prikašioti "tarybinio gyvenimo" pavzdžių, komunistinės propagandos ir kapitalistinio pasaulio "medo-rybių" kritikos. To darbo politinis vadovas, savaime aišku, buvo rusas B. Larin, o tikrasis žodyno sudarytojas N. Grigas negalėjo patekti nė į redakcijos sudėtį už tai, kad bandė išleisti "buržuazinį" žodyną.

Tarybiniai, kolūkiniai, komunistiniai priedai

Tokio plataus ir žodingo žodyno mes ypač pasigendame tremtyje, kur daug gražių lietuviškų žodžių nebepavartojame vien dėl to, kad juos imame užmiršti. Bet tokį, koks jis išleistas Vilniuje ir per tam tikrus tarybinius knygynus pasiekė jau ir Vakarais, vartoti mums reikėtų įvesti į savo namus žūlią komunistinio, bedievybės ir panašią tarybinę propagandą. Iš tūkstančių tos rūšies blizgučių kiekvienai sričiai paimsiu tik po keletą pavyzdžių.

Asmuo: TSRS piliečiams užtikrinama asmens neliečiamybė. Demokratiškas: Tarybų Sąjungos Konstitucija yra demokratiška pasaulyje. Galingas: Tarybų Sąjunga — mūsų galingoji Tėvynė! Ginėti: Lenin žmo jėgą sudaro jo nenuginėjama tiesa. Net prie tokio bespalvio žodelio "i" prikergtas toks "iškilmingas" pavyzdys: Šiandien visi keliai į komunizmą veda. Laimingas: Tarybinis jaunimas — laimingiausias jaunimas pasaulyje. Lygus: Tarybų šalies armija neturi lygios pasaulyje. Neigti: Kolūkių pranašumo niekas negali nuneigti. Nesuglaunamas: Nesuglaunamas tikėjimas komunistinio pergale. Organizatorius: Tarybų Sąjunga — džiūti komunistų partija, Lenino — Stalino partija, kovose užgrūntas tarybinės liaudies avangardas, mūsų pergalę įkvėpėjas ir organizatorius. Metodas: Marksistinis dialektinis metodas — vienintelis teisingas, nuoseklus mokslinis pasaulio pažinimo ir jo revoliucinio pertvarkymo metodas.

Prieš lietuvių, Lietuvą ir jos nepriklausomybę

Taip, tiesiog ironiška, kad lietuvių kalbos žodynas įkinkytas kovai prieš lietuvių! Pirmoji eilė Lietuvos vardas vartojamas su priedėliu TSR (pataisytoje laidoje, savaime aišku, tie TSR, lygiai kaip prie satelitinio, pvz. Lenkijos, valstybių prikabinotosios "liaudies respublikų" priesagos nubraukiama). Ginklas: Tarybinis ginklas atnešė laisvę lietuvių tautai. Įsijungti: 1940 m. Lietuvos liaudis įkūrė tarybų valdžią, įsijungė į Tarybų Sąjungos tautų šeimą. Nacionalistas: Buržuaziniai nacionalistai yra pikčiausi lietuvių tautos priešai. Našta: Tas beato dairinis Lietuvos plėšimas, vykdomas užsienio imperialistų ir buržuazinių engėjų, sunkia našta, slėgė darbo valstietį. Naujakuris: Buržuazijai valdant, sun kas buvo Lietuvoje naujakurių gyvenimas. Nepriklausomybė: Tarybinė Armija atkovojo mums laisvę ir nepriklausomybę (sic!).

"Religija yra liaudies oplumas"

Bolševikų pažiūros ir tikėjimą, de ja, nepasikeitė. Žodyne prie žodžio "religija" randame antraštelėje išrašytą Markso mintį. Toliau ten pat pateikiamas Lenino išprotavimas: "Religija yra viena iš dvasinės prispaudos rūšių". Išmonė: Dievai tėra žmonių išmonės. Apaštalas: vienas iš dvylikos mitologinio Kristaus mokinių, siųstų į mokslo skelbti. Jėzuitas: katalikų vienuolis, juodžiausiai reakticijai tarnaujantis dvasinio ordinario narys. Misionierius: Asmuo, viešpataujančios bažnyčios pasiūstas religinės propagandos varyti kitatikių tarpe; paprastai yra imperialistinių grobikų žvalgas. Dievas, Kalėdos, Kiūčios, Velykos ir panašūs žodžiai tame žodyne pradedami mažosiomis raidėmis. Naujojoje laidoje, respektuojant tikinčiųjų pažiūras, šios srities dalykai reikiamai pataisomi.

Prieš "buržuaziją", kapitalizmą, ypač prieš JAV

Grežti: Liaudis su pasipiktinimu nusigrežė nuo buržuazinių nacionalistų likučių. Išgama: Buržuaziniai nacionalistai yra mūsų krašto išgamos. Merga: Dvarininko ar buožės išnaudojama darbininkė. Nemokšiškas: Buržuazinių ideologų nemokšiškas. Griūti: Griūva kapitalistinis pasaulis. Išvirkščias: Kapitalistinių šalių demokratija — išvirkščia demokratija. Minti: Kapitalistinėse šalyse elementarinės piliečių teisės yra šurkščė ausiu būdu sumintos. Mirtingumas: Kūdikių mirtingumo procentas kapitalistiniuose kraštuose nuolat didėja. Neganda: Kapitalistiniai o s e kraštuose darbo žmonės pasmerkti skurdui ir kitoms negandoms. Apskritai bolševikams visa, kas yra užsienyje, bevvertiška. Štai žodžiui "mažavertis" duodamas toks pavyzdys: Mažavertis užsienio pinigai. Kapitalistinės JAV t'ek iškoneveikiamos, tiek žūliaus melo apie jas prirašoma, kad Amerikoje toki žinių šaltinį gėda paimti į rankas. Pakaks čia išrašyti kokį trejetą pavyzdžių: Krachas: JAV art'nasi ekonominis krachas (bankrotas). Išėvija: Lietuvių išėvija vargata Amerikoje. Melas: Pasaulis dar nežinojo baisingesnio ir begėdiškesnio melo už tą, kurį skleidžia JAV imperialistai.

Mykolas Vaitkus

Žemyn nuo kalno

— Boy friend, kas yr žmogaus palaima? —
— Girl friend, turėt good time'ą!
Atmink, gyvenimas nelaukia,
o plaukia sau ir plaukia...
Gal baigsi jo neparagavus?
O jo stebuklai žavūs!...
— Tad ką gi, my boy friend, daryti?
— Gėrėtis jus, mažyte!...
Štai duoki man baltutį debną —
ir užkim draug nuo kalno!
— Bet kur pateksime galiausiai?
— Na, kas to šiandien klausia?! 20

Allegretto

Ir pradėjo lyg pro kryptį
sidabriniais žirniais lyti:
lyg nykštukai bombas mėto —
allegretto, allegretto.

Krinta lašas — ir iššoksta
burbulus, ir trankiai sprogstama...
Kur regėt pro mikroskopą,
kas tų gyvųjų jaučia sopą?

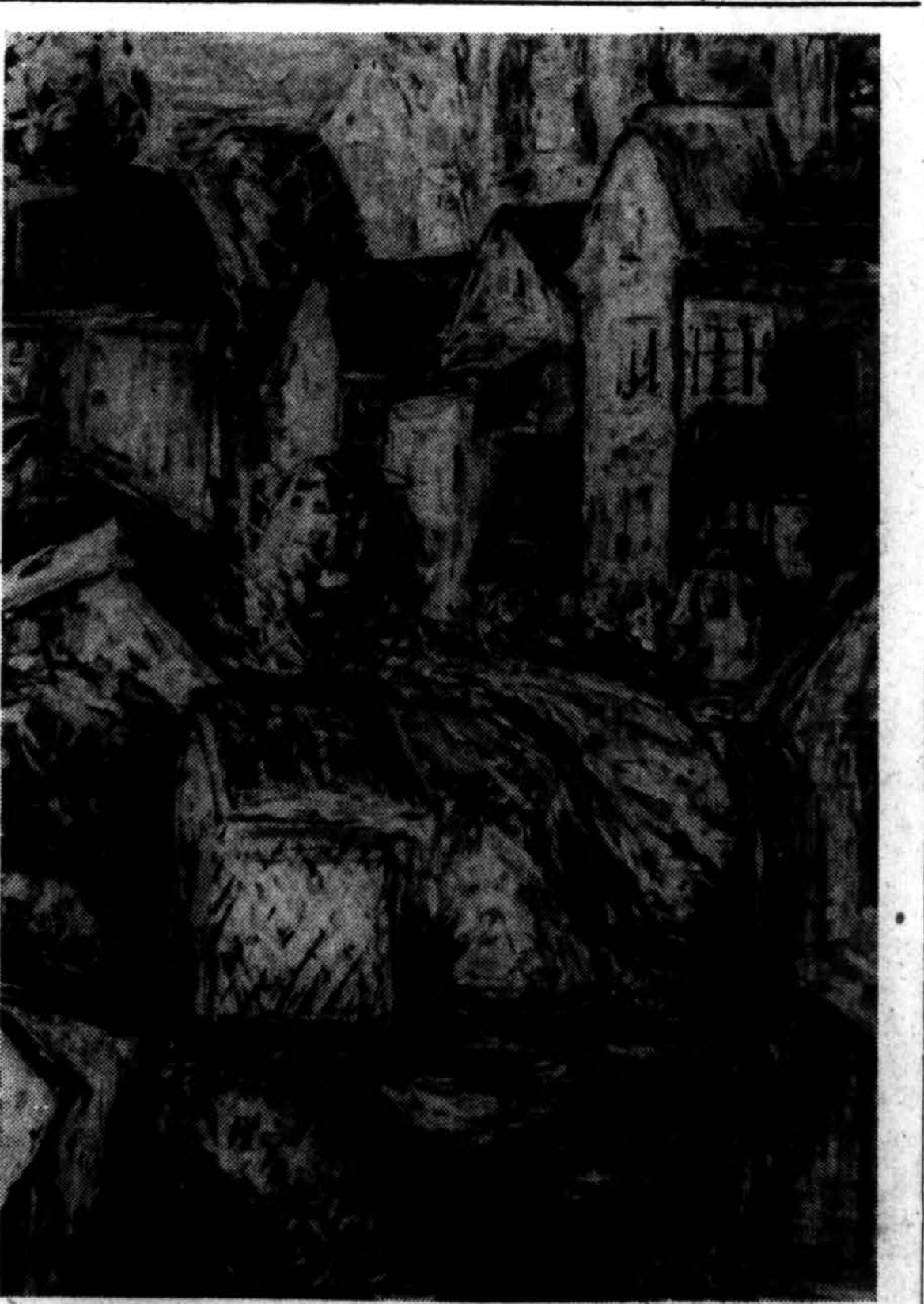
Kiek ten vandeny jų buvo?
kiek jų amžinai nuščiavo?
Nesiklausę bombos krinta —
juk mirtim gyvybę mintai...

Allegretto, allegretto!
hidrogeno bombas mėto...
Kas, kad žemėj liks vien grobai? —
gal išliks gyvi... mikrobai!

Kas ir kaip taisoma naujojo žodyno laidoje?

Darbas nėra lengvas, jei norima, kad taip reikalingas mums žodynas nebūtų šlykštu paimti į rankas. Jau peržiūrėta ir išmėtyta visokia komunistinė ir bolševikinė propaganda ligi O raidės. Žodynas nutarybinama tuo būdu, kad neteisinti teiginiai pataisoma ar vietoje jų įrašoma kitos rūšies, neutralūs sakiniai. Sakysim, pavyzdinis žodžio "matyti" sakiny "Kapitalizmo stovykloje matome imperialistinius karus, nacionalinę nesantaiką, prispaudą, nedarbą, kolonijinę vergiją ir šovinizmą" pakeistas taip: "Gyvenime matome nelaimių, netesybių, prispaudų, tik dėl to kaltintinas ne pats gyvenimas, bet visų tų negerovių priežastys", 447. "Katalikybė visais laikais buvo reakcijos, išnaudojančiųjų viešpataujančiųjų klasių tvirtovė ir obskurantizmo židynis. Šiuo metu katalikybė reikalingumą išnaudoja imperialistiniams pakeisti šiais sakniais: "Katalikybė bu-

vo ir yra disciplinuota. Katalikybės principai sudaro kiekvieno katalikiškos organizacijos pagrindą. Lietuvoje katalikybė įvesta prieš 700 metų. Bolševikų okupuotoje Lietuvoje katalikybė yra nepaprastai suvaržyta", 321. "Visi keliai veda į komunizmą", "Visi keliai veda į laimėjimą", 327. "Kolektyvizacija" yra smulkii, susiskaldžiusių mažo našumo individualinių valstietėjų ūkių pertvarkymas, savanoriškai susivienijus į stambias, didžiai mechanizuotas socialistinio ūkio įmones — žemės ūkio arteles, kolūkius" pataisyta: "K. yra privačių žemės ūkių, įvairių gamybos bei prekybos įmonių priverstinis, valstybiniu mastu Tarybų Sąjungoje vykdomas nusavinimas ir visuotinis tų nusavintų ūkių vienetus — kolūkius, arteles, kooperatyvus", 361. Daugybė aptarčių dalina pataisyta arba visai naujai parašyta. "Krikščionybė — religija, pagrįsta mitinio Kristaus kultu" patisklinta: K. yra Kristaus šiais sakniais: "Katalikybė bu-

Jadv. Dobkevičiūtė-Paukštelienė Chiengos kiemai

KULTŪRINĖ KRONIKA

• Prof. Ernestas Fraenkelis jau paruošė ir dabar sąsiuviniais spausdina Goettingene didėlių lietuvių kalbos etimologinį žodyną, kuris sudarys apie 650 didelio formato puslapių. Pirmas sąsiuvinys jau pasirodė. Fraenkelis yra stambus Pabaltijo kalbų specialistas. Šiame žodyne lietuviškos žodžių formos lyginamos su giminingais latvių ir prūsų žodžiais; be to — aiškinamas jų santykis su slavų ir indogermanų kalbų žodžiais. Žodyne įvesta visa eilė prof. Fraenkeli paties įvykdytų tyrinėjimų. Autorius nesiriboja dabartinėmis lietuvių kalbos formomis, bet lygina jas su atrandamomis senesnėse knygoose, bet nevengia ir moderniosios literatūros tekstų. Ryškiai atžymėti lenkiškieji, gudiskieji ir vokiškieji skoliniai lietuvių kalboje. Žodyno išėis 10 sąsiuvinii po 5 lankus (80 psl.). Kiekvieno sąsiuvinio kaina 14,50 DM. Leidžia: Carl Winter Universitätsverlag, Heidelberg, Vokietija.

• Teisutis Zikaras š. m. liepos m. gražiai prezentavo skulptūros ir grafikos meną Melburne. Vieną jo piešinį nupirko Melburno Meno galerija. Ir didelis procentas atsilankiusių lietuvių išpirko iš parodos gana daug kūrinių.

Zikaro parodos katalogas nesudėtingas — j's duoda apibendrintus pavadinimus: "Piešiny", "Kompozicija" ir pan. Tokie užvardinimai palieka žiūro-

Teisutis Zikaras

vą išgyventi kūrinių paties jausmais. Teisutis pavaizdavo "Pieta" piešinį ir skulptūrą. Kompozicijoje mažai kuo skiriasi tie du kūriniai — tai to paties pakartojimas, tik kita medžiaga. Skulptūroje defekta pastebimi daug ryškiau. Pagrindinis trūkumas — tai nesurįšimas dviejų svarbiųjų tematikos elementų. Motina ir Nukryžiuotasis nesudaro vienumos, yra kaip du visai skirtingi ir svietimi sau elementai. Atrodo, šioje skulptūroje būtų daug įdomiaus buvę matyti vien Motiną. Skulptūroje Motina žiūri į dangų, kas reiškia neišsiamą viltį ir meilę, tuo tarpu piešiny akys nuleistos žemyn ir žvilgsnis visai nesiriša su antrąja kompozicijos dalimi, kuri kaip "Pieta" turėtų surišti visą idėją į didingą vienumą. Vertingas kūriny "Kaliny". Nužmogintas asmuo, beviltiškumas ir apatija dvelkia iš nublūsio veido. Jo akys nesako nieko, rei skausmo nereiškia... O pilkas skarmalėlis ant pečių tik paryškina tą baisią pasaulio kalinių beviltišką pilkumą.

• Juozas Tininis Los Angeles Lietuvių Mokslo instituto vietoje paskaitoje plačiai apžvelgė paskutiniuosius mokslo duomenis, kuriais remiantis galima įtevelgti į Pabaltijo prosenove.

Paskaitoje, kurią prelegentas pavadino "Proistoriniai Lietuvos gyventojai", jis nuklė klausytojus į laikus, buvusius dabar vadinamame etnografinės Lietuvos plote prieš Kristaus gimimą. Pirmieji tų žemių gyventojai nebuvo lietuviai, bet neindoeuropiečių kilmės negausios giminės. Vėliau čia gyveno ugro-finų kiltys.

Lietuvių apgyventų plotų ribos nuo 1500 pr. Kristų iki 600 po Kristaus gimimo prasidėjo Vyslos žotyse, siekė Bugo augštupį, kirto Pripetės intakus, siekė Berezinės upę, Volgos augštupį ir per Valdajaus augštumas žemiau Ilmeno ežero išėjo į Baltijos jūrą.

Prieistorinės Lietuvos kaimynai buvo slavai, gotai ir ugrofinai. Pastarieji pasiskolino iš tų laikų lietuvių daug materialines ir dvasines kultūros dalykų.

• V. K. Jonynas pasaulio grafikų leidiny. Šiomet viena iš geriausių Londono leidyklų sumanė išleisti didelį iliustruotą veikalą, pavadintą "Pasaulio grafikai". Tuo veikalu leidykla kreipėsi į visus kraštus prašydama atinkamų įstaigų ir meno organizacijų prisijusti prašomas medžiagas. J. A. Valstybių atitinkamos meno įstaigos atsakydamos leidyklai pasiūlė tris grafikus, kurių tarpe ir mūsų žymų grafiką V. K. Jonyną.

• Inž. A. Kabaila pakviestas lektoriui ir augstąją technikos mokyklą Australijoje.

• Bolešlovas Mastulis, buvęs Valstybės Tarybos pirmininkas, pradeda ruošti teisinii terminų žodynelį, kurį numato išleisti žurnalas "Teisinių žinių".

• Naujo Lietuvos baudžamojo statuto projektą, dar nepriklausomybės laikais, Valstybės Tarybos komisijos paruošė ir jos referento K. Nausėdo išaugotą, rengiasi išspausdinti "Teisinių žinių", kaip savo priedą.

kas — "buržuazinės partijos narys buržuazijai valdant Lietuvą" pakeista: "Lietuvos valstietėjų liaudininkų partijos narys", 420. Metafizika — "Antimoksliniai prasimanymai apie pirminius būties pradmenis, apie pasaulio esmę, apie daiktus, neprieinamus jutiminiam patyr'mui (apie dievą, sielą ir pan.)" pataisyta: "filosofijos šaka, tyrinėjanti būties esmę, jos priežastis ir pirminius būties pradmenis; protinis tyrinėjimas t'krovės, esančios už pojūtines partities ribų". Reikėjo naujai aptarti ne tik komunizmą, leninizmą, liberalizmą ir pan., bet ir tokius, nekaltus žodžius, kaip futūrizmas, modernizmas ir t. t.

Visa tai, kas ne taip akį rėžia, teko palikti: juk negalima viso žodyno iš naujo parašyti. Ir taip kone kiekvienam puslapyje taisyta 3, 5, 10 ir net 15 sakinių, pvz. 472 psl. (mokykla, mokymas, mokiny, mokyti, mokytojas...). Tiesa, yra ir tokių puslapių, kur nieko netaisyta, pvz. 522 psl., kuris beveik ištaisai skirtas ožkai ir jos giminei (ožena, ožiutis, ožkabardis, ožkaganys, ožkapilė, ožkarožė, ožragis...). Palikta "naujieji" "dabartinės" lietuvių kalbos žodžiai su jų paaiškinimais: agitropas, antitarybinis, atskyrininkas, bolševikas, išbuožinti, gyvenvietė, fizkultūra, fizorgas, kolūkis, komjaunuolis, portorgas ir t. t. Palikta ir pažymėjimai, turį parodyti, kad tie žodžiai dabar eš Lietuvoje nebeavartojami: psn., burž., bžn., užs.

Ar toks žodynas reikalingas?

Taip. Daugiau kaip 40,000 žodžių yra tikrų lietuviškų su gyvais pavyzdžiais ir daugybe reikšmių. Pvz. apie žodį "imti", kaip apie savaime aiškų, Pr. Skardžiaus red. Lietuvių kalbos vadove nieko neaiškinama, o čia tam žodžiui skiriama pusė puslapio, nurodant net keliolika jo vartojimo atvejų. Yra gausybė retų tarminių žodžių, kurių jokiam kitame žodyne nėra.

Pagaliva visa eilė žodžių ar jų lyčių, kurių gyvoji kalba nepažino, bet kalbininkai ir mokytojai 20 su viršum metų vėrėt vertoti, šiame žodyne jau pataisyta ir jų vieton priimta tie, kuriuos žmonės, kad ir draudžiami, vartoja ir tebevartoja. Taip antai, kaimuoti (atsieiti) jau įplietinta — neberekė vertoti tokiškai lenkiško kaštūti ar kaimoti, kurio prasmė yra visai kita, būtent: nustatyti kainą. Taip pat jau gražiai rašoma rugsėjis, atvejis (kalbininkų užsispyrusiai vis kaišiotą rugsėjį, atvejas). Pripažinti pilietinė teisė lyčiai privalėti (iki šiol reikalauta privalyti). Aišku, liks ir privalyti — bet tai nuo žodžio valyti: privalyti daug šiukšlių. Ir kirčiavimo srityje padaryta daug nuolaidų gyvai kalbai. Iki šiol liepta kirčiuoti grietinę, krautuvę, neigti, teigti, erdvė; šiame žodyne jau leista kirčiuoti grietinę, krautuvę, neigti, teigti, erdvė. Aišku, tos nuolaidos ne komunistų įsakytos, bet Lietuvoje likusių kalbininkų nuspresta nutraukti beprasmiską "kovą" su tauta. Tų kalbinių naujienų žodyne t'ek daug, kad joms pravrs dar ne vienas straipsnis.

• Tapytojas J. Pautienius pakviestas vasarviečių savininko J. Bachuno apie porą savaldžių dekoravo plaukiojimo baseina, kur nupiešė dekoratyvinio pobūdžio kompoziciją "Jūrų žirgai ir undinės". Toje pat vasarvietėje (Sodus, Mich.) dailininkas buvo pakviestas prekybininko J. Smith ir kitų į St. Louis išpuosėti jų bei jų giminių rezidencijas.

MŪSŲ KRYŽIŲ KILMĖ

Pagoniška ar krikščioniška?
A. MAZIULIS, Philadelphia, Pa.

Lietuvių kryžiai savo pavidalu dažnai išsiskiria iš kitų, kaimyninių, kraštų kryžių. Ir šis skirtingasis jų bruožas sudomina prašalaitį ir saviškį, pradedama įsiskirti jų skirtųjų kilmės, ir ji dažnai surandama prieš krikščioniškame laikotarpyje, mūsų kryžių padarant tariamų antkapinių stulpų vaizdą.

mės, nes apie mūsų kryžius rašė tautotyrininkai ir menininkai. Pagal A. Valešką, jo tiesiogiai asmenines pastabas dr. M. Gimbutienėi, "mūsų kryžiai ir koplytstulpiai su skulptūra ir ornamentika yra meniniai objektai ir jiems vertinti reikalingos ir specifinės žinios, suprantama kodėl autorė, analizuodama juos kitokiomis normomis, įkliuvo į akligatvį" ir "proistoriški mūsų liaudies menui nagrinėti yra tikrai vertinga medžiaga, tačiau jos neužtenka, nes meną nagrinėjant yra būtina naudotis ir meno bei kultūros istorija. Be jų šis tikslas būtų sunkiai atskiriamas" (m. p.).

Tokia samprata yra iš dalies per siaura. Mūsų kryžius yra daugelio apraiškų derinys, tai nėra vien tik meninis objektas. Pirmiausia nagrinėjant mūsų kryžius yra svarbu jo paskirtis, kuri dažnai sąlygoja ir jo lytį. Taip yra XIX a. antroje pusėje ir XX a. pradžioje. Kaip buvo anksčiau, — nežinome, nes

Lietuviški kryžiai

Ten pat dar kartą pasisakė A. Valeška, griaudamas pagoniška mūsų kryžių kilmę ir kartų paliedamas jų ryšį su vėlyvųjų viduramžių meno klausimais. Šių dviejų žmonių vienas kitam prieštaraujant pasisakymai mūsų kryžių kilmės klausimu yra ne tik būdingi, bet ir reikšmingi, nes prabilo kaip tik abu dideli lietuviškųjų kryžių žinovai. A. Valeška keletą metų vadovavo Lietuvos Bažnytinio Meno muzėjui, kuris ne iš vienos pakelės priglaudė Rūpintojėlių, saugodamas atities kartoms, nors toks Rūpintojėlių ir dievukų rinkimas statulėles išindavo iš visos jų natūralios aplinkos ir tuo padarydavo nebylėmis.

M. Alsekaitė - Gimbutienė skaitančiai visuomenei daugiau žinoma kaip proistorikė, iš dalies ir lietuvių religijos žinovė, tačiau dar gerai susipažinusi ir su lietuvių bei Pabaltijo kraštų etnografija bei kt. gretimais tautotyrais mokslais; ji kryžiais susidomėjo dar Lietuvoje ir, kiek man žinoma, apie mūsų kryžius turi parašiusi didelės apimties studiją vokiškai, o šiuo metu — ir angliškai. Tuo būdu abu pasisakymai nėra eilinių rašėvų bei pasakorių, bet asmenų, kurie su tomis problemomis giliau susipažinę. Tačiau ir jų pasisakymuose yra vienas kitas dar perstaigus apibendrinimas, kaip kurie duomenys ne tik gali būti ir reikėtų kiek kitaip išskirti, kas šiuo kartu skatina ir mane išsirtarti.

Kieno objektas?

A. Valeška atsakydamas dr. M. Gimbutienėi parašė kelis labai įdomius sakinius, išskelbiantis dar iki šiol mūsų nelieštamą klausimą, būtent kas turi tyrinėti kryžiaus kilmę, kieno jis objektas? Tai klausimas mūsų se naujas, nors daugiau naujas tik formulavimu, bet ne iš es-

juos stačiusių žmonių gyvų jau nebeturėjome, o anksčiau tie klausimai niekam dar nebuvo iškilę. Antra, mūsų kryžiams labai svarbi ir socialinė dalis, nes dažnai ji buvo lemtinga, pasirenkant kryžių ir jo meninį apipavidalinimą. Pvz. žemaitis, turįs tik pirkele, perka ar daro mažytį kryželį, jį prikalta kur nors medyje prie kelio, šaltinio ir t. t., o ūkininkas jau perka (daro) pastogėlę (koplytelę), stato didįjį kryžių ir pan.

Toliau, vieni kryžiai puošiami laukų žolynais ir gėlėmis, kiti — tik laukų žolynais; vieniems kryžiams niekas neprikabinama, prie jo niekas nerišama, o kiti turi visokių priedų. Džukuose dar sutinkame kryžių, kuriems merginos ir jaunamartės užkabina, tik tam reikalui slapta pasiūtas prijuostėles.

Visi tie klausimai, tik meniniu požiūriu tyrinėjant mūsų kryžius, — nerūpi; menininkui jie neįdomūs, nors tautotyrininkui ir kultūros istorikui itin svarbūs. Ir visi šie, atrodo, antriniai klausimai kaip tik gali atskleisti mūsų kryžių kilmę daugiau kaip jų meninis įvylgis. Todėl juos dar nagrinėja tautotyrininkas, pasinaudodamas kitų, gretiminių mokslų patirtimi ir duomenimis.

Mūsų kryžius nagrinėjant vien tik meniniu požiūriu yra netikslu ir per siaura; jis turi būti tiriamas tautotyrininko, religijos, kultūros ir meno istoriko, o tik suderinus jų visų duomenis bus galima galutinai kalbėti apie mūsų kryžiaus kilmę ir kt. klausimus

Kryžių draudimai

Lietuviškąjį stogastulpį iš neaiškaus antkapinio stulpo kildinant ir jį nukrikščioninant, labai daug reikšmės skiriama keliems, nevienalaikiams kryžių draudimams. Pats įdomiausias iš

jų yra Sembos katalikų vyskupo Mykolo Junge (1425—1442) nuostatas, kuriuo draudžia kopo kryžių. Žinoma, iš jo galima daug daryti įvairių išvadų, tačiau iš viso draudimo teksto ir paties konteksto visai negalima išskirti koks tas kryžius buvo. Vieno "crucem" čia neužtenka. Išsiskaidius ir jį kitus ano meto įvairius draudimus ne tik pas mus, bet ir kituose kraštuose, tenka būti su išvadomis labai atsargiam.

Aš žinau visą eilę mūsų tautosakos duomenų, kurie šiaandieną atrodo visai pagoniški, o vistiek priklauso Rytų krikščionims; jų tarpe sutinkame ir tokių, apie kuriuos kalba VIII—XI a. įvairūs nuodėmklausiams nuostatai ne nuodėmės, bet patariama arba normine prasme. Todėl, darant iš šio Jungės draudimo išvadas, reikėtų susipažinti su ano meto visa eile kitų nuostatų, išleistų Vak. Europai, nes kartais vietiniai nuostatai yra tik iš kitų pakartoti. O kad XV a. pradžioje buvo dar kryžiaus provincijų, man rodos, nieko neturėtų stebinti, nors šiek tiek susipažinus su ano meto Vak. Europos kultūra. Antra, tas profanacines galimybes netiesiogiai mums kelia Lasickio "Krikštas", Wolfenbuettelio postilė, vėliu kultas ir t. t. M. Gimbutienės suminėti kiti du, iš Latvijos, draudimai, mano įgiliu įsitikinimu, ne jų pagoniškumą, bet tik katalikiškumą įrodo. Visos šios instrukcijos, potvarkiai, protokolai ir kt., kalbantieji prieš kryžius, koplyčias ir kt., yra išleisti švedų bei kt. protestantų ir liečia kaip tik tas Livonijos sritis, kurios buvo patekusios prieš tai į Lietuvos valstybę, kur vėl veikė tam tikrą metų katalikiškąjį nustatą ir su protestantizmu kovoją jėzuitai. Prisiminus M. Liuterio ir kt. protestantų pastangas "apvalyti" krikščionybę "nuo pagonystės ir popiežystės", nuo visos eilės apeigų ir papročių (jų pirminės kilmės visai nekeliant), lieka visai aišku, jog visais tais autorės suminėtais kovojo su katalikiškais įtaka, jį vadinama, pagal ano meto liuteriškąjį terminą "Abgoetterei" ar "Aberglaubische"...

Gi pvz. pas Mannhardt 1633 m. minima "ob in seinem Sprengell auch das Heijdnische und Aberglaubische Opffern in Kirchen — und Velt Capellen,..." ar 1637 m. "Es sei... ein Creutz stehet, dahin lauffen die pauren auf Marci Evangelisten tagk und opfern Wachs und geld"... o kitos joms panašios vietos taip pat neatskiriamos savo konteksto dvasia nuo šios iš 1633 m. Konsistorinės vizitacijos žodžių "... in diesen finstern Oerttern, da sie in ettel heidnischen und Paestlicher blindheit stecken..." (m. p.).

Jos taip pat neatskiriamos ir nuo Wolfenbuettelio Postilės išskaidytų "balvonyščių" ir "popiežysčių". Ten kaip tik daug išskaidytą katalikiškųjų sakramentalijų, papročių, ir visa pasmerkta "balvonyščių" vardan (ž. Mitt. lit. lit. Ges. V, 147—148 p.). Tą patį dar ir Bretkūnas ir visa eilė Didž. ir Maž. Lietuvos protestantų; visi jie pirmą smerkė katalikiškuosius papročius, o tik tada užgriebdavo pagonybę.

Taip pat ir su Tilžės bei Ragainės bažnyčioms įsakymu (1578) tenka būti labai atsargiam, kad visos eilės "deivų arba stabų", kurie nieko daugiau neišskaidytą katalikiškųjų dienų mums prigydytus papročius, lietuviškai pagonybei nepriskirtum, nors ten, kaip ir kildinant (Nukelta 2 psl.)

A. P. Bagdonas

Baltas džiaugsmas

Baltas ryto džiaugsmas žiedą palytėjo,
Saulės dainų suokiant mėlynuos laukuos.
Ir pražydo akmens, ir pražydo vėjas,
Ir lankų upeliai visą dieną gros.

Eina, kaip dvelkimas, ilgesys manasis
Pabučiuoti žiedo, virpančio džiaugsme,
O išdykęs vėjas man pirštu pagrasia,
Veidą nusiprausęs trykštančioj versmėj.

Klausiu savo širdį, virpančią su žiedu,
Saulės pirštams grojant kvepiančiais skliautais,
Koks pavasarinis nerimas apsedo?
— Gal jieškojai laimės ir — nesuradai.

Seku pasaką

Seku seku vis pasaką žiedams,
Kur žiūri nuo šakos ir šypsos,
Kol vakaro skliautai melsvai sutems
Išbalę, tartum gipsas.

Mėnulio spinduliais ataudusios kasas
Ant žiedlapių sustoja karalaitės,
Nykštukai urve deimantų prikas
Rausva rasa suvilgyta joms kraiti.

Sapnai ant žemės kilimą išties,
Žiogeliai šoks užburta šoki,
Paparčio žiedas vėdrunakty žydės,
O tu, širdie, per naktį jo jieškoki.

Seku seku vis pasaką aš sau...
Gal žodžiuose hūdesį paslėpsiu,
Pabudę lapai šnekas vis garsiau,
Žiūriu — jau rytas atslenka pavėsin.

M. Pečkauskaitė — ryškioji asmenybė

Minint jos 25 m. mirties sukaktį
KONR. J. JUŠKA, Chicago, Ill.

Marija Pečkauskaitė, kurios mirties 25-tas metines šiemet švenčiame, yra mums brangi kaip taurios lietuviškos paveldas, kaip gili pedagogė rašytoja.

Marija subrendo Lietuvoje, pasisavindama ir išugdydama lietuviškos dvasios kilniąsias savybes: tiesumą ir meilę, pasiukojimą ir karžygiškumą. Lietuvos meilę jai kvėpė visa lietuvių praeities, įsigyvenimas tautiečių vargus.

Foersterio mokinė

Augstąjį mokslą ėjo vakaruose, kur turėjo jos susipažinti su ano meto garsenybe, gi-

Marija Pečkauskaitė

liu pedagogu ir humanišku prof. Foersteriu. Jam Marija liko dėkinga visą gyvenimą. Jo idėjos, mintys ir jausmai tapo Marijos sėlos ir dvasios turiniu. Friburgo u-to studijų įtaka liko žymi visą gyvenimą. Jeigu Lietuva jai davė kilnią sėlą, išmokė tauriai mąstyti, tai Foerster'o mokykla subrandino jos asmenybę pagrįsdama loginiu gilumu ir praktiniu nuoseklumu. Susidūrimas lietuviškos dvasios, pilnos mistinio ilgesio, su praktiškais vakarais jai buvo nepaprastai naudingas. Lietuviškasis kilnumas įgavo daugiau gyvenimiškos jėgos,

pasipildė vakarų kultūros patirtimi bei jos dvasia. Todėl ir "Jaunuomenės Auklėjimas", nors tai yra esmėje "Foersterio minčių ir dvasios išraiška, tačiau jau grynai lietuviškas. Čia prakalba nebe vakarietiška, anas tėvinis ir protinis humanistas, bet daugiau mylinčių, gyva, gajai ir kasdieniška lietuviška diela. Marija savo mokytoją suoda pažinti jau savoj dvasioj ir lietuviškame mąstyme. Ji nepraranda nei savarankiškumo, nei savitumo.

Lietuviškasis paprastumas, kuris savo esme primena aną graikų santūrųjį kuklumą bei nusizeminimą, lieka ir toliau Marijos asmens puošmena, Marija pasilieka ir toliau tyli ir susimąsčiusi, tebedylinanti daugiau ramius sodžius ir miestelius, provinciją ir tolimus užkampius, negu kad verdantį didmiesčių gyvenimą; čia ji daugiau pasijunta namie.

Paprasti židikai ją daugiau žavi, negu Paryžius ir visi triukšmingieji vakarai. Daugeiui tai nuostabu ir nesuprantama. Bet šitai yra pačių kilniųjų sielų paslaptis. Jos nepakeičia betkokios apgaulės, išžižimo ir dvasinės menkystės. Jos, tarsi anas Dostojevskio Aloša, vienišos, susimąstę ir todėl savyje laimingos. Tokia buvo ir Marija.

Štai kodėl Tumui Vaižgantui, anam energingam augštaičiui, nepavyko jos padaryti profesore Vyt. Didž. U-te. Marija buvo gili, nuosekli ir ištikima savo sielai. Ji gyveno tobulą vidaus gyvenimą. Jos humaniškieji raštai, jos kūryba šitą paslaptį atidengia ir aiškiai nusako. Pro jos raštus regi Mariją. Tą pačią — ir mylinčią, kenčiančią ir pasiaukojančią: pro jos girūdį, kaip plaka jos širdis Dievui ir žmogui, nuskriaustiesiems ir pagalbos reikalingiems. Tai Marijos ne tik kaip rašytojos stiprioji pusė, bet ir kaip gyvenimo kūrėjos. Kūrybą ir gyvenimą ji suprato kaip vieną ir tą patį dalyką. Tarp teorijos ir praktikos, tarp mokslo ir gyvenimo (Nukelta 3 psl.)

Kultūrinė kronika

• Lietuvių saležiečių veikalą aprašo "Boletino Salesiano" ž. m. Nr. 5; žurnalas leidžiamas Madride, Ispanijoje.

• Rašytoja Karolė Pažeraite dalyvavo eucharistiniame kongrese Rio de Janeiro mieste.

• O. V. Milašius kūrinį naują laidą pranešdamas Sao Paulo laikraštis "Folha da Manha" pažymi, kad leidiny bus drauge įdėta ir Irenos Didžionytės studija apie šį didį lietuvių kilmės autorių.

• M. Laupinaitis, autorius knygos "Aš kaltinu", kurioje papildoma daug pavlovų prieš eilę Lietuvos vadovaujančių žmonių ir įstaigų, rašęs neįgiamas tos knygos recenziją "Mūsų Lietuvoje" (Brazilija), pasinaudodamas savo visokiais prieškomunistinės organizacijos liudijimais, priverstė ats. redaktorių Carrato įminėtą laikraštį įdėti savo straipsnį tuo reikalu. Platintan tą knygą buvo garsinama, kad jos turinui pritarias ir autorius šeimai artimas kun. Ant. Ausenka. Dabar "Mūsų Lietuvoje" minėtas kun. Ausenka įdėjo ilgą, visą puslapį užimančią straipsnį, kuriame pareižiama, kad tas veikalas: 1) Iš dorovės pusės; neleistina skaityti. 2) Iš tautybės pusės: komunistams gali pasitarnauti, bet tik jiems. 3) Iš kūrybinės pusės: nieko naujo. 4) Užsienyje gimusiems arba iš Lietuvos išvykusiems dar vaikystės metu lietuviams — "Aš kaltinu..." sudarys taip blogą vaizdą apie savo tėvynę Lietuvą, kurią valdė tokie "bjaurūs niekšai", kad jie gėdinsis save lietuvius pripažinti". Mes jau anksčiau buvome rašę apie tą veikalą, kad jis Lietuvos reikalui nepasitarnauja.

• Dr. J. Balio knygas apie lietuvių folklorą (iš viso — 8 veikalus) labai palankiai paminėjo J. Z. (arinš) latvių laikraštyje "Laiks". Tas latvių laikraštis taipgi pažymi Čiurlionio ansamblio nuopelnus populiarinant lietuvių dainas tremtyje. Suminimas ir Heidelbergo universitete leidžiamas lietuvių kalbos etimologiškas žodynas.

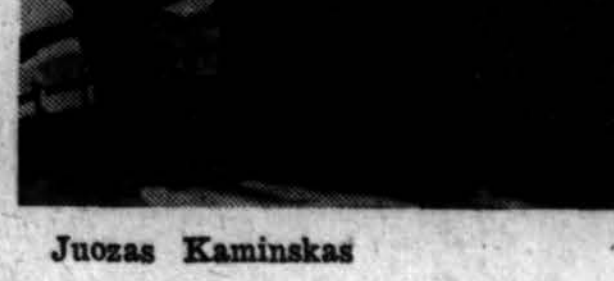
• Adomo Mickevičiaus 100 metų mirties sukaktis randa atgarsio ir amerikiečių spaudoje. Kaip mums praneša Al. Astašaitis — dienraštis "The Detroit News" įsidėjo apie tą didįjį dainių straipsnį, parašytą John. C. Treen. Aprašoma, kaip Mickevičius Konstantinopoly rinkęs legionar savanorius, kurie turėję kautis prieš carinę prispūdą; pažymima, kad jaunas poetas liaudies tarpe, studijavęs Vilm'aus universitete, mokytojas Kaune, 1823 metais už veiklą prieš okupantus rusų buvo suimtas ir uždarytas bazilione vienuolynan. Kai dainiui grebė Sibiras, jam pavyko pasislėpti užsienį. Nuo tada poetas jau nebematė savo gimtojo krašto. Dar 20 m. gyveno užsienyje, lektoriaudamas Lozanoje ir viename prancūzų universitete. Nors autorius (J. Treen) ir cituoja savo straipsnyje ištrauką iš Pono Tado, kur Mickevičius Lietuva yra savas kraštas ir brangus kaip sveikata, bet visame straipsnyje jį daro tik lenku, prasilenkdamas su istorine tiesa.

• Tomo Žiūraičio O. P., knyga "Zodis ir gyvenimas" jau atspausdinta Ventos leidyklos ir atiduota į rįškylą. Veikalas turi 234 puslapius.

• Kotrynos Grigaitytės trečiasis poezijos rinkinys "Širdis pergamente" — jau spaudoje.

• Dr. Antanas Maceina planuoja naują veikalą vokiečių kalba: "Theologie der Geschichte" (Istorijos teologija). Jeigu jo netrukdytų žurnalistinis darbas ir kiti užsiėmimai, veikalas būtų paruoštas per porą metų.

• Prof. J. Žilėvičius, Vliko Lietuvos liaudies tarnybos prašomas, papildė savo paruostą dainų leidinį naujomis dainomis ir tą medžiagą jau pasiuntė į Vokietiją. Tokiu būdu dabar jau bus iš viso ne "šimtas dainų", kaip buvo projektuojama pradžioje, bet gal šimtas ir dešimt.

Juozas Kaminskas

Prielandas

TRYS ŽODŽIAI

Žmogui, lietuviui ir katalikui
BRONIUS ZUMERIS, Australija

Žmogui

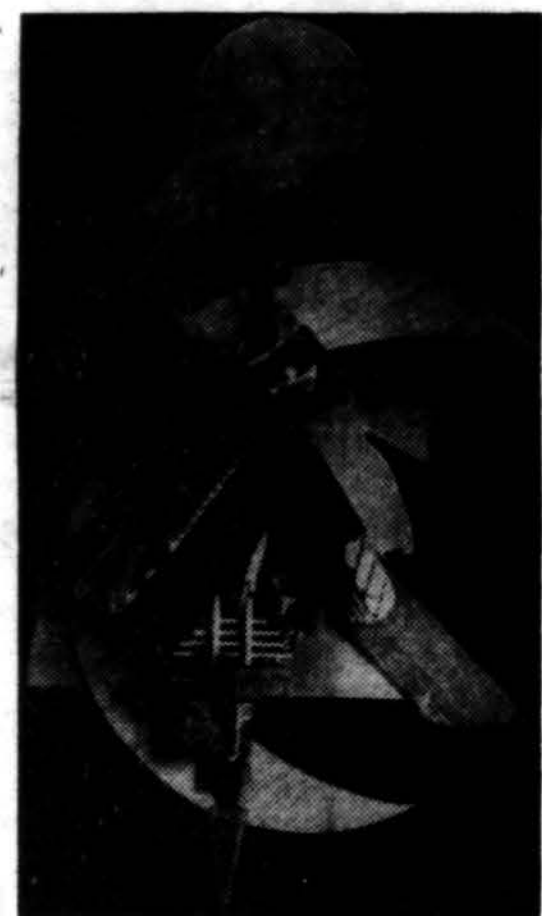
Martin Buber savo knygoje "Das Problem des Menschen" pasakoja, kad Rabbi Bunam iš Pruzscha kartą savo mokiniams pasakė: "Aš norėjau parašyti knygą vardu "Adomas", kuri turėjo apimti visą žmogų. Tačiau apsigalvojęs aš nutariau tokios knygos nerašyti." Šituose savotiškai skambančiuose žodžiuose yra pasakyta gili tiesa. Rabbi nutarė tokios knygos nerašyti, kadangi iš visų mokslų esančių tarp dangaus ir žemės, žmogaus problema yra svarbiausia ir sunkiausia. Apimti žmogaus problemą visuomet ir pilnai atsakyti į klausimą "kas yra žmogus" — yra žmogaus jėgas viršijantis uždavinys. Ne be reikalo užtai ir Rabbi Bunam, v.s. žmogų apimančią knygą vardu "Adomas" apsigalvojęs, nutarė net nepradėti, nes yra "Lengviau pažinti visą žmonią, negu paskirą individą" (La Rochefoucauld).

Tačiau visais laikais žmogus nerimo. Jis įsiekia ir klausė. Nesvarbu kur ir kada jisai begyveno. Senasis Gongo slėnis, Tibeto augštumas, Jung-tsekieng vaga, dieviškasis Nilas, Eufrato-Tigro žemuma ar pagaliau putojanti Agėjos jūros pakrantės — vienodai girdėję tą patį klausimą. Nevienu buvo atsakymai. Tačiau jų kelio linkmė buvo viena ir ta pačia kryptimi — dievybės sosto linkui. Šitas sostas įvairių tautų, įvairias amžias buvo įvairiai vadinamas: Nirvana, Tao, Neaprepiamas, Zeus ir t. t. Pagaliau Palestinoje, įvairių tautų ir rasų trypiamoje mažoje žemėje, pasigirdo tautoms negirdėtas atsakymas: žmogus yra Dievo tvarinys. Savo kūnu jis priklauso žemei, o nemirstama siela — Dievui. Žmogus yra Dievo kūrinijos įprasminimas ir jos apvainikavimas. "Kas gi yra žmogus, kad tu jį atsimeni, arba žmogaus sūnus, kad jį lankai. Padarei jį mažą mažesnę už angelus; garbe ir šlove apvainikavai jį ir pastatei jį ant savo rankų. Visa pavergei po jo kojomis" (Zyd. 2, 6-8).

Vakary žmogus pirmasis išgirdo Evangelijos Žodį ir jį priėmė. Priėmė ir atsakymą žmogui — kas yra žmogus? Tačiau, ar tuo žmogaus pastangos klausiti turėjo būti baigtos? Ne. O jeigu ne, tai ar žmogaus minties pastangos neatsidūrė savotiško paradokso šešėlyje? "Kokia logikos prasmė priešais Logos? Kam toliau befilosofuoti, jei Žodis jau apsiėmė? Kam beieškoti tiesos, rizikuojant klaida, jei tiesa jau duota To, kurys yra pats Kelias, Tiesa ir Gyvenimas? Todėl ir iškyla filosofija tikėjimo ir žinojimo santykių klausimas; kas gali būti filosofija Apreiškimo akvaizdoje? Iš pradžių juntama tendencija tikėjimo vardan užnėminti žinojimą. Į paskutiniųjų pagonybės filosofų priekaištus atsakoma: credo quia absurdum. Bet ko vertas aklas tikėjimas? Ar ne protas išskiria žmogų iš visų kūrinijų ir padaro jį panašų į savo Kūrėją? Ar užtat nuvertinti protą nėra lygu ir save patį nužeminti? Ar ne tas pats protas, kuris gresia herezijos, gali būti ir šviesa, kuri jas išsklaido? Štai kodėl, užuot paneigę filosofiją, krikščioniškieji mąstytojai patys pasidarė filosofais" (J. Girnius, Ieškojimas šviesos

Gyvenimui "Aidai" Nr. 1 (37), 1951).

Šimtmečių slinktyje Vakarų žmogaus mintis plėtojasi. Kyla herezijos ir jas sklaidanti šviesa. Vieni ėjo įeškoti būties (graikai); antrieji Dievo pažinimo (viduramžiai); tretieji pasuko į gamtą (modernieji amžiai). Pastarieji susiskirstė įvairiausiomis srovėmis ir kryptimis, savaip suprantančiomis žmogų ir pasaulį: pozityvizmui egzistuoja tiksliai matematiškai ir požiūriaus prieinamas pasaulis; materializmui tėra tik materialinis dydis; relatyvizmui — viskas relatyvu. Vertybės tėra mūsų prielaidos. Vieniems žmogus yra tai, ką jisai valgo; antriems — Homo Faber; tretieji — protaujanti būtybė; ketvirtiems — būtybė mirčiai. Individualizmas mato žmogų ryšium su juo pačiu; kolektyvizmas žmogaus visai nemato, bet tiksliai kolektyvą ir t. t. Ne be reikalo turbūt Max Scheler savo knygoje "Die Stellung des Menschen im Kosmos" rašo, kad jeigu mes išsilavinusį europietį paklausime, kas yra žmo-

Ign. J. Končius Kopyltė

gus, tai jo galvoje pradės sukintis trys nesuvienijami atsakymai: tradicinis krikščioniškas — izraelitiškas atsakymas su Adomu ir Ieva; graikiškas — antikinis atsakymas su samoningo žmogaus sąvoka ir ypatingais jo požymiais: logos, pro nesis, ratio, mens; trečiasis atsakymas — moderniojo gamtamokslis, kame žmogus suprantamas kaip paskutinė mūsų planetos evoliucijos išdava. Šių teigimų akvaizdoje ir išliko didžioji šiandieninė abejonė, kuris iš anų trijų teigimų teisingas? Todėl Max Scheler ir sako, kad "žmogaus istorija nei vienu laiku nebuvo tiek problematiška, kiek dabartyje" (p. 10).

Tačiau kodėl? Kodėl šiandien kalbama apie žmogaus problematiką ir moderniosios civilizacijos krizę? Krizė kyla tada, kai paneigiami tam tikri pagrindiniai pradai. "Jūs negalėsite suprasti žmogaus, pakol nepastebėsite jo santykių su Dievu. Žemė sudaro dangaus dalį, ir negalima kalbėti apie ją, nekabant apie dangų" — atsako Giovanni Papini (Laiškai žmonėms, p. 122). Šių tai pradų paneigimas pastatė žmogų į problematikos klampynes, o Vakarų civilizaciją nustumė į krizę.

"Aš Tau sakau, Viešpatie, nes tai negalima paneigti, daugelis mūsų Europos krikščionių rastų šį tą patį: Tavo Palaiminimuose. Jie juos pataisytų sušvelnindami; jie neapsiranta atsakymo džiaugsmo ir neturto laimės. Galbūt

tam, kad gautume Tavo palaiminimų praktišką ir gyvą, pilną galvą entuziazmo išmąnytą, reikią, kad minios budistų atsiverstų, pasikrikščintų, būtų tavo dvasios apšviestais, medituotų Tavo žodžius ir pasakytų mums, pozityvems ir praktiškiems europiečiams, tuos stebuklus, kuriuos jų sielos atrado. Galbūt prie Mandalai ir Ku-ling Tu esi paruošęs krikščioniškąjį Doktorą, kuris išaiškint mums kalno pamokslą ir pamokys tobulės maldos formas" (P. Charles, Pêcheurs d'hommes. II t. p. 11-12).

Tai Vakarų pasaulio žmogaus abejonių kalba. Jam nusibodo klaidingos minties išskelti ir jo rankoms daromi nusikaltimai; jis bodisi moderniojo nužmoginimo — puosnioje civilizacijos palapinėje sėdinčio barbaro; jis prileidžia, kad minties be Dievo aiškumas "Gyvenimas yra idioto atpasakota novelė, kuri nieko nereikiška" (Shakespeareas).

"Pro visas iliuzijas širdis nujaucia šventąją tiesą: reikią kad Evangelijos energija persunktų žmonių gyvenimą; reikią, kad Geroji Naujiena, paskelbta dangaus ir amžinojo gyvenimo vartams atverti, taip pat pakeistų žemės visuomenių gyvenimą net iki pačių vargų ir prieštaravimų šėšios; reikią, kad Evangelijos apreiškime esančios politinės ir socialinės mintys bet kuria kaina apsiereiktų istorijoje" (J. Maritain, Krikščionybė ir Demokracija, Tėv. Sarg. Nr. 1).

Tačiau šitas kelias yra sekančias. Jų dar nemama. Dar žmogus sveiko proto šviesa nežvelgia į herezijas. Jis svajoja, kaip anas Rabbi, rašyti knygą apimančią visą žmogų. Bet ne šiandien. Ji bus pradėta rašyti "kai žmogus garsiai sušuks "Dieve"... Nebijok, šiandien dar nesušuks, dar per anksti" (V. Ramonas, Dulk. Raud. Saul. p. 117-118).

Lietuviui.

Kartą vienas burgundų didikas atvyko su savo kariais kryžiuočiams ir pagalba. Susigrūpavusi kariuomenė traukė į Lietuvą. Kada svečiai įėjo į lietuvių žemę, toluoje, tarp miškų ir pelkių jie pamatė skurdžiai atrodančią lietuvių pilaitę.

— Šitokiais lauziais pasišviesiu sau kelią į praeitų pagonių žemę — sušuko karingas burgundų didikas traukdamas karda.

Šalia didiko jojo senas kryžiuočių rotmistras. Jis žinojo šią pilaitę. Savo karo žygiuose rotmistras dešimtis kartų pro ją jojo ir tiek pat kartų ją puo-

le... — Taip, menka medinė pilis, bet jos gynėjai baisūs, — tarė rotmistras žiūrėdamas į susigūžusią lietuvių pilaitę ir, atsimeis pasakas apie kaukus, vėlnius, raganas ir kitus pagonių sąjungininkus, atsidusęs persižegnojo. Jis tik vienas, iš karingųjų svečių tarpo, žinojo, kiek narsų riterių čia rado sąjū mirtį, kiek didelių kryžiuočių pastangų nuėjo velniui, nušauti tą menką medinę pilaitę nuo kelio į pagonių žemę.

Tai vienas iš šimtų pavyzdžių iš anos d'dingos istorinės mūsų tautos preeties, kurios sūnumis ir dukromis esame mes visis, — šiandien išsklaidyti pasautio plotuose — v'suose kontinentuose ir v'sose šalyse.

Venoje istorinėje graikų lengdoje kalbama apie Sirakūzų valdovo Dionizo Jaunojo dvarikį, kuriam už kažkokį nusikaltimą valdovas įsakė pietauti po pakabintu ant ašutis išgalstų kalavijų. Tai Damoklo kardas, kurio palyginimas yra gy-

Jonas Aistis

*Ak, kaip nuostabiai tos žvaigždės žėri!...
Jų taip nieks nematė, kaip tu jas matai,
Nes tik tau naktis akis atvėrė
Ir vienam tau žydi ir alsuoja visa tai...*

*Be tavęs nesiaustų marios, šilas
Nebeostų niekad, nekristų rasa,
Nebešviestų dangiški šviesyčiai,
Ir pragaištų, nugarmėtų visata visa.*

*Kai tu mirsi, mirs diena ir vėjai —
Nors gal nieks čionai tavęs nepasigės,
Kaip gal nieks tavęs nepastebėjo, —
Bet visi, visi žvaigždymai su tavim užges...*

vas ir šiandien, o ypatingai jis yra gyvas mums. Damoklo kardas visu savo grąsumu, visu savo grasinančiu realumu, kabo ties pavergta lietuvių tauta, ties akiplėšikai už n'ekniekus besipešančiomis politinėms tremties partijoms, ties kiekvienu iš mūsų, kada apleidžiamos lietuvių pareigos ir paskęstama kasdienių reikalų kabo ambicijų plokštumoje. J's gramojančiai kabo ties galvatrukčiais nutaustančių lietuviškuoju jaunimu, ties hermetiška užsidiariusomis nuo lietuviško gyvenimo šeimomis, ties nutaustančiais ir atsiskandančiais lietuvių vardo.

Kyro ekspedicijos metu lakedamonietis Cheirsofos tarė savo kariams: "Už anų vandenių į jus žiūrį mūsų tėvynė, kuri sauko: Kariai! Jeigu suklupsite — aš žūsiu!" Tai mūsų tėvynės balsas mums tremtiniam! Tačiau anuo grėsmingu metu, tie patys graikų kariai išgirdo ir Pilypo II-jo perspėjantį balsą: "Kariai, saugokitės, nes nėra tokių mūrų, kuriuos neperliptų aukso maišais apkrautas asilas". Šitais žodžiais tarytum norima pasakyti: neparduokite už auksą tai, ko negalima už jį nupirkti — lietuvių vardo ir savo tautos laisvės.

Išbėgdami iš tėvynės mes daug ką jai prisiekėme jos grovei padaryti. Šiandien daugelis patys savęs nepažintume. Pažadus užmiršome! Tada prisiekėme būti ginti — pasitraukėme; prisiekėme visomis jėgomis ją vaduoti — pamirštame; prisiekėme būti vieningi — pamažu skirstomės. Šiandien daugia juo mūsų buruose, nebuo Lietuvos vadavimo sargyboje; daugiau žarstomos kortos, nei kultūros ir mokslo lobiai; daugiau išgeriama degtinė, ne nušluostoma brolių ir sesių ašarų. "Kol šita karta neišmirs 40 metų klaidžiosite tyruose" — tai Dievo dekreto žydų tautai, kuri jau kelionėje į tėvynę, nuslėpė aukso veršį ir jį pagarbino.

Šie reiškiniai yra pavojingi. Jie pavojingesni, nei okupanto armijos; pavojingesni, nei atvi-

Atto Weber Pabėgėliai
Šio paveikslu tapytojas yra šveicaras dailininkas, savo šiam kūriniiu pavyzdžiu paėmęs prof. Juozo Ereto šeimą, kai ji iš okupuotos Lietuvos ir iš nacių konc. stovyklos atvyko į Šveicariją.

KULTŪRINĖ KRONIKA

• Dr. Vincas Maciūnas, su šeima atvykęs į Čičagą pas savo broį dr. A. Maciūną, atostogų laiką panaudojo rinkimui medžiagos savo redaguojamam enciklopedijos tomui apie Lietuvą. Jau yra sudaręs to molo planą: bus penki skyriai: 1. Kraštas (gamtą, augalai, gyvuliai, geologija, vandenys, ribos ir t. t.), 2. Gyventojai (statištiniai duomenys, etniniai pradai, būtent, lietuvių antropologinis tipas, tautosaka, tautodailė, papročiai, liaudies muzika ir t. t.; kalba — bendra charakteristika, istorija, tarmės; užsienio lietuviai; tautinės mažumos). 3. Lietuvos istorija nuo protoistores iki pastarųjų laikų. 4. Menas ir mokslas (literatūra, teatras, dailė, muzika, šokis, švietimas, mokslo draugijos ir institutai, bibliotekos, lietuvių mokslas), 5. Visuomenė ir ūkis (valstybė; religija — katalikų ir protestantų bažnyčios; teisė; ūkinis gyvenimas — ūkio istorija, žemės ūkis, bankai, prekyba, pinigai, transportas ir t. t.; sveikata ir sportas). Tam kolektyviniam veikalui yra šutelkta apie 50 bendradarbių. Šį tomą numatoma taigti paruošti sekančiais metais.

Šalia šio enciklopedijos tomo dr. V. Maciūnas redaguoja naują Krėvės raštų laidą. Numatoma, kad bus 6-7 tomai. Susidaro sunkumų surasti naujausias Krėvės raštų laidas, pvz. iki šiol negauta "Sarūno" 1939 m. laidos. Norima sujieškoti periodikoje išmėtytus Krėvės kūrinius. Krėvės raštų pirmas tomas numatoma išleisti rudenį, o visų raštų išleidimas užsitęs porą metų.

• Amerikos lietuvių dainos. Dr. J. Balyš Vašingtone baigė paruošti spaudai didelį lietuviškų dainų rinkinį. Medžiaga surinkta 1949-1950 m., per dvi vasari važinėdamas po lietuviškas kolonijas ir užrašinėdamas fonografo juostas dainas ir kitą tautosaką. Pasisekė surasti labai senų ir gražių mūsų dainų, kurių pavyzdžiai spausdinami žurnaluose "Aidai" ir "Muzikos Zinios" (su melodijomis). Viso rinkinys turės per 900 dainų, atrinktinių, pasižymintų teksto ir melodijų vertingumu. Daug laiko užėmė dainų nurašymas iš kaspinių ir popierių, perrašymas į mašinėlę, redagavimas ir suskirstymas. Dabar pirmoji dalis jau visiškai paruošta spaudai ir apimė paskajamąsias dainas arba balades (472 dainų tekstai ir 252-ju melodijos, nurašytos komp. V. Jakubėno). Antroje dalyje bus lyrinės arba nuotaikos dainos: romansai, vestuvių ir šeimos dainos, našlaičių, darbo, švenčių, gėrimo, humoro dainos ir žaidimai. Tai bus vienas turtingiausių mūsų dainų rinkinių, kurio išleidimu gal galėtų pasirūpinti Amerikos lietuvių bendruomenė.

• Adomas Mickevičius lietuvių literatūroje — kas jo kūrinis yra vertes ir kaip vertines — šitokia tema studiją (mašinėlė apie 20 puslapių) yra parašęs dr. V. Maciūnas; ši studija bus išspausdinta kolektyviniame leidyne, kurį organizuoja prof. Vaclovas Lednicki ir kurį išleis Kalifornijos universitetas. Visi leidinio straipsniai yra anglų kalba; knyga leidiama minint 100 metų sukaktį nuo Ad. Mickevičiaus mirties.

• Jonas Aistis, mūsų prašomas, atsinegt dar niekur neapsidurtą vieną savo anksčiau sukurtą eilėraščių, kurį ir dedame į šį kultūros priedą.

• Dr. Antanas Trimakas žurnale "The Baltic Revue", leidžia mame New Yorke, parašė straipsnį apie rusifikaciją Sovietų okupuotose kraštuose. Rusifikacija pravedama stiprinant rusų kalbos vartojimą užimtuose kraštuose, daugelį ministrų valstybės administravime pavadant centro — rusų — kontrolei, okupuotą kraštą užverčiant rusiška spauda, panaudojant mokyklas rusifikacijai, taigpi ir radiją, falsifikuojant rusams palankia prasme istoriją, panaudojant teatrą, deportuojant patriotinį elementą ir jo vieton atkeliant rusus, panaikinant krašto ūkinę nepriklausomybę. Nežiūrint tų kietų pastangų okupuotosios tautos parodo didelį atsparumą.

• Prof. Domas Krivickas parašė palyginamąją studiją sovietų ir nacių taktikos okupuojant Lietuvą ir Austriją, gausio mis citatomis įrodydamas jų klasėngų agresijų panašumus. Studija išspausdinta "The Baltic Revue" Nr. 5, pavadinta "Formalities preliminary to Aggression. Soviet and Nazi Tactics Against Lithuania and Austria".

• Dr. A. Šapokos veikalą "Vilnius Lietuvos gyvenime" Vilniaus Krašto lietuvių sąjungos Toronto skyriaus valdyba leidižia anglų kalba.

Jonas Vasaitis, "Minties" leidytojas ir redaktorius tremtyje, Vokietijoje, atsinegt mūsų dienraščiui pluoštą vertingų aforizmų, parinktų iš Hans Weis redaguoto lotynų patarlių ir minčių rinkinio "Semper vivum".

• Danutė Narutavičiūtė, dirbančią prie bendros Miami universiteto bibliotekos, kaip muzikologijos specialistė, to fakulteto dekanas pakvietė į fakulteto posėdį, kur buvo aptariamas naujai steigiamos muzikologijos bibliotekos organizavimo reikalas. Po išsamaus D. Narutavičiūtės pranešimo, dekanas pakvietė nuo rugsėjo mėn. užimti naują postą ir įrengti to fakulteto biblioteką.

• E. Kulviešo paroda. Nesenai užsidarė dail. Eug. Kulviešio paroda Medeline, kur buvo išstatyta apie 80 paveikslų. Visi jo darbai padaryti Kolumbijoje. Daugumoje viet gamtos vaizdai, natūremortal, portretai. Yra keletas Lietuvos vaizdelių. Paroda turėjo nemažai atsilankiusių. Paruota keliolika paveikslų. Šiuo tarpu dailininkas gyvena Medeline, nuosavame name.

• Komp. J. Strola paruošė Liet. kat. bendruomenės Sao Paulo mieste chorą, kuris koncertavo Rio de Janeiro mieste Tarptautinio Eucharistinio kongreso metu. Koncertas buvo Rio de Janeiro konservatorijos salėje; vargonais akompanuoti buvo pakviestas F. Girdauskas.

• Alfredas Erikas Sennas, sūnus prof. Alfredo Senno, baigė Kolumbijos universitetą ir gavo magistro laipsnį, parašęs studiją iš nepriklausomos Lietuvos kūrimosi laikotarpio. Savo studijai nemažai panaudojo dr. J. Šaulio archyvą, atgabentą į Philadelphia.

• Kvm. dr. J. Vaišnora parašė veikalą "Marios garbinimas Lietuvoje amžių bėgyje." Knygai panaudojo Vatikano ir kitus archyvus. Rankraščio — apie 400 pusl. mašinėlė, daug iliustracijų iš Lietuvos.

• V. Stančkaitė, gyvenanti Brazilijoje, džiaugiasi atvėsusiu oru (ten dabar žiema) ir daugiau imasi teptuko.

Kultūrinė AL Bendruomenės politika

STASYS BARZDUKAS, Cleveland, Ohio

AL Bendruomenės taryba pirmajame savo suvažiavime įsiekė priemonių saugoti lietuvių kultūrą, švietimas, tradicijos ir kt. Šiam reikalui visų pirma pačioje Bendruomenės valdyboje įdėti trys specialūs postai: vienam jos nariui pavedama ypatingai rūpintis lietuvišką švietimą, k' tam nariui — kultūriniais reikalais ir trečiam nariui — kultūrinę informaciją (lietuvių ir anglų kalba).

Toliau Bendruomenės taryba pasisakė už trijų institucijų steigimą — tai Kultūros fondo, Kultūros tarybos ir švietimo tarybos.

Kultūros fondas

Pagal Bendruomenės taryboje vyravusias įtaigas Kultūros fondo, kaip reikalauja ir pats vardas, savo esme turėtų būti institucija lėšoms telkti. KF lėšas sudarytų: a) Bendruomenės tarybos nutarimo apylinkių ir seniūnijų metinės įmokos (1956 m. nuo pagrindinio tautinio solidarumo 1 dol. įnašo paskirta 20%), b) nuolatinių KF rėmėjų metiniai mokesčiai, c) lietuviškų parengimo pelno 2%, d) mecenatų, draugijų, įmonių ir kitos aukos, 2) palikimai ir kitos pajamos.

Pagrindinis KF tikslas būtų remti ir skatinti lietuvišką švietimą, tautinę lietuvių kultūrą, padėti kultūrininkams jų darbą dirbti, leisti veikalus ir kitokius leidinius.

Šiam reikalui KF kasmet skirtų premijas už svarbiausius kultūrinio lietuvių gyvenimo laimėjimus ir k' tais būdais bei priemonėmis tuos laimėjimus skatinti bei išskelti.

Vyriausiąją KF valdybą iš nuomato skaičiaus narių kvietimo būdu sudarytų Bendruomenės valdyba. Kultūros fondo valdyba, a) tvarkytų ir ugdytų KF išdą, b) palaikytų santykius su Bendruomenės valdyba, c) vykdytų KF atitinkančius nutarimus, d) skelbtų KF apyskaitas, e) apskritai rūpintųsi visais KF reikalais. Atskirose vietovėse KF reikalais rūpintųsi KF valdybos pakviesti įgaliotiniai.

KF apyskaitas, patikrintas Bendruomenės Kontrolės komisijos, bendra tvarka svarstyti ir tvirtinti Bendruomenės taryba.

KF veiklai reikalingas taisykles leisti Bendruomenės valdyba.

Kultūros taryba

Ji turėtų susidėti iš 10 — 15 narių, taip pat Bendruomenės valdybos kviečiamų. Visų pirma šios tarybos nariais turėtų būti lietuvišką kultūrinę institucijų ir kt. vienetų atstovai; Lietuvos kultūros instituto, Kultūros instituto, Lietuvių Profesorių draugijos, Lietuvių Jurnalistų sąjungos ir kt. Toliau jos nariais turėtų būti kviečiami lietuvių kultūrai ypatingai nuopelnę turį paskiri mokslininkai, literatai, muzikai, dainininkai, aktoriai, dainininkai ir t.t.

Kultūros tarybos tikslas būtų visi bendrieji kultūriniai mūsų rūpesčiai ir klausimai, kuriuos kelia pats reikalas arba gyvenimas.

švietimo taryba

Ji turėtų taip pat susidėti iš 10 — 15 narių, taip pat Bendruomenės valdybos kviečiamų. Šios tarybos nariais visų pirma turėtų būti Lietuvių Mokytojų

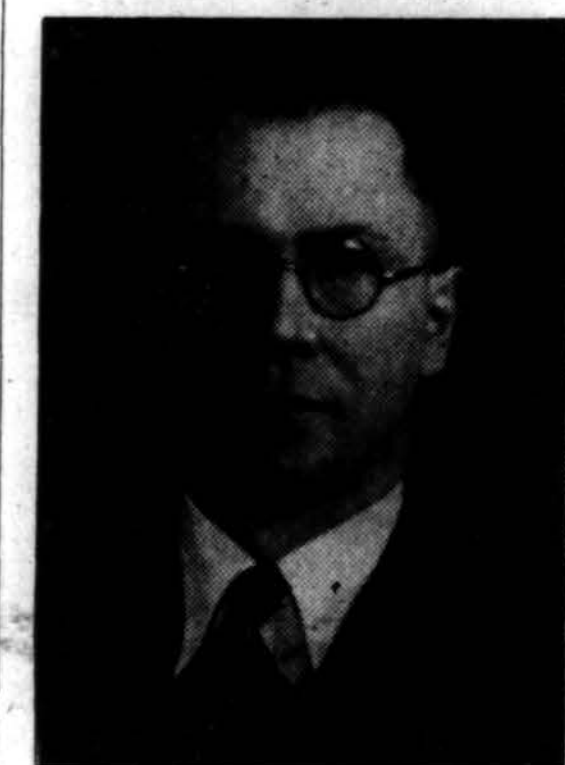
sąjungos, lietuvių seserų vienuolynų, jaunimo bei sporto organizacijų atstovai bei atstovės ir toliau atskiri asmenys, dirbą švietimo darbą ar juo domjisi.

švietimo Tarybos tikslas būtų visi mūsų lietuvišką švietimo bei auklėjimo rūpesčiai ir reikalai: pamokų lentelės, programos, vadovėliai, skaitiniai, jaunimo stovyklos ir t.t.

Jungtinis visų kultūrinių institucijų susirinkimas

Kultūros fondas ir abi Tarybos savo srities darbus rūpintųsi individualiai. Šios visos institucijos taip pat turėtų ir atskirus vadovaujamuosius savo organus: savo pirmininkus, sekretorius ir t.t. Posėdžių rinktųsi pagal reikalą.

Tačiau būtų momentų, kai būtų reikalingas ir visų jų bendras susirinkimas. Tokį reikalą nustatytų pats gyvenimas. Bet vienu atveju bendras susirinkimas turi būti ir nuostatuose nu-

Stasys Barzdukas

matytas. Būtent sausio mėn. pirmojo pusėj kasmet turėtų įvykti bendras KF ir abiejų Tarybų susirinkimas, kuriame turėtų būti apžvelgtas praėjusių metų kultūrinis ir apskritai lietuviškasis gyvenimas, jis įvertintas ir paties susirinkimo nustatyto būdu išskirti svarbiausieji to gyvenimo laimėjimai ir Kultūros fondo biudžeto ribose pasiskirtos už juos premijos arba kitaip jie atžymėti.

Motyvų šiam projektui beješkant

Pagrindiniai šio projekto bruožai susidėję po pasisakymo Bendruomenės tarybos suvažiavime ir po susirašinėjimų su atskirais suinteresuotais asmenimis. Dabar jis pateikiamas plačiajai visuomenei ir kritikos ugniai. Nelaikau šio projekto koka nepasiekiamą tobulybę, bet jam ginti randu šių motyvų:

1) Bendrasis kultūrinis mūsų gyvenimas organizuojamas Bendruomenės ribose, dėl to organiniai atžvilgiai jis pasidarė vienalytis. Šioj vietoj dėl to pasisakau prieš tas pastangas, kurios prasiveržia į viešumą mūsų spaudoje. Pvz. liepos 18 d. "Draugo" kronikoj buvo įdėta žinia, kad "Kultūros fondas jau gauna konkrečias formas... Chicagoje keletas žmonių organizuoja jau banduolų ir greitai laiku numatoma sudaryti Kultūros fondo tarybą, kuri paruoš jam atitinkamą statutą ir išsirsinks valdybą". Čia kyla keli klausimai: ar KF steigiamas kaip savarankiška organizacija? ar ji gebėjimu ir apribojančių etikečių turėtų būti Lietuvių Mokytojų

Arba St. Tamulait's, antai, rašo, kad "K. fondui — Dieve sau rinkančių ir apribojančių etikečių turėtų būti Lietuvių Mokytojų

to? Tai tik galimybės užsipildinti šią instituciją" (iš liepos 16 laiško).

Iš kitos pusės labai aiškūs Bendruomenės tarybos pasisakymas: LB Kultūros fondas.

Nebūdama, linkęs svyruoti dėl antraeilės reikšmės ar formalinių dalykų ir to paties pageidaujamas iš kitų, noriu čia pakartoti principinį savo nusistatymą Kultūros fondo atžvilgiu, kurį taip pat reikičiau ir Bendruomenės tarybos suvažiavime:

"Steigdami JAV Kultūros fondą, galėtume eiti dviem keliais.

Pirmasis kelias — steigti Kultūros fondą pagal Vokietijoje priimtus įstatus. Tai būtų savarankiška organizacija su savo skyriais, apygardomis ir centru. Tačiau tokio pobūdžio organizacija matau dvi klūtis. Viena — kad Kultūros fondas būtų lygiagretė organizacija pačiai Bendruomenėi, taip pat suorganizuota iš apylinkių, apygardų ir centro. Dvieju visuotinio pobūdžio savarankiška veikiančių organizacijų būtų aiškiai per daug, juo labiau, kad jų ir tikslai būtų labai artimi. Antra klūtis — pačios suorganizavimo galimybės. Didelių sunkumų turi Bendruomenė, tad ar būtų pakeliamas imtis dviejų visuotinių organizacijų steigimo darbo? Juk pastangos ir rūpestis vėl turėtų atitekti daugiausia tiems patiems žmonėms. Be to, šaldo ir Clevelando pavyzdys, kur buvo mėginta steigti LKF skyrių, ir jis liko vienąs vienintelis visoje Amerikoje (šandien ji siūlo lik viduoti jau pati jo valdyba).

Todėl tenka pasisakyti už kitą kelią — Kultūros fondą steigti prie Lietuvių Bendruomenės kaip jos dalinį".

2) Bendrinio kultūrinio lietuvių gyvenimo organizacinis vienalytiškumas įgalintų mus išvengti ir bendrųjų organų pertekliaus. Tik pagalvokime: Amerikos Lietuvių taryba, Bendruomenės taryba, Kultūros taryba, švietimo taryba, Kultūros fondo taryba, Chicago Apygardos Kultūros taryba ir t.t.! Iš kitos pusės Bendruomenės ribos neužkerta kelio į bendrąjį darbą traukti kultūrinis mūsų institucijas bei organizacijas: kaip matyti iš šio pranešimo, balsas bus dudoamas Lietuvos institutui, Kultūros institutui, Profesorių draugijai, Lietuvių Rašytojų draugijai, Mokytojų sąjungai ir kt.

3) Nevienas gali suabejoti, ar tik nenerdidelis vaidmuo skiriamas Bendruomenės valdybai: ji kviesianti Kultūros fondo ir Tarybų narius. Man atrodo, valdyba reikėtų pasitikėti, juo labiau, kad už jos nugaros stovi Bendruomenės taryba, vyriausiasis rinktinis Bendruomenės organas, savo sudėty turįs gražų būrį kompetentinių ir patyrusių žmonių mūsų švietimo ir kultūros reikalams. Bet jei kieno širdį varstytų baimė dėl demokratinio principo siaurimo, neduodant Kultūros fondo ir tarybų narių išsirikinti, tesilo jie geresni būdą Kultūros fondui ir Taryboms sudaryti. Svarstysime.

4) Apskritai pageidaučiau, kad mes neįklimptume į formalybės svarstymus bei nagrinėjimus. Jie gašina laiką, eikvoja energiją ir neduoda naudos. Geriau imtis paties darbo, o bedirbant paaiškės įvairūs formaliniai trūkumai, ir juos pataisyti. Netrukus savo darbą pradės Bendruomenės valdyba — kaip pradėj o pageidavau, atei ki me jai į pagalbą ir talką savo patarimais, nurodymais, savo sugebėjimu ir darbu. Yra visuotinis pageidavimas, kad Kultūros

J. Augustaitytė - Vaičiūnienė

Tada

Kaip stovyla šventovės iškartoj, tėvų namų lange stovėjai, Po kojom ošė jūra duona ir vynu liūliuojančiais laukais... Nebesulaukomo buvimo užėjais plasnojo vėjai Kvieslių takais ir tavo kvėpiančiais plaukais.

Tada žinojai, kad per tolin grojantįjį mėlį Pareis kas vakaras pala'mintų dienų lengva rintis, — Pabers kieme takely sidabrini ašarotų smėlį Mėnulio, gintariniais pirštais, iškašyta pilnatis.

Ir tokią vėsumą gavinančia tekme sraveno Nuo obelių žydėjimo, nuo drebančiųjų jovaro šakų... Nuo ažuolo, kuris čia gimė, augo ir paseno, — Nuo lažtančių žaliakasc banga pusiamirky lankų...

Nuo upės auklelo išnarstyty šilkinių nyčių, — Jaudusių žvaigždės vandens gyvam pliene, Nuo karklų, varvančių pilksvu medum, katyčių, Nuo tolumų, sūbuojančių plačia sutartine.

Kaip taurė perpilta, diena ir vakaras savy netilpes, Rageliais devynbalsiais lie'osi ir tilo nuostabiai. Ir paskutinį d'augsmą išmetė stotelėj traukinys sušvilpęs. Kaip laimė pasakoj, dienų vainiko lapelius skabei.

Už vario vartų

Už vario vartų angelas ledinę fleitą pučia, Nusiskint neleidžia nė vienos dienos žalios... Kaip paliktuos namuos, graudu ir tuščia... Užgrūvę metais angos grįžti atgalios.

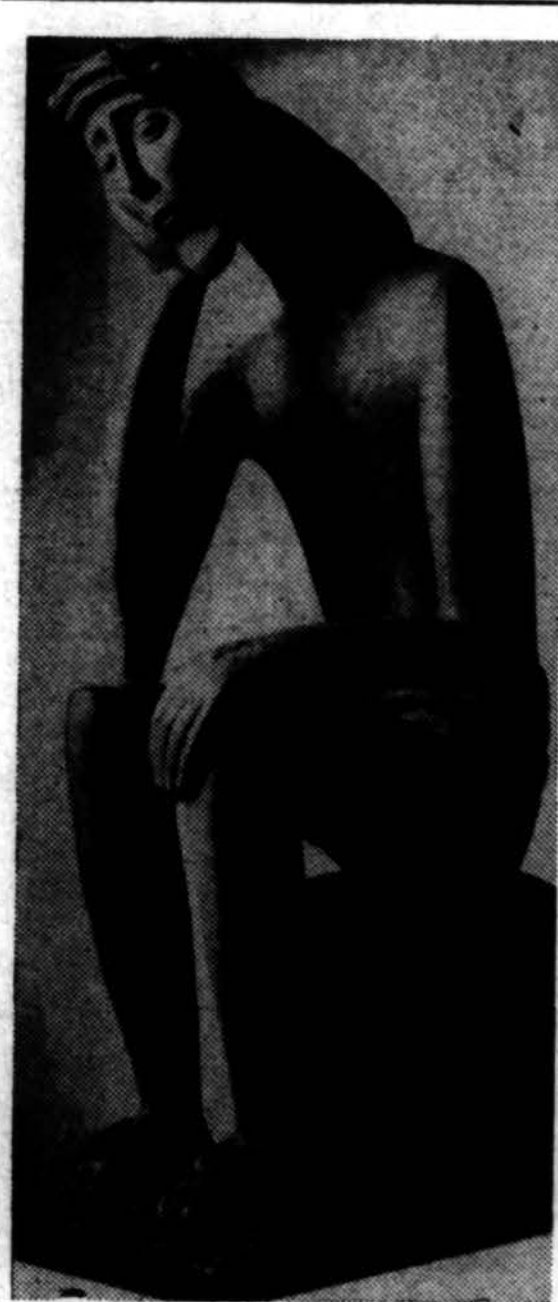
Girdžiu, kaip ji auksinių lapų rūbais čėža... Išlėjęs paskutinį kraujo lašą, ilgai negyvens. Paleidus klaidžiot verkiantį mažutį pažę, Numirs, kaip miršta paskutinis vakaras rudens.

O mane veda angelas, sumušęs fleitą, Per jūrą ištiestas sparnais sušalusiu drūgiu, Kur tiek šviesos, tiek džiaugsmo ir nusivylimo eita, — Tiek daug, apakusiu nuo saulės, neregį.

fondas ir bent viena ar ir abi Tarybos pradėtų veikti ne kur H'ur, t'k Chicagoj, Amerikos lietuvių omainėj.

Baigdamas dar porą žodelių mūsų spaudos žmonėms.

Jūs dirbate labai svarbų ir at sakingą darbą. Jūsų plunksna formuoja žmonių nusistatymus ir nuotaikas. Jūs galite paskatinti imtis darbo arba nuo jo at-

Rūpintojėlis Vyt. Kašuba

Sis mūsų skulptoriaus kūrinys bus didžiajame altoriuje lietuvių pranciskų statomos Prisikėlimo bažnyčioje Toronto, Kanadoje. Lietuvoje šio metu okupuotų b'ievių naikinami mūsų kryžiai su Rūpintojėliais, už tai tremtyje norima čia lietuviškos liaudies įkvėptą kūrinį — Rūpintojėlio statulą — pagerbti. Pagerbiamas Kristus šio mūsų liaudies dažnai atkurtoje, šio vaizdoje. Statula 5 pėdų aukščio, jau išvežta į Torontą, kai tik bus pabaigta statyti bažnyčia, šią vasarą ar rudeniop, Rūpintojėlis bus įkeltas į didįjį altorių. Tai bus pirmas toks įvykis lietuvių bažnytinio meno istorijoje. Toronto lietuvių pirmieji Rūpintojėlių išauštinai savo altoriuje, dabar persekiojamų bedieviškų raudonųjų okupuotų.

Dail. Vyt. Kašuba, kurs sukūrė šią statulą, rugpjūčio 15 d. sulaukia 40 m. savo amžiaus — sukakties. Skulptorius yra gabus ir darbštus, padame savo pajėgume ir iš jo galime daug tikėtis.

grasinti. Jūsų širdies ypač reikalingas kultūrinis mūsų gyvenimas. Ir kaip būna sunku, kad geriausias vietas savo laikraščiuose Jūs atiduodate tokiems pvz. Rosenbergų vaikams, pabėgusiems siaurės Korėjos puskarininkui, žuvų sukančij otam Ar gentinos plaukikui, Mussolinio žudikai ir pn. dalykams, o pro kultūrinio gyvenimo įvykius neretu atveju praeinate visai negirdom's. Ir tada klausiu: ar nušelpo tie įvykiai tokios nelygybės ir skriaudos? Brangūs Bičiuliai, apie daug ką informuodami, nepagalvokite geresnės vietos ir platesnio žodžio ir mūsų kultūrinis rūpesčiams. Vie šai to iš Jūsų prašau.

● Cezario, tokiu pavadinimu parašyto Mirko Jelusio romano, visos trys dalys jau yra knygų rinkoje. Išvertė A. K. Puida, antrą laidą parūpino Terra. Pirmoji laida buvo pasirodžiusi 1935 metais, kaip Literatūros Panteono leidinys, knygų rinkonj paleistas Spaudos Fondo. Autoriaus pavardė slaviska, bet ji taigi savinasi austrai. Jis buvo veiklus kultūrinėje srityje, vadovavo teatrui ir mėgo rašyti istorinius romanus. Be Cezario į lietuvių kalbą yra tas pats A. K. Puida išvertęs jo romanus: Don Žuanas, Hanibalas, Kromvelis. Vėliau Jelusis dar parašė romaną apie prinčą Eugenijų (sąpnas apie Re'čją) ir knygą apie Jėzų (Tiesa ir Gyvenimas).

Naujai išleistoji knyga skaito ma lengvai, duoda daug informacijų apie Romos valstybės augimą paskutiniame šimtmeityje prieš Kr'stų, populiariai perteikia daug istorinių žinių ir plačiai supažindina, beletristinėje formoje, su Cezario asmeniu, jo karais, jo kultūrinėmis ir valstyb' nėmis reformomis. Tačiau autorius palankumas respublikinėms valstybėms institucijoms yra gerokai ribotas ir vietomis prasikiša tendencijos auginti autoritativin'us Cezario palinkimus. Gaila, kad vertėjo palikta nemažai kalbos klaidų, neišvengta nei korektūros suklydimų.

KULTŪRINĖ KRONIKA

● Nelės Mazalaitės romanas "Negestis", išleistas Lietuviškos Knygos klubo, jau yra knygų rinkoje. Knyga turi 206 puslapius ir yra bene pats geriausias iki šiol pasirodęs šio autorės veikalas. Siužetas — labai aktualus: tremtinė Danguolė, kurios vyras yra išvežtas į Sibirą, Amerikoje pripuolamai su sipažįsta su skyrybų bylomis be siverčiančiu advokatu Philipu ir su juo civiliška susituokia. Dan guolė pergyvena gilią problemą tarp ištikimumo savo ištremtam vyrui ir naujai pamiltam žmogui. Gili įtampa susidaro joje tarp jos lietuviškos tradicijose brenusio charakterio ir susidariusių naujų gyvenimo

● A. Rinkūno "Kregždutės" III dalis jau yra knygų rinkoje ir galės būti panaudota mūsų moksleivų, prasidėjus pamokoms. Knyga skirta tėvynės pažinimui: Lietuvos geografijos, etnografijos, istorijos ir gamtamokslio pradmenims pagal naują JAV ir Kanados lituanistinių mokyklų programą. Puošnų trijų spalvų viršelį nupiešė dail. T. Vallius. Knygą išleido Bostono Lietuvių Mokytojų sąjunga šiais metais. Knyga turi 231 puslapį ir Lietuvos žemėlapi. Knyga gausiai papuošta Lietuvos vaizdais.

Knyga turi dvi dalis: pirmojoje yra pavaizduota lyg vaikų klionė į Lietuvą, steng'antis į viską žiūrėti, kaip žiūrėtų Amerikoje augęs vaikas. Parinktas beletristinis kelioliki aprašymo stilius. Norint vėl pertiekti labiau susitemintą me'žagą, duota antroji dalis — Lietuvos istorijos, geografijos ir gamtos pažinimo pakartojamoji santrauka. Čia daugiau laikomasi chronologinės tvarkos. Tekste yra nemažai eilėraščių Mairon'o, Vysk. Baranausko, Vaitkaus, Vaičiūno, Binkio, Babicko ir kt., bei prozos ištraukų Vaižganto, Krėvės, Zemaitės.

Nelė Mazalaitė

aplinkyb'ų. Iškyla doriniai, religiniai, tautiniai konfliktai, kuriuos autorė meistriškai sprendžia. Autorė puikiai orientuojasi pavaizdavime dviejų kultūrų susidūrimo, ryškiai piešdama jų įvairias apraiškas ir tarpusavį veikimą.

Kompoziciniu atžvilgiu veikalas sudarytas labai vykusiai, charakteriai ryškūs, psichologinis jų įžvelgimas gilus, intriga stipri, kad knygą daro viena iš pirmaujančių tremtyje ir mes ją savo skaitytojams labai rekomenduotume. Skaitytoją pagauja ne tik įvykių pynė, bet ir mintys, kurios priverčia staptelti ir pagalvoti, o jų čia gausu. Pvz.: Visoks nuostolis gali būti išlyginamas, tikrai ne tai, kad prarandi žmogų... Nėra tokių mažų n'ekų žmonių gyvenime ir santykiuose, kurie nerėškia ką nors didelio... Žmogus yra nuolaidus tik pats savo sentimentams, — kitų atrodo juokingi... Knygos yra daiktai, kurie sugyvena su bet kokia kalba ir vieta... Širdis yra kaip drižas: ji sukapoja į gabalus, ir jis vėl atgyja. Tikėtai reikia palaukti, reikia kantrybės...

● Konkursų terminai: 1) "Draugo" romano konkursui reikia atsųsti iki š. m. lapkričio mėn. 1 d.; siųsti mūsų dienraščio adresu; premija — \$1,000; 2) Lietuviškos Knygos klubo ir ateitininkų Sąrijos meno draugijos paskelbtai jaunimo literatūros premijai rankraščiai ar knygos turi būti atsųsta iki 1956 m. kovo mėn. 1 d.; siųsti "Draugo" adresu; premija — \$500; 3) "Aidų" paskelbtai grožinės literatūros premijai veikalas reikia atsųsti iki 1956 m. vasario 1 d., adresu: Aidų redakcija, 304 Anacostia Rd., S. E., Washington 19, D. C.; premija — \$500; 4) "Darbininko" scenos ve'kalo konkursui rankraščius reikia nusųsti iki š. m. gruodžio mėn. 1 d.; s'ųsti adresu: Darbininkas, Dramos konkursui, 680 Bushvick ave, Brooklyn 21, N. Y.; premija — \$500; 5) Lietuvių Mokytojų sąjungos paskelbto prad. mokyklos scenai skirto dramos veikalos konkursui rankraščius reikia atsųsti iki 1956 m. gegužės mėn. 1 d., adresu: E. Vilimaitė, 5610 S. Winchester ave, Chicago, Ill.; premijos: I — \$500, II — \$250.

● Naujos lietuviškos mišios jaunimui. Uždarant mergaičių stovyklą Putname buvo pirmu kartu išpildytos naujos mišios, kurias parašė tėvas Bruno Markaitis, S. J. Mišijų tekstas yra kun. Stasio Ylos. Stovyklos choras, kruopštaus dirigento vadovaujamas, palyginti trumpu laiku sugebėjo šias mišias išmokti. Žinovų nuomone, šios mišios yra ne tik labai originalus bet ir labai nusisekęs jauno kompozitoriaus kūrinys. Reikia spėti, kad savo religingu melodingu šios mišios susilauks plataus pasisekimo.

● Juozo L'ngio išversto veikalas Silta išleista antra laida. Išleido Venta Vokietijoje. Tiražas — 1.500. Aplanką piešė dail. V. Palsys. Knygos autorius — F. E. Sillanpaa, suomių rašytojas, 1939 metais laimėjęs Nobelio premiją. Autorius mėgsta realistiniam epė vaizduoti žmogaus kančią. Šis ve'kalo, turis 372 puslapiu, yra, kaip tituliniam me puslapyje pažymėta, pasakojimas apie vieno seno kamieno paskutinę atžalą, apie jauną, gražą kaimietę našlaitę, neturėjusią giminų, mirusių pas svertimus darbdavius pirtelėje.

● Dr. Jonas Grinius savo darbą La'sv. Europos kolegijoje baigia spalio mėn. 15 d.; kolegija yra uždaroma. Savo laisvalaikį dr. J. Grinius parašė studijelė apie kryžius, dabar tą moks linį darbą galutinai baigia paruošti spaudai. Neseniai dr. J. Grinius paruošė didoką studijelę apie sovietinę lietuvių literatūrą (25 psl. mašinėlė).

● P. Gaučo išversta J. E. Rilveros romanas Prara'ja spausdinama Venta Vokietijoje. Veikalas yra vienas žymiausių P. Amerikos romanų, lyriškai ir vaizdžiai aprašęs tragiką ir žiaurų gumos rinkėjų gyvenimą. Knyga turės apie 350 psl.

Su svetimtaučiu

Nelės Mazalaitės "Negestis"
EEN. BABRAUSKAS, Cicero, III.

"Ką galima veikti su svetimtaučiu?" klausia veikalo herojus draugė Birutė. Deja, tas veikiančias klausimas ne tik veikiančias klausimas, bet ir klausimas atsakomas aiškiai ir įtikinamai: ne patrioto publicisto žodžiais, bet rašytojo psichologo sukurtu gyvenimu. Sąmoningai čia pabrėžiama, kad šioje knygoje nėra atvaizduotas, net ir nepavaizduotas, bet sukurtas gyvenimas. Skaitytojas, įsivaizduojantis, patiria, kaip veikia realizmo, nepatikimos veikalo vaizduojamomis situacijomis nei įvykiais, todėl jau ir minėtasis klausimas liktų ne tik neatsakytas, bet ir iš viso nepagrįstas.

Priešingai, tas, kuris pripažįsta literatūrinio gyvenimo egzistavimą, m'eliau tenkintasi tokiame veikale mažesniu kiekiu daiktinio tikrovės. Pakeitimus, pavyzdžiui, britiškas Bahamų salas kokia fantastine Laulalavijos sala (tyčia tą vardą pasiskolinu iš puikios to vardo Viktoro Katiliaus apysakos), nudaiktintasis fonas sustiprintų psichologinę veikalo pusę.

Psichologinė motyvacija susilpnina pagrindinę idėją. Psichologiškai nėra neįtikinamas amerikiečio aristokrato santykių užmezgimas ir jų vainikavimas vedybomis su nežinomos kilmės nei profesijos gatvėje pamatyta moterimi. Kompoziciškai labai tiksliai romanas padedamas amerikinių aristokratų šeiminių gyvenimo iškarpa, į kurią gatvinės akimirkos "pažint's" greitai įterpia Brooklyno lietuvių kampiškumą. Kai bėgama nuo ištaiga paremto grožio, visai natūralu, kad susidomima priešingu asigaliu, ypač, kad tas moteriškas neturtas, lauzdamas amerikinius gatvės papročius, d'žiausiam lietuviui atsiskaito nuo siūlomose automobilio padangtės. Kartoju, gali tie pirmieji advokato sekiojimai po Brooklyno užkampius naivaus realisto neįtikinti, tik dėl to nėra literatūrinėms diskusijoms pagrindo.

Rafinuotosios meilės pakankamai patyręs advokatas Pilypas netrunka savotiškai susižavėti skirtingų pažiūrų, skirtingos kultūros, skirtingos tautinės moterim Danguole. Greitai prieinama prie pradžioje taip neįtikėtinos santuokos: 41 metų turuol's advokatas veda 34 metų gyvenančią, tremtinę darbininkę, buvusią teisių studentę ir muzikos mėgėją. Lengvo pasiskaitymo romane čia būtų pamėtos taškas. Bet Mazalaitė tuo nesitenkina ne dėl to, kad turi pakankamai laiko ir vietos įtikinamai: ne patrioto publicisto žodžiais, bet rašytojo psichologo sukurtu gyvenimu.

Praeina vos dveji bendro gyvenimo metai, ir tie patys skirtingumai, kurie juos suvedė, dabar... išskiria. "Mes esame labai skirtingi", konstatuoja Pilypas 197 psl., ir "gražiuoju su-tartas" skrybros rėkte išrėkia pagrindinę veikalo idėją. Abiejų personažų psichinės skirtybės autorės įvairiomis situacijomis tiek išryškintos, kad ir patys gražieji neabejotinos judvieju meilės momentai išblėsta visai natūraliai. Ir pasidaro psichologinė tiesa, kad priešvedybiniai skirtingumai neišsilygino, o po vedybų bendrą gyvenimą padarė jie neįmanomą.

Tą ryškia pagrindinę idėją, tokią pozityvią tautinių, dorinių bei religinių mūsų aspiracijų komplekse, susilpnina autorės psichologiniai rūpesčiai, kuriais ji siekia pilnesnio Pilypo poelgių įtikinamumo. "Kalta" toji vienintelė 177 psl. pastraipa, kur Danguolės pateikiama Pilypo psichikos p'juvis: jis ūmai su liepsnoja ties dažnom moterim, ir tas liepsnojimas greitai baigiasi, "tiksliai į pačias keisčiausias istorijas jis įgrūna visas — su laukine mergaite iš Peru, su n'via rimta pabėgėle iš kažkokio tolmo krašto". Na, o dabar, pasinėręs į naują panašios kategorijos objektę, argi begali likti ištikimas tai rimtai pabėgėlei Danguolei? Išvada aiški: šitokių palinkimų partneris būtų priešes prieš skrybų lygiai taip pat tuo atveju, jei tautinių, religinių, visuomeninių nei kitokių skirtingumų tarp jo ir Danguolės nebūtų. Nelaimingoji judvieju s'naus mirtis, aišku, nebūtu turėjusi lemiamos įtakos skryboms.

Ar laimė — atsikirsti nuo visumos?
"Ar gali būti laimė atsikirsti save nuo visumos?" — dar

prieš Danguolės su Pilypu santuoką Birutės pasakytieji žodžiai išnyra vis iš sąmonės ir sąmonę net šviesiausias Danguolės naujojo, gyvenimo momentais. Turime naivių idealistų, tikinčių, kad tokia Jiebutė Rockfelerienė iš savo milijonų mes lietuvių kokią simpatiziantinę. Mazalaitė sukūrė įtikinamą Danguolę: kad ir l'etuviškai tebeamstydam, kad ir nuolat prisimindama savo krašto nelaimę, kad ir palaikydama lietuviškus laikraščius, praktiškai sulig ištekėjimo diena ji yra atsikirtusi nuo lietuviškos visumos. Anaiptol jai nėra laimė atsikirsti į gimto charakterio ir stiliaus, atsikirsti savo lietuviško vardo, atsizadėti savo kasų, atiduoti presbiterijonui krikštyti savo vaiką, nustoti lankyti l'etuviškus vakarus ir t. t. Deja, visos tos tautinės, religinės, paprotinės Danguolės nuolaidos tik atitolina, bet nepanaikina, išsiskyrimo valandą.

Netekus teisės neatleisti Danguolė atvira, ir tas atvirumas daug prisidėjo prie jos "laimėjimo" partnerio; Pilypas, priešingai, daug ko nuslėpęs ir tebususlepiąs. Savarankiškai ir vienybiškai nutraukusi moterystės ryšius su pirmuoju vyru, Danguolė save smerkia ir kaltina labiau, negu kas kitas tai galėtų padaryti, todėl, kai patiria Pilypą nuslėpus pirmos žmonos buvimą, ji pagrįstai santūriai sutinka tą naujieną: "Aš esu praradus teisę neatleisti, kada pasidaviau pagundai "laimėti laimę", 128. Čia iškyla stiprus moralinis veikalo pagrindas: per atgailą išperka savo kaltę. Tos moralės stokoja daug mūsų tautiečių,ėjusių, nuėjusių ar tebeinančių Danguolės keliu, ir todėl "Negestis" toks aktualus veikalas. Patriotiniu požiūriu Mazalaitės romanas yra vadovėlis, kurį privalo ne tik nusipirkti ir kartą perskaityti, bet įsivairinti kiekviena mergaitė, artėjanti į tekutės amžių. Išverstas į anglų kalbą, ir amerikiečių šviesesnį skaitytoją veikalas priverstų pamastyti.

Formos dalykai Jausminiai Mazalaitės sakiniai, bėga dažnai be kabelių, be taškų (o kartais su kabeliais ten, kur jiems neįprasta būti), derinasi su egzaltuotos moters charakteriu ir knyga daro patrauklią, nors šį kartą vaizdinių priemonių pavartota mažiau. Autorė neįtempia intrigos, kaip tai daro Jankus. Irgai nekan-kindama skaitytojo, parodo Danguolės nuosprendį teisiškai numarinti ir įvykdyti skrybą su mylimu vyru, negalinčiu iš Sibiro atsilepti į laikraštinių paieškų jėgą... Arba 81 psl. pra-nešdama apie beprotiškumą pra-p'rkti santaupas, iš anksto įspėja, kad jos ateity galėtų dar praversti. Nepaisydama tradicinio sakinio, nesilaiko nei kompozicijos tradicijų: veikalas pradamas Pilypo pasakojimu, toliau pirmojo asmens v'admenį perima Danguolė. Paskutiniai trys knygų puslapiai, aišku, nereikalingi. Efektyviausia būtų knyga baigti susimąstymu: "Ar nieko neišsinešiau svetimo?", 203 psl.

Mazalaitė netrūksta temų nei siužetu. Šį kartą pritrūko tik... antraštės. 70 puslapyje i'ertptasis Negestis ežero vardas knygai tiek reikalingas, k'ek vienam rusui, pavadinusiam savo knygą "Zalialis obuoliukas" ir pačiam gale "pasišnešusiam", kodėl taip pavadinta: g'r di, galėjęs tas ar kitas veikėjas nueiti į turgų ir nusipirkti žalių obuolių... Užvertę paskutinį lapą, laukiami dešimtosios Mazalaitės knygos.

Užvertę paskutinį lapą, laukiami dešimtosios Mazalaitės knygos.

Užvertę paskutinį lapą, laukiami dešimtosios Mazalaitės knygos.

Užvertę paskutinį lapą, laukiami dešimtosios Mazalaitės knygos.

Užvertę paskutinį lapą, laukiami dešimtosios Mazalaitės knygos.

Užvertę paskutinį lapą, laukiami dešimtosios Mazalaitės knygos.

Užvertę paskutinį lapą, laukiami dešimtosios Mazalaitės knygos.

Nelė Mazalaitė

Parkai

1
Bėga valandos ir valandos.
Ir aplinkui tiktai tuštuma.
Prie pat kojų vaikšto balandis
Ir į saują žiūri man.

Bet aš turiu tiktai knygą.
Ir širdis labai niūri:
Knygoje: — Sakalas nelaimingą
Laiko grobį — ir drasi o jį.

2
Tik perplaukt per kūdrą šitą —
O ir s'aura, o negiliu —
Ten gi gluosniai vandenin įkrūtę,
Bėga saulė spinduliu žaliu.

Ten — matau — Puntuko kuprą juodą,
Ir šilėlis tušuo'iau už jo!
Dieve mano, taip ir taip vis rodo —
Kur beieitum, eini tik namo.

● Dail. K. Žoromskis išvyko trejetui savačių pajieškoti pavelslams motyvų į New-Yorko apylinkes. Apistojęs Pr. Lapienės vasarvietėje Stony Brooks, N. Y., yra pasiryžęs nuta-pyti, mažiausiai, 30 škieų. Paskutinių porą savačių praleidęs Beverly Shores, Ind. nutapė 20 įvairių ežidų.

Pr. Lapienės vasarvietė, Stony Brook, Long Island, N. Y. šįmet dar gausiau lankoma kultūrininkų ir intelektualų: rašytojas — aktorius A. Škėma, dr. Klimas, inž. Novickas, dr. Pajausis su ponia, dail. V. Košuba, su dail. Košubiene, Kiaulėnai, dail. P. Kaupas, muz. A. Nakas, dail. C. Janušas, rašyt. Al. Landsbergis, E. Kulbokienė, dail. V. Vitkus, dail. V. K. Jonynas, inž. M. Molis, Pakalkos, dail. A. Galdikas, dainininkė V. Januškaitė, dailininkė Korskaitė su motina, iš Kalifornijos, Al. Stephens (iš Chicago), V. Maželis, arch. V. Vizbaras, dail. Ingelevičienė su dukterimis ir gausybė kitų.

Dailininkai čia nuolatos atvyksta surasti sau tinkamų vaizdų gražioje gamtoje ir Atlanto pakraščiuose. Čia atvyksta ir rašytojai, ir dainininkai, ir

teatralai pailsėti, pasvajoti ir dežnas taip pat pajieškoti impulso savai kūrybai. Šios apylinkės tikrai romantiškos. Tai t'kras lietuvių kultūrininkų vasaros klubas.

● Juozui Lingui, gyvenančiam Stockholme, Švedijoje, pasisekė apginti licenciatinį darbą ir išlaikyti daktaro egzaminus. Tezę parašė apie arklą, kaip etnologas, žemdirbystės įrankių žinovas. Oponentais buvo estų etnologas prof. G. Rank, taip pat gerai nusimanąs apie arklius ir prof. S. Erixon. Juozas Lingis yra ilgametis mūsų dienraščio bendradarbis.

● Pianistas Andrius Kuprevičius, pasirašęs sutartį su Cleveland Music School Settlement treiems mokslo metams kaip fortepiono mokytojas, rudens ir žiemos metu numato koncertuoti Clevelande ir kituose JAV miestuose. Pirmasis jo šių metų rudens sezono koncertas įvyks rugsėjo 21 d. College Club patalpose, Cleveland Heights. Minėto klubo narius sudaro moterys, baigusios augs-tąsias mokyklas, ir Clevelando kultūriniam gyvenime vaidina svarbų vaidmenį.

● Dail. Petro Kiaulėno mirtis — skaudus nuostolis mūsų kultūriniam gyvenime. Velionis Ignas Šlapelis savo dabar spausdinamoje knygoje rašo: "P. Kiaulėnas yra bene vienas iš stipriausių menininkų tapytojų lietuvių menininkų tarpe. Jis ir rašytojas Paryžiaus meno mėgėjams yra pažįstamas ir jų vertinamas. Jis, pasakyčiau, jau stipriai šviečianti žvaigždė". Dail. Kiaulėnas buvo modernistas, bet nuo tikrovės, nuo gamtos neatitrukęs. Anot Ign. Šlapelio: "P. Kiaulėnas... nieko nedaro, neturėdamas gamtos prieš akis. Gerai išvelgęs į gamtą, betarp'skai transponuoja ją į savo meną, surasdamas jai savotišką išraišką, kuri kartais esti labai skirtinga nuo regimos gamtos. Tą transpoziciją atlieka mitriais arabeskiniais teptukų brūkšniais, kurių linkmės ir vingiavimai daro įtakos spalvoms, jų intensyvumui ir tonui. Tie brūkšniai nerdingi, virpą, neramūs — jau patys estetiniai veiksniai yra menininko savijautos ekspresija. Jo gyvastingi bruožai dedami drobėje, vadovaujantis panašiu, t. y. artimų, tonų spalvomis ir vingiuojančių linijų principu. Petro Kiaulėno tapyba eterinė, virpanči, gaiviai spontaniška, labai pagaunanti žiūrovą."

P. Kiaulėnas buvo impresionistas, tačiau įnešęs į savo kūrybą nemažai savarankiškumo, savo ugningo temperamento. Vertindamas apie P. Kiaulėną pasirodžiusią monografiją dr. J. Grinius pastebėjo, kad jo talentui atsiskleisti padėjo italų renesanso ir prancūzų impresionistinės kilmės šio amžiaus pradžios tapytojai. Velionis dailininkas yra sukūręs gana gerų peizažų, tačiau stipriausi jo darbai buvo natūrmortai ir portretai. Daugumą savo tapybos darbų yra kūręs užsienyje, todėl juose nėra toks stiprus ryšys su Lietuva.

Prieš pat savo mirtį dail. P. Kiaulėnas yra parašęs "Draugo" kultūrinio priedo redaktoriui Juozui Prunskiuviui ligą, nuo

širdų laišką, kurio svarbesnis dalis čia perspausdiname: — Šiandien turėjau Jums parašyti ir atvirai šį bei tą pasakyti, kad būtų aiškiau ir kad rastumėte ir man kiek širdies, kurios tikrai jaučiu labai esu reikal'ngas. Mielas Kunige, paskutiniu laiku mano sveikatos stovis yra gana kritiškas ir vienas Dievas žino, ar jis pagerės, ar reikės per trumpesnę laiką skirtis su aplinka, kurioje esu. Bet tas viskas yra D'ėvo valioje ir ne nuo mūsų priklausoma... Rašau šį laišką su skaudančia širdimi..."

Tas širdies skausmas velioniu buvo dėl to, kad eplinkybės sukludė jam atbaigti paveikslą iš c'klo apie Mindaugą. Jau j's kelius kartus buvęs komponavęs ir paveikslas jau buvęs netoli pabaigos, bet kurinio mecenatas paskutiniu metu tuo lyg nesidomėjęs.

Laško gale dailininkas užsiminė apie tragišką savo ligą, už keliolikos dienų nuvariusią jį į kapus: "Mano visą kraują ligoninėje perpumpuoja ir už dienos kitos jo neturiu. Mano nervai pradeda nebeatlaikyti, kada duonos kąsnį namuose jau grįžus labai sunku surasti, nes mes esame visai nualinti mano ligos. Nepamirškite, jog devinti metai kovojame kartu su žmona, kad apsigynus kaip nors. (Dailininkas sirgo leukimija. Red.) Gal laikam neaišku, kokios susidaro išlaidos ligoninėje. Galėčiau tik tiek pasakyti, kad pirmoji diena su transfuzijomis ir vaistais atsiėjo daugiau kaip \$400. Šiandien mano sąskaitų gale neįmatu jau ryšium su liga. Turiu nepaprastą žmoną; ji galvoja, užimta diena ir naktį rūpesčiais, kad sutvarkytų taip, jog ir toliau nebūtų kliūčių į ligoninę patekti ir mane gydyti. Jai kol kas sekasi... D'ėvas, žinau, manęs neapleis, aš tikiu, tik man dovanokite, kad šie mano žodžiai perpildyti skausmo, vištieki."

Toliau dailininkas laiške prisimenama savo rūpesčius su norėta Romoje surengti lietuvių religinio meno paroda ir sako: "Neturėjau niekada talento rašyti laiškus: verčiau dirbau, kad ką gero padaryčiau, nes tai, at-rodo, svarbu ir kilnu dėl mūsų krašto, dėl mūsų tikėjimo."

Laišką baigė žodžiais: "Sveikata man visai neleidžia daugiau nei kalbėti, nei išs'reikšti. Atleiskite man už šiuos palaidžius žodžius, tik iš širdies prašau — neteiskite manęs nors šiuo momentu, kada aš tikrai esu labai ir labai dideliame varge ne tik jau d'vssiniame, bet ir medžiagin'ame, kas taip jau natūralu esamame stovyje. Aš tikiu, Dievas man atleis ir padės."

● Kun. Vytauto Piktūnos knyga "Amž'noji auka" jau išėjo iš spaudos. Jo'e dėstoma šv. mišių esmė ir vaisiai, jų laikymo metas, vieta ir reikmenys, mišių apeigų istorija ir prasmė, plačiau išaišk'nant įžangines maldas, skaitymus, aukojimą, konsekraciją, komunią. Gale — išdėstomos mūsų pareigos šv. mišių aukai. Leidinys turi 200 psl., iliustruotas daugeliu paveikslų, aplankas papuoštas prasmingu R. Vesulo niešiniu su lietuviška's ornamentais.

● Česlovas Grincevičius prisirinko naujų vaizdų ir išpūdių keliaudamas po Floridą.

KULTŪRINĖ KRONIKA

Parkai

1
Bėga valandos ir valandos.
Ir aplinkui tiktai tuštuma.
Prie pat kojų vaikšto balandis
Ir į saują žiūri man.

Bet aš turiu tiktai knygą.
Ir širdis labai niūri:
Knygoje: — Sakalas nelaimingą
Laiko grobį — ir drasi o jį.

2
Tik perplaukt per kūdrą šitą —
O ir s'aura, o negiliu —
Ten gi gluosniai vandenin įkrūtę,
Bėga saulė spinduliu žaliu.

Ten — matau — Puntuko kuprą juodą,
Ir šilėlis tušuo'iau už jo!
Dieve mano, taip ir taip vis rodo —
Kur beieitum, eini tik namo.

● Dail. K. Žoromskis išvyko trejetui savačių pajieškoti pavelslams motyvų į New-Yorko apylinkes. Apistojęs Pr. Lapienės vasarvietėje Stony Brooks, N. Y., yra pasiryžęs nuta-pyti, mažiausiai, 30 škieų. Paskutinių porą savačių praleidęs Beverly Shores, Ind. nutapė 20 įvairių ežidų.

Pr. Lapienės vasarvietė, Stony Brook, Long Island, N. Y. šįmet dar gausiau lankoma kultūrininkų ir intelektualų: rašytojas — aktorius A. Škėma, dr. Klimas, inž. Novickas, dr. Pajausis su ponia, dail. V. Košuba, su dail. Košubiene, Kiaulėnai, dail. P. Kaupas, muz. A. Nakas, dail. C. Janušas, rašyt. Al. Landsbergis, E. Kulbokienė, dail. V. Vitkus, dail. V. K. Jonynas, inž. M. Molis, Pakalkos, dail. A. Galdikas, dainininkė V. Januškaitė, dailininkė Korskaitė su motina, iš Kalifornijos, Al. Stephens (iš Chicago), V. Maželis, arch. V. Vizbaras, dail. Ingelevičienė su dukterimis ir gausybė kitų.

Dailininkai čia nuolatos atvyksta surasti sau tinkamų vaizdų gražioje gamtoje ir Atlanto pakraščiuose. Čia atvyksta ir rašytojai, ir dainininkai, ir

teatralai pailsėti, pasvajoti ir dežnas taip pat pajieškoti impulso savai kūrybai. Šios apylinkės tikrai romantiškos. Tai t'kras lietuvių kultūrininkų vasaros klubas.

● Juozui Lingui, gyvenančiam Stockholme, Švedijoje, pasisekė apginti licenciatinį darbą ir išlaikyti daktaro egzaminus. Tezę parašė apie arklą, kaip etnologas, žemdirbystės įrankių žinovas. Oponentais buvo estų etnologas prof. G. Rank, taip pat gerai nusimanąs apie arklius ir prof. S. Erixon. Juozas Lingis yra ilgametis mūsų dienraščio bendradarbis.

● Pianistas Andrius Kuprevičius, pasirašęs sutartį su Cleveland Music School Settlement treiems mokslo metams kaip fortepiono mokytojas, rudens ir žiemos metu numato koncertuoti Clevelande ir kituose JAV miestuose. Pirmasis jo šių metų rudens sezono koncertas įvyks rugsėjo 21 d. College Club patalpose, Cleveland Heights. Minėto klubo narius sudaro moterys, baigusios augs-tąsias mokyklas, ir Clevelando kultūriniam gyvenime vaidina svarbų vaidmenį.

● Dail. Petro Kiaulėno mirtis — skaudus nuostolis mūsų kultūriniam gyvenime. Velionis Ignas Šlapelis savo dabar spausdinamoje knygoje rašo: "P. Kiaulėnas yra bene vienas iš stipriausių menininkų tapytojų lietuvių menininkų tarpe. Jis ir rašytojas Paryžiaus meno mėgėjams yra pažįstamas ir jų vertinamas. Jis, pasakyčiau, jau stipriai šviečianti žvaigždė". Dail. Kiaulėnas buvo modernistas, bet nuo tikrovės, nuo gamtos neatitrukęs. Anot Ign. Šlapelio: "P. Kiaulėnas... nieko nedaro, neturėdamas gamtos prieš akis. Gerai išvelgęs į gamtą, betarp'skai transponuoja ją į savo meną, surasdamas jai savotišką išraišką, kuri kartais esti labai skirtinga nuo regimos gamtos. Tą transpoziciją atlieka mitriais arabeskiniais teptukų brūkšniais, kurių linkmės ir vingiavimai daro įtakos spalvoms, jų intensyvumui ir tonui. Tie brūkšniai nerdingi, virpą, neramūs — jau patys estetiniai veiksniai yra menininko savijautos ekspresija. Jo gyvastingi bruožai dedami drobėje, vadovaujantis panašiu, t. y. artimų, tonų spalvomis ir vingiuojančių linijų principu. Petro Kiaulėno tapyba eterinė, virpanči, gaiviai spontaniška, labai pagaunanti žiūrovą."

P. Kiaulėnas buvo impresionistas, tačiau įnešęs į savo kūrybą nemažai savarankiškumo, savo ugningo temperamento. Vertindamas apie P. Kiaulėną pasirodžiusią monografiją dr. J. Grinius pastebėjo, kad jo talentui atsiskleisti padėjo italų renesanso ir prancūzų impresionistinės kilmės šio amžiaus pradžios tapytojai. Velionis dailininkas yra sukūręs gana gerų peizažų, tačiau stipriausi jo darbai buvo natūrmortai ir portretai. Daugumą savo tapybos darbų yra kūręs užsienyje, todėl juose nėra toks stiprus ryšys su Lietuva.

Prieš pat savo mirtį dail. P. Kiaulėnas yra parašęs "Draugo" kultūrinio priedo redaktoriui Juozui Prunskiuviui ligą, nuo

širdų laišką, kurio svarbesnis dalis čia perspausdiname: — Šiandien turėjau Jums parašyti ir atvirai šį bei tą pasakyti, kad būtų aiškiau ir kad rastumėte ir man kiek širdies, kurios tikrai jaučiu labai esu reikal'ngas. Mielas Kunige, paskutiniu laiku mano sveikatos stovis yra gana kritiškas ir vienas Dievas žino, ar jis pagerės, ar reikės per trumpesnę laiką skirtis su aplinka, kurioje esu. Bet tas viskas yra D'ėvo valioje ir ne nuo mūsų priklausoma... Rašau šį laišką su skaudančia širdimi..."

Tas širdies skausmas velioniu buvo dėl to, kad eplinkybės sukludė jam atbaigti paveikslą iš c'klo apie Mindaugą. Jau j's kelius kartus buvęs komponavęs ir paveikslas jau buvęs netoli pabaigos, bet kurinio mecenatas paskutiniu metu tuo lyg nesidomėjęs.

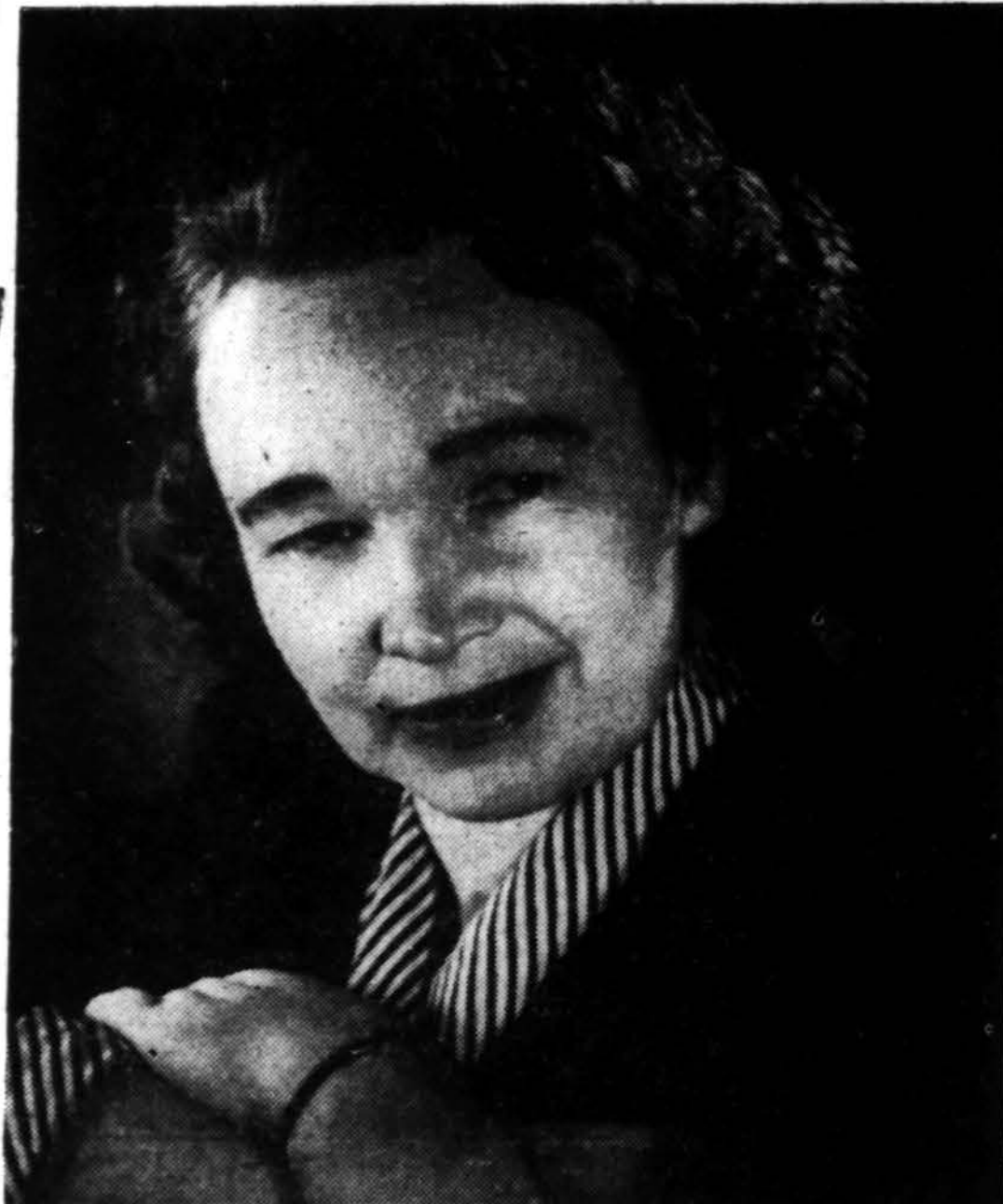
Laško gale dailininkas užsiminė apie tragišką savo ligą, už keliolikos dienų nuvariusią jį į kapus: "Mano visą kraują ligoninėje perpumpuoja ir už dienos kitos jo neturiu. Mano nervai pradeda nebeatlaikyti, kada duonos kąsnį namuose jau grįžus labai sunku surasti, nes mes esame visai nualinti mano ligos. Nepamirškite, jog devinti metai kovojame kartu su žmona, kad apsigynus kaip nors. (Dailininkas sirgo leukimija. Red.) Gal laikam neaišku, kokios susidaro išlaidos ligoninėje. Galėčiau tik tiek pasakyti, kad pirmoji diena su transfuzijomis ir vaistais atsiėjo daugiau kaip \$400. Šiandien mano sąskaitų gale neįmatu jau ryšium su liga. Turiu nepaprastą žmoną; ji galvoja, užimta diena ir naktį rūpesčiais, kad sutvarkytų taip, jog ir toliau nebūtų kliūčių į ligoninę patekti ir mane gydyti. Jai kol kas sekasi... D'ėvas, žinau, manęs neapleis, aš tikiu, tik man dovanokite, kad šie mano žodžiai perpildyti skausmo, vištieki."

Toliau dailininkas laiške prisimenama savo rūpesčius su norėta Romoje surengti lietuvių religinio meno paroda ir sako: "Neturėjau niekada talento rašyti laiškus: verčiau dirbau, kad ką gero padaryčiau, nes tai, at-rodo, svarbu ir kilnu dėl mūsų krašto, dėl mūsų tikėjimo."

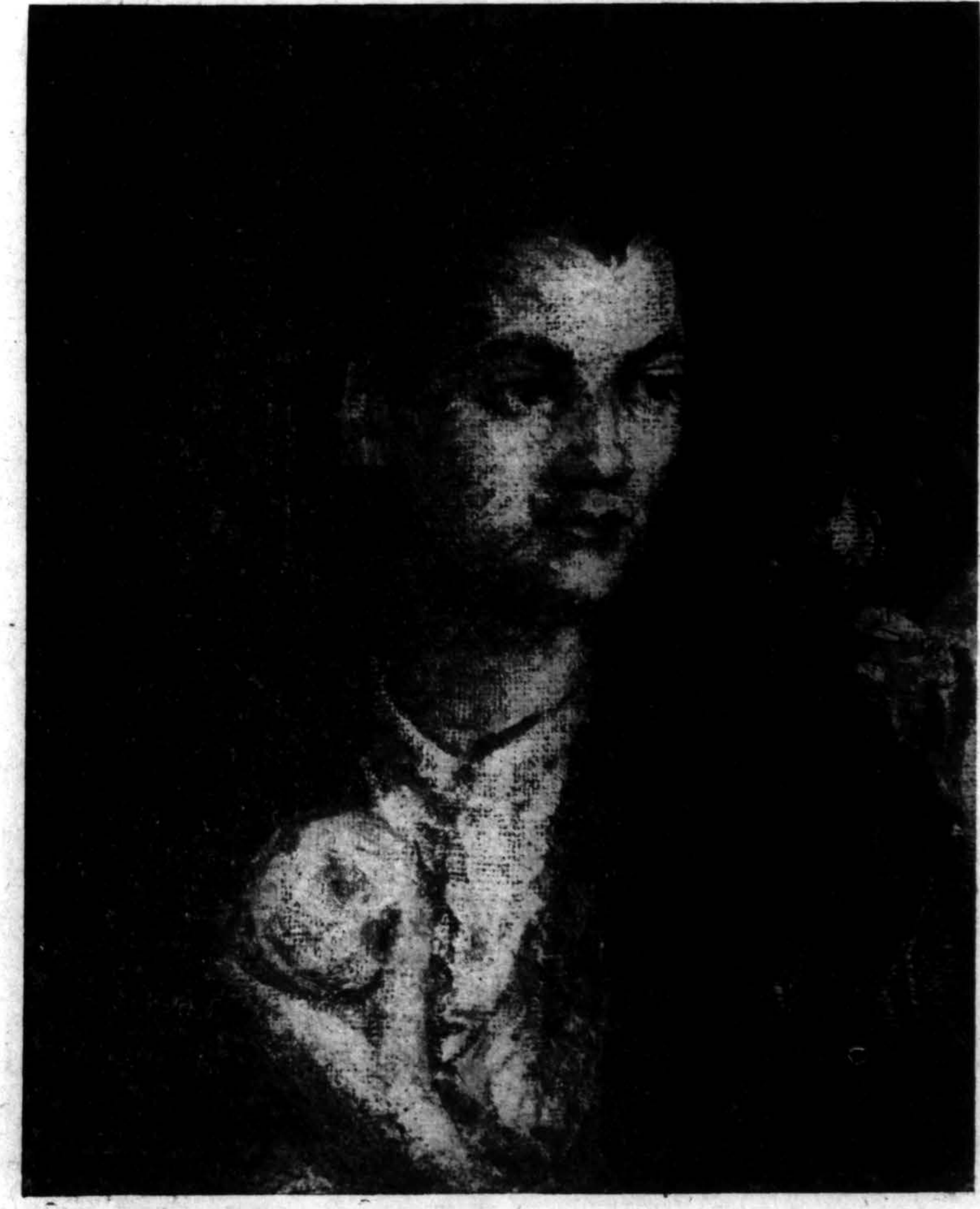
Laišką baigė žodžiais: "Sveikata man visai neleidžia daugiau nei kalbėti, nei išs'reikšti. Atleiskite man už šiuos palaidžius žodžius, tik iš širdies prašau — neteiskite manęs nors šiuo momentu, kada aš tikrai esu labai ir labai dideliame varge ne tik jau d'vssiniame, bet ir medžiagin'ame, kas taip jau natūralu esamame stovyje. Aš tikiu, Dievas man atleis ir padės."

● Kun. Justinas Kazimieras Vaišvila Oriental'niame institute, Romoje, šį rudenį ruošiasi padaryti doktoratą. Rašo tezę rytų teologijos klausimais.

● Česlovas Grincevičius prisirinko naujų vaizdų ir išpūdių keliaudamas po Floridą.

Nelė Mazalaitė

Petras Kiaulėnas

Mergaitė

Nobelio laureatas Sillanpaa

JUOZAS LINGIS, Švedija

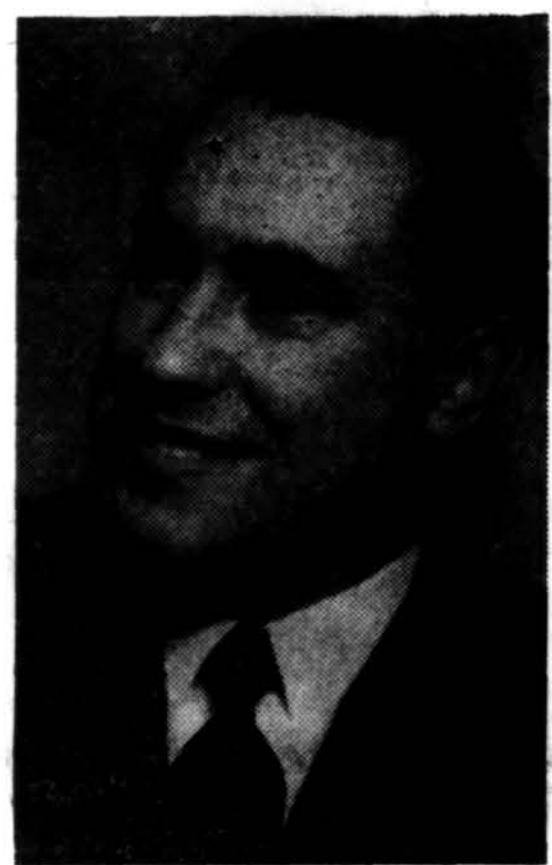
Rašytojo gyvenime vaikystės ir jaunystės dienos bei įspūdziai, kad ir kaip kasdieniniai, paprastai ir pilki jie bebūtų, yra tas pasamonėje paslėptas gyvisdabris, kuris paskui gyvenimui jau ir vakarop slenkant gali išsilieti pilnu smarkumu. Užtat nagrinėjant kūrėjo dvasinį palikimą, tos smulkios gyvenimo detalės yra labai svarbios, tik jos nevisada yra žinomos ir iškeliamos.

Kitų raštuose pagauti sielos virpėjimai

Kalbant apie didįjį Suomijos dainių Frans Emil Sillanpaa, jo mažystės ir akademiškus dienus (rašytojas studijavo gamtos mokslus Helsinkio universitete) pergyvenimai yra raktas į jo kūrybą, tačiau keliolikos eilučių straipsnyje negi tati išsakyti. Gimė jis 1888 m. rugsėjo 16 d. kaip trečiasis iš eilės grytelinukų sūnus. Be pavardės, kurią visa jo giminė nešiojo, berniukui buvo prikergtas ir to vienkiamėlio, kuriame jis gimė, vardas — Sillanpaa, t. y. Tiltugalas, mat, grytelė stovėjo prie tilto per vieškelį kertantį upelį. O kas tada galėjo tikėti, kad vienkiamėlio vardas pasklis ir už parapijos ribų ir paskui 1939 m. figūruos net Nobelio premijos diplome! Mažasis Emilis buvo geros galvos berniukas. Ir mokyklą, ir gimnaziją baigė kuo puik'usiai. Vos tik išlaidė abiturient egzaminus, jis tuoj tą pačią vasarą išvyko vaizams pas savo gimnazijos draugą, pasiturinčio ūkininko sūnų Tammerforse. Ir čia jis daug skaitė, rašinėti buvo pradėjęs jau ankščiau. Bevešėdamas ir beskaitydamas pas savo draugą, jis atrado naują rašytoją, kuris turėjo didžiulės įtakos jo kūrybai, kuris nustelbė visus jo buvusius dievukus, kurių pirmoje papėdėje stovėjo Turgenevas, Tolstojus ir Selma Lagerlof. Tai buvo Knut Hamsunas. Hamsuno gamtos lyrika ir gamtos mistika rado didžiulį atgarsį jauno studento širdyje. Tai buvo toji meninė išraiškos forma, kurios jis daugiau ar mažiau sąmoningai įsėjojo ir įsėjojo. Sillanpaa gilūs gamtos pergyvenimai veržėsi išsilieti. Iš Hamsuno jis išmoko, kaip tie jo pergyvenimai galėjo išlieti gyva, artistinė forma. Kiek vėliau jam tokį pat įspūdį padarė ir švedo Karlfeldto lyrika, kurioje jis užtikio daug tų pačių sielos virpėjimų.

Arti žemės

„Arti žemės“ vadinasi viena iš jo knygų. Tai, galbūt, didžiausia jo meninė stiprybė — būti arti žemės, nesiveržti atgal į žemę, kita's žodžiais tariant — visas jo žerintis kūrėjo veidas pražysta tiesiog iš kasdieninės dienos aplink jį. Jis joki būdu nepaneigia stipraus alaus ir gerai išpleškintos pirties bei kitų žemiškai apčiuopiamų malonumų, lygiai kaip kad pasmerkia likimo žiauriai ir akla nete'sybė. Bet žemė, prie kurios jis nori laikytis, yra sudvasinta. Ji yra namai jauniems, tik lapelius išskleidusiems berželiams, kuriuos saulė šildo tol, kol jie pradeda šviesti ir lengvai užkurtos ugnies liepsnelės, o jaunoms mergaitėms, lengvais žingsniais žengiančioms vasaros vakarais — vasaros vakarai, pilni kvepėjimo, „kurs yra toks puikus, kad negali suprasti, ar jį skleidžia linijos žemėje, ar ką tik pro šalį praėjusios mergaitės plaukai“.

Dr. Juozas Lingis
Šio straipsnio autorius ir
„Siljos“ vertėjas

mu malonumų, lygiai kaip kad pasmerkia likimo žiauriai ir akla nete'sybė. Bet žemė, prie kurios jis nori laikytis, yra sudvasinta. Ji yra namai jauniems, tik lapelius išskleidusiems berželiams, kuriuos saulė šildo tol, kol jie pradeda šviesti ir lengvai užkurtos ugnies liepsnelės, o jaunoms mergaitėms, lengvais žingsniais žengiančioms vasaros vakarais — vasaros vakarai, pilni kvepėjimo, „kurs yra toks puikus, kad negali suprasti, ar jį skleidžia linijos žemėje, ar ką tik pro šalį praėjusios mergaitės plaukai“.

Penkių vaikų tėvas

Universitetas Sillanpaa per daug netraukė. Metų studijas, jis vėl grįžo į savo gimtąją skurdžią tėviškę. Nuo to laiko ir prasidėjo jo, kaip rašytojo gyvenimas, jo kova su pilka kasdienybe už duoną kasdieninę — buvo jau penkių vaikų tėvas. Tą kovą kovojo jis tyliai, kantriai, kol paskui jo kūrybą vainikavo Nobelio premija 1939 m., o jo nuopelnus kaip tautos didžiojo rašytojo pagerbė Helsinkio universitetas, suteikdamas jam 1936 m. filosofijos garbės daktaro laipsnį.

Ligi šiol Sillanpaa yra išleides apie dvidešimt knygų, meniška nevienodai stiprių, kurių viršūnėje stovi „Silja“ (1931), „Žmonės vasaros naktį“ (1934), „Pjūtis mėnuo“ (1941), „Pamaldusis skurdas“ (1919). Tačiau šiaip jau nuo pat pradžių Sillanpaa buvo atbaigtas, kaip žmogus ir kaip menininkas, taip kad jam niekadoms nereikėjo įsėkoti kelio, kuris buvo jo, o ne kieno nors kito. Jo pasako-

Net ir tas šlykštus, bjaurus tipas, novelės „Jauno chuligano Kalėdos“ svarbiausias personažas, nėra toks piktas, o tik silpnas, neišsivystęs, nepilnas. Nesikaino po suodinus efektus. Arba paimkim kad ir „Silja“.

Kokią verksmingą istoriją iš to likimo būtų sukūręs ištikimas realistas. Sillanpaa neišpučia jo į kokį griaudenantį patosą, nesiknaiso po suodinus efektus. Jis sugeba nusigręžti nuo paviršiaus ir sugriebti, kas esmingiausia: Siljos savitą asmenybę, o ši yra šviesi, nekaltai, nepažeista savo švelnioje tvirtybėje. „Per savo trumpą gyvenimą mergaitė nespėjo būti kitkuo, kaip tik žmogumi, kurs šypsodamas pildo likimo valią. Visa, kas liečia Silją, mergaitę, Kierikkos prteleję užmigusia, daugiausia yra visai nereikšminga“. Kas kitas būtų galėjęs panaudoti žodį „visai“, jei ne Sillanpaa. Tai daro jis visai ne dėl to, kad pasiektų paradoksalų veikimą.

Kokia tyli malda, lyg iš kurios nors Fra Angelico freskos, plaukia iš scenos, kai Silja miršta, nors čia daugiau nieko nėra, kaip suomiški kasdienybės daiktai, kaip toji didybė, apgaubianti tai, kas esmingiausia žmogiška: „Pirtelė buvo saulėta, priesienėly lidzus susilpdiusios čiauskėjo kregždės, o toji aplinka ir skatino ją taip šviesiai, taip palaimingai galvoti. Klaukūs mirties įvajzdžiai iki pat galo laikėsi toli toli nuo jos. Ji vos numanė, kad mirtis, apie kurią kalbant ji tiek daug buvo girdėjusi begyvendama, jau ir pas ją atėjo. O mirtis ją aplankė kaip tik tą valandą, kada jos aplinkos tyliosios grožybės buvo daug nuostabesnės, daug skaistesnės, negu kada nors. Silja išnyko viena ryta, laikrodžiui artėjant prie penkių, tuo laiku, kurs labiau priklausė saulei ir kregždėms, nei kam kitam. Be to, toji sutvistikusi diena buvo sekmandienis, ir niekas apylinkėje dar taip anksti nebuvo sudrumstęs sekmandienos nuotaikos švelnumo“. Šventadienio nuotaika — tai tas, kas dar ir po daug metų pripildo mus mintimis apie Silją, šviesią, tyrą, nekaltą ir mylinčią, kuri tik ir galėjo būti geriausias suomių kūrybos genijus.

Gamtos ir žmogaus minčių derinys

Pacituotos eilutės yra būdingos Sillanpaa ir kitu požiūviu — tai puikus gamtos ir žmogaus minčių derinys. Priešvasario naktys ir ankstyvi vasaros rytai tai tos valandos metuose, kurias jis labiausiai mėgsta ir gali taip pavaizduoti, kad ir kiti jas panašiai pajustų. Tada viskas auga, v'skas dygsta, o visa tai džiugusm pripildo jo sveikas mintis. Tačiau tas dygimas ir augimas slepia savyje ir tą didelį trapumą, tą jautrų ir nekaltą žydėjimą, kuriam rašytojas labai jautrus, jeigu jis kur dar užtinka. Jeigu jis randa, atiduoda gražiai jį jaunoms mergaitėms, kaip Silja arba Hiltu („Ragnaris ir Hiltu“). Vasaros naktis — tai tas laikas, kada viskas apgaubta lengvu šydu, kada viskas pakibę, net kra, neišsakyta. Vasaros naktis yra ir Sillanpaa laikas, kūrėjo laikas, kuris geriau, negu kas kitas šiaurėje sugeba pagauti visa tai, kas pakibę, netikra, neišsakyta žmonių sielose. Melsva prieblanda virš sultingos žemės, vėsus brėškimas virš žalių ganyklų — tai Sillanpaa. Jeigu jis dar ir kitaip išžengia prieš pasaulį, vistiek pirmoje eilėje jis yra šiaurės vasaros nakties vaizduotojas ir reiškėjas tiek gamtoj, tiek žmonių jausmuose.

A. Tyruolis

Reikia užmiršti

Reikia užmiršti žiemos padangę.
Reikia užmiršti kietąjį žodį:
Grįžęs pavasaris vargo palangę
Rožę parodė.

Paslapty skelbia rožę pražydu.
Žydinti rožė atveria sielą:
Tikintiam būti, laukus ir klydus,
Šventa ir miela.

Skausmui ir mirčiai — mes tikintieji,
Matą ne gelmę — paviršų.
Prisikėlimui — subedievėje,
Rožę užmiršę.

Sugrįžimas

Kaip siūbuojanti smilga
Amžių pievon tyliai nulimau.
Ir už dieną — ar trumpą, ar ilgą —
Kaip ačiū netarti, dangau!

Nes į kilimą žydingi, margą
Tu pabėrei auksinių žvaigždžių.
Ir ja parašas: „Šį pavasarį
Tarytum žiedais lyja“.

Motin, su tavo skausmu graudžiuoju
Išėjau kelio tolimo rast.
Tėve, tavo rimtimi alsuoju,
Kai debesys dangsto žaras.

Tačiau su šypsniu vėl pareisiu,
Ir su rimtimi sugrįšiu pas jus,
Brangieji, nors toli būtų baisiai
Žemė ta, kur sukveičia visus.

Lietuvaitė

Gerą paviršį gavo
Mūsų senelė į tolimą kelią.
Švietė, mirgėjo, žaibavo,
Lelija žydėjo mergelė.

Tačiau sugrįžti atgal pas motulę
Kelio nebėra, ji negali:
Saugo cerberiai užgulę
Jos gimtąją pilį ir šalį.

Ilgai tur užtekt ką įsidėjo —
Išlaikyt akys žemės dangų,
Nesudrumstą priešiško vėjo,
Kurs atneša drumzlinio debesio bangą.

Ir išlaikyt skaisčią, kilnią krūtinę
Gintaro šventais amuletais,
Kaip kad žėri kilnioji žydrinė,
Saulės skaisčių spindulius nulieta.

Ir išlaikyt vyturėlio giesmelės balsą
Žody, kurs tau eina iš tolimų amžių —
Savojo, gyvojo žodžio skalsą,
Kurį, ak, per greit svietimi pasiglemžia...

Trobelėse, kur tautos alsavimas

Kartu su viskuo pasaulis įgavo ir geriausiają dalį suomių tikrovės, reikalingos jos kūrybos pusiausvyrai išlaikyti. Jis visada stovi vidury gyvenimo, arti jo širdies ir vidury visuo-menės. Jis yra ir mokytas žmogus ir liaudis kartu. Jo tėvai, kurių portretą jis puikiai nudaug daugiau randa, negu kur kitur. Vos tik duris praveria, jis jaučiasi juse lyg namie. Ten jo visa kūryba, ten jo tautos alsavimas, ten jis pats.

Jis neišsigauna sa-vo kilmės, jis taip pat neišsigauna, kad jis geriausiai pažįsta grytelininkus bei smulkius ūki-pusiusavyrai išlaikyti. Jis vis-boje yra visada varginga apy-linkė, tarp uolynų ir miškų vir-šūnių pilkomis trobelėmis pag-marginta. Tose trobelėse jis daug daugiau randa, negu kur kitur. Vos tik duris praveria, jis jaučiasi juse lyg namie. Ten jo visa kūryba, ten jo tautos alsavimas, ten jis pats.

T. Valius
Jūratė ir Kastytis
Iliustracija A. Rinkūno tėvynės pažinimui skirto vadovėlio
„Kregždutė“, III dalies

KULTŪRINĖ KRONIKA

• Elena Putris, Amerikoje

gimusi ir augusi lietuvaite, pasižymi komerciniame mene. Dailės studijas ji ėjo American Academy of Art ir Meno institute Chicagoje. Šiais metais, nuo pat metų pradžios ji kiekvienam numeriui katalikų žurnalo „The Banner“, spausdinamo Chicagoje, piešia viršelius su gotikos katedromis, mergyte suklupusia priešais šventčiausią širdį, sesele mokytoja ir būreliu vaikų prie knygų, vedusiųjų pora su juos laiminančiu kryžiumi ir t. t. Be to ji nuolat talkina Hoskinsonas & Rohloff Art studijoje. Paskutiniu metu ji keletą mėnesių praleido sukurdamas lietuviškas meniškias korteles įvairioms progoms. Jų išleistos keturios. Pirmoje — geltonkase su lietsargiu ir tautiniais drabužiais atsargiai eina; ties ja parašas: „Šį pavasarį tarytum žiedais lyja“. Antroje — grakšti lietuvaite, tautinuko-se drabužiuose, su tulpe rankose, gintaro karoliais ir žiedų vainiku stovi netoli Nemunėlio, kuriame irstosi bernelis; parašas: „Lietuvaitė — vasaros spinduliuos auginta mergaitė“. Trečia — spalvinga, besišypsanti lietuvaite su kviečių, vosilkų ir agonų puokšte rankose, fone — pri-nokusių javų laukai; parašas: „Ruduo be vėjo, saulės spinduliais kalbėjo“. Pagaliau ketvirtoji — lietuvaite apsisiautusi skara, toluoj lietuviškias kryžius ir apsnigta sodyba; parašas: „Prais šalta žiemuzelė, sužaliuos pavasarėlis“. Tos kortelės, taigi, vaizduoja lietuvaite visuose keturiuose metų laikuose: pavasarį, vasarą, rudėnį ir žiemą. Jos sukurtos lietuviškais motyvais. Kortelės išleistos keturiomis spalvomis ir jų atspausdinta tūkstančiai. Dalis — su angliškais parašais ir tas jau platinama didžiojoje Marshal Field krautuvėje ir kitose didesniose krautuvėse. Taigi, ir amerikiečiai panaudos visą eilę lietuviškų kortelių. Elena Putris, dar būdama kūdikiu lankėsi, ir Lietuvoje ir savo tėvų kraštą yra pamėgusi. Jos sukurtos kortelės eina dėžutėmis po 10. Kortelės gaunamos „Drauge“.

• Elna Marijošūtė savo

vasaros atostogas pranaudoja studijų gilimui. Praeitais metais ji šešias savaites praleido garsiam Lavalio universitete, Quebeco mieste, Kanadoje. Ši-met aštuonias savaites mokėsi Yale universitete, kur vasaros semestrą (ispanų kalbos pažangiųjų klasė) baigė bendru pažymiu 95. Be nuolatinių Yale profesorių, ispanų ištariamą ir literatūrą skaitė Salamankos profesorius L. Garcia Abrines, kritikas, mokslinio pobūdžio knygų autorius, poetas, dramaturgas ir net dailininkas (Pablo Picasso draugas). Yale univer-tetė Marijošūtėi suteikė stipendiją minėtoms studijoms Ispanų Kalbos ir Literatūros institute. Savo pagrindines studijas Marijošūtė eina An-nhurst kolegijoje, yra geriausia studentė klasėje ir rudenį bus priimta į Delta Epsilon Sigma garbės draugiją. Jos tėvelis yra žinomas mūsų dirigentas V. Marijošius.

• Kražių skerdynės — ant-

roji šio veikalų dalis — jau su pasisekimu platinama knygų rinkoje. Tą istorinį romaną yra parašęs dabar jau miręs auto-r'us Jonas Marcinkevičius, pasi-žymjis savo kalbos vaizdumu, dialogų gyvumu. Pirmoji laida buvo Katalikų Veikimo Centro premijuota Lietuvoje. Dabar čia antrąją laidą parūpino A. Vi-lainis-Sidlauskas, Nemuno lei-dyklos savininkas. Antroje to-mo tiražas — 500 egz. Knyga papuošta K. Simonio iliustraci-jomis, turi 320 puslapių. Kūri-nyje stipriai išryškintas žemai-čių prisirišimas prie savo tradi-cijų ir tikėjimo, jų ryžtinga kova su caro pareigūnais ir ka-zokais. Pavaizduota ir Kražių skerdynės nukentėjusiųjų va-dovaujančių asmenų byla teism-e. Rinkdamas medžiagą au-torius apklasinėjo kankuriuos tada dar gyvus buvusius tu įvy-kių dalyvius bei gilinosi į užsilik-čius iš anų laikų dokumen-tus.

• Vaizganto monografija,

parašyta biografo žurn. Al. Mer-kello išleidią prekybininkas J. Karvelis. Taipgi bus išleista ir 20 tomų Vaizganto raštų, kurie naujoje laidoje tilps po du to-mo vienoje knygoje ir knyga kainuos, berods, po \$5. J. Kar-velis kilęs iš tos pat parapijos, kaip Vaizgantas ir tai buvo dar vienas motyvas apsispresti pa-gerbti tą didį kultūrininką. Vaizgantas savajame „Mano testamente“ yra pasakęs: „Lie-tuva ir lietuvius mylėjau, bet sentimentus jiems jau iškalbė-jau savo raštuose, prašom pas-iskaityti, ir bus vistiek, ar aš dar tebesu, ar nebesu“. Nauja Vaizganto raštų laida ir padės užsienyje gyvenantiems lie-tuvims dar kartą pergyventi tuos Lietuvos meilės sentiment-us. Pradėdamas šios Vaizgan-to raštų serijos leidimą J. Kar-velis pramato, kad tai galbūt pareikalas lėšų iš jo paties, bet ryžtasi tai kultūrinei aukai, kad didžiojo Vaizganto kūryba mums būtų labiau pr'einama (V.B.).

• Dail. Z. Kolbos, gyvenančio

Chicagoje, septyni vitražų projek-tai ir viena mozaika (nuo-traukose) buvo išstatyta religio-nio Lietuvos meno parodoje Rio de Janeiro mieste, Brazilijo-je, laike Tarptautinio Eucharis-tinio kongreso.

• Dail. Vikt. Petraviči: šv. Leono bažnyčiai Chicagoje su-kūrė 29 vitražus.

• Kun. Kaz. Senkus ruošia

giesmyną, kurį, numatoma, iš-leis prel. Ign. Alavičius.

RAUDA PRIE UPES, KURION ATEINA SKANDINTIS BROLIS Pasikalbėjimas su "Negestis" autore Mazalaite

Naujausias Nelės Mazalaite's romanas "Negestis" susilaukė itin plataus susidomėjimo. Jausdami, kad skaitytojai daugiau norės patirti apie jo atsiradimą, apie jame keliamas idėjas, apie patį autorės kūrybos vyksmą, patiekėme jai eilę klausimų, kuriuos čia — su rašytojos atsakymais ir spausdiname:

1. Jūsų "Negestis", be abejo, yra vienas iš stipriausių veikalų mūsų tremties literatūroje. Būtų įdomu patirti — kaip ir kada gimė idėja jį parašyti, kaip tos mintys brendo ir kada ėmėtės darbo?

— Gal būtų lengviau parašyti visą naują knygą, negu atsakyti į šiuos kelis klausimus. Bent man, tikrai sunku. Sakysim, jau patys pirmieji žodžiai: — Kaip ir kada gimė idėja? — Ar toji idėja negyvena su mumis nuo senų senų, kaip ir visų mūsų tautinių ir valstybinių nelaimių išsakymo sėkla? Mūsų vedybos užmušinėja mus nuo pat Jogailos lenkiškos sąjungos, nuo mūsų Didžiųjų Kunigaikščių dukterų nudavimo svetur, kur jos gimė valdovus svetimiems, kad tie paskui grįžtų į mūsų žemę, kaip užpuolikai. Ir mūsų bajorai — jeigu jie nebūtų buvę Mickevičiaus apdainuoti Budrio sūnus, daug kas būtų buvę kitaip ir nūnai — nes, tikriausia, svetima kalba valstybės raštinėje nepridarė tiek skriaudoms, kiek Lietuvos kalbos išvijimas iš gimos troybos. Juk sakoma, kad geriausia vynu galima pagadinti keliais lašais vandens — taip mūsų išdidų kraują perdaug atskiedė svetimas, ir jis pasidarė nuolaidus ir neatsparus iki apgailėjimo.

Kaip liūdnai girdime, kad po dešimtmečio Hirošimoje žmonės tebeįtampa atominės bombos pėdsakus — gal panašiai per šimtmečius didžiųjų ydos niūriu atsivaitu krito į pačius stipriausius mūsų žmones — į kaimą. Kai už skaudžiai išsunktą, tėvo ir žemės, prakaitą sūnus galėjo mokyti — kiek neretai jis parveždavo į tėviškę parodyti marčią iš svetur — jie turėjo pasiteisinimą, matykit, mokytojus galvoms čia, aplėstame mūsų krašte, nebuvo vertų žmonių. Deja, kai ir šitas pasiteisinimas visiškai nusišėrė — Nepriklausomybės laikais, šitas sielvoto importas, iš įvairių kraštų, nesiliovė. Gal mūsų moterys buvo atsparesnės. Mes didžiavomės. O gal joms nebuvo progų? Tremtis ir tai pataisė — jau stovyklose iš mūsų nedidelių dirvų buvo gausi pjūti svetimiams aruodams. O emigracijoje? Visuose kraštuose ir ypač Amerikoje, termi tai yra po pačiomis mūsų troybomis. Mes po truputį, kartais apsigriždami per petį, ar visai nesivaizduojame, kaip kareiviai, kuriems leidžia pabėgti — periname į kitą pusę. Jeigu mūsų būtų tiek, kiek kiniečių! Mes galime kalbėti kiek tik norime apie tautybę labai platų supratimą — tačiau kas gi lieka iš jos jeigu pasitraukia kalba, bendri interesai su savais, jeigu ir maldaknygė parašyta nelietuviškai, jeigu giminėje priskaitysi keletą kitų tautybių? Ne labai padeda ramintis, jog, štai šitas lizdas nėra prarastas, jis "pusė ant pusės" ir lietuviškas — mes žinome, kad negali jis laikytis ilgai, jeigu pakabintas dviejų medžių viršūnėse. Ir nėra kuo didžiutis, kad mūsų nuėjus į svetimą

giminę nepasikeitė, ne — jis ir antrąjį pervedė į mūsų krantą — juk tai tikrai pavogimas kitos tautos sielos. Gal laikina paskola, ir nuosimčiai bus tokė, kad nugramzdins išsimokant. — Kaip matote, šita idėja yra širdgėla dėl senos ligos, kuri dabar ima virsti maru. Kita pusė temos — atsvėrė, kaip spąstai į prarają. Kada okupacijos ir karas išskleidė šeimą. Taip atsirado ši knygelė — be jokios naivios iliuzijos, kad ką nors sulaukys už rankos bebėgantį šalin, gal tikrai, kaip rauda prie upės, kurion ateina skandintis brolis ir sesuo.

2. Veikalo personažai pasižymi giliu psichologišku tikrumu. Juos kurdama ar Jūs tipus ėmėte daugiau iš gyvenimo, ar tai daugiau Jūsų rašytojiškos intuityvos pagimdyti?

— Prie kiekvieno šioje knygoje minimo vardo, drąsiai galima prisegti išbandytą trafaretą: — visi (ta) aprašyti žmonės ir įvykiai yra išgalvoti ir t. t. — Tačiau jie gyvena, tie personažai, jie gyvena. Tą mes žinome, vos tik pravėrė laikraščius, sekdami mūsų žmonių gimimus, vedybas, net laidotuves — tą pasakojasi susitikę pažįstami apie pažįstamus, teisingami ir peikdami — ir pasiduodami gyvenimui.

3. Visa jūsų kūryba, o ypač šis veikalas, tokie skaidrūs ir švarūs. Kas Jus palenkia į šio ty intrigos komplikuojuo veiksmo pynėje, pagaunančiuose vidaus pergyvenimuose, drauge kengiant pigaus seksualumo, kurį, pamėgdžiodami kalkuriuos kitataučius, ir mūsų kairurie rašytojai bando įvesti?

— Kiekvienas žmogus, koks bebūtų mažas ir nekomplikuotas jo gyvenimas, turi savyje visas gilumas, dramas, nuodėmes ir — tikiu atsiliekimus. Manau, kad galima išsakyti viską be ypatingų "drąsumų". Bet — gal aš perdaug tikiu į Dievo sutvertą žmogų? Ne į tą, kuris lengvai priimto mokslo tvirtinimu, nuo nieku nedėto sapno iki menkiausių kasdienių silpnųjų, yra surištas sekso ir perversijų. Tačiau, gal man bus pasakyta, kad aš tikrai nesugebu žmogaus vidaus kailių taip išversti, jog iš tolo matysi, kad jis juodas? Ir be abėjos, bus tvirtinama, kad tai ir tėra tikroji gyvenimiškoji ir literatūrinė tikrovė. Norėčiau pakartoti mano brangaus draugo žodžius, kai jis perskaitė vieną tokią — svetimo rašytojo — knygą: — "Bet kodėl reikėjo ją rašyti? Visus darbus, kurių nėra bulvarinis laikraštis nedėtu, ir žodžiais, kurie atrodą nurinkinti nuo nepadorios sienos. Kodėl jis taip neapkenčia savo knygos žmonių, šitas autorius? Juk jeigu jo personažai atsigauntų ir išeitų į gatvę, ir prabiltų atsidurę bepročių ligoninėje ar kalėjime. O tikrasis nusikalčiai yra autorius: žmonės gatvėje gyvena ir numiršta, ir jų darbai drauge su jais — gi knyga palieka gyventi. Manau, kad autorius yra bailys, kuris išvaro personažus kalbėti tai, ko jis pats neišdrįstų. Netikiu, kad jis, pastatytas panašioje padėtyje, kaip jo personažai, priverstas kalbėti viešai, kaip nuvalkstyti save, kaip jie. Jis rastų išsakyti savo net giliausią nupuolimą kitaip, o visai kitaip. Ką jis laiko savo misija šitas, kuris rašo taip?"

4. Kaip Jūs šį veikalą rašėte? Ar pirma sudarėte raštiškus plano apmatius, studijavote psichologiją, ar tiesiai vystėte mintin atėjusį planą, vadovaudamosi kūrybine intuityva? Kada ir kaip jums geriausia sekasi rašyti?

— Beveik pavydžiu tiems rašytojams, kurie išsamiai ir tiksliai moka išdėstyti, kaip jie rašo. Galėčiau tikrai pakartoti, jau seniau sakyta, ankstybiniame pasikalbėjime šiame pat dienraštyje, jog — stačiai nežinau. Viena tiktai tikra, niekuomet nesudarau raštiško plano — vos pamėginus kartą pasidarė užmušami nuobodu, jog ne rašyti nesinorėjo. Kadaisė tėviškėje klaidinėdavau miškuose ir palaukėm, tenai, kaip uogas ar žoles, galėjau rinkti žodžius, puslapius, knygas — kartais jos užsilieka viduje ilgus metus iki pagaliau užrašai. Taip buvo Kaune, vaikštinėjant po mielas gatves, užmiesčiuose, arba vasarą prie jūros. Čia? Labai komiška, mėgstu važinėti autobusais — bet į kokią pusę, be reikalo — tiktai važiuoti, žiopsoti pro langus, ir net neįstai kaip galvoji "knygomis". Paskui taip paprasta — sėstis prie mašinelės. Ir parašius padėti ilgam laikui, ne akies nemesti į parašytus puslapius. Ir paskui — kai sklaidai, atrodo, lyg mūsų senose pasakose, paslaugos laumės per naktį pavadavo tingią audėją ir išaudė drobę. Labiausia patinka rašyti miške — bet jeigu to nėra, tai visiškai vistiek kur ir kokiu metu.

5. Kokią idėją veikale Jūs labiausiai norėjote išryškinti?

— Nieko daugiau, kaip tai, kas ir matosi knygoje — jog nėra tokios didelės laimės, kurios užtektų žmogui, jeigu jis nusimano, atiduodamas dangų už žemę. Gal dar: silpną viltį, jog net sukrovus visus dolerius ir brangakmenius ant širdies — vistiek pro juos prasi-muša aidas šaukiantis į Namus. Iš tikro, baisiai norėčiau išgirsti tikrą pasisakymą iš tų, kurie neujo pas svetimus, ar jiems taip visiškai ramu. Man gi visada atrodė pati liūdniausia pasaka — Anderseno gražiausi sielai, apie jūros mergelę: atiduoti viską ir neįgyti nemirtingos sielos, ir pavirsti puta, tiktai vandens puta.

6. Atrodo, kad su šiuo veikalu mes galėtume pasirodyti ir pasaulinėje literatūroje. Ar nedaroma pastangų jį išleisti kitomis kalbomis?

— Žinoma, ir namie, ir čia būdami, mes juk pagalvojame, kad labai gražu būtų, jog ir svetimieji ateitų ir pasižiūrėtų, ką mes lietuviai parašėme — kai, kad mes nuolat nuo jų knygų lentynų nusikeliamė sau jų veikalus. Žinoma, puiku, kad ir mūsų, vienas kitas, nelaukdami, patys prasikerta kelią į didesnį būrį skaitytojų. Aš niekuomet negalvoju apie tai sau. — Nemanau, kad ir šita knyga būtų svetimiems norima. Priešingai, jeigu ji pasirodytų amerikiečiams, kur skyrybos yra toks pat kasdienis reikalas, kaip coca-cola, o tautybės išlaikymas beveik nuodėmė — vargas ja! Mano visa didžioji ambicija — lietuviškas skaitytojas — kad mes būtume giminės, kur kalbantys ir klausantys susipranta kiekvienu žodžiu. Noriu tikėti, kad mūsų žmonės išlįks nesiduodami ištirpyti, kad toje minioje mes galėsime iš tolo, kaip bokštas pažinti ir atskirti: štai, jie nepakeisti. Noriu tikėti ir tai, kad mūsų išlįks neišsivadęs lietuviškų knygų — nors kažkaip

Eugenijus Gruodis

Mažesnieji broliai

Reikia, kad kas nors rašytų apie šį gyvenimą mažytį.

Apie saulę, vėją, drugį, pilką alksnio ūgį.

Apie žvėrį, paukštį, javą — ir kaip smilga sudejavo — — —

Reikia, kad kas nors kalbėtų; jie yra analfabetai...

Herojai

Nedainuokit apie mūsų drąsą — mes nebūvom drąsūs. Nepažėminkit mirties.

Nedainuokite prie kapo. Visos odės — melas. Jūs praradot laiką atsilyginimui.

Nedainuokite mums meilės — mirtis ir mums meilės mastas.

Vasaros saulėlydžiai

Saulė svaiaid melonais bokštus plonus.

Kaip Renoir malonūs ružavi melonai.

Bokštų rankos plonos pjausto melonus.

Gimtam bažnytkaimij

Lapai krenta pro bokštą juodos bažnytelės tarp medžių.

Pro bokštą, žemus ir sukrypusius stogus, pro langą rusvuos varnalėšuos.

Pro seną, pilką šulinį ir nusvertus pečius moters prie šulinio su naščiais. (Iš spaudai ruošiamos knygos)

norės praturtėti ar taps turtingais — kas, dažnai be reikalo, primetama lyg nuodėmė, ar laikoma tvora pasilenkti ir pasiekti jo rankos laukiančią sąvą spaudą. Juk negali išsivadėti lietuviško žodžio — bent vardan to, kad mes buvome, turbūt, vienintelė tauta taip brangiai išpirkusi užgintą spaudą. Ir vardan to — lyg pamaldos už mirusius, kad tenai, kur ir yra tikroji vieta lietuviškai knygai — Tėvynėje, dabar tiktai kaitra išdeginusi iki žemės gilumos laisvą žodį. Vardan to, kad tie, kurie yra Namie, eitų ir vėl iki Prūsų, nešdami knygas, jeigu jų būtų. Taip, priklausau prie tų, kurie rašys saviesiems, nors beliktų skaitančių tiktai toks mažas skaičius, dėl kurio vistiek būtų išlikę nesudeginti Bibliiniai micstai.

7. Kokie nauji kūriniai dabar bręsta Jūsų planuose ir ką dabar naujo rašote?

— Jeigu dailininkas, muzikas ar rašytojas turi savo žinioje visą 24 valandų laiką — nežinau, kuo pasiteisintų, jeigu ne-

dirbtų. Tai ir mano joks nuopelnas, kad turiu baigtų, baigiamų ir pradėtų rašyti dalykų. Tikrai kartais pagalvoju — gal užteks juos spausdinti? Tai po to, kai skaitau kur nors, minint mano kurią knygą: labai to, kad mes buvome, turbūt, vienintelė tauta taip brangiai išpirkusi užgintą spaudą. Ir vardan to — lyg pamaldos už mirusius, kad tenai, kur ir yra tikroji vieta lietuviškai knygai — Tėvynėje, dabar tiktai kaitra išdeginusi iki žemės gilumos laisvą žodį. Vardan to, kad tie, kurie yra Namie, eitų ir vėl iki Prūsų, nešdami knygas, jeigu jų būtų. Taip, priklausau prie tų, kurie rašys saviesiems, nors beliktų skaitančių tiktai toks mažas skaičius, dėl kurio vistiek būtų išlikę nesudeginti Bibliiniai micstai.

Gyvenimas yra tiltas, nau-dokis juo, bet nestatyk namų ant jo. Tai nėra tuščia svajonė, gimusi bepročio galvoje; širdyje aiškiai aidai, kad mes esame gimę kažkam geresniam. Ir ką vidujinis balsas kalba, neapvilis. — Schiller

KULTŪRINĖ KRONIKA

● Dr. Zenonas Prūsas apgy-nęs Syracuse univ-te, medžio masės ir popieriaus technologijos skyrių tezę — "Augšto alkališkumo ir augštos temperatūros įtaka į medžio masės baltinimą su sodium hypochloritu" gavo magistro laipsnį. Z. Prūsas turėjo net trejus metus kietų studijų. Tačiau dabar jis iš karto iškyla augštai.

Z. P. yra dar jaunas vyras, gimęs 1921 m. Svedasų vals., Rokiškio aps. Gmnaziją ėjo Utenoje, mėgo literatūrą ir varėsi penketukais. Augęs romantiškoje — miškingoje Svedasų apylinkėje, Z. P. mėgo gamtą, ir, baigęs gmnaziją, įstojo į Vilniaus univ-to miškininkystės fakultetą, kurį baigė d'plomuotu miškininko laipsniu. Po to metus buvo girininku ir, priartėjęs bolševikams, patraukė į Vokietiją. Tremties laikotarpį Vokietijoje Z. P. išnaudojo kuo rūpestingiausiai. Buvo įsijungęs į Muenchenaus univ-to miškininkystės skyrių, kur studijuodamas parašė ir apgynė tezę, gaudamas daktaro laipsnį.

Atvykęs į JAV jis bandė įieškoti galimybių įeiti į šio krašto miškininkystės sritį, tačiau miškininkui gauti darbą savo specialybėje čia yra gana sunku. Mat čia miškų plotai labai dideli, taigi ir medienos prieauglis yra didelis. Kirtimams yra iš ko pasirinkti. Dėl to pačių miškų priežiūra daugumoje nėra tiek intensyvi, kaip tai yra Lietuvoje ar Vokietijoje. Didelė darbų mechanizacija dar sumažina samdomų specialistų skaičių. Pagaliau JAV veikia 26 universitetinio lygio ir apie 10 techninių miškų mokyklų, kurios išleidžia kasmet apie 1000 baigusių mokyklą miškininkų, kurių kairiuose rajonuose susidaro per tekius. Dar sunkiau iš kitur atvykusiems. Tad ir Z. P., nors ir turint net dviejų universitetų diplomus, miškų srityje darbo įieškoti jam buvo sunku. Tad jis ryžosi dar kartą imtis studijų ir šiuo būdu prasiskinti kelią. Įstojęs į garsų Syracuse universitetą ėmėsi studijuoti cheminę technologiją medžio masės, o celiuliozės ir popieriaus gamyboje.

● Jurgio Jankaus "Senas kareivis Matatutis" artimiausiu laiku pasirodys iš spaudos. Knygoje vaizduojamas jaunas žemaitis, rusų sugautas į kariuomenę, dvidešimtpenkeriems metams išvežtas iš savo krašto, daug vargęs, kentėjęs ir užmirštas, pagaliau gilio senatvės sugrįžęs į Žemaitiją, kur jau neradęs nieko iš artimųjų ir pažįstamų žmonių. Antrojo daly knyga pereina į pasaką, parodančią gyvenimo menkumą ir se no žmogaus beviltiškumą. Knyga įdomi ir žmonėmis, ir jų nuo tykiais ir pasakojimu, žemaitio Matatutio gyvenimu pavaizduojanti visą mūsų nelaimingos tautos tragiškumą. Knygą viršelį p'ė šė dalį A. Kurasukas.

● Juozas Pronskus, rašytojas ir žurnalistas, dabar gyvenantis Kanadoje, Winnipego mieste, baigia ruošti didesnės apimties veikalą apie šiaurę. Knygoje parodomos šio svetimo ir visų nemėgiamo krašto grožis, klimatinės ypatybės, jo dabartiniai ir dabarties gyventojai, o taip pat gyvenimo sąlygos ir įsikūrimo galimybės. Knyga parašyta įdomiai, parodo visą šiaurės didybę ir romantiką. Veikalas pavadintas prasmingu vardu "Šiaurė šaukia". Knygą sutiko išleisti knygų leidykla Terra; turėtų išleisti dar prieš Velykas.

● Dail. Antanas Kairys dalyvavo San Paulo Dailininkų sąjungos suruoštoje parodoje ir gavo premiją. Iš viso toje parodoje dalyvavo 270 tapytojų, 22 dekoratoriai, 9 skulptoriai ir 6 architektai. Iš 307 dailininkų premijas tegavo tik 12, jų tarpe ir mūsų lietuvi, kurio tebuvo išstatyta t'k vienas darbas — natūrmortas.

● Dr. P. Jonikas gavo iš vieno Vak. Vokietijos universiteto lektoriaus, ten dėstančio lietuvių kalbą, pasiūlymą jo "Lietuvių kalbos istorijai", Terros 1952 m. išleista Ch'cagoje, išversti į vokiečių kalbą. Lektorius rašo, jog jis šiam sumanymui gavęs atitinkamą kalbotyros profesorų pritarimą. Spaudoje pasirodė žinny, kad dr. P. Jonikas numato persikelti į Washingtoną, D. C., ruošdamasis į bibliotekininkus

Juozas Kaminakas

Žilvyčiai

SILJA

Nobelio laureato veikalas

Nobelio premijos laureato Frans Eemil Sillanpaa romanai "Silja" vėl pasirodė lietuviškai. Ta proga knygos vertėjas Juozas Lingis maloniai sutiko nušviesti kairiųjų su romanu susijusius klausimus:

— Kada pasirodė pirmoji romano laida lietuviškai?

— Nepriklausomoje Lietuvoje "Sakalo" knygų leidykla buvo viena moderniausių ir sumaniausių įvairiomis. Ji niekada nepraleisdavo progos tiek savaip originaliai literatūrai, tiek vertimams leisti. Kai tik 1939 m. rudenį Švedų Akademija pasakydavo Suomijos d'žiajam rašytojui Nobelio premiją, "Sakalas", rodos, Antano Vaičiūliaičio paragintas, tuoj kreipėsi į mane, tada Kaune "įšalusį" (mat, buvau stipendininkas ir studijavau Stockholme, o karui užklupus, visos stipendijos buvo nutrauktos), kad tuojaus imčiau darbą. Romaną baigiau versti 1940 m. pradžioje jau vėl šiaip taip atsidūręs Švedijoje. 1940 m. vasarą per pačius neramumus ir bolševikams bazių pavydalu jau įkėlus koją į Lietuvą pasirodė ir "Silja".

— Rodos pirmasis leidimas buvo cenzūros išskopotas?

— "Siljos" leidimo darbų Lietuvoje jau nebeteko sekti, nežinau ir kaip visuomenė sutiko tą vertimą, tačiau kartą gavau iš "Sakalo" laiška, kuriame vadovė apgalvestavo, kad tai vargšai mergaitėi Siljai teko ne tik daug vargelių išvargti begyventant, bet dar nukentėta ir nuo cenzūros pieštuko. Nekantariai laukiau, kol pirmasis egzempliorius pasiekė mane. Štai gaunu ir pirmuosius egzempliorius — išcenzūroti. Šiaip taip pavyko gauti ir "sveiką" egz. Ir kągi — vietas, kur aprašoma raudonųjų gaujų bravados, buvo visai išbrauktos. "Sakalas" nesitėkėjo, kad cenzūra kibs į Nobelio laureato premijuotą veikalą, už tat surinko ištais. Ką gi, kai viskas surinkta, paruošta, negrįžti iš naujo, reikėjo išleisti ir sudarytą, o išcenzūrotas vietas užmaskuoti. Pustapių skaičius pasilikau tas pats, tačiau 193 — 208 p. eilutės buvo gerokai praretintos (pirmąjame leidime), kas labai ryškiai matėsi į akis. Nuo žodžių "...su tomis gaujomis..." antrojo leidimo 203 p. ligi žodžių "Pasiekus artimiausiąjį kaimą..." 205 p. cenzūros buvo visai išbrauktos. Cenzūros, politinių įvykių, matyt, apglušintas, čia tikrai persistengė — išbrauktose vietose nei kokios nors propagandos, nei nieko nėra, tai tik paprasti epizodėliai iš 1917 m., epizodėliai, kurių pasitaikyti galėjo visur anais sumišimo metais.

— Kaip atrodo antrasis "Siljos" leidimas?

— Tekste jis nieko nesiskiria nuo pirmojo, žinoma, necenzūruoto, ištaisytą viena kita pirmoje laidoje pasitaikiusi korektūros klaida, o be to naujame leidime senoji jabloniskinė rašyba pakeista naująja "Lietuvių kalbos vadovo" rašyba. Išorinis antrojo leidimo apipavidalinimas tikrai estetiškas, malonus ir pačiam į rankas paimti ir kitam parodyti. Tikrai kultūringai, skoningai ir kruopščiai išleista, kaip ir visos paskutiniosios "Ventos" knygos. Tikrai reikia džiaugtis, kad leidėjas ėmėsi rizikos leisti antrąjį leidimą, kad ir pilną, o romanas vis-

tik yra vienas iš vertingųjų literatūroje.

— Ar jums yra žinoma, į kokias kalbas yra "Silja" išverstas?

— Kiek aš žinau, mes buvome paskutinieji išsivertę "Silja". Romanas yra išverstas į švedų, norvegų, danų, islandų, vokiečių, anglų, italų, olandų, estų, latvių, čekų ir hebrajų kalbas.

— Ką galite dar apie "Silją" pasakyti? Kokiomis aplinkybėmis buvo romanas kurtas, kas davė autoriui akstiną personažams pasirinkti ir kokią vietą užima "Silja" Sillanpaa kūryboje?

— "Silja" turėjo būti tas didysis romanas, kurio Sillanpaa raštų leidėjas nekantriai laukė. Vidinis įsigyvenimas, kuris yra viso Sillanpaa meno pagrindas, klausio savų įstatymų. Debiutinis romanas "Gyvenimas ir saulė" (1916) buvo paskubomis paruoštas, debutantui nepavyko kaip reikiant savo pažūros praveisti, kaip kad būtų padaręs subrendęs menininkas. Antrasis romanas "Pamaldusis skurdas" (1919) buvo išorinių akstinų paveiktas, tačiau jau buvo didelis autoriaus žingsnis į priekį. Bet po jo, nors ir pasirodė vienas kitas novelių rinkinys, atrodė, autorius visai neteko noro rašyti. Sillanpaa knygų pasirodymo procesas ėjo visada iš palengvo ir ne be kaprizų. Atakros scenos pribrešta, tik imk ir užrašyk, tačiau jos gali tiktai tiek kūrinių pradžia, tiek pabaiga. Paskui gali trukti ilgai ir labai ilgai, kol gimsta kiti reikalingi epizodai ir užauga bei prinoksta jo fantazijoje. Niekas nevyksta prievarta, viskas turi savaime ateiti, pirmiausia jis turi pats viską pergyventi, kol jis prieina išvados, kad taip, o ne kitaip turi būti. Ir reikia pasakyti, kad Sillanpaa yra be galo kantrus ir gali ilgai išlaukti, kol viskas viduje pribrešta, leidėjo gi kantrybė belaukiant išsenka. Knyga gali būti visai paruošta, sutvarkyta, tačiau neišleidžia rankraščio iš rankų, jei gu ten yra bent mažiausia detalė, kuria jis nepatenkintas, o kol ji pati neišsprendžia, nelieka nieko kito daryti, kaip laukti. Taip buvo ir su "Silja". Daug škieų, apsakymėlių išvydo pasaulį belaukiant to seniai pažadėto romano. Čia iš dalies daug prisidėjo ir jo gyvenimo tikriausiai sakant — pragyvenimo, aplinkybės.

1924 m. atvyko Sillanpaa į Stockholmą dalyvauti skandinavų rašytojų kongrese. Naujos pažintys, nauji draugai, šiltas jo sutikimas ir priėmimas kolegų tarpe jį vėl sustiprino, pridavė naujų jėgų. Grįžęs namo jis pradėjo kaip reikiant smaigstyti gaires naujam romanui, kuris su laiku turėjo būti "Silja". Tačiau dėl ekonominių sunkumų darbas sustojo. Nebuvo nieko kito daryti, kaip tik priimti savo leidėjų, leidyklos Werner Soderstrom Boga mieste, pasiūlymą persikelti į Borga (ligi šiol Sillanpaa gyveno Tavastkyro) ir redaguoti iliustruotą literatūrinį žurnalą. Tačiau penkių vaikų tėvui nebuvo jau taip lengva ir žurnalą redaguoti, ir atsidėti savaip kūrybai. Savo darbą j's dirbam kruopščiai ir sąžiningai, tačiau romanas, kurio leidėjas taip nekantriai laukė, nesijudino iš vietos. Laisvus vakarus jis m'elliau praleisdavo švedų klube Borga. Pagaliau jis priėjo išvados, kad tas jo pasiimtas eks-

perimentas yra nevykęs, ir po trejų metų vėl grįžo atgal į Tavastkyro.

Gyvendamas Borga Sillanpaa išleido du škieų ir apsakymėlių rinkinius — "Arti žemės" ir "Kalmelis pr'e grytelės". Pirmasis yra objektyvi realistinė knyga, kur, kaip filme, prabėga jo tėviškės įvairūs žmonių tipai, daugiausia seni žmonės, antrasis gi yra labiau subjektyvus, jame daugiau asmeninės nuotaikos. Čia pirmą kartą švysteli ir jaunosios Siljos povyza novelėje "Sokiai balandžio naktį".

Pirmoji žiema namie yra susikaupimo ir atsigavimo laikas po išsilblaskymų Borga. Tą žiemą paminėtinas ir vienas pergyvenimas, turėjęs didelės įtakos "Siljai" atsirasti. Sillanpaa b'ografas Vaaskivi pasakoja, kad vieną vakarą Sillanpaa besukinėdamas radijo aparatą užkliuvo Stockholmo stotį, kai žymusis švedų artistas Anders de Wahl skaitė eilėraščius iš didžio jo švedų dainiaus, taip pat Nobelio laureato, Karlfeldto rinkinio "Rudens ragas". Eilėraščiui padarė Sillanpaa be galo gilų įspūdį. Dabar jis visu rimtumu ėmė g'lintis į Karlfeldto kūrybos pasaulį. Jis pastebėjo, kad daug giminingų stigių virpa ir jo kūriniuose beskaitant Karlfeldto eilėraščius, tačiau stipriausiai jį paveikia eilėraštis "Marija", ateinanti papieviais Sjugareby (kaimas, kuriame Karlfeldtas gyveno):

Iš plaukų tavų toks sklinda žvilgesys,
Kakta tavoji kaip mėnulis išsiplengvo ir ne be kaprizų. Atakros scenos pribrešta, tik imk ir užrašyk, tačiau jos gali tiktai tiek kūrinių pradžia, tiek pabaiga. Paskui gali trukti ilgai ir labai ilgai, kol gimsta kiti reikalingi epizodai ir užauga bei prinoksta jo fantazijoje. Niekas nevyksta prievarta, viskas turi savaime ateiti, pirmiausia jis turi pats viską pergyventi, kol jis prieina išvados, kad taip, o ne kitaip turi būti. Ir reikia pasakyti, kad Sillanpaa yra be galo kantrus ir gali ilgai išlaukti, kol viskas viduje pribrešta, leidėjo gi kantrybė belaukiant išsenka. Knyga gali būti visai paruošta, sutvarkyta, tačiau neišleidžia rankraščio iš rankų, jei gu ten yra bent mažiausia detalė, kuria jis nepatenkintas, o kol ji pati neišsprendžia, nelieka nieko kito daryti, kaip laukti. Taip buvo ir su "Silja". Daug škieų, apsakymėlių išvydo pasaulį belaukiant to seniai pažadėto romano. Čia iš dalies daug prisidėjo ir jo gyvenimo tikriausiai sakant — pragyvenimo, aplinkybės.

Tas nuostabus skaitumas, ne kaltumas tame eilėraštyje susiaudžia Sillanpaa jaunuose su juo jau planuotą jaunosios Siljos paveikslu ir jos trumpa, lengva žemiška kelione. Tačiau paveiklas formos dar neigaua. Autoriui belaukiant paveiklo subreštant, jo ekonominis gyvenimas tiesiog katastrofiškai pablogėjo. Visa šeima priversta išsikelti iš namų į Tammerforsą. Patiems reikalingiausiems daiktams įsigyti šeimos tėvas priverstas pasikubomis parašyti knygą. Ir štai 1928 m. išėjo kokios dvidešimt trumpų asmeninio pobūdžio škiečių rinkinys "Išpažintis". Jo prisilėgta nuotaika nepasikeitė, nepagerėjo ir jo ekonominė padėtis. Prieš pat Kūčias 1928 m., atidaręs valgių spintelės duris, Sillanpaa nerado nieko kito, kaip tik žirnų maišelį. Bet staiga paskambino durų skambutis, įėjo mergaitė ir padavė jam vokelį. Vokelyje buvo laiškas ir du tūkstančiai suomiškų markių — tai vieno pasiturinčio batų fabrikančio padėka už jo raštus. Ir Kalėdas tais metais buvo išgelbėtos Sillanpaa šeimoje!

Keli iš toš ekonominės negerovės jis vistik turėjo surasti. 1929 m. anul'avo sutartį su senuoju leidėju ir perėjo į didžiąją suomių leidyklą Otava Helsinkyje. Čia jis sut'ktas išskėstomis rankomis. Jo padėtis pasitaisė ir jis ėmė austi didelius literatūrinčius planus. Planavo sukurti didelę žydų epopeją, leidėjas prižadėjo išsiųsti jį tam t'kslui į Palestiną, tačiau pats jis pasirinko geriau prisėsti prie romano apie Silją. Darbo nuotaika taip pat sugrįžo. Tačiau pirmasis veikalas, kurį naujoji leidykla išleido, nebuvo dar "Silja", o literatūrinis škiečių rinkinys "Aštū, Viešpatie, už valandas", kuriame itin prasimuša Karlfeldto tonas.

1930 m. Sillanpaa vėl išleido užsienim. Kartu su žmona jis vy-

D. Mickutė - Mitkienė

Už nemylimo

Vohungėlė gailiai gieda
Saulėi sėdant valcare —
Ji nerinks ramos nuo žiedo —
Rinks lietutį ji ore.

Gal Dievu'io jai užginta
Vandenėlių žemėj gert?
Tik iš debesio, kai krinta,
Gali gaudyt, pasinert...

Gailiai rauda sesutėlė,
Atitelusi kitam,
Piktai bara anytėlė,
Kad prie darbo negreita.

Kad pienėli ji paliejo,
Sunkiai nešus vakare,
Atsiliko nuo pjovėjo
Pradągės plačiam bare.

Jos krūtinėj, lyg pašėlę,
Soka skausmo sūkuriai;
Kodėl, kodėl, motinėle,
Už nemylimo varėsi!

Geriau sunkų akmenėlių
Tu būtum parišus man,
Ir nuleidus Nemanėlio
Verpetingon gilumon.

Argi tam aš žalių rūtą
Nuo žiemos dengiau spėgu,
Kad sumindžiotą jį būtų
Nesuvašdomų žirgų!

Vartelius būčiau užtrenkus,
Kai derėt atėjo jis
Man širdies ir baltos rankos —
Tegu niekada negrįš!

Tau, motule, tik jo turtai —
Man jie — niekas, be širdies!..
Jaunystėle miela, kur tu? —
Nesakiau dar tau: sudie.

ko į Islandiją, į krašto tūkstantmetes sukaktuves. Grįždamas sustojo Danijoje ir Norvegijoje. Ilgai abejojamas pasiryžo aplankyti tad Lillehammer (Norvegijoje) gyvenusią Sigrid Undset, tačiau jos galingas namų sargas pikta pradėjo loti ir pulti jau prie pat vartų, ir... Sillanpaa turėjo nuo savo sumanymo atsiskakyti. Ją sutiko jis paskui rašytojų kongrese Helsinkyje 1935 m.

1930 m. Sillanpaa šeima apsigyvena Helsinkyje. Rašytojas intensyviai pradėjo doroti savo romaną apie Silją. Pradžia ir pabaiga buvo jau paruoštos,

paskui ėjo jau visa pasakojimo eiga atskirais epizodais, kurie tik jame pribrešdavo. 1931 m. pavasarį pasirodė tas taip ilgai lauktas romanas. Originalo antgijoje gyvenusią Sigrid Undset, tačiau jos galingas namų sargas pikta pradėjo loti ir pulti jau prie pat vartų, ir... Sillanpaa turėjo nuo savo sumanymo atsiskakyti. Ją sutiko jis paskui rašytojų kongrese Helsinkyje 1935 m.

Tame pasakojime apie "vieno seno kamieno paskutinę atžalą" nėra nieko, kas anksčiau nebūtų (Nukelta į 2 psl.)

KULTŪRINĖ KRONIKA

• Lietuviški motyvai naujoje Marquette parko bažnyčioje. Naujosios lietuvių statomos Marquette parko šiluvos šventovės mūro statyba ir visa išorė jau baigta. Dabar pravedami v'daus įrengimai. Bažnyčios architektūroje esantieji lietuviški motyvai yra patraukę ne vieno kitataučio architekto ir menininko dėmesį. Vienas New Yorko amerikietis dailininkas, ne lietuvis, važiudamas pro Chicago, padarė kelias spalvotas bažnyčios nuotraukas, kaip originalaus, modernaus religinio pastato, kurs nėra protestantiškai šaltas. Grįžęs į New Yorką apie tą bažnyčią labai teigiamai atsiliepė savo kolegoms, apie ką žinia pasiekė ir mūsų dailininką V. Jonyną. Fordhamo universiteto meno profesorius Fazekas, būdamas Chicagoje, taipgi aplankė naujai statomą lietuvių bažnyčią, ja susižavėjęs padarė eilę nuotraukų ir pareiškė, kad anksčiau jis daug kartų girdėjęs, jog lietuviui paneigia bet kokį savo ryšį su slavais, bet žinodamas geografinę padėtį, jis tuo nebuvo linkęs tikėti; tačiau, kai jis dabar pamatė šią bažnyčią, su savitais lietuviško stiliaus bruožais, esą, niekas negalėtų jo įtikinti, kad lietuvių būtų susiję su slavais, nes bažnyčia yra savitus architektūrinis kūrinys. Vienu metu yra buvęs posėdis pas kard. Stritch. Posėdžio metu monsignoras, kurs globoja bažnytinę statybą, kardinolui suminėjo, kad Marquette parko bažnyčios architektūra daranti ypatingą įdomų įspūdį; ji yra visškai kitokia negu kitos Chicago bažnyčios ir kad netekę matyti šiame krašte tokios.

Užbaigus bažnyčios išorės statybą, prasidėjo vidaus užbaigimo darbai, prie kurių intensyviai dirba eilė lietuvių dailininkų, ir pirmą kartą lietuvių Bažnyčios istorijoje lietuvių liaudies meno elementai perkurti ir pritaikyti reljefinei skulptūrai. Be to, centrinę vietą bažnyčioje užims altoriai, kurių stilistinis charakteris yra tampriai sujungtas su visu bažnyčios stiliumi. Altoriai yra gaminami Italijoje, iš to krašto marmoro, ir pasižymi ryškium originalumu ir gilia religine nuotaika; ypatingai džiugu, kad didžiojo altoriaus šonuose rado vietą lietuviškiesiems kryžiams, kurie taip giliai simbolizuoja lietuvių tautos didžiulias kančias ir kovą už krikščionybę.

• J. Belecko, S. J. antologija apie dabarties vokiečių beletristų pradėjo spausdinti Herderio leidykla Freiburge (Vokietijoje). Antologija bus vartojama Amerikos kolegijose kaip trečio ir ketvirtos semestro vadovėlis. Ją jau numatė įsivesti apie 80 universitetų, jų tarpe žymesnieji: Fordham, Georgetown, Marquette, St. Louis Univ., Holy Cross, Boston College, De Paul Univ., Notre Dame ir t.t. Be šitų katalikų universitetų vadovėlių pritaria ir sekantieji: Pennsylvania U., Harvard Univ., New York U., Indiana U., Illinois U., Chicago U., Northwestern U., Wisconsin U., Minnesota U., Michigan U. ir t.t. Antologijos leidėjas kartu su Herderiu yra Henry Regnery, Chicago. Knyga išeis lapkr'čio mėnesį.

• Dr. Albinas Liaugminas ir jo žmona muzikė Danutė (Vasilauskaitė) iš Kolumbijos jau persikėlė į JAV ir sustojo 6951 So. Rockwell ave, Chicagoje (tel.: HE 4-1878). Tai uolų kultūrininkų ir visuomenininkų šeima. Dr. A. Liaugminas Kolumbijoje dėstė keliose augstosiose mokyklose.

• Leonardas Valiukas Los Angeles Lietuvių Mokslo institute skaitė viešą paskaitą: Lietuvių studento tautinė sąmonė. Čia patiekiami tos aktualios paskaitos pagrindinės tezės: Naujasis lietuvių inteligento tipas šiame krašte formuojamas didesne dalimi amerikietiškos aplinkos, o taip pat nemaža pėdsakų palieka ir lietuviškoji visuomenė, pradėdanti pavargti ir rodanti didelių sumaterialėjimo ženklų.

Lietuviškoji visuomenė — tai bazė, kriterijus, nustatymai lietuvių studentijos tautinio susipratimo laipsnis. Lietuviškoji visuomenė toli gražu nesuranta savo misijos tremty. Akcentuojami antraeiliai dalykai, gi pats svarbiausias uždavinys — Lietuvos vadavimo reikalus nustumiamas į kelintą vietą. Studentija čia stoji į tikresnį keblį. Suminėti studentijos laimėjimai: 1. Lietuviškos informacijos svetimomis kalbomis patiekimas; 2. Lietuvai draugų suradimas kitataučių tarpe; 3. Lietuvai padarytos skriaudos skelbimas pasauliui; 4. Lietuvių išėjimas iš siauresnio savo ratelio ir įžengimas augstesnes amerik'ėčių visuomenės sferas.

Gaila, kad didesnė lietuvių studentijos dalis studijuoja griežtuosius mokslus. Atskiriančiai Lietuvai labiau reikės humanitarinių mokslų specialistų.

Lietuviui studentui darytina priekaištų dėl jo menko lituanistinių dalykų žinojimo, gal per menko dalyvavimo lietuviškame gyvenime bei veikloje.

Lietuviškoji studentija laisva jame pasaulyje — tai neįkainojamas turtas lietuviškai visuomenei ir ateity atskuriančiai nepriklausomai Lietuvai.

Džiugu, kad studentijoje daugiau vienybės, negu kad lietuviškos visuomenės kitoje dalyje.

• Lietuviška meno galerija Great Necke, N. Y., įsteigiama lietuviška meno galerija, kurios iniciatorius sakosi noris talkininti kauti lietuviams dailininkams. Parodos atidarymas įvyks rugsėjo 10 dieną nuo 3 iki 8 vakaro. Šios vadinamos "Almaus galerijos" adresas yra 77 Steamboat Road, Great Necke, Long Island, New York, netoli Merchant Marine akademijos. Šioje galerijoje pirmiausiai savo darbus išstatyti yra pakviesti New Yorke gyvenę jauniausios kartos dailininkai: Aleksas Belapetravičius, Grožvydas Botyrius, Albinas Elskus, Pranas Lapė, Aleksandra Kašubienė, Zibuntas Mikšys, Elena Urbaitytė, Romas Viesulas. Jie išstato tapybos, grafikos ir karamikos kūrinius. Galerija planuoja ruošti mėnesines viso pasaulio laisvųjų lietuvių dailininkų parodas.

• Bronius Baškys, studijavęs mediciną Hamburgo universitete ir pasižymėjęs mūsų akademinio jaunimo veikloje Vokietijoje, Bostono universitete baigė augstuosius mokslus ir š. m. rugpjūčio 20 d. S'nfonijos rūmuose iškilmingo akto metu gavo biochemijos magistro laipsnį. Bronius Baškys, kilimo žemaitis, Bostone gyvenęs apie šešerius metus, dabar baigęs studijas, išvyksta dirbti kaip chemikas į Worcesterį, Mass., stambioj vaistų gamybos įmonėj.

• Vincas Narbutas nuo šio rudens pradeda dėstyti ispanų ir prancūzų kalbas Morton kolegijoje.

• Juozas Akstinas Simpsono įmonėje Montrealyje surengė savo piešinių parodą.

Vyt. Kašuba

Žemaičių Kalvarijos Marija Bareljėšus

Alės Rūtos "Trumpa diena"

Paveikslas auksiniuose rėmuose

PRANAS RAZMINAS, Chicago, Ill.

Apie premijuotą Alės Rūtos romaną skaitytojai jau spėjo susidaryti savo nuomonę. Jeigu kas paklaustų šių eilučių autoriaus nuomonės apie "Trumpos dienos" literatūrinę vertę, tai jis atsakytų, kad tai yra stambus Alės Rūtos kūrybinis darbas, kad tai yra auksiniuose rėmuose Lietuvos kultūrinio kaimo paveikslas. Vieni šį paveikslą sutiko entuziastingai, kiti rado ir neigiamų pusių. Pati jūry komisija įsiekė romanui vietos mūsų grožinės prozos lenytoje ir ją rado taip apibūdindama: "Lietuviškos kaimo buities" romanas. Bet tai būtų šiame fronte kaip ir nieko naujo, nes beveik mūsų visa grožinė proza kalba apie lietuvišką kaimo buitį. Tai nėra priekaištams. Ir nepranašaudami galėtume sakyti, kad dar daug susilauksime veikalų iš kaimo buities gyvenimo, ypatingai iš tų, kurie nesirengia plaukti į plačiuosius tarptautinius vandenius ir kurie nesirengia nusigręžti nuo kenčiančios tautos paveikslų.

Mūsų grožinės prozos skalė nėra plati. Ji dar žymiai susiaurėjo tremtyje. Mes netekome valstybinio gyvenimo; ir kitas tautos gyvenimo patirtis ir matytus plotus praradome, apmirštame. Rašytojas begyvena prisiminimais, kurie diena iš dienos blanksta. Jei senesnioji rašytojų karta dar pajėgė mums duoti tautos gyvenimo stipresnių kūrybinių nuolaužų, tai priaugantiems šie turiai jau sunkiau bėprieinami, o tuo pačiu ir jų išplaukimas ir tarptautinius vandenius yra natūralusis.

Nors ir platus nūdienis mūsų už tėvynės ribų gyvenimas, bet lėkštas ir su kuriančios ir žengiančios į priekį tautos (ne po komunizmo jungu), gyvenimu nedaug teturi bendro. Nėra gimtojo dangaus virš galvų, nėra gimtosios žemės po kojomis — nėra nei kūrybinio entuziazmo. Viskas paremta tik materialinėmis vertybėmis.

Tautinės sąmonės vėžys grauzia pačius pamatus, ir tarptautiniai vandenys veržiasi visais plotais ir griaua mūsų tautinės savigarbos užtvartas.

Alė Rūta nesuklydo ir nepasiklydo, nusigręždama į lietuviško kaimo buities vaizdavimą. Tai lyg meniškose auksiniuose rėmuose tlytų gražus lietuviško kaimo buities paveikslas.

Daugeliui, ypač jaunajai kartai, trukdys gėrėtis paveikslu patys auksiniai rėmai — tarminė kalba, stilius.

Bet džiugu, kad ji pasuko tautos etinių vertybių pusėn. Juk tiek daug mūsų tautoje žmoniškumo, širdies, meilės, nuoširdaus tikėjimo į Rūpintojėlį!

Cia taip tolimi d'ėvai: seksus, vulgarizmas ir kiti pikantiški trupiniai, kad kaikiuriam skaitytoju romaną atrodytų per daug sukaustytas etikos principais.

Nors Bronė, "Trumpos dienos" pagrindinis veikėjas, pilnai ir neatstovauja mūsų kaimo glūdinčioms vertybėms, bet šiaip jau gėvū ir šviesu lietuviškosios kaimo buities pasauly. Čia nėra "koegzistencijos" su svetimomis žmonėmis ir svetimais vyrais. Nupuola ir Alės Rūtos žmogus, bet jis pakyla, kad ir sunkiai, kad ir lėtai, kad ir nevkusiai. Jis keliai pagal savo išmintį.

Laisvės metai turėjo didelės įtakos į kaimo pažangą. Jaunesnioji karta jau kultūringiau gyvena ir linksminasi negu Zema-

tės laikais.

Kaip ne visados kūdikiai gimta iš didelės tėvų meilės, taip ir veikalai parašomi ne visados iš Dievo sukurtos pasaulio meilės. Jau turime tremty veikalų, gimusių ne iš pasaulio ir žmonių meilės, bet iš žmonių ydų visiško pakentimo, koegzistencijos.

"Trumpa diena" — sultingiausias kaimo buities romanas, parašytas tremty. Didelis rašytojo pastabumas, mikroskopiskai smulkus kaikiurį kaimiško gyvenimo reiškinį atvaizdavimas, gilus kaimo žmogaus dvas'os pažinimas ir mokėjimas visa tai išreikšti jų pačių žodžiais duoda rašytojai garbingą vietą mūsų grožinėj prozoj.

Ji t'ek įsigilino į kaimo jaunuos mergaitės vidinį pasaulį, kad, rodos, daugiau nieko apie ją nebūtų galima pasakyti, o veikių kalbos stilius pagavo pačią kūrėją. Taip kartais ir nebežinau, ar autorė kalba, ar kuris jos ve'kėjas.

Vargšė Bronė. Ji nėra ideali kaimo mergaitė. Nebūtų galima peikti jos, kad ji visomis galimomis nori patikti Pauliui. Bet blogiau, kad pavydo k'rminas ją visą užvaldo. Per daug egoizmo joje susitelk'a. Visa tai jai atneša ankstyvą mirtį. Kunigas per išpažintį nurodo jos meilės kelią — gerumą.

Ji toliau stengiasi būti gera, bet gyven'mas rieda savais keliais. Paulius neveda nei Nidos, nei Bronės. Jis susiranda gražią, turtingą ir mokytą kaimietę... Vargšas ir Pauliaus pusbroliis Silva, kurio Bronė negali mylėti, bet turis ją myli visa širdimi. Mat jo rankos grubios, gauruotos, visos dvokia praktai. Jis negali prilgti Pauliui, kuris ir mokyta, ir jo rūkomos cigaretės taip maloniai kvepia. Ak, tos cigaretės... Jų aromatas tamsoj apgavo Bronę ir jos visą gyvenimą suardė. O jeigu ten būtų buvęs ir Paulius, tai vargu ar ir jis būtų ją vedęs.

Žodžiu, veikale nėra nei didvyrio, nei paskutinio niekšo. Visi reikal'ngi užuojautos.

Vargšas ir Silva. Jis myli Bronę, apie ją svajoja, dėl jos geresnės ateities taupo samdinių skatikus. Bet ir čia Bronė iš dalies kalta, kad jis neteko samdinio vietos, kad j's paskui sukomustėjo ir taip nelaimingai priėjo savo gyvenimo galą, krisdamas nuo Stasiaus mirtino šūvio. Gailla ir nelaimingo Stasiaus, tuojau pat sulaukusio Silvos likimo. Tik Stasiaus šūvis, nors autorės ir gerai parengtas, kelia abejojimų. Argi tai ne kvalio žmogaus darbas?

Šiose keliuose mintyse nebuvo bandyta ilgiau sustoti prie veikalo kompozic'ijos ir stil'aus dalykų. Būtu galima čia ir vieną kitą priekaištą padaryti.

Veikalo veikė'a kalba rytų augščiaučių tarne, todėl tok'ems žemaičiams bus sunkiau paskaitoma knvra. Net pačios autorės kalboj stipriai jaučiamas rytietiškas (Taj ne priekaištams). Tai nemažina veikalo vertės, bet, sakvtume — priešingai, didina kel'ais atžvilgiais.

— ★ —

Tėvynės meilė valstybių sąraigoje yra didingas gėris, dėl kurio verta aukotis — "dulce pro patria mori" (saldiu mirtį dėl tėvynės); jei ta'au ji ats'ejama nuo Augščiaušiojo savo šaltinio ir padaroma augščiauš'aus gyvenimo vertybe, ji tampa nuvainikuota, ji tampa stamba.

— Pr. Gaidamavičius

Sinclair apie pabėgėlių iš komunistų

Upton Sinclair, žymus JAV rašytojas, Nobelio premijos laureatas, norėdamas padėti pavergtiesiems, pasiūlė Pavergtosioms Europos Tautoms savo romano "Lanny Budd grįžimas" vertimo į pavergtųjų Europos tautų kalbas teises nemokamai. Jis pageidautų gauti tik išleisto vertimo bent vieną egzempliorių.

Romanas "The Return of Lanny Budd" gaunamas Vik'ng Press, kuri tą veikalą išleido. Romano didvyris Lanny Budd yra pabėgėlis iš komunistinio pasaulio. Veikalas vaizduoja jo pabėgimą ir komunistų klastą, žiaurumus ir baisų gyvenimą komunistinėje vergijoje.

Veikalo kritikai augštai vertina šį Sinclair romaną. Jis jau išverstas ir iš'eistas Italijoje, Argent'noje, Britanijoje, Olandijoje, Sveicarijoje ir ruošiamas išleisti Prancūzijoje, Skandinavų kraštuose, Turkijoje, Graikijoje, Egipte, Irane, Siame, Indijoje, Hong-Konge ir kituose Azijos kraštuose.

Juo vertėtų sudomėti ir lietuviams vertėjams bei knygų leidėjams.

Autoriaus adresas:
Monrovia, Box 266
Corona, California

Apie tai mus informuoja Lietuvių delegacija Pavergtose Europos Tautose.

● Kazio Bradūno poezijos knyga *Devynios baladės* jau atiduota spaudai. Leidžia Lietuviškos Knygos klubas. Knygoje yra prologas, epilogas ir devyni skyriai: *Variacijos, Apeigine, Metamorfozė, Milžinkapiai, Lunatikai, Kapinės, Vitražas, Grabdirbis, Apuolė, Reiškiasi nauja tematika* ir forma. Eilėraščiai antraščių neturi, bet knygoje devynių eilėraščių ciklą apjungia skyrta antraštė, bendra tematika, idėja, nuotaika, kai kur ir fabula.

● Dr. Alf. Šešplaukis šalia savo paskaitų Kolumbijos universitete toliau dirba prie savo paruoštos chrestomatijos (šiuo metu jau taisomos jos korektūros), talkina Liet. Enciklopedijai, paruošė prašomos medžiagos Teatro Almanachui bei prof. Salkauskio biografijai, kurią ruošia prof. J. Eretas.

F. Breimeris

Rudens vakarą

*Rudens palaužtą vakarą
Už seno lango ilgesys pragydo,
Kai mano lūšnų samanotą ir mane
Jau dengė miglos šydas...*

*Aplinkui tušėia, nyku ir tamsu.
Nugr'uvo saulė ir apako.
Tiktai pašvaistės, lyg kalėdoskopas,
Ilgai dar rodė danguje jos takų.*

*Sukliko kaž'nkur naktiba'da apuolės.
Nuskr'ido — nugarmėjo...
Išblyškęs beržas dvi šakas mulanžė
Ir davė jas pažaišti vėju...*

*Už seno ir apkerpėjus'o lango
Tą vakarą giedoj ilgesys.
Į tamsą veržės mano mintys,
Bet sunkios buvo jos, kaip geležis...*

GEOGRAFINIAI TERMINAI MŪSŲ SPAUDOJE

PROF. STEPONAS KOLUPAILA, Notre Dame

Mūsų spauda atlieka labai svarbų uždavinį: padeda mums nepam'ršti savo kalbos, kurią retai girdime. Todėl turime būti jautrūs spaudos kalbai.

Šiuo metu spaudoje vis dažniau matomi net'nkami geografiniai vardai, kuriuos nesunku pataisyti.

Marokas (prancūzų Maroc) vis dažn'au rašomas angliškai Morokas. Anglai rašo Morocco, nors gostinė — taisyklingai Mar rache! Tą nesunku patikrinti lietuvių kalbos vadove.

Lėktuvas nukrito į Konstantinos ežerą. Anglai vadina Konstancos ežerą, pagal Konstancos miestą, Bodeno ežerą (plg. Lietuvių Enciklopedijos III t. 90 p.). Vad'nti ežerą pagal miestą yra kalbos išsigimimas!

Iprastą Ženevą dažnai rašome Geneva, Filipinai parašomi Philip'nisais ar net Pilipiniais, Chartumas — Khartoum.

Blogiausia, kai kra'pomi Lietuvos vietovardž'iai. Neseniai skaitėme, kad Zarasuose, ties Osos (ar net Ošos) ežeru pastatytas paminklas. Tai pasenęs aneksdatas. Ežero vardas Zarasas, pagal K. Būga sėliškai Ezarasas. Lenkai iš jo padarė Zarasas vardą Jezorosy, ir kaikas iš to nukalė "jeziorno Osy". Vo-

kėčių žemėlapiuose ežeras buvo pavadintas Oser See, okupacijos metu 1941 — 1944 metais Zarasus vad'no stačiai Osersee, lyg kombinaciją rusų ežero ir vokiečių See. Dabar bolševikai pasisavino vok'štą vardą, o mūsų spauda jį pakartojo.

Pasitaiko keistų dalykų ir su pavardėm's. Vienas sovietų perbėgėlis, žymus čekistas Burluckij, kur'o paso fotografija buvo duota žurnaluose, visos spaudos be išimties yra vadinamas Burlitsky.

● Dail. Jonas Tričys pakviestas Dainavos ansamblio vadovybės nupiešti naujam pastatymui dekoracijas. Jos jau baigtos. J. Tričys dekoracijos meno mokėsi pas — Kauno teatro dekoratorius V. Andriušį, vėliau čia Amerikoje studijavo komercin'j meną. Dabar intensyviai gilina tapybos studijas.

● Jaunimo literatūros premijos, kurią skelbia Lietuv. Knygos klubas ir ateitininkų meno draugija Šatrija, jūry komisija jau sudaryta iš šių asmenų: kun. dr. Andrius Baltinis, Agnė Jasaitytė, Vincas Ramonas, Pranas Razminas ir Domas Velicka.

KULTŪRINĖ KRONIKA

● Andriaus Valucko romano *Nemuno sūnūs* pirmoji dalis jau knygų rinkoje. Veikalas išleistas paties autoriaus, turi 280 pusl., papuoštas dail. A. Dociaus viršeliu ir aplanku, kurio viduje reikšmingas Rūpintojėlio paveikslas. Autorius lygiu, ramiu stiliumi, be gausių puošmenų ar straipsnių, bet su nemažu vaizbumu piešia Lietuvos kaimo buitį: du broliu gyvena tėvo gerai pastatytame ūkyje. Vyresnysis — Bronius — veda turtingą ir da'lią ūkininkaitę Eleną. Po smagių vestuvių Bronius paskęsta ūkio darbuose. Nuotaka nejučia laukiama dėmesio. Prasideda jos suartėjimas su vyro jaunesniu broliu Viktoru. Ateina ūk'o krizė. Suvalkijos ūkin'nkai pradeda maištauti. Įvyksta kruvinių susirėmimų su policija. Į sąmyšius įsi-mašo ir Bronius.

Vienu metu j's pastebi, kad jo žmonos romanas su jaunesniu broliu jau nuėjęs pertoli ir atmokėjęs jam dalį išvaro iš namų. Brolis Jurbarkė nusisamdė restoraną ir atsigabena nuo Broniaus pabėgusią Eliutę. Bronius tai giliai pergyvena. Eliutės motina nuduoda m'rtinai susirgusią, persikviečia dukterį ir ją grąžina Broniui. Viktoras nusim'nimine ima girtauti. Meta Jurbarką ir persikelia tėviškės miestelį, toliu vedamas netvarkingą gyvenimą.

Vienas gobšas jį įsvilioja į mišką ir nužudo, pagrobdamas pinigų. Įtarimas krinta Broniaus pusėn. Jis negali paaiškinti, kur buvo nužudymo nakties dalyvavo sukiliusių ūkininkų žygiuose ir nenori draugų išduoti. Bronius pergyvena sunkias valandas kalėjime, kol sugaunamas tikrasis kaltin'nkas. Bronius išeina iš kalėjimo ir abudu su Eliute tvirtai pasižada toliau saugot's bet kokių klystelių.

Š' tokioje fabuloje išsivysto gana įdomi intriga, aprašomi Lietuvos kaimo papročiai ir darbai. Veikalas darosi kiek sausesnis, kai kalėjime imama skirstyti ir rūšis nusikaltėlius, spręsti nusikaltimų priežastis. Vienoj kitoj vietoj šalčiau atsil'epiama apie Bažnyčią ar jos atstovus, nors religija pripažįstama, kaip teigiamas veiksnys kovojė prieš nusikaltimus ir pačiuose apra-

šomuose L'etuvos kaimo žmonėse daug religinio jausmo.

● L. Andriekus pasireiškė su pirmą eilėraščių knyga "Atviros marjos" (134 pusl., 84 eilėraščiai, iliustr. T. Valiaus), tačiau men'niu stiprumu autorius nėra debutantas. Rodos, skaitai subrendusio, prityrusio, stipraus poeto mintis, išreikštas labai lengva ir sklandžia tiek rimo, tiek ritmo požiūr'u menine forma. Autorius visai laisvai nusako savo men'į Lietuvos kūriniųjų įsijautimą, o žodžiai ir eilutės, rodos, pačios klojasi į ritmą ir rimą vis lengvu bangavimu ir nauju sąskambiu. Dėl to reikia manyti, kad autorius nėra naujokas kūrybos praktikoje, bet daugelį metų rašęs ir kaupęs, nors plačiąjai skaitytojų visuomenei tik dabar viešai atvėręs savo kraičio skrynją.

Tematika yra labai įvairi, bet dauguma eilėraščių išreikšia autoriaus širdies santykį su gamta. Jis, ka'p šventas Pranciškus Asyžietis, mylėdamas Dievą myli visą Jo tvariniją ir į kiekvieną daiktą įveda dalį savo sielos. Religinis jausmas perlieja kiekvieną daiktą ir dėl to: "Pavirto žemė į altorių, Pavirto žvakėm laikos svėrės" (p. 11). Jis perbėga gamtą nuo saulės, aušrinės, mėnulio, vėjo, lietaus, vandenyno gelmių, nuo beržo, gluosnio, žilvicio iki akmens, jūrų gelmių, iki audėjos apmatų, dvylikos raštų ir kiekviename daikte įlieja savo jausmus, savo širdies dalį. Jis gali, kaip m'netasis Sv. Pranciškus, kalbėtis su paukšteliais ir net kartu buvoti su žuvedra: "Sustok, sustok, pralėkdamą pro šalį — / Ant šio akmens pabūsime kartu./ Juk mums abiem sutvėrė V'sagalys/ Tą begalinę jūrą, tuos krantus" (p. 123).

L. Andriekus savo "Atviromis marionis" gali drąsiai stoti į eiles mūsų žymesniųjų poetų.

(P. C.)

● St. Bakšys su savo talkininiais Hamiltono, Ont., Kanadoje, pasire'škia kaip vieni didžiųjų lietuviškos knygos platintojų. Jau jis išplatino knygų už \$4,000 ir nori pasiekti apvalią \$5,000 sumą. Spaudos platinimo vėjus vykdomas ryšium su spaudos laisvės atkovojoimo sukaktimi. Maždaug už \$3,500 knygų pats St. Bakšys išnešiojo platindamas asmeniškai. Tai darbas, reikalaujans daug kantrybės ir ryžtingumo. Iš šilaidų, duodamų knygų leidėjų, susidarė apie \$1,300 pelno ir ta suma sk'riama Tautos fondui. Lietuviai, suprasdami šio knygų platintojo pasišventimą, jį prielankiai sutinka. St. Bakšys yra vienas, be šeimos; sau pragyvenimą pelnosi darbu pl'eno pramonėje. Jo suorganizotas sąjūdis gali būti pavyzdžiu įvairioms kitoms kolonijoms.

● Aleksandras Plateris pakviestas moksl'nio darbo dirbti Chicago universitetan sociologijos skyriun. Jis neseniai apgyntame pačiame universitete disertaciją tema "Proto darbininkų lietuvių buv. D. P. prisitaikymas Amerikoje". Sen'au dr. Plateris buvo VD Universitete Jantulaičio asistentu teisės istorijos katedroje. L'etuvoje buvo išleista jo studija "Teisiniai santyk'ai L'voni'joje ir Kurše". Jau nuo seniau Chicago universitete dirba B. Mačiuka.

● Lietuvių prozos antologijos bus du tomai. Pirmas tomas jau surinktas ir jo korektūra pasiūsta redaktorui Bern. Brazdžioniui. Viršėlį piešia dail. R. Viesulas.

J. Pautienius Poilsis gamtoje nagrinėjami meno klausimai ir plačiau nušviečiama J. Pautieniaus tapyba.

PROF. VYT. BACEVIČIUS

- mūsų muzikos klausimais

Redakcijos pastaba: Talentin-
gas mūsų muzikas ir gabus kom-
pozitorius Vytautas Bacevičius
švenčia savo 50 m. amžiaus su-
kaktį — yra gimęs Šakių aps.
Sukaktuvinkas konservatoriją
baigęs Lodzėje, 1928 m. baigė
Paryžiaus konservatoriją su pa-
žymėjimu kaip kompozitorius
ir piano virtuosas. Filosofines
studijas ėjo Kauno ir Sorbonos
universitetuose. Yra parašęs 17
veikalų simfoniniam orkestrui.
Penktą simfoniją (trijų dalių)
rašo šiuo metu. Be to, turi su-
kūręs 3 stygų kvartetus, 7 veika-
lus vargonams, keletą dainų
solo, vieną operą — "Vaidilutė"
ir apie 100 kūrinių pianui, kuri-
rių visa eilė išleista Paryžiuje,
Vienoje ir New Yorke.

puikiausias kūrinys be jokių pas-
tangu iš mano pusės. Deja, gaila,
kad nėra tokios mašinos, kuri galėtų
registruoti muzikališką mintį, nes
kada prisieina rašyti, retai kada pasiseka ka-
nors panaudoti iš tokios nakties
metu iššvilptos simfonijos.

Čia norėčiau pastebėti, kad
komponuoti galiu tik tada, kada
turiu pakankiamą gyvenimo
sąlygas.

Tačiau tokiais gyvenimo lai-
kotarpiais, kada visai neturiu
lėšų pragyvenimui, komponuoti
nenoriu. Yra labai klaidinga ir
pasenusi teorija, kad kompozito-
rius gali komponuoti tik var-
ge. Prisiminkite Vagnerio gar-
sų posakį: "Kaip gaila, kad pi-
nigus gavau kai pasenau, nes

nio dalykėlių ir dar vieno kito.
Tie patys neprilygsta savo ver-
te nei Chopinui, nei Beethove-
niui ar Debussy. Tad Amerikos
publika ir kritikai išklauso juos
simpatiška ir dažnai su šypse-
na, kas neatneša mums garbės.
Todėl talentingesni mūsų kom-
pozitoriai turėtų daugiau rašyti
pianui.

Mano sunkūs piano veikalai
yra pulkingi bei kritikai priima-
mi labai palankiai, bet kadangi
jie neturi nėko bendro su Ame-
rikos dvasia ir stiliumi, tai ne-
manau, kad Amerikos publika
juos supranta ar mėgsta ir spė-
ju, kad entuziastiškas mano veika-
lų priėmimas yra vientik ame-
rikiečių kurtuazijos žestas.

— Turime nemažai lietuvių
muzikų JAV-se. Ar nebūtų ima-
noma suorganizuoti lietuviška
muzikos konservatorija?

— Šis sumanymas yra ne-
praktiškas ir be ateities. Ir koks
tikslas? Juk lietuvių kalboje ne
galima būtų dėstyti, nes baigu-
siems studentams nebūtų gali-
mybės gauti jokios pozicijos be
anglų kalbos. Reiktų dėstyti ang-
liškai. Be to muzika yra abs-
trakti: nėra tokio dalyko kaip
lietuvių teorija, harmonija, kont-
rapunktas, solfeggio ar orkest-
racija. Kaslink lietuvių dainų,
giesmių ar tematikos, kiekvie-
nas lietuvių kompozitorius žinos
kaip jas panaudoti ir be lietu-
viškos konservatorijos. Kadangi
jauni lietuviai jau lanko ameri-
kiečių konservatorijas, prisibi-
jau, kad tokioj lietuviškoj kon-
servatorijoj būtų daugiau moky-
tojų kaip mokinių.

— Kokios galimybės lietuvių
kompozitoriaus kūrinams pa-
siekti kitų tautų orkestrus, pia-
nistus ir t.t.?

— Esamomis sąlygomis jokių
galimybių nėra. Tai tik priklaus-
o nuo asmens ir jo santykių
su žmonėmis. Dirigentai atvirai
sako: "Kodėl aš turiu Tamstos
partitūrą studijuoti per tris sa-
vaites be jokio atlyginimo?" —
Deja, mūsų veikėjai nenori re-
aliai žiūrėti į Amerikos gyvenimą
ir prie jo prisitaikyti, bet pasi-
tenkina savo nuolatinio nereali-
išku filosofavimu: "kad tu bū-
tume geras, tai tavo veikalus at-
liktų ir tave koncertams kvies-
tų". Į tai aš atsakau: "gali būti
geriausias pasaulyje ir nieks tau
nėš nekviess, nes reikia "publici-
ty", kuri kainuoja didelį pinigą".

Nekalbėsiu apie jokus fon-
dus iš kurių niekad nieko neišei-
na, bet pasakyčiau, kad atskiri
lietuvių patriotiški biznieriariai
retų finansuoti kompozitorių
koncertus. Dirigentai nori nuo
\$300 iki 500 už simfonijos atli-
kimą. Kadangi aš turiu 17 sim-
foninių veikalų, N. Y. Filharmo-
nija pasiūlė man suorganizuoti
mano simf. veikalų Festivalį
Carnegie Hall. Orkestro nuoma
(su 3 repeticijomis ir koncerto
suorganizavimu) kainuoja \$7,
000. Neturėdamas sponsorų tu-
rėjau pasiūlymą atvesti, Nepa-
tarėjau savomis jėgomis rengti
Amerikoj lietuvių simfoninės
muzikos koncertų, nes tokius
koncertus lanko (jei lanko?)
tik lietuviai ir tikslas būna ne-
atsiektas. Reikia, kad lietuvių
simfonijos būtų atliktos ameri-
kiečių simfoniniuose koncertuo-
se, apmokėjus dirigentus. Tada
iš karto visi suprast, kad lietu-
viai turi pasaulinio masto
simfoninius kūrėjus ir tada visi
žiūrės į lietuvius kaip į labai
kultūringą tautą, nepriklausom-
mybės vertą.

Mūsų visuomenė brangina liau-
dies dainas ir liaudies šokus,
bet kitataučiams reikia demon-
struoti ir lietuvių meno augstes-
nes artistines formas, o ne vien-
tik primityvą, kad ir mums la-

Nelė Mazalaitė

Draugas

Dieve mano, ir plentai ir girios —
O negrįžtam, nė pro kur negrįžtam!
Mintys diegia, lyg akyste žvyras.
Visas kelias — vietom nepažįstamom.

Žiūrui — beržas. Baltas toks ir žalias.
O kad mielas, lyg prė Kauno gimes.
Ir klausausi: — Kokią čia dainelę
švilpiniauji šlamesiu prikimusiu?

Nusisūpyo: — Tiktai vienas žino
šitą gaidą — stebuklingą tokią.
Jūrymojo mane apkabins
Ir širdimi dainą tą išmokė.

Prunus serrulata kwanzan

Prū japoniškų vyšnių alėja
Evan mes — pačiame jų žydėjime.
Siekom vienas ir kitas kartojam:
— Grožio tiek niekuomet neregėjome.

Ir kaip rožinių bičių spiečius
Ziedų lapai krenta ir krenta —
Ant žmonių, akmenų ir į vandenį —
Ir neskędami miršta prie kranto.

O girdžiui — tyliai — Binkį meni tu.
Iš pasokos aš kartoju jo utą.
Žiūrim — einam vauduoklių alėja —
Vyšnių stuobrių tik būta.

bai miela. Didžiuojamės savo
dainomis, o ignoruojame savo
simfonijas! Mes kaip kūdikiai
išmilylėje į savo daineles, bet
neturime pamiršti ir augštesnių,
labiau išvystytų lietuviško meno
formų.

— Kaip augštai muzika stovi
JAV-se palyginus su Europa?

— Tai labai ilga problema, rei-
kalaujanti atskiro straipsnio,
todėl trumpai atsakysiu: peda-
goginiu, kūrybiniu ir interpre-
tacinu bei artistiniu atžvilgiu
Europa stovi kurkas augščiau
už Ameriką. Bet... progresas yra
žymus (iš dalies Europiečių pe-
dagogų ir artistų dėka). Susi-
kontraktavęs su labai geru me-
nadžeriu iš Ohio ir gavęs šiais
metais daugiau piano koncertų,
turėjau progos įsitikinti, kad
jaunoji Amerikos karta — ypač
universitetų studentai — labai
domisi klasiška ir naująja mu-
zika, ir labai rimtai ją studijuo-
ja. Tai geras ženklas. Visur A-
merikoj yra labai daug jaunų
idealistų. Tie jauni žmonės tik-
rai be galo kultūringi ir jų dė-
ka muzikos progresas Amerikoj
yra užtikrintas. Visur jaunimas
priima mane su didžiausiu res-
pektu. Jie visi studijuoja muzi-
ką labai rimtai, ypač moterys,
kurios, atrodo, žymiai pralenkė
vyrus visais atžvilgiais.

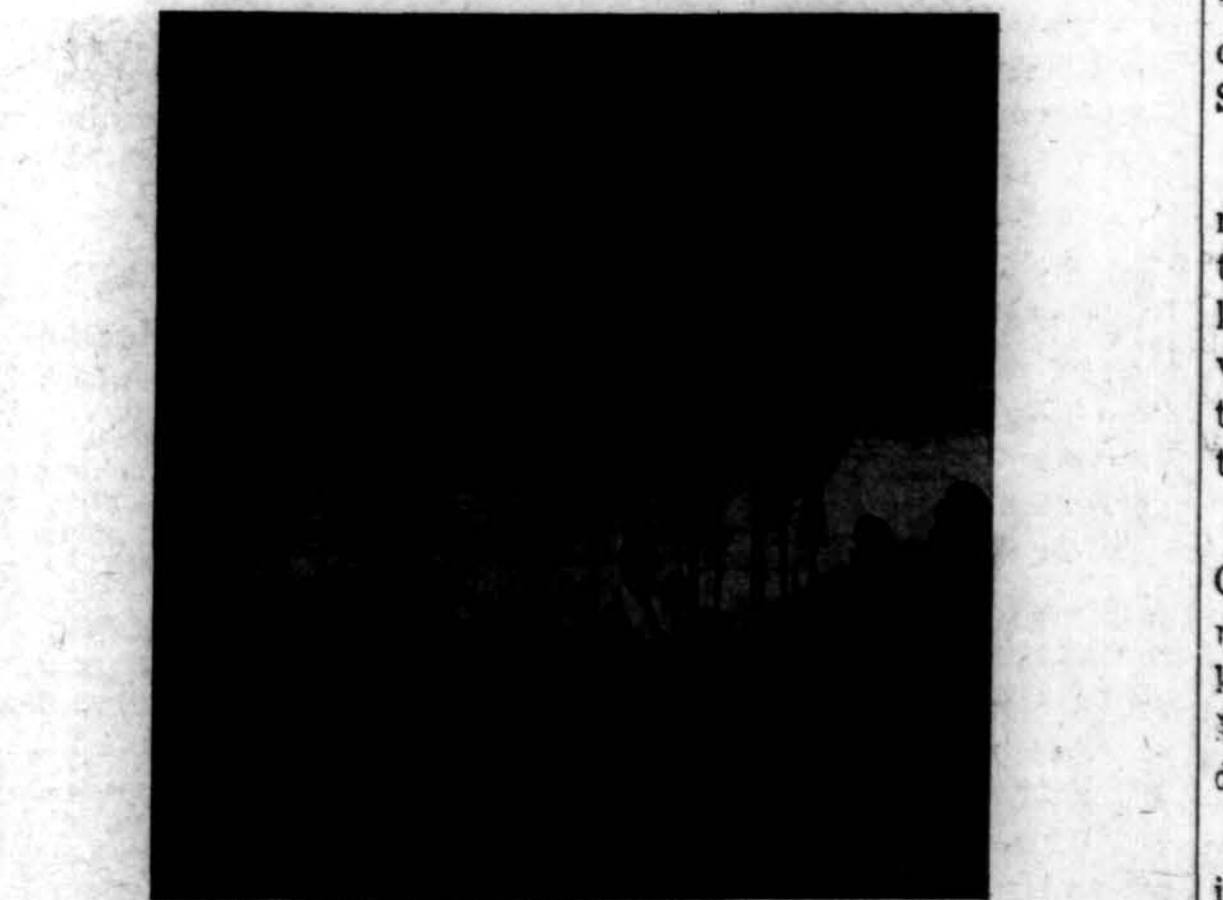
Esu sužavėtas Amerikos jau-
nimo, kurio nemažai sutinku sa-
vo koncertuos. Vienintelė kliūtis
koncertinėj srity yra neįspas-
kytas raketas vienos nachališ-
kos tautos, kuri monopolizavo
muzikos gyvenimą visoje šaly.

Baigdamas, prašau paraginti
mūsų kolonijas, ypač tremtinių,
kad jie daugiau lankytų savo
artistų koncertus, suprastami,
kad tai yra jų patriotinė prie-
volė, o ne malonė artistui daro-
ma. Tad pradėkime gyvenimą iš
naujo, šūkiu:

— Mylėkime savo liaudies dai-
nas, bet ženkime pirmyn ir augš-
tyn! Pasivykime savo meno kū-
rėjus, kad jie neliktų meno pe-
nų vientik svetimiams.

● Telesforo Valiaus, atstova-
vusio Kanados dailininkas, du
medžio raižiniai: Sv. Sebastio-
nas ir Mater Dolorosa tilpo re-
liginio meno parodoje Rio de Ja-
neiro mieste, Brazilijoje, laike
Tartp. Eucharistinio kongreso.
Vėliau tv dviejų kūrinių nuotrau-
kos buvo įdėtos į specialų ta pro-
ga išleistą religinio meno albu-
mą, kuriame sudėtos daugelio
garsiausių įvairių tautų meninin-
kų reprodukcijos.

Malda yra tikra saulės vonia
sielai. — C. A. Wilkns

MIKALOJUS ČIURLIONIS

KAPINĖS

Šio paveiklo autorius Mikal. Čiurlionis — genialus mūsų daili-
ninkas, kompozitorius, liaudies dainų rinkėjas ir harmonizatorius —
buvo gimęs 1875 metų rugsėjo 22 dieną Varėnoje. Taigi šiemet sui-
na 80 metų nuo jo gimimo. Jis dar galėjo gyventi, kaip tebėra gy-
vas tik vienu mėnesiu už jį jaunesnis vyšk. Kazimieras Paltarokas.
Apie M. Čiurlionį Lietuvių Enciklopedijos IV tome duodama 10 skil-
čių ir net keturios spalvotos jo paveikslų reprodukcijos. Mik. Čiur-
lionis yra miręs jaunas 1911 metais Petrapilyje, neturėdamas nė
pilnų 36 metų.

KULTŪRINĖ KRONIKA

● Jurgis Talmantas, kalbinin-
kas ir vertėjas, šią vasarą, lie-
pos mėnesyje mirė Lietuvoje,
Kaune, sulaukęs 61 metų am-
žiaus. Buvo kilęs iš Kretingos
apylinkės. Daugiausiai pats per
save išėjęs mokslus ir išmokęs
rusų, lenkų, vokiečių, prancūzų,
anglų, lotynų, graikų kalbas, dė-
sė mokyklose, dalyvavo termino
logijos komisijose. Lietuvių kal-
bą dėstė mokytojų seminarijoje,
gimnazijoje, Meno mokykloje,
Dramos studijoje. Daug išvertė,
paruošė vadovėlių bei sudarė žo-
dynų. Iš jo religinių-etinių ver-
timų paminėtini: Solovjovo
"Šventos istorijos filosofija",
laisvas vertimas "Gražaus elgi-
mosi pagrindai mokyklinei jau-
nuomenei", Brentano "Kartį mū
su Viešpaties Kristaus kančia",
Carbonel "Sv. Kūdikėlio Jėzaus
Teresė", Sv. Kūdikėlio Jėzaus
Teresės sielos istorija, Mlynar-
czyko "Religiniai pasikalbėji-
mai". Drauge su Ign. Malinaus-
ku J. Talmantas davė visiems
pradžios mok-ly skyriaus penkis
vadovėlius "Lietuvių kalbos gra-
matikos pratimai" bei lietuvių
kalbos skaitymus V ir VI sky-
riui: "Mūsų gintarai", paruošė
"Visuotinės literatūros chresto-
matiją", drauge su Šolcu davė
vokiškai — lietuviškai žodyną.
Drauge su Gedminaičiu paruo-
šė rusų kalbos vadovėlių mokyti-
siam.

Talmantas yra mums davęs
visą eilę dailiosios literatūros
vertimų kaip — Hauptmano
"Hanelė", išvertė drauge su ki-
tais Homero "Iliadą", Krylovo
pasakėdijas; išvertė ir eilę dra-
minių veikalų: Sekspyro "Ka-
ralių Lyra" ir "Venecijos pirk-
li", Cechovo "Vyšnių sodą",
Hauptmano "Prieš saulėtekį" ir
"Vebrinos", Tarp Talmanto iš-
verstų beletristikos veikalų ga-
lima prisiminti Czerny "Judo
klastos", Kellermano "Ingebor-
ga", Kormėj "Tautos dvasia",
Krane "Didžioji nusidėjėlis", Ju-
les Verne "20,000 mylių jūros
gelmėse", fantastinę Umnikso
apsaką jaunikimui "Į kitą plane-
tą". Išvertė Pfitznerio istorinį
veikalą "Didysis Lietuvos ku-
nigaikštis Vytautas kaip politi-
kas", davė mokslo popularizaci-
jos dalykėlių "Darbo žmonės —
garsūs išradėjai", naujai laidai
Sim. Daukanto "Būdas senovės
lietuvių" paruošė komentarus ir
žodynėlį.

Salia tų gausių knygų ir ver-
timų, dalyvavo ir periodinėje
spaudoje: kairurį laiką redaga-
vo kalbos žurnalą "Gimtoji kal-
ba", bendradarbiavo "Viltuje",
"Ateityje", švietimo Darbe, "Lie-
tuvos Mokykloje", "Draugijoje",
"Ryte", "Laisvėje". Artimai ben-
dradarbiavo su Sv. Kazimiero ir
Sakalo leidyklomis.

Tė visi duomenys rodo, kad
mes netekome nuostabią darbš-
taus, rimto ir gausaus kultūrinio
ko, spaudos darbininko, kurs
ypač savo vertimais gerokai pra-
turtino lietuviškos spaudos len-
tynas.

● Mokslininkų Studijų klubas
Chicagoje turėjo pirmąjį posėdį
nuo vasaros atostogų, kuriame iš-
klausyta inž. Jono Rugio prane-
šimas apie medžiagos supratimą
dabartiniuose moksluose.

Kaip praėjusiais metais taip
ir šią žiemą Klubas organizuoja
Lietuanistinių Studijų Institutą
studentijai ir visuomenei. Šiam
kartui yra parinkta tema: socia-
linės problemos. Klubo posėdy-
je buvo patvirtintas komisijos
sudarytas paskaitų sąrašas. Pas
kaitos nutarta pradėti tuojuo
po Kalėdų Sv. Kazimiero seserų
rūmuose.

● Pranas Mašiotas yra miręs
1940 metų rugsėjo 14 d., taigi
šiemet sueina 15 metų, kaip mes
netekome to kultūrininko, dide-
lio vaikų literatūros kūrėjo. Pra-
nas Mašiotas gimė 1863 metų —
sukilimo metų — pabaigoje:
gruodžio 19 d., o mirė pirmo-
sios sovietų okupacijos pradžio-
je. Velionis buvo veiklus bend-
radarbis draudžiamosios spau-
dos: Aušros, Varpo, Šviesos, Ū-
kininko. Rašė į Vilniaus Žinias,
Viltį, Rygos Garsą ir kitus laik-
raščius. Ruošė mokykloms vado-
vėlius, pvz. Aritmetikos uždavi-
nyną, Algebrą uždavinyną, Geom-
etrijos uždavinyną, Trigonome-
trijos uždavinyną, Fizikos va-
dovėlį, Matematikos istoriją. Pa-
ruošė visą eilę knygėlių patiems
mažiausiems, kaip: Mano dova-
nėlė, Mūsų mažiausiems, mūsų
mieliausiems. Vyresnio amžiaus
vaikams išvertė Pasakojimus iš
norvegų vaikų gyvenimo. Šios
rūšės vertimų jo buvo padary-
ta nemažai, pvz. Berno "Jauno-
sios dienos", Berteli "Vytautas
šnypsčius", Blau "Kaip šlama
braza žaliojo girelė", Bonsels
"Bitė Maja", Curwood "Meški-
nas Tiras", Defoe "Robinzonas
gyvenimas", Durovo "Mano žvė-
ryns", Gaulio "Petrelis svajonė-
lis", Geisslerio "Katinas kniauk-
lys", Ta'kusis Adomėlis" bei
"Žalioji miestas", Hammarstoe
mo "Trys gamtos pasakos", Han-
seno "Vilties klony Grenlandijoje",
Kaestnerio "Emilis ir jo
žvalgai", penki Loftingo veika-
lai apie Daktaro Dolitlio nuoty-
kius.

Pranas Mašiotas taigi yra pa-
rašęs visą eilę istorijos ir moks-
lo popularizacijos knygėlių,
kaip: Apie Lietuvos senovę, At-
likusio senio pasakos, Augalų
pasakos, Gimnaziją atsimenu,
Kai knygas draudė, Kaip žmo-
gus žemėje įsigalėjo, Mokslo pa-
sakos ir pasakojimai, Pažūriais
namariais, Pašėsupio knygne-
šiai, Šiltieji ir šaltieji kraštai ir
daug kt. Pr. Mašiotas veikia y-
pač pasireiškė nepriklausomy-
bės pradžioje, kada trūko ir va-
dovėlių, ir vaikų literatūros. Ji-
sai savo originaliais kūriniais
ir pritaikytas vertimas žymiai
šią spragą užpildė, supažindina
mas su visa eile kitų tautų vai-
kų literatūros veikalų ir tapda-
mas vienu iš pačių didžiausių
mūsų vaikų literatūros kūrėjų,
kurį vargu ar kas bus pralen-
kęs.

● Dail. M. Dobužinskio eski-
zų paroda buvo surušta Royal
Festival Hall, Londone. Apie ją
anglų spauda šiltai atsiliepė.
Prieš karą dail. Dobužinskas
Kauno, teatre paruošė eskizus
daugeliui pastatymų. Dail. Do-
bužinskas jau sulaukęs 80 m.
amžiaus, gyvena Londone, gyva-
domisi lietuvių išievių padėtimi.
Britų laikraštis "Daily Tele-
graph", rašydamas apie parodą,
pažymi, kad dail. Dobužinskas
yra lietuvis. "Europos L'etuvis"
praneša, jog pats dailin. Dobu-
žinskas su pasididžiavimu tvir-
tina turįs dokumentus, įrodan-
čius, kad jis yra kilęs iš Dobu-
žių, Utenos apskr., kur jo pro-
tėviai gyveno jau prieš 400 me-
tų. Neseniai, padedant amerikie-
čiams, jam navoiko atgauti Kau-
ne paliktą forteponą, o dabar
jis rūpinasi atsigabenti iš už
Gelinės Uždangos savo kūrinių
rinkinį.

● Česl. Masaitis, gyvendamas
Knoxville, Tenn., dirba prie sa-
vo disertacijos ir dėsto univer-
sitate. Nemažai laiko pašvenčia
ir savo redaguojamam astrono-
mijos skyriui Liet. Enciklopedi-
joje.

Piano kompozicijų tarpe turi
4 sonetas, 2 suitas, 6 poemas, 6
preliudus, 4 "žodžius", 4 etiu-
dus, 2 groteskas, 3 momentus ir
daug kitų. Iki 1933 metų Vaka-
rų Europoje yra davęs daugiau
kaip 300 koncertų ir 1939 —
1940 m. — Pietų Amerikoje da-
vė 24 koncertus. Nuo 1940 me-
tų yra JAV-se ir čia jau davė
daugiau kaip 200 piano koncer-
tų ir dalyvavo eilėje simfoninių
koncertų, o taigpi — eilėje ra-
dijo programų. Yra tapęs pa-
saulinio garso pianistu.

Yra profesoriaus Kauno,
New Yorko, Brooklyn konservatorijose.
Leido žurnalą "Muzika ir teatras".
Lietuvių ir prancūzų spaudoje yra parašęs
daugiau kaip 2,000 straipsnių
muzikos, meno, estetikos klau-
simais. Kaip pirmaujantis pia-
nistas Belgijos karaliaus buvo
pakviestas jury komisijos nariu
ir apdovanotas ordinu. Atstova-
vo Lietuvą tarptautiniam mu-
zikos festivalyje Londone (1938
m.) ir Varšuvoje (1939 m.).

Vytautas Bacevičius

jeigu būčiau anksčiau turėjęs
geresnes gyvenimo sąlygas, ma-
no veikalai būtų dar geresni!"

— Jūs esate tarptautinio mas-
to pianistas. Kas labiausiai už-
tikrina pianisto pasisekimą?

— Tobulus pasiruošimas ar-
tistiniu atžvilgiu. Tačiau to ne-
užtenka. Amerikos publika tiesi-
og reikalauja, kad kiekvienas
virtuosas turėtų savo repertua-
ruse bent keletą jai žinomų ir
jos mėgiamų dalykų, kaip pvz.
Beethoveno Moonlight Sonatos
pirmą dalį, Chopino Polonezę As-
dur, Valcā c's moll ir Fantaisie
Impromptu; Rachmaninovo Pre-
liuda cis moll, Liszto Rapsodi-
ją, Debussy Clair de Lune etc.
Virtuosams tiek įkyrėjo tie kū-
riniai, kad jie nenori jų skamb-
inti. Laimė New Yorke, kai
kiekvienam didmiesty, yra nu-
olatinės muzikaliai išlavintos pub-
likos, kuri muziką tikrai supran-
ta ir visada priima pianistą en-
tuziastiškai, reikalaujama net
kelių "encores" kiekviename
koncerte. Be to, pasisekimui yra
labai svarbi sąlyga turėti užpil-
dytą salę. Kaip ją užpildyti, jei-
gu mano mylimi ausi tautiečiai
savo artistų nepalaiko? Carne-
gie Hall turėčiau jau 6 koncer-
tus, bet visada publikoj turiu
apie 1,000 amerikiečių ir tik ke-
liadesimt rinktinių lietuvių. Į
klausmą kodėl į koncerta nea-
tėjo, musiška atsako: "Kad aš
muzikos nesuportu" ir "kad
nors po koncerto būtų šokiai su
butetu, tai gal atečiau".

— Kuris Jūsų kūrinys Jums
arčiausiai prie širdies ir kodėl?

— Į tą klausimą sunku atsak-
kyti, nes kaip gera motina my-
li visus savo vaikus vienodai,
taip ir man visi savi kūriniai
yra vienodai arti širdžiai. Ma-
žiau tačiau patinka man tie ma-
no darbai, kuriuose siekiu daili-
no kompromiso su visuomene,
kuri nesuprato naujųjų muzikos
prėmonių. Paskutinieji kūriniai
patinka man labiausiai, nes juos
išreiškiau savo "aš", panauo-
dodamas naujausias muzikos
priemones bekompromisiniiai.

KoJiomis aplinkybėmis Jums
geriausiai vyksta kūrybos dar-
bas?

Paprastai aš komponuoju nak-
timis. Įkvėpimo momentais, at-
sigulęs į lovą, galiu be jokio gal-
vojimo iššvilpti visą komplikuo-
tą trijų dalių simfoniją, nes iš
dangaus plaukia į mano galvą

NUTAUTIMO PROBLEMAS

PETRAS MALDEIKIS, Cicero, III.

Žmonija nėra vientisa žmonių masė, nes ji susideda ne iš atskirų individų, o iš tautų. Ji nėra nei atskirų individų bendruomenė, o tik tautų bendruomenė, nes ji pasireiškia tik per tautas ir gyvena tautų gyvenimu. Tauta gi yra reali ir pastovi žmonių bendruomenė. Tiesa, ir ji susideda iš šeimų. Tačiau tautos gyvenimo ypatumas, jos kūryba ir pažanga daugiau pareina nuo atskirų kūrybingų ir stipriai pasireiškusių individų negu nuo jų sudaranciu šeimų visumos.

Tauta yra žmonių bendruomenė, kurios narius jungia bendra jų kilmė, bendra jų vartojama kalba, bendri jų įgimti charakterio bruožai, bendri papročiai ir bendras visas tas jos sukurtas vertybių kompleksas, kurį vadiname tautos kultūra.

Tautą galime žiūrėti ir tautybės klausimu svarstyti biologiniu, etnologiniu ir psichologiniu požiūriu. Mažiausia apie tautą mes galime kalbėti kaip apie biologinį vienetą, nes šių dienų tautos nesutampa su rasėmis: kiekviena rasa jeina bent po keletą tautų, ir lygiai nerasiame tautos, kurios visi žmonės priklausytų tik vienai rasei. Rasiškai bet kuri tauta išsiskiria nuo daugumos kitų tautų, tačiau ji nesiskiria ar bent mažai skiriasi nuo kokių jai giminingų tautų. Kraujų ryšiai, kurie yra šeimo bendruomenės pagrindas, yra jau mažiau charakteringi tautos bendruomenei. Todėl žmones išvaizdos galime skirti tik tada, kai jie yra skirtingų rasių. Tai pačiai rasei priklausancias skirtingas tautas jau sunku, o kartais ir neįmanoma atskirti.

Psichologiniai tautų skirtingumai

Daugiau apie tautų kalbama, kaip apie psichologinį vienetą. Psichologiniai tautų skirtingumai pasirodo tuo, kad vienos tautos turi daugiau vieno linkimo, tendencijų ir sugebėjimų, kitos kiti. Ties skirtingumai atspindi atskirų tautų kalbose, jų linkime daugiau emocingai ar daugiau racionaliai reaguoti į aplinkos veikimą, jų gyvenimo būdą, jų socialiniame santykiavime ir pasaulio supratime. Ties skirtingumai iš dalies turi ryšio su pačios tautos kilimu bei susiformavimu, iš dalies jie yra išugdyti gamtinių bei istorinių sąlygų. Gyvendama tūkstančius metų tam tikroje vietoje, tam tikroje klimato sąlygose, laikydamasi tam tikro gyvenimo būdo, naudodamasi vienokiomis ar kitokiomis gamtos gėrybėmis, turėdama taikius ar karvingus santykius su kaimynais — kiekviena tauta per daugybę kartų išsiugdo bei išryškina tam tikras psichines savybes, skirtingas nuo kitų tautų, kurios gyvena kitokiose klimato sąlygose, kitokioje geografinėje ir gamtinėje aplinkoje. Taip atskiros tautos turi kiek skirtingus charakterius, skirtingai reaguoja į aplinkos veikimą, skirtingai pergyvena dvasines vertybes, skirtingais būdais ir skirtingomis priemonėmis išreiškia savo pergyvenimus ir skirtingai pasireiškia savo kūryboje ir žmonių pažangoje. Kiekviena tauta turi savo psichinį veidą, ir kiekvienas bet kurios tautos individas gimdamas jau paveldi savo tėvų turėtus pradus vienkio ar kitokio ypatybės išsivystyti. Taip kiekviena individas paveldi savo tautai būdingas psichines ypaty-

bes, kurias dar labiau išryškina auklėjimas ir gyvenimas savo tautiečių tarpe.

Etninis vienetas

Daugiausia apie tautų kalbama kaip apie etnologinį vienetą, išsiskiriantį iš kitų tautų savo kalba, savo papročiais, savo dakties ir praeities kultūrine kūryba ir savo socialiniais santykiais. Todėl tauta dažniausia yra apibūdinama kaip etninė grupė, išsiskirianti iš kitų savo etninėmis savybėmis. Kiekviena tauta pagal savo charakterį ir jai būdingus linkimus savaip pasireiškia kūrybiškai, savus susidaro papročius, savaip suformuoja ir kitomis vertybėmis pagrindžia socialinius žmonių

P. Maldeikis

santykius. Kiekviena tauta sukuria dvasinių turtų, kurie charakteringi tik jai vienai ir kurie kitose tautose dažniausia jau nepasikartoja. Tuo būdu kiekviena tauta duoda savo įnašą į bendrą žmonių dvasinį lobyną ir į bendrąją kultūrą. Šiuo atveju negalima paneigti ne tik didelių, bet ir mažųjų tautų. Kiekviena jų atrodo savaip vertinga ir savaip reikalinga. Stebint Europos tautų pažangą ir svarstant jų įnašą į žmonių kultūrą, gaunasi vaizdas, labai palankus mažosioms tautoms. Mažosios tautos, proporcingai jų gyventojų skaičiui, kultūriškai yra žymiai judresnės nei didelės vokiečių, prancūzų, anglų ir italų tautos; o mažos tautos arba maži jų junginiai paminėtini: Belgija, Olandija, Šveicarija, Danija, Suomija, Švedija, Norvegija. Mažosios tautos atitinkamam gyvenimo sąlygoms turi daugiau mokymų, daugiau išleidžia knygų ir laikraščių, turi pažangesnes auklėjimo sistemas ir stipriau pasireiškia mokslo ir meno kūrybingumu.

Kultūra

Kaip jau matėme, žmonių kultūra progresuoja, tik kylant tautų kultūrai ir tautoms kultūriniais laimėjimais besidalijant. Kiekviena kultūrinė kūryba, išskyrus mokslą ir techniką, turi tautinę kilmę. Visi didieji rašytojai, dailininkai, muzikai, filosofai ir kitų sričių kūrėjai išauga iš savo tautos dvasinių vertybių. Tautiškumas su savo vertybėmis yra vienas skatinamųjų momentų eiti pirmyn, kilti, kurti. Kiekvienos tautos genialūs kūrėjai ir didieji kūrybingi sąjūdžiai iškyla dažniausia tuo pat metu, kai vyksta stiprus tautinės sąmonės atgimimas ar kitai dideli įvykiai tautos gyvenime. Tautinio gi neveklumo bei apsnudimo laikotarpiai paprastai būna kultūriškai nepažangūs, kuribiniai tušti ir moraliskai nevertingi.

Tautiškumas ir šovinizmas

Žmogus yra mažytė savo tautos dalis. Jis gimsta toje ar kitoje tautoje, paveldi jos fizines ir psichines savybes ir jai būdingus sugebėjimus. Augdamas jis pasisavina jos kalbą ir kultūrą. Jo tautiškumą sudaro jo paveldėtos tautinės savybės, jo jaugimas savo tautos dvasią, jo pasisavintos savo tautos vertybės ir, žinoma, jo tautinis sąmoningumas. Jo iš savo tėvų paveldėtos ypatybės jam duoda kryptį jausti, mąstyti ir veikti. Jo tėvų kalba, jo kultūrinės vertybės ir jo socialiniai santykiai sudaro tai atmosferą, kurioje gimsta ir plėtojasi jo idėjų pasaulis, ugdomi ir turtėja jo dvasiniai gyvenimas. Tautiškumas yra teigiama žmogui išsiplėtoti atmosfera ir drauge kelias pasireikšti jo gabumams. Jis yra viena vertybių komplekso dalis. Jis sujungia vienos tautos žmones į vieną šeimą, sujungia juos tarpusavio meile ir pareiža vieniems už kitus aukotis. Dirbdami savo tėvų palikimą, jie supranta, kad juos to pareižoja ne tik žmonių išleistieji įstatymai, bet ir ketvirtasis Devo įsakymas. Jei žmogaus tautiškumas konkrečiai pasireiškia savo tautos meile ir jos vertybių branginimu, jis yra toks pat nekaltas ir kilnus dalykas, kaip motinos meilė ar pagarba tėvui. Neigiamas yra tik toks tautiškumas, kuris pasireiškia ne savo teigiamų vertybių branginimu ir ugdyimu, o noru ir pastangomis kitas tautas paglemžti, palenkinti jas savo įtakai, jas nutautinti. Tada jau nebekalbama apie tautiškumą, — tai vadinama nacionalizmu. Kai nacionalizmas išvirsta į kitų tautų neapykantą ir jų žeminimą, jis vadinamas šovinizmu. Kaip nacionalizmas, taip ir jo kraštutinumas šovinizmas yra neigiami reiškiniai ir etiniu, ir socialiniu ir kultūrinio požiūriu, nes jie siekia sunaikinti kitų tautų dvasines vertybes ir savaip tautą vertina tik biologiniu požiūriu.

Nutautimas

Kiekviena tauta, savo etninėmis ir psichologinėmis savybėmis, išlieka tik per tuos žmones, kurie joje gimsta. Adoptuotieji tautiečiai visada įneša nesklaidymų. Jie gali tautą padidinti tik fiziškai, tačiau, būdami kitokio charakterio, jie nepridėdama prie tautai būdingos dvasinės kūrybos. Jei tokių daug įsijungia, jie veikia ta kryptimi, kad tauta darosi bespalvė, tautiniu mišiniu, ir joje niveliuojama tai, kas jos prigimtyje yra tikrai tautiška. Žmogus, nutautsdamas ir prisidėdamas prie kitos tautos, turi atsiskirti savo tautos vertybėmis ir etninėmis savybėmis ir bandyti prisiderinti psichologiškai. Atsisakydamas savo tautos verty-

Genė Buračaitė

Prisiminimai

*Išsikerpu iš praeities sau iškarpa,
Pasilenkiu prie jos, žiūriu:
Ten miega geros auklės pasakos,
Kaip miglos, metuose padrikę.
Ant šios pakopos skraido mano tikras juokas.
Išdykimas dūksta, tryksta kaip vanduo.
Ir net dabar aš galū gerti jį kaip sulą.
Tą giedrų rytą, ankstų, ankstų pavasarį.
O mano dienos taip vis auga, auga.
Prisipažinsiu, kad sustoju ir po anuo medžiu,
Kur tu: sakei esant įvejom.
Nestoviu aš ilgai po juo, juk ir tada,
Tik susitike, greitai, nusigrįžom.
Aš ir dabar galū kaip įveju širdys stipriai plaka.*

*Neprisiminsiu niekad jau daugiau Tavęs,
Nedėsiu Tau prisiminimo rėmų,
Ne; Tu netikras, Tu pajacas,
Pasiūtas iš gražių svajonių.*

Kambarys

*Tu man geriausias nebylys visam pasauliui.
Pasakęs man daugiau paguodos žodžių,
Negu visi geri draugai.
Tu pakeli akis ir jau žinai:
Kad šiandien aš per daug džiaugiuos.
Tik nuo tavęs aš niekad nieko negalvoju slėpti.
Todėl tu įdomus, lyg paslaptis sena.*

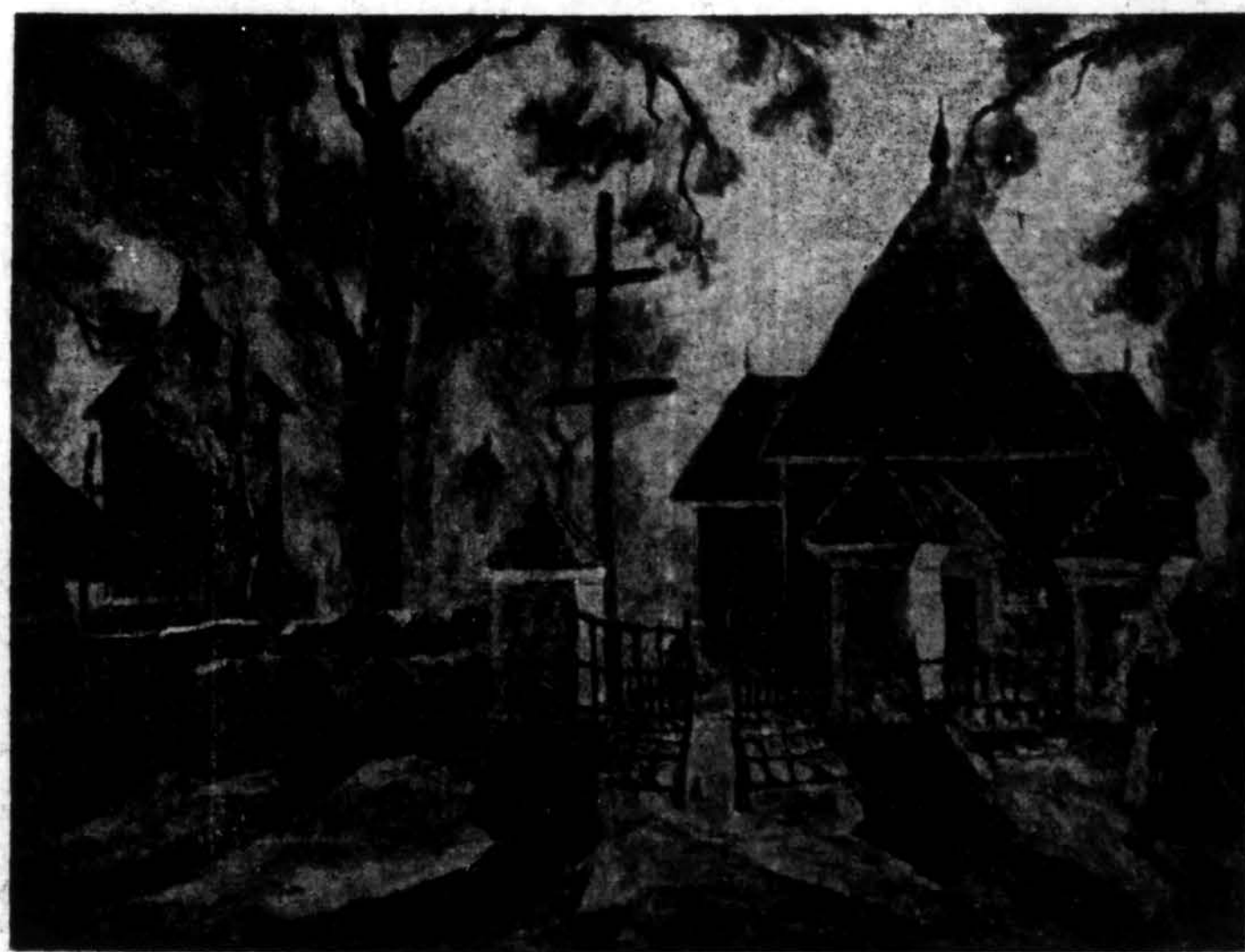
*Virpėdama, kaip paukštis, strikteliu vidun.
Mane sutinka šiluma,
Kvepianti kaip mano motinos dėmai.
Švelniai gavinanti jį kaip malda.
Taip vaikiškai vėl gera — žaisti noris.
Lovo kampe du pagalvukai murkso.
Jie klauso pasakos gelsvos, kurią
Seka sukumpusi, žalsva senutė lempa.
Į juos aš karštį džiaugsmą paneriu.
O jie, kutendami miegūstą mano veidą,
Siūlo gražių sapnų.
Bet aš, užpūtusi senutės lempos pasaką,
Ilgai tik jos klausau.*

Pasikalbėjimas

*Kalbėjau Tau kaip šviesiai žalias vėjas
Pavasarij kad kalba juodai žemei,
Kaip sodrus upeliuko vandens
Gelsviems dugno akmenukams.
Tu neįveikiamas,
Granito veidui,
Tyklus, idomiomis nekaltus —
Ir mano brangūs žodžiai
Į tavo veidą dužta.*

ro ir ko iš kitų galima pasimokyti, o vieni iš kitų lengvai pasisavino kaip tik tai, kas moralinė vertinama neigiamai. Jiems daugiau imponavo ne tai, kas kituose gera, o tai, kur kiti daugiau naudojosi laisve ir mažiau varžėsi moralinėmis normomis ir vertingomis tradicijomis. Teigiamus papročius pasisavinti, atrodo, nėra lengva, nes kas teigiamas, tas paviršutiniškai neprisikiša ir sunkiau tepastebima. Lengviau pasisavinti mišiose stovyklose Vokietijoje. Ten pasirodė, kad tarp savus bendraudamas įvairių tautų jaunimas nerodė jokio linkimo pažinti, kas kituose yra ge-

A. Galdikas
Lietuvos
bažnytkaimis

KULTŪRINĖ KRONIKA

• Alice Stephan ansamblio

"Dainų skrynelė". Iš spaudos išeina taip pavadintas puošnus Alice Stephens įrekorduotų dainų albumas. Jo viršelyje — spalvota nuotrauka ansamblio dainininkių, pasipuošusių tautiniais drabužiais. Nuotrauka apsupta puošniais dail. J. Filipausko rėmeliais, sukurtais panaudojant tautinio meno motyvus. Tekste pradžioje keliais sakiniais supažindinama su Lietuva ir jos praeitimi bei su lietuviškoms dainomis. Prof. Vladas Jakubėnas savo įvade primena Alice Stephens mergaičių choro sukaktį — 15 metų. Įsikūręs 1940 metais choras keturis kartus dainavo Orchestra Hall patalpose, tris kartus pasirodė Chicago Grant parko simfonin. koncertuose. Profesorius pažymi: "Augštas, profesinis šio mergaičių ansamblio lygis leido jam neapsiriboti trumpomis liaudies dainelėmis, bet taip pat tobulai išmokyti sunkesnius mūsų kompozitorių kūrinius, net tokius, kurie kitiems chorams sunkiai buvo įkandami".

Toliau, Nora Gugienė nupaskojo šio vertingo mergaičių ansamblio istoriją. Primena, kad pati talentinga šio ansamblio vadovė — Alice Stephens — yra viena pirmųjų mūsų solisčių. Išėjusi augstusius muzikos mokslus ji taip sugebėjo paruošti savo chorą, kad jis jau 1940 metais "Chicago Tribune" muzikinio festivalyje laimėjo pirmą vietą Cook apskrityje dalyvių tarpe. Tolimesnė choro veikla vyko su panašiu pasisekimu. Vien 1944 metais choras turėjo 33 pasirodymus. Albumas papuoštas ansamblio vadovės ir 21-nos dainininkės nuotraukomis, autografuotomis. Labai gerai, kad toliau duodamas apibūdinimas kompozitorių, kurių kūriniai įrekorduoti. Taigi supažindinama ir su akompaniste G. Aleksiušnaite.

Minėdamas 15 metų sukaktį ansamblis įrekordavęs 15 dainų. Duodamos keturios scenos iš lietuviškų operų: iš M. Petrausko "Birutės" ir "Eglės Zalčių Karalienės", Agnės daina iš J. Karnavičiaus "Radvilos Perkūno" ir choro daina "Oi, tu ante!" iš St. Šimkaus "Pigirėnų". Be to dar K. V. Banašio kantata "Giesmė kunigaikštienės Birutės garbei". Tie kūriniai yra vienoje plokštelės pusėje.

Antroje pusėje — mūsų žymiųjų kompozitorių choriniai kūriniai. Čia yra: B. Budriūno "Sauksmas" (žodžiai A. Nakaitės), L. Šimučio "Pavasario rytas" (žodžiai L. Šilelio), V. Jakubėno "Ožys" ir "Rugsėjis", A. Vanagaičio "Dobilėlis". Šiuos tris paskutinius moterų chorui aranžavo Vl. Jakubėnas. Kiti veikalai mergaičių chorui pritaikyti pačios ansamblio vedėjos bei ses. M. Bernardos. Čia randame St. Šimkaus "Mes pasidainuosim" ir "Nakties Tylumoji", M. Petrausko "Spragilių daina", J. Gruodžio "Žuoma" (žodžiai Vaičiūno), S. Čerienės "O, tėvyne manoji" (žodžiai Kl. Jūros).

Albumu paduodami dainų tekstai su anekdotais, vertimais, be to — albumą nuošita keturi štamai būs K. Šimonio kūriniai, pritaikyti dainų tekstui: Vaidilutė, Kraujo puta, Žaidimo garsai ir Laumė.

Albumas labai vertingas lietuviškos muzikinio ir meniško atžvilgiu, gal tai bus pirmas taip rūpestingai ir turtingai sudarytas. Jis spausdinamas "Draugo" spaustuvelyje.

• Premijos jaunimui. Sao Pau

lo lietuvių ateitininkų organizacija Vila Zelinoje paskelbė savo nariams tris konkursus: 1) Pažangos moksle konkursą, kurį laimėjęs gaus teisę nemokamai dalyvauti ateitininkų vasaros stovykloje; 2) Knygos įvertinimo konkursą, kurį laimėjęs gaus 1000 kruzeirų premiją, kurios pusė gaus pinigais, o antrą pusę knygomis; 3) Iškalbos konkursą, pagal kurį trys geriausi kalbėtojai, kalbėję nemažiau, kaip 2 minutes ir ne daugiau kaip 5 minutes, gaus premijas-dovanas.

O Vila Belos popiečių dalyvių suruošta lietuviškų darbų paroda (darbeliams vadovavo muz. Jonas Kaseliūnas ir tautodailininkė Salomėja Genė Tereševičienė) uždarius, tautodailininkų komisija už darbelius premijas jau paskirstė. Yra paskirstyti ir darbelius premijas bendruomenėms ir mergaitėms skyriams. Visi kiti jaunuoliai, dalyvavusieji parodos darbuose taip pat gaus atitinkamas mažesnes premijas. Daugumas premijų lietuviškos knygos. Atitinkamai atžymėti ir jų tėvų, dalyvavusiųjų parodoje darbai.

• Dail. Jonas Rimša Buenos Aires mieste, geriausioji galerijoje "Galeria Mueller" buvo atidaręs savo paveikslų parodą. Buvo išstatyta 19 paveikslų, kurie buvo nutapyti dviejų metų bėgyje Peru respublikoje ir Argentinos pietuose. Spauda labai palankiai apie Rimšą atsiliepė. Žurnalas "Esto Es" rugp. numerioje patalpinta didžiulė nuotrauka, po kuria užrašyta "Lietuvių dailininkas Jonas Rimša tapo viena iš jo charakteringų paveikslų Peru respublikos džiunglėse". Po to seka plati Rimšos biografija bei jo kūrybos apibūdinimas kompozitorių, kurių kūriniai įrekorduoti. Taigi supažindinama ir su akompaniste G. Aleksiušnaite.

• Trys meno parodos. Aiškėja, kad nuo šių metų pabaigos iki ateinančių metų pavasario mėn. pasaulio lietuvių sostinėje norima suruošti net tris meno parodas.

Pirmoji numatyta dailininkų: B. Murino, J. Paukštienės ir P. Kaupo bus gruodžio mėn. antroji grupinė, kurioje dalyvausia ir įžymieji New Yorko keli dailininkai projektuojama suruošti gruodžio — sausio mėn.

Trečioji būtų religinė meno paroda. Kol kas dar neaišku, kur ir kokioje vietoje ši paroda bus, tačiau daugis mūsų menininkų ją labai užinteresuoti ir dar šiemet pradėjo kurti naujų religinio turinio paveikslų.

• Jonas Rimšelis, Ventos leidyklos savininkas, Vokietijoje išleisdamas nemažai lietuviškų knygų, stengiasi lietuviškos knygos išorinę išvaizdą prilyginti prie Vakarų Europos kultūriniai išleidžiamu knygų. Mums rašo, kad turi daug spaudai paruoštų darbų, tačiau mažėjas susidomėjimas lietuviškais leidiniais sudaro lėšų problemą. Jis vats pašalinu darbu užsidirba duoną, o laisvalaikį skiria lietuviškai knygai. Vienas iš naujausių jo leidinių — religinė T. Žūraičio knyga "Žodis ir gyvenimas".

• N. Saldūkas, saulezietis, kurs vadovauja augstaiai agromokymosi mokyklai Kolumbioje, studijų tikslais atvyko į JAV. Jau aplankė kairurinos pietinių valstijų universitetus, taipgi Marvland ir Pensylvanijos universitetus. Pasukęs dar į New Yorką, Bostoną ir Detroitą, pasiekė Chicago.

Mykolas Krupavičius

apie socialinius reikalus

ATSIMINIMAI APIE ŽEMES REFORMĄ LIETUVOJE

Redakcijos pastaba: Artėjant 70 metų amžiaus sukakčiai didžioji lietuvių tautos visuomeninė ir valstybinė prel. Mykolas Krupavičius, Vliko pirmininko, kreipėmės į jį su eile klausimų, norėdami spaudoje užfiksuoti bent dalį jo atsiminimų. Garbingasai suaktuvininkas pasikyrė tiems atsakymams savo kuklaus poilsio laiką, kada trumpose atostogose gydytojų buvo verčiamas taisyti sveikatą. Kultūrinio priedo redaktoriui siūdamas šiuos atsiminimus, prel. M. Krupavičius laiške įspraudė sakinį: "Kaš žino, ar nebus man šis pasisakymas testamentinis". Mes tam nenorime tikėti. Laukiame, kada prel. Krupavičius paruos savo atsiminimų knygą, bet iki tai įvyks, dedame čia jo platesnius atsakymus į patiktuosius klausimus:

1. Kas Jus paskatino domėtis socialiniais klausimais ir koks akstinas labiausia nulėmė ryžtis pravesti žemės reformą Lietuvoje?

— Į šitą klausimą mėgino atsakyti bene J. Grinius kažkokiam laikrašty. Bet nepataikė. Au toriaus manymu, aš savo socialinius įsitikinimus esu igijęs Petrapilio akademijoje. Į ją esu įstojęs tuo metu, kai Matulevičiaus ten nebuvo, bet jo dvasia ten buvo pasilikusi. Ir tai dvasiai aš esu pasidavęs. Tai tiesa. Matulevičiaus, deja, Petrapilio akademijoje aš jau nesu radęs, bet nesu ten radęs ir tos socialinės Matulevičiaus dvasios. Jis buvo akademijos studentijos tarpe gyvas. Jį minėjo kaip puikų profesorių, kaip šventą kunigą, kaip labai malonų ir simpatingą žmogų, tik nieko nepasiliko studentuose apie jo socialines pažiūras. Ir aš net nežinau, ar jis akademijoje dėstė socialinius mokslus. Žinau tik, kad jis vieną kartą socialinį klausimą palietė savo inauguracinėje paskaitoje, nagrinėdamas nuosavybės klausimą. Ta paskaita buvo atspausdinta lotynų kalba nedidelį brošiūrą.

Kuriant programą

Matulevičiaus socialines pažiūras ir mokslą aš jau buvau išstudijavęs prieš įstojimą į akademiją. O jis jas išdėstė trimis atvejais: kaip jau esu minėjęs, inauguracinėje paskaitoje Petrapily lotynų kalba, bene 1908 metais Varšuvos socialiniuose kursuose lenkų kalba ir bene 1910 m. Kaune socialiniuose kursuose lietuvių kalba. Jo varšuvinės paskaitos buvo atspausdintos Varšuvos knygose "Kursy Spoleczne", o lietuviškos-kau niškė "Draugijoje". Dar vieną kartą susidūriau su Matulevičiaus socialinėmis pažiūromis. Bet tai buvo tada, kai jis buvo jau Vilniaus vyskupas, o aš vedžiau Vilniuje krikščionių demokratų reikalus ir galutinai tvarkiau kr. demokratų partijos programą. Galutinai ją peržiūrėti paprašiau vysk. Matulevičių. Jį pažinau dar mokytoju būdamas, labai gerbiau ir laikiau augšto svorio autoritetu ne tik religinėje srityje, bet ir socialinėje. Ir tik dėl to jį pasirinkau pasakutiniuoju minėtos programos redaktorium.

Ją taisėm kelias savaites. Prie kiekvieno programos straipsnio jis apsirodavo ilgiau. Tai buvo mažos paskaitėlės. Šia proga aš turėjau laimės išklausyti jo socialinio mokslo nors trumpą, bet sistemingą kursą. Gaila, kad

tuomet neturėjau magnetofono toms puikioms paskaitėlėms fiksuoti mūsų ateities kartoms. Tiesa, Matulevičiaus mokslu apie nuosavybę rengdamas žemės reformą ir ją veddamas, pasinaudojau, bet tik kaip patikrinamąją priemonę — ar ji sutinka su katalikų morale ir Bažnyčios mokslu.

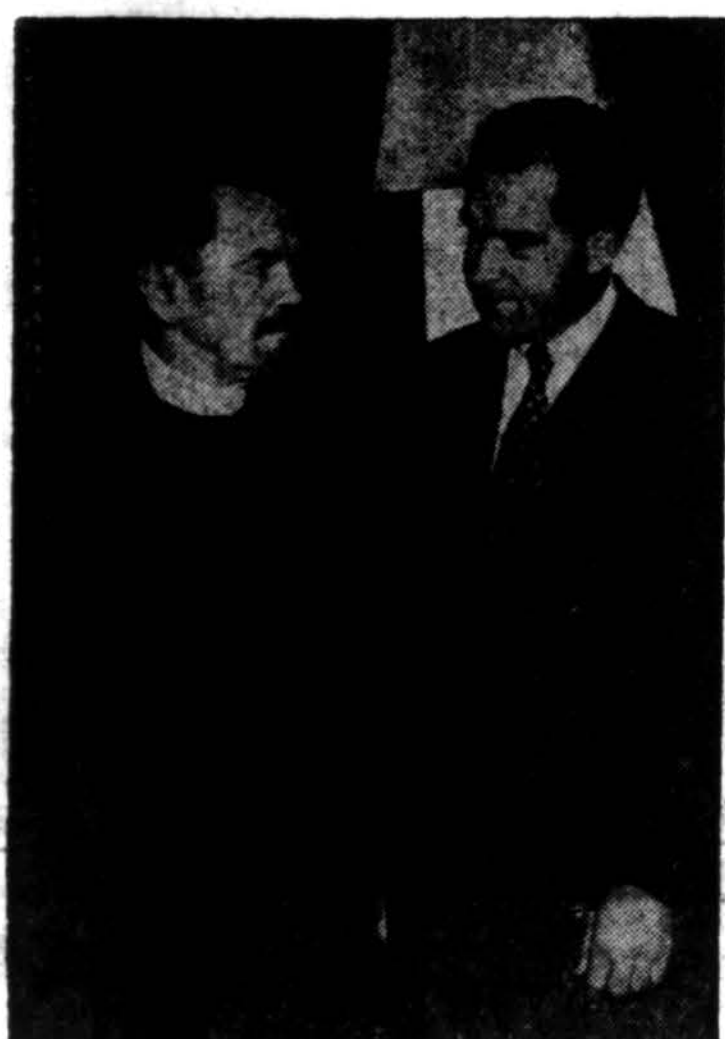
Kai teko žemės reformos įstatymą leisti Steigiamajame seime, priėmus jį dviem skaitymais, krikščionių demokratų bloko buvo pavesta paprašyti Kauno vyskupą Karevičių patikrinti, ar nėra jame kokių iškreipimų iš katalikų moralės. Gavome nuo tuometinio pavyskupio Skvirecko raštišką pranešimą, kad visas įstatymas yra su derintas su katalikiškuoju mokslu. Ir dėl to, nepaisant pasikartotinų dvarininkų skundų Vati-

— minimas mano tėvukas — buvo mano pirmas pažiūrų ugdytojas. Jis padėjo jų kryptį pamatus.

Su vargo žmonėmis

Tėvo nustoju būdamas mažas. Jį prisimenu tik kaip pro miglas. Motina pasiliko su ketvertu mažų vaikų ir 90 rublių kišenė. Suprantama, mano gyvenimo kelionė nebuvo rožėmis klota. Vargelis lydėjo visais gyvenimo takais. Mažas to vargo taip neįjunta. Jį pamato tik pagūgėjęs. Ir gvent arčiausia teko su vargo žmonėmis. Ši aplinkybė buvo taip pat vienas šaltinių nustatyti kryptį mano simpatijų, antipatijų ir pažiūrų į gyvenimą.

Ir šiandien kaip gyvas stoja prieš akis iš to laikotarpio toks vaizdas. Tuo metu gyvenome Antnemunio valsč. Alytaus aps. Junonių kaime, tarp Barbieriškio ir Rumbonių (bažnytkaimis). Arčiau Barbieriškio buvo Zloto dvaras Kižiai, labai apsiunkintas servitutais. Zlotas kliudė juos naudoti kaimiečiams,

Prel. M. Krupavičius su JAV vicepresidentu Nixon

kanui, kad Lietuvoje kunigas vedas plėšikišką, antimoralinę žemės reformą, Vatikanas nei vienu žodžiu manęs nebuvo tuo reikalu palietęs. Čia jau didelį dalyį arkivyskupo Matulevičiaus mokslo nuopelnas. Jis mane apsaugojo nuo nemalonumų.

Tad kur gi ta mokykla, kuri man nustatė mano socialines pažiūras ir davė joms kryptį? Visai tai gavau iš gyvenimo mokyklos. O ji plati kaip jūra. Plačiai neužsimok, trumpai — neišpasakosi. Pasilikis spragu, vadinasi — ir neišskumų. Bet kito kelio nėra. Teks pasirinkti krumpliausią.

Baudžiaminkas ir sukilimo dalyvis — neša įkvėpimą

Turėjau įdomų tėvuką (motinos tėvą). Jis buvo baudžiaminkas ir 1863 m. sukilimo dalyvis. Žmogus apsiškai. Baudžiaminkas panaikinus buvo pirmas Barbieriškio viršaitis, o paskui — launinkas (taikos teisėjo lyg padėjėjas). Mokėjo labai gražiai pasakoti. Ir netingėjo. Už tai mes, vaikai, jį labai mylėjome. Jis savo pasakojimais padėjo man nustatyti mano pažiūras į dvarus, į ponus (dvarininkus), į kryžievių prūsus. Jo dėka ir šiandien pono nemėgstu. Ponas sunkiau lenda pro mano lūpas ne tik kaip pasisavinta svetimbė, bet ir kaip elementas, kuris tiek daug skriaudęs padarė ir lietuvių tautai, ir lietuvių. Iš jo pirmo išgirdau apie žarsią Lietuvos praeitį, nors daugiau pasakų ir legendų formoje. Tada nė galvot negalvojau kokios aš esu tautybės, bet buvo smagu jaustis gyvenant Lietuvoje. Jis skyrė Lietuvą nuo Lenkijos ir lietuvių nuo lenkų. Tai jau buvo daug anais laikais. Laurynas Malinauskas

Slaptoji spauda

Jau lankiau Igliskėlių pradžios mokyklą, kai mane padarė Panosupio Ambraziejai ir Putriškių Vitkauskai savo rūšies knygnešiu. Vienas tų Ambraziejų dabar gyvena Brooklyne. Būdamas 1954 metais Amerike, jį aplankiau ir parei-

Kazys Bradūnas

Priesaika

Baigiant sėją, vyrų sveiga.
Jų kalba kapota ir šiurpi.
Ir krauju rasojami rugių daga,
Į kurią prisiekdamas klaupi,
O nežinomas, neatžymėtas
Nei garbe, nei auksu, nei daina.
Bet kaip mėsūs tavo siluetas
Šlama vėsq degančia diena
Kritusių už laisvę akys.

Vidurnakčio apeigos

Kai kapams vidurnaktį lenkiesi,
Apsigobus gedulo skara,
Mano žeme, man tu vadini
Burtininke dieviška, gera,

Kalbancia prisikėlimo žodį
Kapinyių vidury slaptai...
Ir pro tavo veido liūdną grožį
Plaukia sunkūs Nemuno krantai.

(Iš spausdinamos knygos „Devynios Baldės“. Leidžia Lietuviškos Knygos Klubas.)

kiau savo pagarbą ir padėką jam už duotą man gerą kovos už lietuvių ir Lietuvą pamoką. Jie man atveždavo anais laikais draudžiamos spaudos — laikraščių, proklamacijų ir brošiūrų plauti. O aš turėjau geras sąlygas tam darbui atlikti. Mano motina tada laikė Igliskėliuose užeigos namus (karčiamą) prie vieškelio tarp Marijampolės ir Prienų. Sustodavo pasiganyti nemazža žmonių. Tad turėjau geros progos gauti literatūros per kaišioti žmonėms po pasoste. Nemaža jos padalindavau savo mokyklos draugams, kurių tarpe radau gerų pagalbininkų, ir kaimyniniams ūkininkams. Gaudavau spaudą pats atsidėjęs skaitydavau. Jį mano turėtas polinkius bei simpatijas ir antipatijas (negaliu pasakyti pažiūras, nes jų tada dar negalėjau turėti) grindė, plėtė, aiškino ir stiprino. Ji pradėjo ir mane pažiūromis po truputį aprūpinti. Tai buvo pirmas, ir stipriausias mano polinkiu ugdytojas ir stiprintojas bei sąmonintojas. Ji mane išmokė mylėti Lietuvą, pažinti daromą jai ir jos gyventojams skriaudą ir sukurtė norą kovoti su tuo caru už Lietuvos laisvę ir geresnę lietuvių ateitį. "Šalin caro valdžia" jau šaukiam visai sąmoningai. Ir žinojom, ko norim, bent vaiko supratimo ir bose. Vieną kartą nutarėm tikrai carą pašalinti. Tai buvo Igliskėlių pradžios mokykloje. Per traukos metu išsinešė caro portretą (bene Aleksandro III) už mokyklos, iš anksto pasirūpinomis rykštelėmis sukąpojom jį į mažus skutelius. O padaryti tai

nebuvo sunku, nes buvo popieriniai. Vadinas, carą nuvertėm. Pasididžiudami grįžom į mokyklą. Bet kas toliau. Mokytojas J. Jasaitis pastebėjo tik į antro dieną, kad caras "nuverstas" ir nebėra mokykloje. Revolucionierius sužinojo labai lengvai. Tada ne vieną sauja rykščių sutrupino į mūšų nekaltasias sėdviškelio tarp Marijampolės ir Prienų. Sustodavo pasiganyti nemazža žmonių. Tad turėjau geros progos gauti literatūros per kaišioti žmonėms po pasoste. Nemaža jos padalindavau savo mokyklos draugams, kurių tarpe radau gerų pagalbininkų, ir kaimyniniams ūkininkams. Gaudavau spaudą pats atsidėjęs skaitydavau. Jį mano turėtas polinkius bei simpatijas ir antipatijas (negaliu pasakyti pažiūras, nes jų tada dar negalėjau turėti) grindė, plėtė, aiškino ir stiprino. Ji pradėjo ir mane pažiūromis po truputį aprūpinti. Tai buvo pirmas, ir stipriausias mano polinkiu ugdytojas ir stiprintojas bei sąmonintojas. Ji mane išmokė mylėti Lietuvą, pažinti daromą jai ir jos gyventojams skriaudą ir sukurtė norą kovoti su tuo caru už Lietuvos laisvę ir geresnę lietuvių ateitį. "Šalin caro valdžia" jau šaukiam visai sąmoningai. Ir žinojom, ko norim, bent vaiko supratimo ir bose. Vieną kartą nutarėm tikrai carą pašalinti. Tai buvo Igliskėlių pradžios mokykloje. Per traukos metu išsinešė caro portretą (bene Aleksandro III) už mokyklos, iš anksto pasirūpinomis rykštelėmis sukąpojom jį į mažus skutelius. O padaryti tai

Pirmelė ir Markso studijos

Ir Vitkauskai ir Ambraziejai — jų tarpe ir minėtas brukliniškis dėdė Ambraziejus — buvo anų laikų terminu tariant pirytėmeiviai, kaitieji ir antibažnytiniai žmonės. Suprantama ir jų man tiekiamoji spauda buvo tos pačios dvasios. Buvau išauklėtas stiprijo katalikišką dvasioje. Religijs buvo ne atmeta, svetimas daiktas, bet kažkas sava, artima širdžiai. Mane traukė bažnyčia, jos apeigos. Atsidėjęs klausydavau pamokslų. Todėl ir pirmieji spauda j mane daug įtakos padaryti negalėjo. Bet visdėlio kaipur spragas prakrapštė. Pasilikau tikintis kaip buvęs, bet pradėjau kritiškiau žiūrėti į kunigus ir tam ar kitam daryti priekaištų. Kelis kartus net prie motinos pavartojuau tos spaudos vartojamą "ilgaskvernių" terminą.

Iš mano religinės vagos neleidom man iškrypti ir ta aplinkybė, kad pats esu matęs kunigų, kurie ir lietuvių ragino būti, ir kovoti su caro valdžia, ir drau-

(Nukelta į 2 psl.)

KULTŪRINĖ KRONIKA

• Dr. Pr. Skardžius, negalėdamas savo specialybės pritaikyti šiame krašte, fiziniu darbu kiek susitaupeš pinigų, pernai įstojo į Cleveland School of Library Science ir šiemet, rugsėjo 9 d., sėkmingai tą mokyklą baigė magistro laipsniu. Dabar jis daro žygių sau tinkamesnei vietai rasti, kad šalia pragyvenimo bent iš dalies, atspėjama laiku, galėtų baigti ruošti savo "Tiet. kalbos žodžių darybos" antrąją laidą vokiečių kalba. Tą veikalą išleisti yra pasižadėjusi Goettingeno universitetinė knygų leidykla. Wandenhoeck und Ruprecht. Pastaruoju laiku Pr. Skardžius yra parašęs kelis kalbotyrinius straipsnius, kuriuose jis plačiau ir specialiau nagrinėja probleminius liet. kalbos žodžių darybos dalykus, kurių jis dėl beartėjančios karo audros nebegalėjo kaip reikiant išspresti. Tam reikalui prof. M. Vasmerio redaguojamame kalbotyriame žurnale Zeitschrift fuer slav. Philologie jau yra paskelbtas jo straipsnis "Zur Entstehung des e-Ausganges im Litauischen". Kitas jo didokas mokslinis straipsnis "Die Bindevokale in den litauischen zweitemmigen Personennamen" ne traukus pasirodys suaktuviniame prof. M. Vasmerio leidiny, o trečiasis jo straipsnis "Alte litauische Wurzelnomina" taip pat jau spausdinamas kitame vok. kalbotyriame žurnale Indogerm. Forschungen. Ketvirtas, jungtinis, straipsnis "Lituanica", kuris apima bent šešis atskirus dalykus, jau yra baigtas rašyti ir netrukus bus pasijustas minėjamam M. Vasmerio redguojamam kalbotyriam žurnalui. Be to, Pr. Skardžius dar yra pasižadėjęs vieną straipsnį parašyti ir Harvardo universiteto prof. R. Jakobsonui.

Kiek anksčiau, dar dirbdamas fabrike, Pr. Skardžius yra pradedęs išsiųsti studiją "Sensesnė dvikamieniai lietuvių asmens vardai" ir dabar yra ją jau gerokai įpusėjęs. Nesitikėdamas, kad kas liet. kalba tą knygą galėtų išleisti, jis susitarė su prof. M. Vasmeriu ją dalimis spausdinti jo redguojamame kalbotyriame žurnale.

Šalia kitų darbų (enciklopedinio darbo ir kt.) Pr. Skardžius, M. Krėvienė ir J. Kapočiaus prašomas, dar yra apsiėmęs ir Vinco Krėvės leidžiamųjų raštų kalbą prižiūrėti. Anksčiau, paties V. Krėvės prašymu, jis yra žiūrėjęs "Mindaugo", "Saurūno", "Dainavos šalies senų žmonių padavimų", "Dangaus ir žemės sūnų" ir kaikiurių kitų jo raštų kalbą.

• Prof. H. Paszkiewicz, Djonizo Poškos ainis, sutiko bendradarbiauti lietuvių Enciklopedijoje. Raidei J jis jau duos sąlygų straipsnių. Jis yra vieną iš objektyvesnių lenkų istorikų ir nori palaikyti ryšius su Lietuvos intelektualais. Dauguma jo istorinių tyrinėjimų yra iš Lietuvos istorijos. 1930 m. jis išleido vertingus Lietuvos istorijos registus (iki 1309). 1932 m. išėjo jo veikalas apie "Jogailaičius ir Maskvą" (iki Algirdo mirties), o pereiniais metais jis išleido "The Origin of Russia", kur keli skyriniai skirti XIII — XIV a. Lietuvos istorijai. Per tarptautinį istorikų kongresą Romoje š. m. rugsėjo mėn. jis susitiko su prof. Z. Ivinskū ir galutinai susitarė dėl talkos L. Enciklopedijai.

• Aleksandras Plateris, Chicago universiteto dėstytojas, yra išrinktas Mokslinių Studijų klubo nariu. A. Plateris pakvietimą priėmė ir sutiko įsijungti į klubo darbus.

• Alice Stephens studijoje. Vie noje gražiausių Chicagos gatvių, Michigan Boulevard, kurioje yra išsiriikiavusios daugelis kultūrinių bei meninių institucijų, džiuliam Fine Arts Building randasi Alice Stephens dainavimo studija.

Pro didžiulius studijos patalpos langus matosi pasigėrėtinai graži gamtos panorama — pro gatvės medžių prakarpius ir virš jų mėlynuoja Michigan ežero vandenys. Studijos sienas puošia lietuviški liaudies meno medžio dirbiniai. Yra tai brangios atmenos iš Lietuvos, kurias Alice Stephens gavo "Pirmyn" choro viešnağės metu 1938 m. Siennas t. p. skoningai puošia daugelis Lietuvos ir Amerikos lietuvių menininkų (Jonuškaitės, M. Petrauskio, Šimkaus, Kaskas, Stoska, Brazio ir kt.) fotografijos su autografais, bei paties ansamblio vaizdai. Gaidimos apkrato fortepiono paviršiuje matyti iki šiol nežinomos lietuviškos kompozicijos moterų chorui: Vl. Jakubėno "Užžėlęs takas" ir vienuolio kompozitoriaus Bruno Markaičio "Karaliaus mokslinis straipsnis "Die Bindevokale in den litauischen zweitemmigen Personennamen" ne traukus pasirodys suaktuviniame prof. M. Vasmerio leidiny, o trečiasis jo straipsnis "Alte litauische Wurzelnomina" taip pat jau spausdinamas kitame vok. kalbotyriame žurnale Indogerm. Forschungen. Ketvirtas, jungtinis, straipsnis "Lituanica", kuris apima bent šešis atskirus dalykus, jau yra baigtas rašyti ir netrukus bus pasijustas minėjamam M. Vasmerio redguojamam kalbotyriam žurnalui. Be to, Pr. Skardžius dar yra pasižadėjęs vieną straipsnį parašyti ir Harvardo universiteto prof. R. Jakobsonui.

Kaip miesto centre įmanoma išlaikyti tokios studijos patalpas. Tai nesą lengva, nes nuoma plėšikiškai augsta. Nuo 1937 metų, studijos įsikėlimo, nuoma nuolat kyla ir Alice Stephens biudžeto subalansavimui buvo priversta imtis pedagoginio darbo Marijos Augst. mokykloje. Tačiau ir toliau pasiryžęs savo studiją išlaikyti tose patalpose bet kuria kaina, nes tai yra lietuviško prestižo reikalas.

Alice Stephens ansamblis kiek vieno trečiadienio vakarais ruošia subtiliai parinktą repertuarą. (J. K.)

• St. Louis lietuvių bažnyčios statyba vyksta pilnu tempu. Šios šventovės projektą kun. dr. A. Deksnio pakviestas padarė architektas Jonas Mulokas. Bažnyčios puošime dalyvavo eilė mūsų dailininkų, kurie dabar jau pabaigė tų darbų projektus. Pagal dail. prof. V. K. Jonyno projektą šventovė turės puikius vitražus, gi viename bus įamžintas pirmasis JAV įšventintas katalikiškas kunigas. Būdinga, kad toji garbė tenka lietuvių kilmės, Gedimino ainiui, kun. Galiciniui.

Be vitražų altoriuose numatoma pritaikinti lietuvių stiliaus drožinius ir figūras. Puošimo darbuose be dail. V. K. Jonyno numatoma, kad talkininkaus skulptorius V. Kašuba, tap. J. Pautienius ir kt.

St. Louis lietuvių bažnyčios darbai busią baigti ateinančių metų pabaigoje.

• Marijos Augstesnės mokykloje, šv. Kazimiero lietuvių seserų laikomoje mokslo metais pradėti su 1600 mergaičių. Gražūs pastatai, erdvis ir švarios patalpos, mokyklos susitvarkymas sudaro geras mokymosi ir auklėjimosi sąlygas moksleivėms. Šiemet mokyklai vadovauja direktorė ses. M. Bernadeta, o namo viršininke yra motina M. Juozapa.

Petras Kiaulėnas

Portreto eskizas

Bernardas Brazdžionis

— apie žurnalą ir antologiją

Redakcijos pastaba: Mūsų pirmaujančias poetas Bernardas Brazdžionis šiuo metu vykdo du didelius darbus: pradėjo redaguoti žurnalą Lietuvos Dienos ir baigia tvarkyti išleidimą Lietuvos Prozos antologijos. Kaip jam seksis naujieji darbai derinti su savo paties kūrybiniais polėkais? Kaip jis jaučiasi naujose pareigose ir naujoje vietoje — Los Angeles? Tos mintys pasikatinos mus pasiūti Bernardui keletą klausimų, į kuriuos sulaukę atsakymus čia ir dedame:

1. Kaip planuojate tvarkyti naujai perimtą redaguoti žurnalą Lietuvos Dienos? Ar galima spėti, kad jis dabar, redaguojamas poeto, daugiau vietos skirs poezijai ir apskritai literatūrai?

— Lietuvių Dienos per šešerius savo gyvavimo metus yra nuėjusios didelį ir gražų kūrybinį kelią ir pasiekusios augsto iliustruoto žurnalo lygio, lietuvių periodikoj neturėjusio panašaus. Jos apėmė vis platesnį lietuvių bendruomeninį, politinį ir kultūrinį gyvenimą. Jos davė pasireikšti visų kartų ir visų pažiūrų atstovams. Šis pobūdis, ir ši, pirmoji vieta kultūrinė, linija turės būti išlaikyta ir toliau. Jokios polemikos, jokių protekcijų, jokių pirmenybių.

Ankstyvesnėje redakcijoje, J. Vitėnas ir L. Valiukas, buvo su būrė nemažai bendradarbių ir fotografų atskiruose miestuose. Redakcijos narių ir fotografų korespondentų tinklas bus ir toliau ne tik palaikomas, bet ir kiek galima plečiamas. Tuo būdu žurnalo medžiaga bus galima sudaryti ne iš atsitiktinių, bet iš anksto organizuotų dalykų. Ypatingas dėmesys bus kreipiamas į bendruomeninį lietuvių gyvenimą laisvajame pasaulyje ir į politinę bei kultūrinę kovą dėl Lietuvos laisvės. Toliau bus keliama ir rodomi liet. kūrybiniai laimėjimai mokslo, meno, literatūros ir kitose srityse. Redaktorai ir leidėjas tikisi, kad skaitytojų skaičius didės ir žurnalo tiražas augs. O tai įgalins ne tik žurnalą techniškai, bet ir turiniu tobulinti, siekiant to, kad bendradarbiams būtų galimas mokėti bent minimalinis honoraras.

2. O kokie santykiai su redakcijos kolektyvu ir leidėju?

— Redakcijos kolektyvas, kurį sudaro meno red. dail. P. Puzinas, reportažo red. J. Kojelis, literatūros red. J. Tininis, anglų dalies red. M. Starkus ir V. Adomaitis, yra labai puikūs ir įgudę talkininkai, taip kad su jais dirbti vienas malonumas. Kadan gi nė vieno redakcijos nario darbas neapmokamas, reikia nepaprastai vertinti jų pasiaukojimą, negailint laiko ne tik redakcijos posėdžiams naujam numeriui ap tarti, bet ir medžiagai organizuoti.

O kai dėl leidėjo, tai maža pasakius, kad jis "geras" ar "sugyvenamas" ar panašiai. Redakcijai jis duoda visą valią, — tik dirbkite, tik dirbkite, kad žurnalas būtų skaitytojui gražus pažiūrėti, įdomus pasikaityti, vertingas ateičiai pasidėti. Kaip man dabar atrodo žurnalas tik tokio leidėjo, kaip Antanas Skirius, nuo pat pradžios nepaisiusio nuostolių nei darbo, leidžiamas galėto išsilaikyti, augti ir duoti vilčių ateičiai.

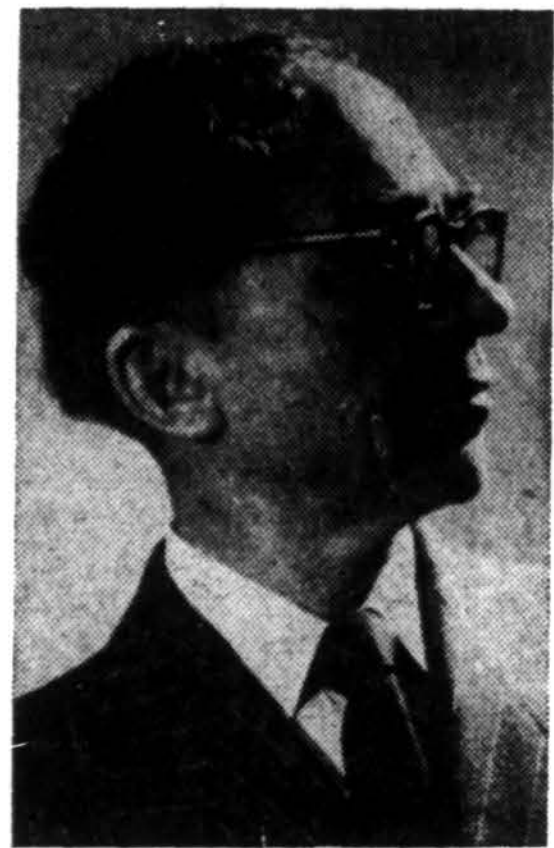
Tiesa, o apie poeziją ir literatūrą ir būčiau pamiršęs. Poezija ir beletristika. Lietuvių Dienų žurnale iki dabartinio kiekio yra pamažu priaugusi, jos nereikė-

jo dauginti, aš tik literatūros redaktoriumi pasiūliau dedamą poeziją ir beletristiką dailiau "apipavidalinti" ir duoti autorių charakteristikas, kas labiau padėtų skaitytojui "priesti" prie rašytojo.

3. Kaip numatote suderinti darbą redakcijoje su savo paties kūrybiniais užsiimjimais?

— Manau, kad laikraščio redagavimas daug arčiau literatūros, negu bet kuris fizinis darbas. Pradžioje laiko labai trūko. Nedaug jo nė dabar. Bet manau, kad toliau bus geriau.

4. Atrodo, kad naujai išleidžiamų lietuviškų leidinių skaičius palaipsniui mažėja. Kaip čia būtų galima padėti gerinti?

Bernardas Brazdžionis

— Racionalų receptą, manau, vargu ar galėtų kas duoti. Nepasakysčiau, kad šiais metais grožinės literatūros veikalų būtų išėję mažiau, negu praėjusiais. O kiek dar išeis metų gale! Tačiau manyčiau, kad per daug išleidžiama menkų dalykų, mažiau naujų, bet ypač pakartotinių laidų, kas ir atgrasina dar ir tą skaitytoją, kuris iki šiol nebuvo pametęs idealizmo — palaikyti lietuvišką knygą.

5. Šią vasarą Jūs praleidote kaikurį laiką jaunimo stovykloje. Kokias viltis Jums teikia čia augantis jaunimas?

— Tas jaunimas, su kuriuo susitikau stovykloje, nors labai stipriai veikiamas amerikietiškos dvasios, lietuviškai dar yra gyvas. Manau, kad didžiausias uždavinys gula ant tėvų ir ant mokytojų pečių. Nuo jų labai daug priklauso jaunimo lietuviškumas, gi lituanistinės mokyklos, spauda yra būtinai lietuviškojo auklėjimosi pagalbininkai.

6. Ar Jūs manote, kad mūsų tremties rašytojai turėtų kurti lietuviams, ar būtų pageidautina, kad galintieji stengtųsi iešti ir į anglišką spaudą?

— Individualus dalykas. Aš čia daug reikšmės duodu Jūsų "odžiui" "galintieji", arba, sakyčiau, "sugebantieji". Kas kūrė lietuviškai, tas kūrė vertybes savo tautai, kas kūrė kita kuria kalba, tas kūrė svetimiesiems, ir mes iš jų turime tiek naudos, kad galime kartais didžiuotis savo tautos narių kūrybingumu. Kiekvienos tautos uždavinys sukurti savo kultūrinę vertybę.

7. Jūs suredagavote Lietuvos Prozos antologiją — kaip jos reikalai?

— Lietuvių prozos antologija sudarė tiek medžiagos, kad teko perskirti į du tomus. Vienas jau surinktas, ir leidėjas man atsiuntė korektūras. Manau, kad prieš Kalėdas galės pasirodyti. Abu tomui sudarys didelį, apie

Aloyzas Baronas

Kasdieniniai daiktai

Laidotuvės

— Kas tu būvai: padugnė ar šventasis?
Poetas klausė kartą susimąstęs.
O juk vistiek, ir tau ten duobė kasė,
Ir augo medžiai tau, ir džiūvo saulėj rąstai.

Namo dabar be protesto važiuoji,
Net šviesos tau kelių nebeuždaro.
O medžiai auga ir gyviesiems siūbuoja,
Dar bus kiekvienas žemėj ir paklusnūs, ir geras.

Vežimėliai

Važiuoja jie, ir gilūs, ir patogūs,
Ir supas jie lyg mėnesienoj luotai.
O aš esu po tėviškės šiaudiniu stogu
Lopšy klevinės lingės išliūnotas.

Ar ne vistiek lopšys, ar vežimėliai,
Kai išlipi iš jų — pasiekti skėntus žvaigždėtus,
Prapūla pasakos, žaislai, laivai ir lėlės,
Ir lieka grūdėnys labai grubus ir kietas.

Motina

Vis moko mus mylėti kaip, ir mirti,
Kaip vaikščioti, kaip valgyti ir gyvent.
Nuo šito mokslo žingsnis nebetvirtas,
Ir nežinai į ką beatsiremt...

Regi, kaip iš vaikystės motina atkopia
Su beržo ryškstėm mokyti ir baust.
Ir nėra kito žemėj filosofo,
Kaip ji, taip išmintingo, teisingo ir švelnaus.

Automobiliai

Juk peršvelnu sakyt, kad jie jie skuba —
Jie prašvilpia siaubingai žveigdami
Ir darosi visi pikti ir grubūs,
Ir tuje pats širdy mąstyt imi:

Ir aš turiu skubėt, nenoriu būt sumintas,
Turiu kaip nors pabėgti nuo mirties...
O ten mažam kaimely supas vinksnos...
— Sustok. Lėčiau. Dar tu turi namelia parsikubėt.

Gyvenimas ar žodis?

T. Žiūraičio naujos knygos proga

DR. A. BALTINIS, Chicago, Ill.

1. Gyvenimas — žodžio išraiška

Prof. A. Maceina, rašydamas T. Tomo Žiūraičio knygai įvadą, visu aštrumu iškelia žodžio ir gyvenimo santykių problemą ir jos aktualumą mūsų laikams. Stipriai pabrėžęs, kad "Kristuje dieviškasis žodis tapo žmogiškuoju gyvenimu" (11 psl.), ir kad "žodis pagrindžia gyvenimą" (13 psl.), toliau iškelia asmens pirmenybę prieš idėją ir gyvenimo pirmenybę prieš žodį, teigdamas, kad "žodis, nors ir krikščioniškas, gyvenimo nepersigali" (20 psl.).

Šių drąsių teigimų akivaizdoje mums iškyla k. a. uimas, kas

1000 psl. veikalą ir apims apie 100 autorių, nuo senųjų, Daukanto, Valančiaus, Tatarės, iki šių dienų jauniasių. Prie kūrinių bus trumpos autorių bibliografinės žinios ir kūrybos charakteristikos.

8. Girėjome, kad Lietuvių Dienose ketinama daugiau vietos duoti Chicago. Ar tai ne gandas?

— Ne. Lietuvių Dienos nori apimti visą laisvojo pasaulio lietuvių gyvenimą ir skirti vietos visiem miestams ir visoms gyvenimo sritims pranoncingai. Chicago, proporcingai, yra gausiausia lietuvių skaičiumi ir lietuviškais parengimais, tai ir redakcija norėtų, kad ir žurnale, kuris ne tik dabar, bet ir ateityje liks šių dienų kultūrinio veidrodžio, paliktų pilnas, neiškraipytas, kaip Chicago, taip ir kitų miestų ir kolonijų veidas.

munizmui? Markso žodis. Kodėl jis įsigalėjo Rusijoje, o ne Vokietijoje? Todėl, kad rusiškasis žodis paruošė jam kelią. Anų laikų rusų rašytojams buvo mados dalykas politinio anarchizmo skelbimas, tikėjimo niekinimas ir visokių padugnių augstinimas. Viename savo raštų kuniškais Krorotkinas sako: "Pakelkime taures už visokių istatymų ir kiekvienos tvarkos energiovimą". Kitas rusų rašytojas Tolstojus buvo radikalių politinių ir socialinių reformų skelbėjas. Jis buvo susižavėjęs žemės nacionalizacija ir ją įkvėpė rusų inteligentijai. Be to, jis niekino stačiatikių bažnyčią toliu žuliu būdu, kad bažnyčia ji turėjo pašalinti iš savo narių tarpo. Tuo Tolstojus nuteikė prieš religiją rusų inteligentiją ir plačias mases. Kitas rusų rašytojas Maksimas Gorkis idealizavo visokias gyvenimo paduges. Viename savo scenos veikalų "Dugnas" jis taip pasisako: "Reikėtų išnaukinti visus inteligentus visame pasaulyje; tada mums kvailiams būtų lengvesnis gyvenimas".

Keleriems metams praslinkus atėjo į valdžią vyrai, kurie sugriovė visus istatymus, išspogindino rusų bažnyčias, religiją paskelbė "liaudies opiumu", išžudė inteligentus ir valdžios priešakyje pastatė gyvenimo paduges. Taip žodis davė pradžią gyvenimui, kurį vadiname komunizmu, grasinančiam visam kultūringajam pasauliui.

Tiesa, kad gyvenimas yra nu galimas tik gyvenimu, tačiau gyvenimui pradžia duoda žodis. Šis žodis tačiau nėra abstraktus pasaulio esmės žodis, apsi reikiškas sistemomis ir teorijomis, bet pasaulio tapimo žodis, trykštąs iš kūrybinių sielos gelmių ir kurią naują gyvenimą. Ką prof. Maceina pasako apie abstrakčiojo, sustingusio žodžio perteklių ir jo negalią kurti gyvenimą, reikia imti kaip nesugriaunamą gyvenimo tiesą ir ties šia mintimi giliai susimąstyti. Tačiau tai ne turi mus vesti prie žodžio ir idėjos apskritai neigimo, nes gyvenimas yra ne kas kita, kaip idėjų, virtusių žodžiais, išraiška. Ypač toks yra krikščioniškasis gyvenimas, kuris, autorius teigimu, yra pastatytas ant "išikūnijusio žodžio".

2. T. Tomo Žiūraičio knyga — gyvenimo žodis

Apmastę žodžio ir gyvenimo santykį ir iškėlę žodžio reikšmę gyvenimui, stabtelėkime prie paskutinio klausimo: ar naujai pasirodžiusioji T. Tomo Žiūraičio knyga "Žodis ir gyvenimas" priklauso abstrakčiai teorijai, ar gyvajam žodžiui, kuriančiam gyvenimą? Kas paskaitys tik kelius šios knygos straipsnelius, iš karto įsitikins, kad ten nedėstoma abstrakčių teorijų bei sistemų, kad jo knyga neliečia ne-

Kad žodis apsprendžia gyvenimą, pavyzdžiui pilna kultūros istorija. Kas davė pradžią ko-

Br. Murinas
Paveikslas, laimėjęs pirmąją akvarelų premiją The All Illinois Society of Fine Art, Chicagoje, 1955 m.

KULTŪRINĖ KRONIKA

• Lietuviai Illinois parodoje.

Pereitą sekmadienį Conrad Hilton rūmuose įvyko iškilmingas Illinois valstybės dailininkų sąjungos rudenų parodos atidarymas. Išstatyta 102 darbai, kurių du trečdaliai — aliejiniai, kiti — akvareliniai. Tarp 102 įvairių tautybių dailininkų šioje meno parodoje su savo kūriniams dalyvauja ir lietuviai — Bronius Murinas, Juozas Pautienius, Mikas Šileikis ir lietuvių bičiulis latvių menininkas Hugo Purvinš.

kintamosios gyvenimo esmės, bet gyvenimo tapsmą. Todėl jo žodis yra kūrybingas, gyvas ir konkretus. Nėra jame aiškaus plano bei sistemos, jis įvairus ir platus, kaip ir pats gyvenimas. Sunku būtų išvardinti visi dalykai, kurie jo knygoje liečiami: jų bendroji tema, kaip pats autorius pasisako, yra religiniai tautiniai rūpesčiai. Šiuos rūpesčius autorius apmąsto Evangelijos dvasioje. Evangelija jo giliai išmąstyta ir pasisavinta. Ir šis evangelinis pagrindas sudaro knygos vertę ir jos reikšmę gyvenimui. Ji paremta ne žmogiškąja išmintimi, bet dieviškojo žodžio šviesa, duodančia pradžią krikščioniškam gyvenimui.

Be tiesioginių Evangelijos šaltinių, autorius dar pasinaudoja filosofų, ypač rašytojų mintimis bei kūryba. Tačiau šias mintis autorius naudoja ne religinei minčiai "irodyti", bet tik jai pa-

Be tiesioginių Evangelijos šaltinių, autorius dar pasinaudoja filosofų, ypač rašytojų mintimis bei kūryba. Tačiau šias mintis autorius naudoja ne religinei minčiai "irodyti", bet tik jai pa-

Tomas Žiūraitis, OP

ilustruoti bei paaiškinti. Ir šis panaudojimas išduoda autoriaus platų apsisakymą ir pažinimą ne tik teologinių ir filosofinių mokslų, bet ir pasaulinių ir mūsų rašytojų kūrinių. Tai daro jo stilių vaizdingą ir konkretų, kuris kalba ne tik į protą, bet ir į širdį ir padeda žodžiui virsti gyvenimu. Jo religiniai straipsniai yra tikrai modernūs, nes juose atsispindi mūsų dienų žmogus, jo rūpesčių ir ilgesių su pratimas.

Knygos gale pridėtasis alfabetiškai dalykų sąrašas labai pag lengvina įsigilinti į knygos turinį ir lengvai surasti norimą dalyką. Tai lyg maža krikščioniškojo gyvenimo enciklopedija. O straipsnelių paskirstymas religinims ir tautinėms šventėms, daro ją lengvai panaudojamą tiek sakyklai, tiek privačiam sekmadienių skaitymui ir apskritai religinio gyvenimo pagilinimui. Pati knyga papuošta prasmingu dailininko J. Jonyno viršeliu ir gražiai Ventos leidklos išleista, savo išviršine išvaizda gali patenkinti ir išleptintą skonį. Dėl savo savybių ji bus mieliai skaitoma ne tik susugusiuoju jėškiančių gyvenimo rimties, bet ir jaunimo, trokštančio naujo žodžio. Ji bus brangi visiems, kurie dar tiki į žodį, kaip gyvenimą kuriančiąją jėgą, kurie, autoriaus pasakymu, žodyje ieškos gyvenimo, o gyvenime — savo žodžio.

B. Murinas šį kartą pasirodo parodoje su tikrai originaliu žala vai meisuose tonuose gerai atliktu peizažu. Tai viena iš jo akvarelų, kurių dailininkas sukūrė šią vasarą. Tapytojas J. Pautienius išstatė darniose spalvose sukurta gana būdingą mūsų kraštui vaizdą — "Po sunkaus darbo". M. Šileikis auksinių rudenų niuansų meisteris šią parodą papuošė vienu savo peizažu, kuriame vaizduojama Chicagos apylinkių kopos.

Latvių dailininkas H. Purvinš patiekė pilksvai rusvuose tonuose išlaikytą miško reginį.

Už aliejinę tapybą premija paskirta dailininkui Ponsen Tunis. Savo spalvingame peizaže, kuriame vaizduojama uostas, dailininkas gerai suvedė sudėtiną šiltų ir šaltų tonų harmoniją ir įtikinančiai išlaikė techniką. Savotiška tapyse na išsiskiria japonų dailininko Kikuchi Atsushi aliejinis darbas "Pavasaris mieste". Verti dėmesio tapytojų Ninos Perdikes ir vokiečių tapytojo Arthuro Wunderlich kūriniai.

• Vytautas Volertas, praėjusių pavasarį įgijęs magistro laipsnį matematikoje Master of Arts (Mathematics) Pensilvanijos universitete, galvoja tęsti studijas toliau ir siekti daktaro laipsnio.

Tai jaunas ir energingas lietuvis. Philadelphiaje gyvenamas šalia savo studijų sugebėjo tipriai reikštis visuomeninėje veikloje. Atsikėlęs į Baltiją, irgi nenuleidžia rankų. Aktyviai dalyvauja A.L. b-nės apylinkės veikloje, ateitininkuose ir kitur. Jau spėjo išpopuliarėti Baltijos Lietuviškoje visuomenėje kaip iškalbus paskaitininkas, pabrėžęs gražių minčių Motinos Dievą, birželio įvykių minėjime ir kitomis progomis.

Vos gavęs magistro laipsnį, Vytautas Volertas tuoj susilaukė keletos pasiūlymų dėstyti matematiką augstosiose mokyklose. Profesūros perspektyvos buvo rimtas pavojus Baltimorai netekti veiklaus kolonijos nario. Tačiau, baltimoriečių džiaugsmui, V. Volertas ir toliau lieka jų tarpe.

• Vinco Krėvės raštai ruošiami snaudai. Juos redaguoja dr. V. Maciūnas, kalbą taiso prof. Pr. Skardžius. Vienas tomas jau baigiamas. Jame bus "Šiaudinėje pastogėje", "Žentas" ir "Raganas". Tikimasi, kad šis tomas dar šiais metais pasiekės skaitytojus.

Visi V. Krėvės raštai: 1. Suteimose, 2. Šiaudinėje pastogėje, 3. Žentas, 4. Šarūnas, 5. Skirgaila, 6. Mikėno kelias, 7. Dainavos šalies senų žmonių padavimai, 8. Rytų pasakos, 9. Mindaugo mirtis, 10. Raganas, 11. Miglose, 12. Pazunda, 13. Danguis ir žemės sūnūs, 14. Atskiros apysakos, spausdintos židinvie ir kitur, arba dar rankraščiais pasilikusios, manoma sutalpinti į 6 tomus, maždaug po 400 ruslėpių kiekviena. Bus spausdinamaj perame popierutė ir įrūti, kaip Lietuvos Enciklopedija. Knygu formatas parinktas 6" x 8", kaip Tremties Metų.

• Vargdieniai — Victor Hugo penkių tomų veikalas — išėina antrąja laida. Pirmas tomas jau atspausdintas ir greitai pasieks knygų rinką. Antrąjį tomą numatoma išleisti apie Kalėdas.

• Simo Urbano "Kariūno atsiminimų" antra raitaisya laida baigiamas spausdinti.

• Dail. Z. Mikšys išvyksta į Paryžių studijuoti režisūrą ir vaidybą.

Mykolas Krupavičius

LAISVĖJE GYVENANTIEMS LIETUVIAMS

Kultūrinė ir politinė kova dėl Lietuvos

Sukaktuvininkui Vliko pirmininkui M. Krupavičiui buvome, be ankščiau minėtų, nu-siuntę dar vieną klausimą: "Koksai būtų Jūsų patarimai lasvajame pasaulyje gyvenantiems lietuviams". Čia ir dedame jo atsakymą, tuo užbaigdami šį pasikalbėjimų ciklą.

Mūsų gyvenamasis laikotarpis atneša mums savo uždavinių ir veiklos charakterį. Vyriausias jo atneštas uždavinys — laisvinti Lietuvą. Tas uždavinys šiuo didžiųjų Lietuvai nelaimių metu kiekvienam padovoniam lietuviui patriotiui yra šventas pareiga. Dievo tarnyboje — ar valgom ar geriam ar ką kita darom — visa Dievo garbei turim daryti. Lietuvos gi tarnyboje — ar valgom, ar geriam, ar ką kita darom — visa Lietuvos laisvei turim daryti, Dievo pagalbą pasiprašę. Tokio dydžio ir sunkumo bei svarbumo tikslai be Dievo palaimos nepasiekiami. Tad mūsų vyriausias žemiškojo tvarkoj obalsis — visa Lietuva.

Totalinė kova dėl Lietuvos išlaisvinimo

Lietuvos laisvinimas yra politinis darbas, vadinasi ir mūsų visos veiklos charakteris yra politinis. Bet šiūnori nenoriu pasakyti — pirmiau politika, o paskui visa kita — menas, mokslas, lietuviybės išlaikymas, knygos, laikraščiai ir t. t. Ir politika, ir visa kita eina kartu į tą didžią, žūtbutinę ir šventą kovą už bronzinį tėvų žemelę ir už kryžiuojamą ir naikinamą lietuvių tautą. Įvairių ginklų rūšių pasaulis žino. Kiekviena šių rūšių turi savo skirtingų uždavinių ir taktikų. Tačiau, kai einama kovon su priešu, visos tos rūšys eina kartu į frontą prieš vieną priešą ir visos jos suderintai atlieka savo uždavinį, kad ir skirtingais būdais ir keliais. Taip lygiai ir visi lietuviški organizuoti vienetai, kad ir su skirtingais uždaviniais ir keliais stoja į bendrą suderintą politinę kovą su mūsų aršiuoju priešu — Maskvos maskoliumu. Mūsų kova už tėvų žemės išlaisvinimą yra totalinė. Į ją turi būti sutrauktos visos jėgos. Visos mūsų veiklos turi būti nukreiptos tan politiniam tikslui; bet kiekviena jų atlieka savo uždavinį ir taktikos ribose.

Maironio palaikoma kovos ugnelė

Nežinau ar kas mūsų didįjį Maironį pavadino Lietuvos laisvintoju. O tačiau jis toks buvo. Aš neabejoju, kad jis savo žaviu žodžiu mūsų laisvinamajai veiklai daugiau padėjo, kaip kitas savo tiesioginiu nolitiniu darbu. Maironis ir šiandien palaiko mūsų širdyse tą šventą kovos ugnelę ir kovai reikalingą ryžtą, bet Maironis šiandien mums yra gyvensnis už jo laidotojus. Jis aniems laikams kovos programą nustatė. Į kovą, į kovą, kaip Dievas įsakė, o paskui žadino imti arklą, knygą, lyrą ir eiti Lietuvos keliu. Kovos programa suformuluota tiksliai, kaip gero stratego, ir nėra ligi mūsų laikų pasenusi.

Tiesa, ji buvo anų laikų sąlygoms pritaikyta. Mūsų ir sąlygos, ir galimybės daug platesnės, bet tas, kas pasakya tinka ir mūsų laikams — pirmiausia kova, kaip Dievas įsakė, paskui tos kovos priemonės — įvairios

rūšies kultūrinė veikla. Kaip gerai Maironis suprato ir įvertino kultūrinės veiklos politinę reikšmę ir jos vaidmenį Lietuvos laisvinimo darbe. Dėl to su juo niekas nedrįs ginčytis.

Kultūrinės veiklos politinė reikšmė

Plačiau, lygiai gražiai, tiksliai ir teisingai kultūrinės veiklos politinę reikšmę Lietuvos laisvinimo darbe nupasakojo ir Aloyzas Baronas. Savo straipsnyje "Pakinkytas tikras arklys" (Draugo kultūrinis priedas 1955. VIII.20). Jo teisingu teigimu Lietuvos vardui išlikti gyvam "viena gera knyga, vienas paveikslas Chicagos ar Paryžiaus menininkų parodoje, vienas marlūnas sušoktas televizijos programoje, viena lietuvių kompozicija, sugrota simfoninio orkestro" daugiau padeda negu kokios politiniai tikslais pasakytos mažavertės kalbos; aš dar pridėčiau — ir veiksmi.

Bendruomenės uždavinys

Iš to aiškėja kokį didelį ir atsakingą uždavinį, o kartu sėkmingą politinę kovą už Lietuvos laisvę priemonę savo rankose turi Pasaulio Lietuvių bendruomenė. Tegu ji tik šitą lietu-

ri Bendruomenės ilgo gyvenimo. Ta politika Bendruomenę priverstų prie greito galo, o antra — ji vistiek jokių partinių ginčų neišspręstų. Toks reikalavimas yra nesveikas. Kiekvienas organizacijos vienetas gal' ir turi veikti tik savo pašaukimo ir charakterio ribose. Jei visos organizacijos veiks be ribų ir graibstys darbą priklausomą kitoms organizacijoms, nei viena jų nieko gero nenuveiks. Darbo pasidalinimo principas turi būti mūsų organizaciniame gyvenime kietai ir griežtai biamas.

Kultūrinio darbo monopolis

Dar viena kenksminga negerovė yra įsibrovusi į mūsų kultūrinio gyvenimo pastogę. Atsirado žmonių, kurie kultūros veiklą nori monopolizuoti tik vadinamais kultūrininkams, pirmu — pažvelgimu atrodytu tiems, kurie dirba tik kultūrinį darbą, bet geriau įsižiūrėjus tie patys monopolizuotojai patys yra dažniausia politikai. O jei klausimą taip stato, tai tik dėl to, kad prie kultūrinės veiklos, ypač prie jos vadovaujama organų nenori prileisti kitajp manančių žmonių. Tų pačių žmonių manymu ir Bendruomenė tu-

Vysk. Kazimieras Paltarokas

Šiandieną, spalio 22 d., sulaukė 80 metų amžiaus. Yra gimęs 1875 m. spalio 22 d. Gailionyse, Linkuvos valsč. Mokslus ėjo Mintojos gimnazijoje, Žemaičių kunigų seminarijoje ir Petrapilio akademijoje. Kaikurį laiką buvo Liepojos komercinės mokyklos ir mergaičių gimnazijos kapelionas. Vėliau kunigų seminarijos profesorius Kaune. Sudarius Lietuvos bažnytinę provinciją 1926 m. paskirtas Panevėžio vyskupu, paskutiniu metu vadovaujais Vilniaus arkivyskupijai. Parašė daug tikybos vadovėlių mokykloms, pamokslų rinkinį kunigams, plačiai žinoma studiją "Socialinis klausimas".

vių kultūros ugdymą ir palaikymą atlieka gerai, tegu jį tik Kultūros fondą įsteigusi pastato ant stiprių kojų ir apgina jį nuo visokio amaro bei užmačių, kurie paraližuotų jo įtaką ir veiklą, ji Lietuvos laisvinimo darbe suvaidins labai svarbų ir garbingą vaidmenį.

Labai gaila, kad atsiranda net bendruomenininkų viršūnėse, kurie to suprasti ar neįstengia ar nenori. Kitiems atrodo, kad ir Pasaulio lietuvių seimas būtų tuščiaiduris, bereikšmis, jei tik kultūros reikalais kalbėtų ir visas bendruomenės apjungtų viena vyriausioji Lietuvos bendruomenės valdyba bei Kultūros fondą įsteigtų visoms Lietuvos bendruomenėms, ar nustatytų santykius tarp paskirų bendruomenių fondų.

Jiems atrodo, kad jeigu tas Seimas nepasiskaitytų Lietuvos būklės reikalui ir to pasisakymo neįteiktų kitoms valstybėms, jei nepasiskaitytų mūsų vidaus reikalais ir mūsų veiksmų veiklos klausimu, tai toks Seimas nevertas rimto dėmesio ir nebūtų prasmės jį šaukti.

Pasaulio lietuvių seimas

Programą Seimui statys Vyr. LOKas. Ją taisyts pats Seimas. Jam nieks nekliudys ir pirmus du klausimus įnešti į darbų tvarką. Tai Bendruomenės charakterio ir pašaukimo nepažeis ir pačioms bendruomenėms nepakenks. Bet Seimui leistis į gryną politiką, į partinius ginčus gali siūlyti tik tie, kurie nenori

prisiimti priklausyti tiems monopolizuotojams.

Kultūrinis ir bendruomeninis darbas yra visų geros valios lietuvių darbas. Jei jis bus paralyžuotas tik tam tikrai saujelei — visas darbas bus pasmerktas arba smilkinti, arba greit mirti. Kodėl negali būti tas pats žmogus ir politikas, ir kultūrininkas? Juk ir pati politika yra kultūros šaka. Juk tokie vyrai, kaip St. Salkauskis, Pr. Dovydasaitis, Kaz. Pakštas buvo ir politikai, ir kultūrininkai. Aš esu tikras, kad paminėtų trijų žmonių kultūros srityje tiek nenuveiktą, kad jų dar nei vienas jaunesnės kartos kultūrininkas nėra savo darbais prisivijęs. Ta negerovė reikšmė velti iš kultūrinio ir bendruomeninio darbo, nes ji gali suparaližuoti ir geriausius užsimojimus.

Kultūrininkai ir politinė laisvinimo kova

Be to atsiranda vadinamų kultūrininkų tarpe žmonių, kurie nori atsirubežiuoti nuo politikos ir net neremti tų asmenų ir įstaigų, kurie siekia Lietuvos laisvinimo politinėmis priemonėmis, pasisakydami pvz. prieš solidarumo mokesnį Tautos fondui. Tokie žmonės nori atsiverti nuo politinio darbo geležine tvora ir eit prie to pagrindinio uždavinio — Lietuvos laisvinimo — paskirai, ne ranka į ranką su kitomis organizacijomis, apie ką esu minėjęs pirmiau. Bet kuris lietuviškasis specialaus tikslo siekias kolektyvas

M. Vaitkus

Graudžiai švilpia

Taip tylu namely, vakarui užtvinus, kai svajonės grįžta ir vainikais pinas, ir gili ramybė kužda tau į ausį; pavargai per dieną — atsilseti gausi.

Betgi štai vėjelis iš sapnų pakirto — ir kažkur pastogėj balsas pasigirdo, toks tylus ir liūdnas, taip graudingai švilpia, lyg jausmai užgesę, bet lapuos netilpę.

Taip graudingai suokia, lyg vėl be vietos būsimo jieskotų, buvusio gailėtus. Rodos, man ji sako: Greit ir tau, varguči, su manim keliauti teks į toly toly.

Spalvų fejerverkas

Tau žvilgiuose aušros, tau Glorija lūpos: liepsnojanti vizija klonį apsupusi. Bengalijos liepsnos, rods, tvaska fontanuose — klevuos, ažuoluos ir beržuos, ir kaštanuose — ir auksas, ir purpuras dega jų arkose ir trykšta, ir sprogstas spalvų fejerverkuose.

Tai girios sutvisko, prieš mirdamos rudeni, ir žėri, kaip sapnas mėlynės vidudieny, ir, rodos, nuostabų ir skaistų atradę ką, nūn reikią spalvingąją džugesio padėką Kurėjui ir Mirėjai, kur ugdo gyvenimą, tylos ir tamsybių, ir atilsio penimą.

Peace Dale,
1955. X. 6 ir 10.

savo išjungtų iš kovotojų bendrame fronte už Lietuvos laisvę eiles, tam tektų priminti šiuos žodžius — "skambink, o varpe, vaikams Lietuvos, tas laisvės nevertas kas negina jos".

Kas neįstengia save prisiversiti dirbti su kitais, kad ir kitokio įsitikinimo ar dirbančiais taip pat laisvinamajį darbą tik kitomis priemonėmis, kaip jis prisivers reikalui atėjus už tėvų ties laisvę kraują praliet ir net gyvybę atiduot? Ir kultūrininkas, ir bendruomenininkas, ir visi kiti gerai žino, kad nepriklausomybė yra kiekvieno tautinio pasireiškimo neišsėmiamas jėgos ir gyvybės šaltinis, jo augščiausio išsivystymo laipsnis, Nepriklausomybė mums visiems yra mūsų tautinio esimo būtinas postulatas. Net tautinės kultūros laimėjimai, svetimuose kraštuose be savo tautos nepriklausomybės neilgai i aikšys. Tai mums pirštu prikišamai parodo mūsų liūdna gyvenimo praktika. Tad, jei norim išlaikyti savo tautinę kultūrą, savo lietuviškąją kalbą, pagrindinė sąlyga — atstatyti priešą išveržtą nepriklausomybę.

Labai brangus žmogaus kraują. Jm pralieti reikalinga labai augštą vertybę ginant. Bet jis kartais reikalinga pralieti. Jo praliejimas už Kristaus moks la buvo to mokslo įsitpirinimas ir laimėjimas. Ne be reikalo Bažnyčia moko, kad kentėtojų kraują — krikščionybės sėkla. Tas pats galima pasakyti ir jo reikšmę ir vaidmenį tautos gyvenime. Pralietas už tautą kraują yra tautos stiprybės ir gyvybės sėkla. Jis gimdo galūnus ir sudaro tradicijas. Be jo nėra tautos didvyrių.

Nedovanotina klaidą padarė mūsų paskutinioji vyriausybė su ginkluotų pajėgų galva respub-

rytas ne tik mums, bet ir visam laisvam pasauliui.

Be to, mes turim parodyti, kad ta nepriklausomybė mums tiek brangi, kad jai mes aukojam ir kraują, ir gyvybę. Mūsų partizanai savo aukomis daugiau padarė ir laimėjo kovoje už nepriklausomybę, negu bet kurios kitos veiklos.

Labai brangus žmogaus kraują. Jm pralieti reikalinga labai augštą vertybę ginant. Bet jis kartais reikalinga pralieti. Jo praliejimas už Kristaus moks la buvo to mokslo įsitpirinimas ir laimėjimas. Ne be reikalo Bažnyčia moko, kad kentėtojų kraują — krikščionybės sėkla. Tas pats galima pasakyti ir jo reikšmę ir vaidmenį tautos gyvenime. Pralietas už tautą kraują yra tautos stiprybės ir gyvybės sėkla. Jis gimdo galūnus ir sudaro tradicijas. Be jo nėra tautos didvyrių.

Nedovanotina klaidą padarė mūsų paskutinioji vyriausybė su ginkluotų pajėgų galva respub-

(Nukelta į 2-ą pusl.)

Krauju ir geležim rašyta istorija

Bet nepriklausomybė lengvai neatgaunama, ypač iš tokio plėšraus okupanto, kokis yra bolševikas. Nepriklausomybė atstatoma tik krauju ir geležim. Kito kelio ir būdų mums nenurodo nei istorinis patyrimas, nei blavus ir logiškas paremtas realybės reikalavimai protavimas. Nekalbu apie išimtis. Gai tai žiauru, bet tiesa. Tiesai nereik bi'ot žiūrēt į akis.

Lietuviai moka mirti už savo tėvynę. Nekartą savo herojišką mirtį istorijos bėgyj jie parodė. Juk mūsų istorija geležimi ir krauju rašyta. Gal dėl to ji ne tik mums, bet ir svetimiesiems yra ir patraukli, ir imponuojanti.

Kiti ir mes

Kadangi tikriausia tik karas gali mums gražinti nepriklausomybę, tad jos gražinimas yra kitų rankose. Bet tai nereiškia, kad mes jokio vaidmens čia neturėtumėm. Ir galimgieji be mūsų mums jos negražins, net jei prie karo juos vestų jų interesai. Mes turime įtikinti, kad skriauda ir neteisingumas pada-

KULTŪRINĖ KRONIKA

• Pulk. A. Ružanovas, darbštas ir rūpestingas Lietuvos bibliografas, susirūpinęs, kad dėl lėšų stokos tenka sulaukyti "Knygų Lentynos" leidimą. Tam yra ir kitų priežasčių: knygų leidyklos, anksčiau rūpestingai siuntusios savo leidinius, dabar tą nevisada padaro, gi aplinkiniai keliais gautos apie knygą informacijos ne visada būna pilnos ir tikslios. "Knygų Lentyna" iš Vliko buvo gavusi pašalpus \$486.67. Iš prenumeratorių ir pardavusių senesnius numerius surinko \$109.50. Bibliografinė tarnyba buvo gavusi 62 knygas, 246 numerius žurnalų ir 865 numerius laikraščių. Visus tuos leidinius persiuntė Pasaulio Lietuvių Archyvui. Apmokėjus visas išlaidas, "Knygų Lentynos" tvarkytojui dar liko \$97.42 nuostolio.

Per 4 metus KL buvo spausdintų spausdinta. Ir jos 184 puslapiuose per tą laiką paskelbta, apie 1200 leidinių aprašymų bei per 8000 periodikos straipsnių (svarbesnių ir svarbių lituanistams). Anksčiau 1948 — 1951 m. mašinėle pro kalnę rašytozse, rotatoriumi ir hektografu spausdintuose numeriuose buvo 196 puslapiai, paskelbta apie 700 leidinių aprašymų. Toks yra KL įnašas į Lietuvos bibliografijos lobyną.

S. m. KL Nr. 1 — 2, 8-me puslapyje redaktorius pranešė apie savo būklę, po to mėgino dar įtikinti leidėjus, kad būtina reiki atskirti redagavimą nuo administravimo, bet nepavyko. Pačiam gi A. Ružanovui dėl rūpesčio kasdiene duona nebuvo įmanoma atlikti abi — redaktoriaus ir administratoriaus — pareigas.

Jei tiktai laikraščių leidyklos ir toliau panorės siuntinėti savo leidinius Lietuvos Bibliografinei Tarnybai, kaip siuntinėdavo nuo 1945 metų pradedant, "Knygų Lentyna" pasirodys neperioniai. Duos bent stambiausiom pasaulio bibliotekoms žinių apie lietuviškas knygas ir svarbesnius straipsnius periodikoje. Gaila, kad dalis knygų bus aprašyta ne "dėl visų", bet tai ne dėl aprašančio bibliografo kaltės. O galbūt ir knygų leidėjai panorės atnaujinti draugiškus ryšius su mūsų maža istaigėle, kuriai š. m. lapkričio mėn. su-

kaks lygiai 10 metų. Tai būtų geriausioji dovana tos sukakties progą. Numatoma leisti 10—12 egz. "Knygų Lentynos", tokios pat, kaip ir 1948 metais, t. y. rašomąja mašinėle pro kalnę spausdintą. Min. Povilo Žadeikio padovanota LBT rašomoji mašinėlė su puikiu lietuvišku šriftu palengvina šį darbą. Lėšomis Pasirūpins pats redaktorius, tam reikalui ir iš kuklaus darbininko uždarbio...

Pulk. A. Ružanovas yra didelis bibliografijos darbų mylėtojas. Kai jam reikėjo trauktis iš Lietuvos, jis su savimi pasiėmė 1928 — 1944 "Bibliografinių žinių" komplektą, maldaknygę ir Sv. Raštą...

• Andrius Kuprevičiaus ir Stasio Baranauko pasirodymą Hartforde per atelitininkų surengtą koncertą augštai įvertino vietos laikraštis "The Hartford Times". Jų gabumus ir pasiruošimą stato augščiau įprastų girdėti kituose parengimuose. G. Kuprevičiaus stiprią techniką, jo pasirodymą vadina virtuozišku, Baranauką vadina tenoru su nuostabiai turtingu balsu, kokį retai tegirdima. Koncerte jis ne kartą perėjęs į baritoną, su dedeliu lengvumu, neprarasdamas tono turtingumu. Ypač visiems padariusi gilų įspūdį ar ja iš operos apie Rachelę. Palankiai atsiliepiama ir apie solistę Lilian Miskavich ir apie akompaniatorių Vytautą Marijošų.

• Vilniaus lietuvių gimnazijai šiemet sueina 40 metų. Ji buvo atidaryta 1915 metų spalio mėn. 18 dieną. Ilgą laiką ją vadovavo prof. M. Biržiška. Gimnazija vėliau buvo pasivadinus Vytautu Didžiojo vardu. Moksleivių joje buvo keturi — penki šimtai. Šiū mokyklai visą laiką teko vesti atkaklią kovą su lenkų administracija, kuri mėtydavo mokytojus, arestuojuo moksleivius. Atėmus teises lietuvių gimnazijai švenčionyse, Vilniaus gimnazija kaikurį laiką buvo vieniintelė lietuvių gimnazija visame Vilniaus krašte. Ją yra baigę visa eilė tremtinių, dabar gražiai besidarbuojančių JAV-se.

• Dr. O. Labanauskaitė parengė lietuviams skaitytojams įdomios religinės literatūros: rašytojo J. Schrijvers knyga "Meilės praktika". Kas įsieko panašios literatūros kaip Tomo Kempiečio Kristaus Sekimas (taip pat O. Labanauskaitės vertimas; šiemet išbaigta visa Amerikoje išleista laida), tam ši knyga bus labai maloni stigmena — jos mintys padės kasdienos rūdžių graužiamai žmogaus sielai be skausmo nusisveisti ir prisikrauti naujo entuziazmo džiaugsmingai gyventi. Šių Kalėdų progą ją labai tiktų dovnoti mūsų jau apibrendusiam jaunimui. Knygą išleido Nekalto Prasiidėjimo Seserys, Putnam, Conn.

• Pranas Razvanas mums rašo apie neseniai saleziečių Italijoje išleista Saliamono Antanaičio 1876 "Archimedes, didysis graikų mokslininkas" Knyga turi 183 pusl. ("Drauge" ji buvo recenzavęs I. Kondius). Veikalas mokyklinei jaunomenei apskritai ir šviesuomenei labai rekomenduotinas, bus įdomus ir naudingas ne tik mėgstantiems matematiką, bet apskritai įsiekantems kultūrinės lektūros.

• Prof. Vytautas Bacevičius Fræpporte, N. Y., ištaigingoje Atkinson School auditorioje, spalio mėn. pradžioje turėjo pianorečitalį, kur jam buvo pareikšta labai daug šilto prielankumo.

Vyt. Kašuba

Aušros Vartų Marija Bareljofas

Apie dvejopą pakantą- toleranciją

Religijos pokalbis su liberalizmu
STASYS YLA, Putnam, Conn.

— Sakyk, bičiuli, kodėl taip susirūpinęs pakanta-tolerancija? Ar jos taip maža mūsų gyvenime?

— O pati ar daug jos turi? Ar tavo konfesijos nėra netolerantiškos?

— Kokios konfesijos? Šį žodį dažnai mini ir, kaip matau, vis siedi su netolerancija. Gal galėtum pasakyti, kaip tai supranti?

— Tu pati žinai, kas yra tavo konfesijos ir priklauso tau.

— Man daug kas priklauso. Be kitko, ir pati pakanta-tolerancija.

— Ir tolerancija? To betruksta, kad tu ir ją pasisavintum!

— Berods man nereikia savintis, nes tai išplaukia iš mano paskirties. Tu turbūt žinai, kad konfesija reiškia išpažinimą. Mano paskirtis ir yra išpažinti. Tai yra išpažinti tiesą ir gerį. Ne tik išpažinti, bet ir vykdyti. Vykdyti gerio, meilės priemonėm. Iš mano paskirties išplaukia mylėti ir pakęsti. Nėkėsti ar nepakęsti yra bloga, ir tai nepriklauso mano esmei.

— Tai yra žodžiai, kuriais tu ir tavo konfesijos dangstotės.

— Būty teisingiau sakyti: ne žodžiai, o žodžiais išreikiama esmė, paskirtis, tikslas. Mano žodžiai nėra be turino. Jie nėra neapibrėžti ir daugiaprasniai, kaip dažnai būna su tavo vartojamais žodžiais. Manding, ir tolerancija tu supranti visai kitaip, negu ji yra. Jei tu sakytum, kad pasitaiko netolerantiškų konfesijos atstovų, aš sutikčiau, nes tai žmogiška. Bet kai tu sakai tiesiai "netolerantiškos konfesijos" ar "nepakančius konfesiskumas", tu jau palieti dalykų esmę ir juos vertini neteisingai. Tas pats žodis "tolerancija" mano ir tavo lūpose virsta skirtingomis sąvokomis ir dėl to mes nebesusikalbame.

— Man nesvarbu sąvokos. Tai yra tavo mėgiamas arklukas. Man svarbu tavo konfesijų laikysena mano atžvilgiu. Jūs mane sekiojate, visur man kliudote, mane engiate. Štai kur jūsų netolerancijos šaknys!

— Kasin ar taip? Kliudyti ką nors gera, man svetima. O bloga — ir nekludant — kertasi su geru. Blogas savaime jaučiasi kliudomas gero, lygiai kaip gera sekiojamas blogio.

— Tu mane laikai blogiu! Ar tai tolerantiška tavo sprendimas?

— Aš nesakau, kad tu blogis. Bet pagalvok, kodėl tu nuolat jautiesi sekiojamas, kliudomas, net gi engiamas manęs ir konfesijų, kurios juk ne tam yra, kad tik tau kliudytų, o kad išpažintų, palaikytų ir ugdytų tiesą ir gerį. Tavo visi nebuvo, o konfesijos savo uždavinį vykdė. Pagalvok, iš kur pas tave tas pergyvenimas, einas ligi savotiškos baimės, kad konfesijos tik tam ir yra, jog tave visur sekiojot, tau kliudytų ir tave engtų. Ar tai nėra daugiau tavo paties vidaus savijauta, išplaukianti iš tavo ypatingo sąžinės stovio?

— Nekalbėk apie sąžinę! Tu ją lauzai, apkraudama visokiom atisayklėm ir grasindama sankcijom. O paskui kalbi, kad sąžinė pati to reikalaujanti. Tavo nepakanta prasideda nuo sąžinės prievartos.

— Argi ir tave tai liečia? Juk tu laisvas nuo mano taisyklių ir sankcijų. Ko trūksta tavo sąžinei? Ji turėtų jaustis tyli, ramiai, patenkinta. Bet ar ji tyli? Man rodos, ji kalba daugiau.

— Ne tau suprasti, ką ji kalba. Sąžinė yra individuali ir laisva.

— Kam tad ją laisvini? Ir iš ko, jeigu ji laisva? Man rodos, tu sieki viena, o vyksta kas kita. Tu laisvini ją iš mano "varžtų" ir "prievartos", ir neįjauti, kaip pradėdi išsilaisvinti iš pačios sąžinės ir pažeidi natūralią jos laisvę. Kodėl tu vis galvoji, kad aš kalta, sukursčius sąžinės balsą, ir dėl to nuo jo grėžiesi? Manding, tu padarei netoleruotišką klaidą pats sau ir be reikalo jiškai kaltininko kur kitur.

— Tu mane erzini tokiom kalbom!

— Nesierzink, o galvok! Juk tu tiki žmogumi ir jo individualybe. Išpažink individualią sąžinę — tokią, koki ji yra savyje. Klausyk jos balso, kaip savo, ir negalvok, kad jis tau primestas iš šalies. Matysi, kaip priėjai pakantos pagrindų.

— Nepradėk manęs mokyti! Ką tu išmanai apie žmogų ir jo individualybę? Tu tarnauji tik savo Dievui, savai teokratijai ir savai man klirikalizmui. Ar tau rūpi žmogus ir žemė, kurie nori būti laisvi? Tu jiems netarnauji. Priešingai, tu neri kilpą, atneštą "iš augštybių", kaip tu galvoji, o iš tikrųjų — susuktą iš tamsumos ir atsilikimo laikų.

— Kodėl tu jaudiniesi dėl mano tamsumos ir atsilikimo? Jaudiniesi daugiau nei dėl ko kita. Argi tau neužtenka savos šviesos? Kilusi iš tamsumos, aš pati turėčiau išnykti. O tu, būdamas šviesus, pažangus ir laisvas, kaip aristokratas, galėtum būti ramus ir tikras. Bet tu nesi tikras. Ir vėl tavo pašamonis verčia tave nuolat ir nuolat kalbėti ir įtikinėti, kad tu šviesos neteisingai. Tas pats žodis "tolerancija" mano ir tavo lūpose virsta skirtingomis sąvokomis ir dėl to mes nebesusikalbame.

— Ji niekad nebus kita. Aš žinau, ką kalbu. Tu pati suskilusi į daugybę konfesijų, o nūn prikiši man suskilimą. Tu nematai sąvęs, o žiūri ir sekioji tik mane.

— Konfesijų skilimas yra kitas nei tavo. Jos skyla formomis, organizacija, bet jų vidinis pagrindas lieka religinis ir dorinis, atremtas į apreiškimą, sąžinę ir protą. Tavo gi skilimas kryžiuojasi su proto logika, sąžine ir visiškai su apreiškimu. Tavo skilimas paliečia pačią žmogaus esmę. Keista, kad tu, tarnaudamas tik žmogui, labiau sieji jį pažeidi. Bet grįžkim prie konfesijų.

— Prie jų netolerancijos! Nuo to laiko, kai tu jas išauginai, pasaulis neturi ramybės. Ar ne dėl jų tiek nesutarimo tautose, tiek keru istorioje? Dėl to ir aš vedu kovą prieš konfesinę nepakantą.

— Sakyk atviriau. Tu vėdi kovą prieš pačias konfesijas, kurios tau yra tolygios nepakančiai-tolerancijai. Bet tai nėra tavo suvalvota kova.

— O kieno?

— Tu pats turėtum žinoti. Gal ir žinai, bet slepi, nes tai rodo tavo neoriginalumą. Prisimink Didžiosios Ložės konstituciją. Jau ten buvo ir rašyta tolerancija ir nerektantiškumas, kuri kitos ložės išsivertė tiksliau — bekonfesiskumu. Tėdu dalykai sulipo į vieną įsivamaniską dogmą. Nuo to laiko (18 a. pradžios) tolerancija reiškia bekonfesiskumą, o netolerancija — konfesiskumą, religiskumą, Tu

Nelė Mazalaitė

Per širdies mano kraują...

Pro kankinančių didmiesčio vilni —
Kažkas praveria stogą — skliautus:
Girdžiu giesmę ir kulkiją, ir kiltinį,
Kaip vargonų gaudimas kurtus.

Girdžiu čeras užpila smėlį —
Ir ištroškus — ta galvą geriu.
Ir lietuviško medžio šešėly
Išsiūgusioj rankoj turiu.

Ir palaiminto sielvarto dainos
Iš toli, iš tėvynės — iš Ten —
Per širdies mano kraują ateina
Ir kaip salos iškyta gyvent.

sakai, kad žinai, ką kaibi, bet ta kalba pasisavinta, lygiai kaip ir tavo kova.

— Nekalbėk nesąmonių!

— Manau, kad istorinė tiesa neturėtų būti nesąmonė. Greičiau nesąmonė yra suplakdinti toleranciją su bekonfesiskumu, skelbti konfesijas visiškai bevertėmis, jų atsisakyti, tuo būdu atsisakant bet kokio religinio turinio. Štai kokios prasmės tolerancija tu pasisavinai iš brolių ložininkų. Tu, kap ir jie, nukreipė toleranciją prieš tarinį ir tiesą. Argi tokią prasmę tu rėjo ankščiau tolerancija? Juk ji buvo ir yra dorybė, pirmiausia taikoma žmonių santykiuose. Jūs ją nukreipėte į tiesos ir netiesos santykį. Jūs reikalaujate, kad būtų lygionis toleruojama ir tiesa, ir netiesa. Kadangi konfesijos išpažinta tiesą ir siekia atsiritoti nuo klaidos, jūs ir šaukiate, kad jos netolerantiškos.

— Žinau, žinau. Konfesijos ir yra tos neklaidingos, kurios iš augšto žiūri į kitus. Jos, mat, saugo tiesą! Ir jos vienos sprendžia, kas klysta, kas ne. Ar šitame sprendime neslypi pati didžiausia netolerancija, kuri supančioja laisvą žmogų, jo laisvą mintį ir bet kokią jo pažangą? Iš kur tos konfesijos ir tu, jų globėja, gavote tokią teisę būti neklaidingos ir pasisavinti tiesos monopolį?

— Palauk, bičiuli! Monopolis nėra toks jau siauras. Rodos, ir mokslas siekia būti neklaidingas; jis turi savo nekintamų dėsnių ir juos labai rūpestingai saugo. Kodėl tu jam nepriskiri netolerancijos? Rodos ir sąžinė veikia neklaidingu kategoriškumu: daryk arba nedaryk! Ar ji dėl to netolerantiška? Ar netolerantiškos mandagumo taisyklės, visų priimtoms ir visų savotišku neklaidingumu laikomos? Tiesos, kaip masto, juk reikalauja pats žmogaus protas. Ar dėl to ir jis yra netolerantiškas?

— Nekalbėk man apie visuotinus mastus, pagrįstus kažkokiom tiesom! Tu žinai, kad aš jų nepripažįstu. Aš laikausi savo masto, ir tai yra mano paties proto sprendimai, mano žmoni — kiekvieno individualiai.

Deja, kad jie neindividualūs. Jie taip pat visuotiniai, atremti į visuotini nusigręžimą nuo konfesijos. Tavo žmonės nesprendžia savitai ir individualiai, bet prisimta visuotiną ir nekeičiamą taisyklę — netoleruoti konfesijos, neprisiimti konfesinės tiesos, bent jau jokiu būdu neleisti tai tiesai išeiti į viešąjį gyvenimą. Mano ir konfesijų viešas pasireiškimas tau atrodo didžiausia netolerancija. Tai yra tavo dvišakė dogma, privaloma visiems taviškiams; neturėti bei nepripažinti konfesijos ir netoleruoti bet kokio konfesionalumo ypač viešajame gyvenime. Ar ši dogma nesuriša tavo individų minties laisvės ir jų dvasinės pažangos?

— Tu nesirūpink mano individualiais, nes jie ne tau priklauso. Žiūrėk savųjų, kad jiems du-

tum bent kiek laisvės.

— Manieji nesiekia absoliučios laisvės, nes tokis priklauso tik Dievui. Kas kita tu, kuris kovoji už laisvės absoliučybę ir tariasi ją laimėjęs net tiesos sąskaiton. Bet matai, kad ir tu, bent taveji, nėra anaipol laisvi. Išsilaisvinę iš visuotinos tiesos "varžtų", jie pasidaro beturiniškumo vergai. Skelbdami tiesos mastą netolerantišku, jie neišvengiamai priversti toleruoti klaidos mastą. Mes išsiskiriam tiesa. Mūsų tolerancijos yra dvi, ir juodvi yra du skirtingi pasauliai.

— Kas ir reikėjo įrodyti!.. kad tu netoleruoji manęs, nes aš nesu fanatiškas tiesiai ir neturiu neklaidingumo "dorybės".

— Taip, tu to neturi. Kaip tik dėl to tau nesvetimas fanatiškumas kitu požiūriu. Tu jautiesi neklaidingas, atmesdamas pasavintą tiesą, ir čia tu pasirodai nemažas netolerantas. Dėl to netoleruoji konfesijų, ir kalbi, kad jos yra netolerantiškos. Tu nori, kad jos būtų kitokios. Tai reiškia, kad jos atsisakytų tiesos pagrindo ir tuo pačiu visiškai išnyktų. Bet tai yra bergždžias noras.

— Bergždžia ir tavo kalba. Juk ir tu nenori, kad aš atsisakčiau savo tolerancijos ir pats sunykčiau. To nebus. Savo nusistatymo aš nekeisiu!

— Nors vieną kartą ir tu pripažįsti savo nekintamumą. Vadinasi, tavo nusistatymas dogmatiškas!

— Nepainiok, liberališkas, laisvas!

— Taip, dogmatiškai liberališkas. Vadinasi, yra šioks toks skirtumėlis. Aš gi dogmatiškai konfesiška. Gal "svietas" žinos, jog ir mudviejų pakanta-tolerancija nėra tas pats dalykas.

KULTŪRINĖ KRONIKA

• Prof. dr. Pranas Jucaitis, buvęs Technologijos fakulteto dekanas Lietuvoje, dabar dirbęs prie Illinois Technologijos instituto Chicagoje, yra išrinktas nariu JAV mokslininkų draugijos Sigma Xi. Jo darbai paminėti veikalė "American Men of Science", o taipgi jis įtrauktas į Amerikos garsenybių knygą "Who's Who". Dalyvaudamas šio krašto moksliniame gyvenime jis yra narys JAV Universitetu Profesorių draugijos, Amerikiečių Mokslo Pažangos draugijos, Illinois Valstybės Mokslo akademijos ir Mokslo Laisvosios akademijos Paryžiuje. Šiuo metu prof. Jucaitis yra tyrimų chemikas ir naujų projektų vadovas Armour Tyrimų fondo, veikiančio prie Illinois Technologijos instituto. Čia tenka pravesiti tyrimus, kuriuos užsako didžiosios pramonės bendrovės.

Prof. Jucaičio uždavinys būna užinteresuotoms firmoms padaryti tyrimų pasiūlymą, sudaryti darbo planą su detalėmis, vadovauti tyrimams, kas mėnesį straipsnio formoje rašyti tyrimų rezultatus, kartais reikia sudaryti ir reikiamus aparatus, jeigu tokių iki šiol rinkoje nėra. Jiškant naujų atradimų tenka parodyti daug kūrybingumo.

Paskutiniuoju metu prof. Jucaitis yra pravedęs visą eilę praktiškų tyrimų. Pvz. išradimas chemikalų, kurie atbaidytų žiurkęs bei kitus graužikus nuo International Harvester gaminamų virvelių risti šiaudams, šienui. Išrasta 16 chemikalų, kurie patentuojami. Vienai firmai išrado chemikalus, kurie ilgai burnoje užlaiko dantų protezę. Vienai gėlių prekybos įmonei išrado chemikalus, kurie išlaiko natūralias spalvas panardytų į juos gyvų rožių.

Tyrė ultragarsinių bangų veikimą į skėlių dygimo pagreitiniam (svarbu alaus pramonėje). Išrastas būdas gaminti saldainius su mažu kalorijų kiekiu (iš nugriebto pieno bei kitų baltyminių medžiagų). Šiuo metu bando išrasti būdą, kaip pagaminti specialų skystį, kuris be krakmolų virinimo šeiminkėms tikty greitam citrininio pajuas pagaminimui (instant lemon pie filling). Prof. Jucaičiui pavyko per mėnesį laiko rasti maisto skonį pagerinančias medžiagas, reaguojant amino rūgštis su cukrais. Čia jam teko susidurti su

vadinama Maillar reakcija, kuri chemikus domino nuo pat 1912 metų, bet kurios išsprendimo vis nepasiekta.

Yra prašymas pagaminti saldimyną, kuris netukintų, nebūtų maistingas, kurio reikėtų dėti į arbatą kaip cukraus — apie šaukštelį, bet kurs vandens nei sutirštintų, nei sudrąsintų.

Šalia tų savo gausių darbų pri-taikomoje chemijoje, profesorius talkina Liet. Enciklopedijoje ir dirba visuomeninį darbą — yra ateitininkų sėdmenčių centro valdybos pirmininkas.

• Vladas Mingėla šį mėnesį sulaukė 50 m. amžiaus. Tasai rūpestingas laikraštinkas ir veiklus visuomenininkas yra gimęs 1905 m. spalio 19 d. Ukrainoje. Studijas ėjo Vytauto Didžiojo universitete, kur klausė ekonominių mokslų paskaitų; Politinių ir Socialinių Mokslų institute gilinosi į administracijos mokslus. Anksti pradėjo bendradarbiauti spaudoje. Pir-

masis jo kūrėnėlis — Medžių verkimas — buvo išspausdintas 1923 metais viename Kauno laikraštyje. Tai buvo apsakymėlis iš tikrovės gyvenimo. Vėliau mūsų sukaktuvininkas bendradarbiavo: Kary, Mūsų Žinyne, Karde, Trimite, Naujoje Romuvoje, Skautų Aido, Lietuvoje, Rytė, XX Amžiuje, Lietuvos Aido, Geležinkelinyne, Židinyje, Šiaurietyje, Ateityje ir kt. Tretyje rašė: Žiburiuose, Mūsų Kelyje.

Nuernberge ir Ansbache buvo nuolatinis spaudos platintojas, redagavo stovyklinius Tremtinio Balsą, savaitraštį, ir kasdieninį žinių Biuletinį.

Amerikoje daugiau rašė: Amerikoje Lietuvių, Drauge, Vienybėje, Darbininke (jame bendradarbiauja ir šiandien), Nemune, Karyje, Sv. Kazimiero Aiduose ir kt. Senajame Darbininke per penketą numerį ėjo atkarpoje sukaktuvininko apysaka iš nūdienės Lietuvos gyvenimo: "Kristaus statula". Pasirašinėja kartais slapyvardžiu V. Saurimas, motinos kaimo pavadinimu.

Po karo jis buvo vienas iš steigėjų Pabaltijo komiteto Nuernberge, Amerikietis komendantas tada siūlė pabaltiečiams rusų komitetą. Teko ilgokai įrodinėti lietuvių latvių ir estų skirtinumą. Vėliau sukaktuvininką matėme aktyvų vadovaujantiuose postuose, meno sambūriuose. Ypač stipri veikla Amerikoje. Jam užtariant, daug naujųjų ateivių gavo darbo. Paremti materialiai. Philadelphijoje suorganizuotoje Lietuvių Tremtinių draugijoje — nuolatinis valdybos narys. Balso skyriaus valdybos narys. Tų pstantų dėka vienoje Balso euruostoje gegužinėje gauta gryno pelno net \$1.500, kuris paverstas siuntinėliais ir išsiųstas stovyklose tebesantiems lietuviams.

Dabar, Detrote gyvendamas, sukaktuvininkas skundžiasi trūksta jėgų po darbo iš "production line". Tačiau ir čia yra Kul-

tūros klubo valdyboje, Liet. bendruomenės ir Balso narys. Kartkartėmis kviečiamas laiko pasikaitas. Turi apsidai surinkęs duomenų apie Detrote lietuvių veiklą praelyje.

Jo uolumą liūdią faktas, kad jis įstengė parūpinti darbo ir buto garantijas daugiau kaip penkioms dešimtims asmenų. Šiame pagalbos darbe didžiausią paramą rado pas Philadelphijos senąjį ateivį Mykolą Dumšą, kuris savo įmonėje daugumai garantavo darbą.

Prel. K. Urbonavičius-Jonas Kmitas ir kun. A. Milukas — tai dvi asmenybės, kurios sukak tuvininkui padarė didelį įspūdį savo nepaprastu kūrybiniu ir visuomeniniu veržlumu.

Sukaktuvininkas telkia medžiagą apie kun. Ant. Miluką, kurį apie 40 metų pašventė Amerikos lietuvių kultūrai ugdyti ir kelti. Patekęs į Philadelphiją, kur gyvena kun. A. Milukas, mūsų sukaktuvininkas surinkęs turi gana gausiai žinių (jų tarpe ir kun. A. Miluko brolio atsiminimus apie velionį) ir daug nuotraukų. Norėtų paruošti monografiją, tik klausimas — ar atsisiras leidėjas. (B. V.)

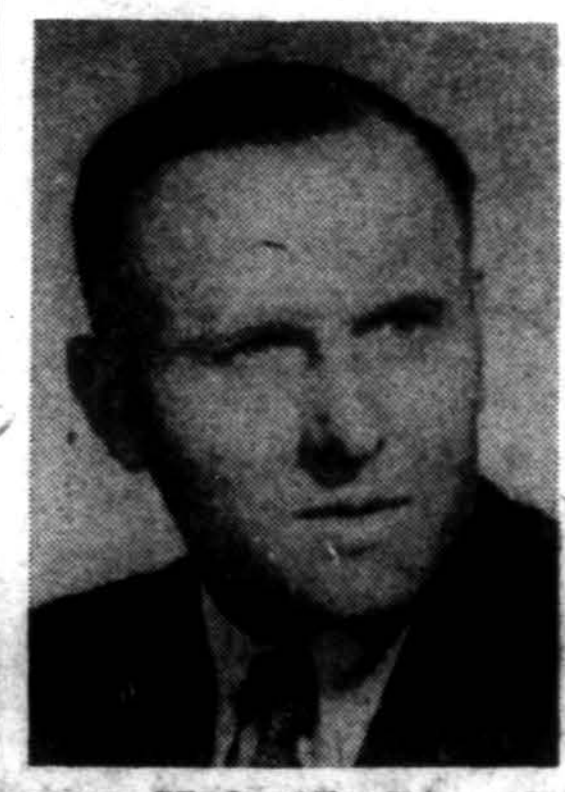
• Sollistė P. Bičkienė gavo ro- lę Chicagos opere. Dainininkė Pr. Bičkienė, paskutiniuoju laiku iškilusi tiek kaip koncertinė dainininkė, tiek ir savo įdainuotomis plokštelėmis, buvo p raeitą vasarą priimta į Chicagos Lyrinio teatro chorą, kur jau pernykščiam sezoną dalyvavo keletas lietuvių dainininkų. Nesenai įvykusioje audicijoje, paskirtoje keturioms atrinktomis choro dalyvėms Pr. Bičkienėi buvo paskirta nedidelė, bet dekinga solo partija operoj "L'A-more dei tre re" (Trijų karalių meilė). Ši naujesnė kompozitoriaus Montemezzi opera eis du kart: lapkričio 21 ir 25 d. Audicijoje dalyvavo ir Lyrinio teatro vyriausioji menedžerė — ponnia Carol Fox, kuri asmeniškai pareiškusi Pr. Bičkienei komplimentų dėl jos balso ir muzikalaus išpildymo. Turint omenyje, kad į Chicagos operos chorą iš didelio būrio puikiausiai išlavintų sopranų buvo pirmta tik ne daugelis, ir kad svarbięj solistai yra Europos ir Amerikos garsenybės, bet ir kuklios rolės gavimas tokio lygio teatre laikytinai nemažai pasisekimu.

Pr. Bičkienė nuo praeito pavasario balso lavinimo pamokas ima pas p-lę Grace MacKellar, iš kurios du kart per savaitę pamokoms nuomoja studiją komp. Vl. Jakubėnas; jis taipgi padeda kaikiurioms jos mokinėms koncertinio repertuaro sri tyje ir akompanuoja studijos parengimuose.

• Algirdas J. Greimas jau ke- linti metai kaip profesoriauja Aleksandrijos universitete, Egipte. Per tą laiką jis gerai pažino Egipto ir apskritai rytietiško gyvenimą ir jų kultūrą. Pradedame spausdinti jo literatūrinų reportažų ciklą: "Laiskai iš Afrikos", adresuotų tariamai Adai.

• Stasio Pilkos spaudai paruoštas Teatro almanachas, numatoma, iš spaudos pasirodys šių metų pabaigoje. Knyga turės 520 puslapių. Joje bus gausiai informacijų. Tai bus savotiška teatro enciklopedija, kurią jau yra užsiprenumeravę apie 450 asmenų.

• Dail. A. Valeška supro- ek-tavo ir savo studijoje techniškai atlieka 50 vitražų naujai Sv. Kristinos bažnyčiai Chicagos Studijoje dirba trys žmonės.

Vladas Mingėla

Jadv. Dobkevičiūtė-Paukštelienė

Sv. Kryžiaus bažnyčia

LIETUVOS GYVENTOJAI

Jų priverstinis kitéjimas nuo 1940 iki 1955 m.

K. PAKSTAS, Washington, D. C.

1. Pirmoje rusų okupacijoje

Pagal 1920 m. Maskvos sutartį ir pagal kitas 1921-23 m. tarp tautines sutartis Lietuvai turėjo tekti 88,111 kv. kilometrų ploto su apie 4,200,000 gyv. Lenkijos kariuomenės įsiveržimas į Vilniaus kraštą šią plotą buvo sumažinęs iki 55,670 kv. klm. 1939 m. kovo mėn. Vokietija buvo atėmusi Klaipėdos kraštą su 2,848 kv. klm. Kai rusai okupavo Lietuvą, jie kartu su gudais išvedė dabartines Lietuvos rytines sienas, priskirdami Gudijai gudų kalbos persvaros zonas, kuriose buvo stambių lenkiškos kalbos salų ir keletas mažesnių lietuvių kalbos salelių, kaip Gervėčių, Lazdūnų-Jurotiškio, Apso ir k.

Sovietinės Lietuvos dabartinėse ribose, kurias Rusijos vadai nustatė Lietuvai nesikaitydami net su lietuvių bolševikų nuomone, 1941 m. birželio pradžioje buvo 3,238,000 gyventojų. Idomu, kad karo veiksmų gyventojų daugėjimo nei kiek nesutabdė. 1943 m. vokiška statistika (gan konfidenciali, ne propagandai skirta, tad labiau patikima) Lietuvos gyventojų prieauglį rodė esant 11,5 vienam 1000 gyv. Tai net truputį daugiau, negu vidutiniškais taikos metais. Vien karas, be genocido su masinėmis deportacijomis ir žudymais, gyventojų skaičiaus Lietuvoje negalėjo nei kiek sumažinti, kaip nesumažino ir daugely kitų kraštų (ne visų).

Genocidą, t. y. masinį tautos žudymą Lietuvoje pirmieji pradėjo vykdyti rusai 1940 m. birželio 14 d. Tuomet per vieną taikos savaitę Lietuva neteko 65,000 gyv., kurių tarpe buvo arti 40,000 lietuvių, o kiti lenkai ir truputis žydų. Dalis jų žuvo nuo rusiškų kulku ar tapo kalėjimui se nukankinti, bet tikroji jų masė buvo gyvulių vagonuose išvežta į vergų darbo stovyklas, į nepakenčiamą klimato tolimas Rusijos kolonijas. Trumpai, suglaustai pirmieji metai rusų okupacijos Lietuvai kainavo 65,000 žmonių, ir apie 50,000 reprijavosi Vokietijon, tad vokiečiams Lietuvon įžengiant galėjo ten būti apie 3,123,000 gyv. (su Klaipėda).

Suprantama, kad šie mano apskaičiavimai negali būti iki paskutinio šimto ūkslūs. Galima spėti, kad netikslumas gali siekti net apie 10,000 vienon ar kiton pusėn. Bet ir toks stambus netikslumas nenaikina bendrojo demografinio vaizdo, kurį čia bandome išryškinti.

2. Vokiečių okupacija

Atėjusi vokiečių kariuomenė gan greit pakeitė Lietuvos ribas rytiniame šone. Kad tie pakeitimai būtų panašūs į kokį kompromisą, tai jie kontaktavo Lietuvių ir gudų kaikiuriuos politinius veikėjus. Lietuva gavo priedo Ašmenos ir Svyrių apskritis ir Vidžių valsčių, bet jie atskyrė nuo Lietuvos Druskininkus ir Marcinkonis ir neleido Lietuvai atgauti Gardino, Seinų ir Punsko apylinkių, nes tie kraštai buvo numatyti priskirti prie Rytų Prūsijos. Ten turėjo vykti vokiečių kolonizacija masiniu būdu, nors dalinos kolonizacijos nebūt išvengusios ir kitos Lietuvos dalys, jeigu Hitleris būtų karą laimėjęs.

Galvatrukčiais lietuvių ir vokiečių išvyti rusai, 1941 m. paliko naujiems okupantams Lietuvos plotą, kurs turėjo pagal rusų valią 62,349 kv. klm. Vokiečių administracija grąžino Lietuvai lietuviškas salas ir kai kurias per paskutinį šimtmetį prievarta nutautintas žemes. Tad 1942 m. gyventojų anketą pravedant Lietuva turėjo 67,199 kv. klm. ploto, kuriame vokiečiai rado 2,789,587 gyventojus. Jeigu ne genocido veiksmai, tai jie 1942 m. geg. 27 d. minėtose naujose ribose (be Klaipėdos, bet su Ašmena ir Svyriais turėjo rasti apie 3,200,000 gyv., bet rado 410,000 mažiau, negu tam plotui priklausytų taikos metu.

Prof. dr. K. Pakstas

Šitą didelį nuostolį mes bandome skirstyti į šias grupes:

Evak. Vok. 1940 m. arti	50,000
Deport. Rusijon 1941 m.	65,000
Nacių nužudyti žydai	240,000
Kitais žuvę ar pabėgę iki 1942 m.	55,000

Visi nuostoliai 1940 — 1942 m. (geg.) gyv. 410,000

Rusų genocidas buvo labiausiai nukreiptas prieš krikščionis, o Lietuvos atveju tai buvo daugiausia lietuviai ir nemažai lenkų iš Vilniaus apylinkių. Vokiečiai dar didesniu metodiskumu naikino žydus. 1942 m. pavasarį beveik visi Lietuvos žydai jau buvo suvaryti į geto, nužudyti ar paskirti žudymui, 1942 m. gegužės mėn. statistinė anketon jau nebe patekė. Iš lietuvių patriotinės rezistencijos naciai buvo deportavę Vokietijon apie 30,000, iš kurių apie 10,000 mirė ten nuo ligų arba buvo nukankinti vergų stovyklose.

Mums visiems labai pravartu gerai įsižiūrėti į vokiečių statistikos davinius 1942 m. geg. 27 d. Ši statistinė anketa buvo laikoma gan slaptai ir naudojama tik augštesnėje tarnyboje esančių valdininkų. Kadangi ji skirta ne propagandai, o tik dėl "Diens tgebrauch", tai ja galima daugiau pasitikėti, negu anksčiau darytomis rusų ir lenkų statistikomis, kurios nuostabiai tarp savęs nesutinka. 19-to amžiaus vidury (1857-63 m.) rusu daryti apskaičiavimai visoje Vilniaus gubernijoje lietuvių rasdavo apie 46%, iki 50%. Vokiečių sukurta Vilniaus apygarda buvo beveik tris kartus mažesnė už buvusią carų guberniją ir beveik du kartus mažesnė už lenkų įsteigtą Vilniaus vaivadiją. Tad šie trys administraciniai vienetai turi tik panašius vardus, bet nebepanašius plotus, todėl ir jų gyventojų skaičius ir pasikeitimus labai sunku lyginti. Tačiau viena aišku, kad čia vokiečių rasta lietuvių procentas 1942 m. (46.8%) yra bent trečdaliu mažesnis, negu jis buvo pačioje teritor. 1860 m. (ca. 75%). Tai gi per paskutinius 80 metų daugybė lietuvių neteko pradžioje savo kalbos, ogi paskiau prietas sunaikino ir jų nusilpusią tautinę sąmonę, kuri be savo

Kazys Bradūnas

Rugpjūčio rytas

Atbėga aušra — saulės kūdikis —
Naktis nepavyks, nepagaus.
Rugeli, budinkis budinkis,
Atsižiūrėki dangaus.

Sustingo jau vasaros ūgis —
Žvangantį dalgį plaku.
Rugeli, skubinkis budinkis,
Atsižiūrėki laukų.

Žolinė

Girių žalumas prigeso,
Jau pulkuojasi paukščiai.
O gedulingas atodūsi,
Nelaimingas gamtos.
Nuo pietų ligi šiaurės
Toks išgiedrintas augstis —
O kad tai būtų apsiaustas
Dangun Paimtos.

(Iš spausdinamos knygos „Devynios Baladės“
Leidžia Lietuviškos Knygos Klubas).

kalbos, be savo rašto negali la- tai: lietuviški vietovardžiai, lie- bai ilgai laikytis. Liko tik pas- tuviška trobų statyba ir kaimų tovesnieji etnografiniai elemen- forma.

STATISTIKOS ISTAIGA LIETUVOS GENERALINEI SRICIAI (STATISTISCHES AMT FUER GENERALBEZIRK LITAUEN)

1942 m. geg. 27 d. Lietuvos gyventojų surašymo galut. duomenys

	Pl. kv. klm.	Gyv. sk	Liet. %	Lenk. %	Gud. %
Vilniaus miestas	104	143,500	20,5	71,9	2,1
Vilniaus apygarda	15,840	600,248	46,8	36,9	12,9
Kauno miestas	40	130,002	94,9	0,6	
Kauno apygarda	14,801	593,994	96,2	0,7	
Šiaulių apygarda	19,628	720,609	96,7	0,1	
Panevėžio apyg.	16,786	601,234	93,5	1,1	
LIETUVA 1942 m.	67,199	2,789,587	81,1	12,1	2,9
LIETUVA 1955 m.	65,197	2,810,000	82,0	2,8	0,8

Apskritys, kuriose lietuvių procentas mažesnis kaip 90%:

	Viso	Liet.	Lenkų	Gudų	Rusų
Zarasų aps., Panevėžio ap.	61,273	76,6	6,5	0,6	15,9
Ašmenos aps., Vilniaus ap.	95,523	14,9	53,8	30,4	0,4
Eišiškių aps., „	60,956	47,0	45,3	6,7	0,5
Svyrių aps., „	77,992	20,4	35,9	39,1	4,1
Sventėnų aps., „	106,932	66,5	20,5	5,4	7,1
Trakų aps., „	108,814	71,0	23,5	2,1	2,7
Vilniaus aps., (be miesto)	150,103	49,1	44,6	4,0	1,8

3. Antroji rusų okupacija

Atskaičius apie 60,000 lietuvių ir bent kiek daugiau vokiečių (iš Klaipėdos krašto), pasitraukusių iš Lietuvos 1944 m. nuo rusų teroro, Sovietų Rusija pagrobė „Genelbeizirk Litauen“ (67,199 kv. klm.) ir Klaipėdos kraštą (2,848 kv. klm.), o kartu 70,047 kv. klm. ir šioje erdvėje rado apie 2,870,000 vietinių gyventojų. Rusai tuoj atsikėlė nuo Lietuvos Svyrių ir Ašmenos apskritis ir Vidžių valsčių, paliko Lietuvai seniau jos valdytą Klaipėdos kraštą, Druskininkus ir Marcinkonis. Po šių operacijų Sovietinei Lietuvai liko tik 65,197 kv. klm. su apie 2,700,000 senovinių gyventojų. Kasgi atsitiko su šiuom skaičium per paskutinius 11 metų antros rusų okupacijos?

Jeigu abi kariaujančios pusės nebūt praktikavę genocido, tai priskaitant gan gausų prieauglį, dabartinės Lietuvos gyventojų skaičius iš 3,238,000 (1941 m.) turėjo paugėti iki 3,700,000 (1955 m.), ir tai be jokių svertinių priedų, be kolonistų. Jeigu rusai būtų pasitenkinę pirmą genocido bangą (1941 ir 1942 m.) ir būtų skaitę, kad jie ir jų „krautu sucementuoti“ draugai naciai jau gana nuleido Lietuvai krautą (410,000), ir 1944 m. jau būtų nustoję genocidą vykdyti, tai 2,700,000 Lietuvos autochtonų per 11 metų būtų padaugėję iki 2 997,000. O kaipgi dabar yra? Kiek gi Lietuvos autochtonų gyventojų 1955 m.?

4. Lenkų repatriacija

Pagal oficialinę Varšuvos statistiką masinė lenkų repatrija-

162) legaliai Lenkijon repatrijavosi per minėtą periodą iš viso 1,495,938 lenkai.

Iš Lenkijos repatrijuota 1945 ir 1946 m. 518,219 ukrainiečių, gudų ir lietuvių. Koks čia galėjo būti lietuvių skaičius — negalėtume nei spėti, tačiau teisingiau bus manyti, kad Lietuvon išvyko daugiausia Lenkijon karo nublokštų lietuvių ir gal kiek Seinų-Punsko ruožo ūkininkų. Šitas legalus masinis gyventojų kraustymas pradėtas trukdyti jau 1946 m. antroje pusėje, ogi 1947 m. spalį geležinė uždanga nusileido ir akiai atskyrė Lietuvą nuo Lenkijos. Šiuo metu tik šimties keliu ir tik po ilgų, sunkių kliūčių dar gauna kaikas teisę išvykti iš Lietuvos Lenkijon: bet tie skaičiai neviršys kelių šimtelį per metus. Lietuvon gi niekas iš Lenkijos nevykty, jei ir leista būtų, nes kas gi mainys skaiстыklą į pragarą.

Atskaičius legaliai Lenkijon repatrijuotus lenkus ir pridėjus 11 m. prieauglį, 1955 m. galėtų būti Sovietų Lietuvoje 2,819,000 autochtonų. Bet kiek gi tikrai jų ten yra?

5. Ką skelbia patys rusai?

Iki 1947 m. Rusijos spaudoje dar nebuvo galutinų ir tvirtų nusistatymų Lietuvos ploto atžvilgiu, nes Karaliaučiaus sritis su Mažąja Lietuva kaikiuri rusų rašytojų buvo dar laikoma Lietuvos dalimi. Net žinomas britų leidinys „The Satesman's Year-Book“ 1948 m. (žiūr. 1343 pusl.) gavo iš Rusijos tokių informacijų, kur Lietuvos plotas parodytas 80,900 kv. kilometru. Šitas skaičius pasidarė, kai sudedama Didžiosios Lietuvos (65,200) ir Mažosios Lietuvos (15,700) plotai. Mažoji Lietuva Sovietams teko pagal Yaltoj duotus pažadus, vėliau įvykdytus Potsdamo sutarty.

Kai jankiai ir britai neparodė jokio susidomėjimo Mažosios Lietuvos likimu nei Lietuvos sienomis, tai, bent kiek palaukę, rusai įsismagino labiau nei Hitleris: jie Rusijai priskyrė H. Lietuvą, išvadydami iš ten, kaip vokiečius taip ir lietuvius, pakeisdami visus lietuviškus vietovardžius naujais išgalvotais rusiškais vietovardžiais, kurie to krašto kultūrai ir istorijai yra visai svetimi.

Sovietų enciklopedija ir įvairios jų informacinės knygelės nuo 1946 iki 1954 m. (kaikiurius ir vėliau) vis skelbė, kad Lietuva turi apie 3 milijonus gyventojų ir kad jų tarpe esą 85% lietuvių ir 2,5% rusų. Atradė, kad ten niekas per karą ir po karo nepasikeitė: rusų procentas tapęs kaip 1938 m., ogi lietuvių procentas net padidėjo iš 84% į 85%. Bet štai prof. G. N. Cerdancev stambi ekonominė SSSR geografiija, išleista Maskvoje, 1954 m. paskelbia didelę staigmeną — rusų Lietuvoje esą dau (Nukelta) 7 pusl.)

Iš Lietuvos, Gudijos, Ukrainos (787,600) ir Rusijos (256,

KULTŪRINĖ KRONIKA

• Apie poetą Adomą Mickevičių patiekė įdomų straipsnį Czeslaw Milosz, žurnale „The Russian Review“. Milosz yra nuo raudonųjų pabėgęs lenkų rašytojas, poetas ir apie Mickevičių jis rašo minėdamas šio 100 m. mirties sukaktį. Šia proga galima suminti, kad pvz. Toledo, Ohio, einas „Amerika-Echo“ leidžia per savo skiltis pöemą „Ponas Tadas“ (Pan Tadeusz czyli ostatni zajazd na Litwie), o Stevens Point, Wis. einanti „Gwiazda Polarna“ spausdinasi „Gražina“. Milosz apie Mickevičių sako:

Mickevičius tai pavyzdys kaip silpnai Vakarai domisi Rytų Europos kultūromis, nes jo kūriniai beveik nežinomi čia, nors jo savybės — varpo skardumas ir nuosirdi kalba — randama pas anglų karalienės Elžbietos galdynės dramaturgus (Sekspearą) ir pas rusų Puškina. Mickevičius užaugo ne lenkiškoje aplinkoje. Jam stiprios įtakos darė lietuvių ir baltgudžių liaudies pasakos bei dainos. Didesnę gyvenimo dalį praleido Rusijoje (deportuotas) ir Prancūzijoje (tremtinys). Jis buvo poetas tos lenkų visuomenės, kuri gyveno tarp Nemuno ir Dniepro bei kalbėjo savotišką lenkų kalbą, laikoma lenkų kalbos tarme. Jis niekuomet neatsilankė nei Varšuvoje, nei Krokovoje. Idomu: jį išauklėjo kultūra, kurios jau nėra, ir kuri buvo svetima tiesioginiai lenkų kultūrai, tačiau jis laikomas tautiniu poetu tu, kurie nieko bendro neturi su jo gimtuoju kraštu, nei plotu, nei kalba. Jis — didžiausias lenkų kalba rašytojas.

Visą gyvenimą kovojo Rusiją. Jis jos galėjosi, jai simpatizavo, bet sykiu ir bijojo to „krašto tuščio, platau ir atviro, tartum prirašymui skirtas lapas“. Kas ta lapą prirašys? Jis klausė. Ar Dievo pirštas, ar amžinasis Dievo priešas? Mickevičius atsako nerado. Jo ašturis kirčiai rusams; tačiau, privertė jų poetą Puškina atsiliepti eilėraščiui „Mednij vsadnik“ (Zalvario raitelis). Todėl idomu, kad šiandien vadinamoje lenkų liaudies respublikoje dabar garbinama poetas, kurio raštai nevali sukelti šiltų jausmų rusams. Tiesa, bandoma jo geluonį aiškinti nukreiptą ne prieš rusų tautą, bet prieš jos cara-autokratą. Kitas dalykas: Mickevičius visa amžių buvo praktikuojęs katalikas. (V. Š.)

• Marijos Augštesnėje mokykloje šiuo metu mokinių skaičius pasiekė rekordinį augstį: tą Šv. Kazimiero seserų mokyklą lanko 1,507 mergaitės. Nuo šių mokslo metų pradėjo dirbti 18 naujų mokytojų ir dabar Marijos Augšt. mokykloje iš viso dirba 57 mokytojai.

• A. Merklio paruoštos mūsų didžiojo rašytojo biografijos Juozas Tumas-Vaižgantas išėjo antroji laida. Ją išleido prekybininkas J. Karvelis Chicagoje. Knygų rinkoje pasirodė neseniai. Veikalas spausdintas ofsetu, spaudos darbas labai rūpestingai atliktas ir kietais viršeliais įrištoji knyga daro pasigėrėtiną įspūdį. Šioje laidoje išleista keletas mažesnes vertės vietų, bet vistiek knyga turi 398 puslapius ir plačiai apima ne tik Tumo Vaižganto gyvenimą ir kūrybą, bet ir jo laikotarpį.

Pradedama nuo Aušros laikų, aprašomi Tumo Vaižganto tėviškes vaizdai, duodama jo namiškių charakteristika, nusakomos Tumo mokslo dienos Dinabarko realinėje mokykloje, Zemeičių Kunigų seminarijoje, jo pirmieji publicistiniai bandymai draudžia moje spaudoje, jo grumtynės su lenkomanais, Tėvynės Sargo atsiradimas, socialinė Tumo veikla ir dvarininkų priešinimasis, krikščionių demokratų steigimas, darbas „Vilniaus Žiniose“ ir „Viltyje“ bei „Vaire“ ir „Rygos Garsė“. Apibūdinamas Didžiojo karo laikotarpis ir Tumo veikla pa begėlių šelpime, Petrapiljo seime, Stockholme, „Pragiedrulių“ atsiradimas. Atskiri stambūs skyriai apie Tumą Nepriklausomoje Lietuvoje, apie jo darbuotę Vytauto D. bažnyčioje, Lietuvos universitete. Pagaliau duodama Tumo charakteristika, aprašomos jo paskutinės dienos.

Veikalas didelės reikšmės; jis mums tuo svarbesnis, kad su šia knyga pradedamas Tumo Vaižganto raštų naujas išleidimas tremtyje. J. Karvelio iniciatyva yra verta dėmesio ir paratymas.

• Dr. Petras Karvelis, dabar JAV atvykęs Vilko užsienio tarnybos valdytojas, yra vienas iš pirmaujančių Lietuvos ekonomistų ir valstybininkų. Politinių mokslų doktoratą yra gavęs išėjęs reikiama kursą Berlyno, Muencheno ir Breslau universitetuose. Kartu yra diplomuotas teisininkas ir advokatas. Dvimeis atvejais Lietuvoje buvo finansų ministeris. Paskiau buvo vyriausybės paskirtas pirmininku komisijos prekybinėms deryboms su užsieniu rengti ir vesti. Buvo visos eilės prie Žemės ūkio rūmų veikusių viešojo labo draugijų valdybos narys ir pirmininkas.

Jau nuo 1945 metų liepos mėn. yra Vilko narys, ilgametis Politinės komisijos pirmininkas. Dabartinė jo nuolatinė gyvenamoji vieta yra Tuebingenas, Vokietijoje, prie Vilko būstinės. Iš Europos yra atvykęs kaip Lietuvos delegacijos narys į Europos Pavergtųjų Jungtinių Tautų sesiją, kur pasakė dvi kalbas: vieną dėl bolševikų istorijos klas tojimo, kitą dėl varomos tremtinių tarpe akcijos grįžti į Sovietus.

• Monografija apie komunistų kalėjimų kankinį. Komitetas, kurs statė paminklinį kryžių ant kapo kan. A. Petraičio, taipgi išleido ir jo gyvenimo aprašymą, pavadintą Kvi. kan. Antanas Petraičis. 1896 — 1955. Knygutė didesnio formato, turi 24 puslapius, pausiai iliustruota paveikslais iš velionies gyvenimo, ypač įspūdingas atvaizdas jo, tik ką grįžusio iš bolševikų kalėjimo. Knygutė suminima to studijai eina. uolumas ir artimo meilės besidarbuojant su parapiečiais, pasisventimas nuociant per sienę bėgančios nuo komunistų. kančios kalėjime ir siaubingai pergyvenimai Cervenėse, darbuotė tremtyje. Veikalas suredugotas Stasio Džiugo.

Latvių menas tremtyje

Turi savo muzėjų Bostone
K. STALSANS, Newark, N. J.

Kas lietuviams Vasario 16 d. tas mūsų kaiminai latvių tautai yra Lapkričio 18 d. — nepriklausomybės paskelbimo diena. Artėjant mūsų broliškos tautos šventei, giliai atjaušdami Latvijos kančias okupacijoje, nuosirdžiai suprastami latvių tremties žmonių nelengas sąlygas išsiblaškusių po visą pasaulį, čia dedame vieno latvio kultūrininko, mūsų dienraščio skaitytojo, straipsnį, kuriuo bus padedama straipsnių serija apie latvių kultūrinį gyvenimą tremtyje.

Tarp latvių kultūrininkų, pasitraukusių į tremtį, turime ir visą eilę gabių menininkų, dailininkų. Pvz. Plačiai yra žinomas prof. Ludolfs Liberts, kurs, kaip ir daugelis kitų dailininkų, gimusių praeito šimtmečio gale, jau ėmė su savo kūriniais rodytis atsikūrusios nepriklausomos Latvijos pirmomis laisvo gyvenimo dienomis. Jis linkęs į dekoratyvinį meną, čia greitai laiku pagarsėjo, todėl buvo pakviestas į valstybinę operą Rygoje. Jo meniškis ir efektingos dekoracijos žiūrovų neužmirštamos. Populiarus jis yra tapęs miestų peizažais, tipiškomis gatvėmis ir namais, aikštėmis, uostais.

Dabartiniu metu gyvena New Yorke, kur šių metų balandžio mėn. ruošė savo kūrinių parodą; ten buvo apie 40 jo eksponatų. Praeitais metais prezidentui Eisenhoweriui buvo padovanotas jo paveikslas "Rygos bokštai". Paveikslas laikomas prezidento raštine, primena pavergtas Baltijos valstybes.

Prof. A. Annus gyvena taipgi New Yorke. Jo gamtos vaizdai pasiekia turtingo pilnumo. Dažnai jis linksta į religines temas. Neseniai arkivyskupo pavaduotojas J. Kullitis gavo nuo jo dovaną-piešinį "Kristus Emause". Latvijoje daugelis bažnyčių turėjo prof. Annuso paveikslų altoriuose.

New Yorke gyvena dailininkas Friderichs Milts. Jis piešia didžiojo New Yorke vaizdus, tyliąją gamtą, portretus ir t.t. Šių metų balandžio pabaigoje ir gegužės pradžioje buvo suruošta Fr. Milto piešinių paroda, kurioje jis pasirodė su 60 paveikslais.

New Yorke ir apylinkėse gyvena latvių plačiai pažįstami dailininkai prof. Dzenis, prof. S. Vidberga, prof. Kuga, Janis Cie-lava, Elza Druja ir kiti.

Janis Muncis gyvena Holywoode savo igytuose namuose. Jis yra ištisos latvių dekoratyvinio meno generacijos reprezentantas. J. Muncis jau 1920 — 1926 metais Los Angeles mieste ruošė sceną Tolstojaus, Šekspyro ir Meterninko veikalams. Sugrįžęs į tėviškę dekoravo pastatymus iš senųjų latvių gyvenimo, suruošęs įvairiose vietose gamtoje. Tremtyje dirbo su entuziazmu ir viltimi sugrįžti į numylėtą tėvynę, bet širdies smūgio paliestas mirė 67 metų amžiaus Holywoode šių metų vasario 7 dieną.

Niklavs Struke yra taip pat senesnio amžiaus dailininkas. Gyvena Švedijoje. Jo kūriniai įvairių temų. Neseniai studijų tikslais išvyko į Romą, kur pasiliks ilgokam laikui. Ten surado senus italų draugus — menininkus, bet visus su baltais plaukais, nes praėjo 30 metų nuo paskutinio pasimatymo.

Vokietijoje gyvena ir dar veikia senosios kartos dailininkas-peisažistas Janis Jaunsudrabs, kuris kartu yra visoje tautoje plačiai pažįstamas rašytojas, klastikas. Jo veikalai, kaip dailio-

sios literatūros pavyzdžiai, buvo privalomi visų amžių mokykliniam jaunimui.

Dailininkas Eduards Dzenis ir skulptorius Augusts Kopmanis yra apsigyvenę Kanadoje, kur jie Montrealyje š. m. pradžioje dalyvavo meno parodoje. Švedijoje į save dėmesį yra atkreipusi Maria Induse-Muce-niece. Latvijoje ji pirmiau buvo žinoma kaip ekspresyvi portretistė. Tremtyje ji yra linkusi prie grafikos, kur pasiekė labai gerų rezultatų. Jos monumentalinės linijos atsitraukia nuo viso, kas smulkmeniška. Praeity metų rudenį ji dalyvavo Paryžiuje parodoje, kur žinomas prancūzų grafikas Ed. Georqs, labai santūrus ir užsidaręs, pamatęs jos kūrinių "Valčių stumėjai", sušuko: "Mon Dieu, quelle piece!" (Dieve mano, kas per kūriny!).

Raimonds Staprans, gyvenęs Saleme, Oregono valstybėje, yra dar jaunas dailininkas. Meno studijas pradėjo Vokietijoje, Eslingene, prie prof. Kugos ir tęsė Washingtono valstybės universitete Seattle, Wash., žinomų meistrų — Melkarto, Lebreno, Archipenko — vadovybėje. Studijas baigė 1952 m. ir po to pasirodė keliose parodose. Paskutinė jo paroda buvo Portlande; tęsėsi visą rugpjūčio mėnesį. Didesniųjų San Francisco amerikiečių meno kritikai atsiliepia apie jo meną labai palankiai: jie randa, kad jis turėjęs gerą mokyklą, laikosi pripažintų meno tradicijų. Savo peizažuose, portretuose ir kituose piešiniuose jis jau pasidaręs spalvų meistrui, nors turi vos 30 metų. Kritikai sako, jeigu tobulinsis ir turės ištermės, gali pasidaryti garsiu menininku.

Bostone šių metų kovo mėn. buvo atidarytas latvių muzėjus senosios kartos imigranto, patrioto ir visuomenininko Jokubo Siebergo vardu, kurio biustą padarė skulptorius Rikards Maurs. Muzėjuje tarp kitų piešinių yra patalpinti dailininko Jono Lejnio visų buvusių Latvijos prezidentų — Jono Čakstes, Gustavo

Zemgalio, Alberto Kviešio ir Karolio Ulmanio portretai. Jaunosios kartos dailininkai įvairiose vietose yra susibūrę į savo organizacijas. Šių metų vasario mėn. buvo Filadelfijoje jų kūrinių paroda, kurioje dalyvavo Laimonis Egliis, Guna Šmitčena, Aida Berzina, Svens Lūkins, Janis Freijs ir Tamara Jaunzeme. Paroda buvo gausiai lankoma. Daugelis paveikslų išparduoti.

Mykolas Vailkus jau įpusėjęs rašyti naują romaną "Į saulę", kur vaizduojamas Letuvių jaunimo gyvenimas prieš 52 — 56 metus. Greitu laiku spaudoje pasirodys M. Vaitkaus eilėraščių knyga (1933 — 1944 metais) "Nuošaliu taku".

Jonas Balvočius, kunigas, savo raštuose daugiau žinomas Geručio slapyvardžiu, yra miręs 1915 m. lapkričio 12 d. Uliūnuose, Ramygalos valsč.; taigi šiemet nuo jo mirties sueina 40 metų. Buvo baigęs Petrapilio dvasinę akademią, kunigo įšventintas 1871 m. Klebonavo Vadokliuose; dėl lenkininkų intrygų 1902 m. atkeltas į Dusetų altariją; vėliau (1908 — 1915) klebonavo Ramygaloje ir Uliūnuose. Rašyti pradėjo 1898 m., turėdamas 56 m. amžiaus. Priešiau žinomas jo knygos: Šiapus ir anapus grabo, Sodžionių teologija, Carbenio nuomonės, Pamokslai be kunigo. Išvertė veikalus: Išvakarėse prie Lemano ežero (Moravskio); Moterystė ir šeimyna (Weisso); Sodiečių dan-gus (Flamariono).

Rašytoja Marija Aukštaitė, kuri nuolat gyvena Montrealy, šiuo metu keliauja po Europą. Dabar ilgėsim laikui apsisistoję "žavioje ir didingoje visų katalikų tėviškėje Romoje. Čia išgyvenu dieviškai gražų mistinį sapną, — rašo ji. — Klajoju po šventų, istorinių ir meninių vertybių grožį. Koks mažutis mūsų Montrealis prieš didingą Romą! O gal jau nujauciate, kaip myliu savo antrąją tėviškę Montreali". Marija Aukštaitė Romoje lanko savo sūnų kun. Jurgį Navikevičių, MIC. Ji mano čia dar kurį laiką pasilikti. Romoje būdama ji klausosi Vatikano radijo programos į Lietuvą, kuri esanti labai gerai paruošta. Iš čia ji išgirsta žinių apie Chicago, Torontą ir Ottawą.

Leonardas Andriekus

Pabaiga

Ir ši diena gi turi baigtis
Naktim — naktim ir ta svaja...
Matau pasaulio jvykius ir daiktus
Saulėlydžio galingoj liepsnoje.

Nušvinta ugnyje pušu kamienai,
Šakelės tvinkčioja krauju —
O kad ga'etumėt ir jās šiandieną
Tą kas šį savo gyslose pajust!

Dalia

Tiek daug norėjau pasakyti,
O neturėjau kam —
Kalbėjau gelstančiai žolytei,
Lūdnams rėdėns laukams.

Į juos prabilti Dievas liepė —
Kokia sunki dal' at
Ir motina man buvo liepa
Tuščių laukų gatė.

Kalbėjau gelstančiai žolytei,
Kad ji čia ne vienai —
Abu mus nuo gimimo lydi
Skaudi rudens daina.

Nuodėmė

Kaip mes apverksim savo kaltę,
Kaip išpažinsim savo nuodėmę —
Palikom, Viešpatie, tave prikalta
Ant savo rankomis statytų kryžių —
Ant nesuskaitomos daugybės kryžių —
Palikome tave ir guodėmės,
Kad rasime dar gyvą.

O Tu ant jų visų pradėjai mirti,
Kankinamas žaidžiai ir troškulio —
Mes taip norėtume palenksti svirtį,
Nuimti nuo tvoros molinį qsočių
Ir, juo gaivinancio vandens pasėmę,
Skubėti vagomis prie vieškelių,
Kur stovi mūsų kryžiai.

Pabūk ant jų, o Viešpatie, dar gyvas,
Pratęsk tą dievišką agoniją...
Juk tavo dienot sapulio dalyvis
Yra tenai žmogus, paukštelis, žiedas —
Po kryžių išsiskleidęs žiedas —
Ir mes šioje klaidžioj kelionėje
Su neatleista nuodėme.

Paminklinė Marijos koplyčia — šitokia antrašte specialų leidinį išleido Nekalto Prasi-dėjimo vienuolynas Putnam, Conn. koplyčios šventinimo dienai atminti. Leidinys gausiai iliustruo-tas nuotraukomis, turinčiomis ryšio su vienuolynu ir naująja koplyčia. Plačiai aprašomas kop-

Leonardas Andriekus

Pabaiga

Ir ši diena gi turi baigtis
Naktim — naktim ir ta svaja...
Matau pasaulio jvykius ir daiktus
Saulėlydžio galingoj liepsnoje.

Nušvinta ugnyje pušu kamienai,
Šakelės tvinkčioja krauju —
O kad ga'etumėt ir jās šiandieną
Tą kas šį savo gyslose pajust!

Dalia

Tiek daug norėjau pasakyti,
O neturėjau kam —
Kalbėjau gelstančiai žolytei,
Lūdnams rėdėns laukams.

Į juos prabilti Dievas liepė —
Kokia sunki dal' at
Ir motina man buvo liepa
Tuščių laukų gatė.

Kalbėjau gelstančiai žolytei,
Kad ji čia ne vienai —
Abu mus nuo gimimo lydi
Skaudi rudens daina.

Nuodėmė

Kaip mes apverksim savo kaltę,
Kaip išpažinsim savo nuodėmę —
Palikom, Viešpatie, tave prikalta
Ant savo rankomis statytų kryžių —
Ant nesuskaitomos daugybės kryžių —
Palikome tave ir guodėmės,
Kad rasime dar gyvą.

O Tu ant jų visų pradėjai mirti,
Kankinamas žaidžiai ir troškulio —
Mes taip norėtume palenksti svirtį,
Nuimti nuo tvoros molinį qsočių
Ir, juo gaivinancio vandens pasėmę,
Skubėti vagomis prie vieškelių,
Kur stovi mūsų kryžiai.

Pabūk ant jų, o Viešpatie, dar gyvas,
Pratęsk tą dievišką agoniją...
Juk tavo dienot sapulio dalyvis
Yra tenai žmogus, paukštelis, žiedas —
Po kryžių išsiskleidęs žiedas —
Ir mes šioje klaidžioj kelionėje
Su neatleista nuodėme.

Paminklinė Marijos koplyčia — šitokia antrašte specialų leidinį išleido Nekalto Prasi-dėjimo vienuolynas Putnam, Conn. koplyčios šventinimo dienai atminti. Leidinys gausiai iliustruo-tas nuotraukomis, turinčiomis ryšio su vienuolynu ir naująja koplyčia. Plačiai aprašomas kop-

Leonardas Andriekus

Pabaiga

Ir ši diena gi turi baigtis
Naktim — naktim ir ta svaja...
Matau pasaulio jvykius ir daiktus
Saulėlydžio galingoj liepsnoje.

Nušvinta ugnyje pušu kamienai,
Šakelės tvinkčioja krauju —
O kad ga'etumėt ir jās šiandieną
Tą kas šį savo gyslose pajust!

Dalia

Tiek daug norėjau pasakyti,
O neturėjau kam —
Kalbėjau gelstančiai žolytei,
Lūdnams rėdėns laukams.

Į juos prabilti Dievas liepė —
Kokia sunki dal' at
Ir motina man buvo liepa
Tuščių laukų gatė.

Kalbėjau gelstančiai žolytei,
Kad ji čia ne vienai —
Abu mus nuo gimimo lydi
Skaudi rudens daina.

Nuodėmė

Kaip mes apverksim savo kaltę,
Kaip išpažinsim savo nuodėmę —
Palikom, Viešpatie, tave prikalta
Ant savo rankomis statytų kryžių —
Ant nesuskaitomos daugybės kryžių —
Palikome tave ir guodėmės,
Kad rasime dar gyvą.

O Tu ant jų visų pradėjai mirti,
Kankinamas žaidžiai ir troškulio —
Mes taip norėtume palenksti svirtį,
Nuimti nuo tvoros molinį qsočių
Ir, juo gaivinancio vandens pasėmę,
Skubėti vagomis prie vieškelių,
Kur stovi mūsų kryžiai.

Pabūk ant jų, o Viešpatie, dar gyvas,
Pratęsk tą dievišką agoniją...
Juk tavo dienot sapulio dalyvis
Yra tenai žmogus, paukštelis, žiedas —
Po kryžių išsiskleidęs žiedas —
Ir mes šioje klaidžioj kelionėje
Su neatleista nuodėme.

Paminklinė Marijos koplyčia — šitokia antrašte specialų leidinį išleido Nekalto Prasi-dėjimo vienuolynas Putnam, Conn. koplyčios šventinimo dienai atminti. Leidinys gausiai iliustruo-tas nuotraukomis, turinčiomis ryšio su vienuolynu ir naująja koplyčia. Plačiai aprašomas kop-

KULTŪRINĖ KRONIKA

• Lietuvių vardai Chicago operos programoje. Chicago operos, po 7 metų pertraukos atgimusi Lyric Theatre vardu dideliu pakilimu pradėjo savo antrą, penkių savaitių ilgio sezoną. Vadovaujančių solistų tarpe ši-met dar daugiau negu pirmą mirga pasaulinių garsenybių vardai; Chicago visuomenėje viešpatuoja entuziazmas, kad Chicago miestas turys "geriausią operą šioje šalyje"; iš kitos pusės tačiau girdėti ir kritiškų balsų, kad atsiremiant vien užsienio garsenybėms neduodama pakankamai pasirodyti amerikiečių solistams. Kaip tai bebūtų, atgimusi Chicago opera sudaro ryškų jvykį Amerikos muzikos gyvenime ir jos pastatymai gali tikrai prilygti New Yorko Metropolitan operai ir yra galima, kad atskirais atvejais New Yorkas gali būti ir pralenktas.

Pasizvalges po gražiai atspausdintą programos knygutę, lietuvis lankytojas gauna malonių įspūdžių: "artistic personnel" sąrašė, kur įnešti visi solistai, tuojaus pradžioje matome "Prudencia Bickus", toliau, alfabeti-ne tvarka eina pasaulinė garsenybė Maria Callas. Kiek toliau, bosu ir baritonų sąrašė matome pažįstamą vardą — "Jonas Vaznelis". Tie patys lietuvių vardai figūruoja ir choristų sąrašė, tik čia tenorių sąrašė dar matome "Anthony Peskys".

Kaip žinome, Pr. Bičkienė yra gavusi nedidelę solo partiją operoje "L'amore dei tre re" Montemezzi, o J. Vaznelis turi taip pat mažą solo rolę "Trubadūre", o be to dalyvauja keturių atrinktų choristų grupėje "Kaukių baliluje". Tuo būdu abu mūsų dailininkai, kad ir pasilikto choristų tarpe, bet buvo patalpinti ir "artistinio personalo", atsietis solistų, dirigentų, chorvedžių ir pan. sąrašė. Turint omenyje angštą Lyric Theatre lygį ir didelę konkurenciją, šie kuklūs pasiekimai yra visdėlio reikšmingi ir gali sudaryti, eventualiai pagrindą tolimesnei pažangai. Mes, lietuviai galime dėl to tik džiaugtis ir linkėti mūsų solistams tolimesnių pasiekimų.

• J. Mikellonio knygos Benamiai pirmieji egzemplioriai jau pasiekė Chicago. Veikalas išleistas Argentinos sostinėje Buenos Aires. "Laiko" spaustuvėje. Įžangoje autorius sako, kad šį rašinį skiria savo sūniui Ramūniui, atstovaujanti DP šeimų vaikams, kuriam su kitais nuo pat gimimo dienos teko kraustyti ner svetimas šalis ir kontinentus. Šis rašinys jam turėjęs padėti užaugus suprasti tėvų tremties nelaimę.

Knygoje aprašoma kelionė iš nereinamojo lagerio Augsburgėje į Australiją — per Vokietiją iš Bremeno uosto, Anglijos pakraščiais, pro Gibraltarą ir Suezą, Raudonąją jūrą, pro Indiją į Australiją. Pavaizduoti sunkumai ir nuotykių laive. Pirmosios dienos Australijoje. Gyvenimas Australijos lageryje. Plačiai nusakoma tremtinių patirtis naujoje Australijos žemėje, panaudojant ir ištraukas iš vietos spaudos. Aprašomi Australijos papročiai, potvyniai, gyvatis, ten patekusiu vaikų pergyvenimai Australijos įdomybės ir įvairenybės. Autoriaus šeimai, nesuradus ten reikiamų sąlygų, navyko persikelti į Argentiną. Pakeliui aplankė Indiją, Italiją ir aprašė tose šalyse patirtus ypatingesnius dalykus. Knyga iliustruota daugeliu nuotraukų, lengvai skaitoma ir daugeliui gali būti įdomi.

• Vargdieniai — Victor Hugo veikalas antru leidimu išleistas Chicagoje. Išleido Nemunas. Pirmasis tomas turi 390 pusl., papuoštas V. Buziko viršeliu. Šiemet sueina 70 metų kaip mirė tas didis prancūzų kūrėjas, taigi gražiai ši sukaktis bus paminėta išleidžiant naują jo veikalų laidą. V. Hugo buvo pirmaujantis rašytojas ir poetas. Prancūzų akademijos narys, po 1848 m. tapęs nariu Prancūzijos konsitucinio parlamento, kuriame jis iškalbingai gynė laisvę. Nesutikdamas su Napoleonu III kaip tremtinys turėjo apieisti Prancūziją, į kurią jis grįžo tik 1870 m. Buvo vienu įtakingiausių savo laiko asmenų, palaidotas prancūzų Panteone. "Vargdieniai" yra socialinis romanas, vaizduojąs skurdėivos Jean Valjean (Zano Valžano) gyvenimą, kurs buvo nubaustas už tai, kad pavogė duonos savo badaujantiems sesers vaikams. Šalia jo vaizduojamas vysk. Myriel, kurs įkūnija krikščionybės dorybes, mažoji kankinė mergytė Cosette ir kt. Kaikuriuos priešbažnytinės nuotaikos porą jo veikalų padarė nerekomenduotinų, tačiau šios knygos vertimas Prano Povilaicio yra atliktas su dideliu atsargumu, kad būtų lietuviams priimtinas.

• Vladas K. Jaskevičius, jėzuitas, yra direktorius Sovietinių Studijų instituto prie Fordhamo universiteto. Jis yra kilęs iš Bostono. Į jėzuitus įstojo 1933 m. Baigęs Bostono kolegiją magistrų laipsniu, kairurį laiką toje pačioje mokykloje dėstė moralinę teologiją, filosofiją, anglų kalbą, matematiką ir vokiečių kalbą. Kunigu įšventintas 1945 metais, jis Kanadoje, Latvijos universitete gilio prancūzų kalbos studijas; privačiai išmoko rusų kalbą. Baltijos ir slavų kalbų filologiją studijavo Pensilvanijos universitete, pasikliau — gilio studijas Paryžiuje ir doktoratą padarė Pensilvanijos universitete (1951 m.). Metus dėstęs Bostono kolegijoje, nuo 1952 m. dirba Fordhamo universitete. Yra ketuos JAV ir užsienio mokslineji draugijų narys.

• Kultūros fondo tarybos posėdis įvyks Chicagoje, lapkričio 19 d. 10 val. ryto Lietuvių auditorijoje. Jo dienotvarkė: iškilmingas atidarymas ir sveikinimai, darbo prezidiumo ir komisijų rinkimai, pranešimas tema: "Kultūros fondo tikslai ir uždaviniai", kultūros fondo valdybos rinkimai, atsiskaitymas kultūros fondo reikalų į lietuvių visuomenę, einamieji reikalai ir uždarymas. Į posėdį iš Clevelando atvyksta JAV Liet. Bendruomenės pirm. St. Barzdukas, jei sąlygos leis, galbūt atvyks ir JAV Liet. Bendr. valdybos narys kultūros reikalams Alf. Mikulskis. Posėdžio dalyviai sekančią dieną, lapkričio 20 d., dalyvaus spaudos metų užbaigimo akademijoje.

• Kan. Kl. Kozmiano kapas išnyks ateities kartoms, o jis buvo didis švietėjas Kupiškėje, caristinės Rusijos metu. Jis buvo miręs Bad Woerishofene, Vokietijoje, ir tenai, parapijos bažnyčios bokšte buvo įmūryta balto marmoro lenta, pažėrbiant velionies atminimą. Prel. M. Kru pavičius, šiemet nuvykęs į Woerishofeną, jau tos lentos neberado — vokiečiai ją neseniai pašalinę persikelti į Argentiną. Pakeliui aplankė Indiją, Italiją ir aprašė tose šalyse patirtus ypatingesnius dalykus. Knyga iliustruota daugeliu nuotraukų, lengvai skaitoma ir daugeliui gali būti įdomi.

PO SUNKAUS DARBO

Dail. J. Pautieniaus kūriny, dabar išstatytas Illinois meno parodoje Conrad Hilton viešbučio rūmuose, Chicagoje. Prof. L. Šlapelio knyga apie J. Pautieniaus kūrybą jau atspausdinta ir atiduota į knygriškylą.

KULTūros FONDŲ STEIGIANT

BEN. BABRAUSKAS, Cicero, III.

Ar būsim apliplė Lietuva?

Klausimas aštrus ir labai jau nediplomatiškas. Priešą kaltinti sugebame iš inercijos ar iš papratimo, už tai kaltinti save neįprasta, kažkaip nepatogu, stačiai vengiama to kelio.

Valstybinių apliplėsimų spėjime patirti visokių. Plėšė mus rusas, neatsilikio ir vokiečiai, stabtelėjęs Lietuvoje. Vokiečiai naikino Rusiją, rusas išniekino Vokietiją. Vokiečiai išvalė šiaurės Prancūziją, prancūzai atsilygino pietų Vokietijoje. Visi tie darbai vykdyta valstybiškai, viešai, pagrąfaiškai. Tautos dejas, badavo ir tyliai keikė. Tačiau spėjo praieiti gal kokie ketveri metai po Didžiojo karo, ir vokiečių okupacijos medžiaginių pėdsakų Lietuvoje beveik nebeliko. Dar didesnį šuolį po šio karo sunaikinimų per kelerius metus bus padariusi Vakarų Vokietija. Medžiaginiai valstybių apliplėsimai užgydomi, netgi palyginamai gana greit.

Kitas reikalas, kai dvasiniai tautos turtai apliplėsimai. Kai aš stebiu puikiasias Donelaičio Mečtu iliustracijas, tuos Vytauto Jonyno medžio raizinius, prisimeniu lūdną šio mūsų dienų meistrą pirmąkū kūrybos likimą. Dar mūsų amžiuje Lietuvoje buvo išlikę apie 200 lentų-medžių raizinių, kuriuos išraižė mūsų liaudies menininkai ir nuo kurių atsapausdintus įvairių šventųjų paveikslus matydavome grynioje ar seklyčioje. Bet kai apie 1930 metus Aušros, Alkos ir kiti muzėjai intensyviai ėmė rinkti menines, etnografines ir kitokias senienas, tu lentų visoje Lietuvoje berasta vos dvi: visas kitas mūsų lenkuoją dvarininkai buvo spėję nugalbinti į Varšuvos ar Krokuvos muzėjus. Lietuvis liaudies menininkas liko neatšaukiamai apliplėtas, o lenkai apliplėšikai didžiujosi tais liaudies kūriniams, kaip savais. Gaila, žinoma, ir italų ar kitokių dailininkų paveikslų, kuriuos dar ir nepriklausomos Lietuvos laikais gabeno iš mūsų dvarų į Lenkiją, bet kur kas labiau gaila minėtųjų mūsų liaudies dailininkų kūrinių. Dėja, Kultūros paminklų apsaugos įstatymo susilaukėme tik... 1940 metais.

Kas pasirūpins Kiaulėno ar Rimšos paveikslų likimu?

Kai prisimename gražiuosius Kauno kampelius, daugelį mūsų įspūdingiausia vieta bus buvusio Čiurlionio galerija. Jeigu Čiurlionio paveikslų pavidėtoja Sofija nebūtų buvusi karšta lietuvė, kažin ar didžiausioje mūsų dailininko paveikslai nebūtų nukeliavę į Varšuvą ar kur kitur. Laimė, tas brangiausias tautos turtas, brangiausias už bet kokį pinigą, liko Lietuvoje.

O ar tremtyje mes nesukūrėme brangenybų, kurių gal pasiges tauta ir kaltins mus visus geriausių atveju — aklumu? Rodos, jau pakankamai iš mūsų spaudos esame patyrę, ką gali ateity reikšti mums Pietų Amerikoje gyvenančio J. Rimšos paveikslai. Tačiau ligšiolinė įvykių eiga jų likimą pranašauja aiškų: jie liks ten, kur jų kūrėjas užges. Lietuvos meno istorikas ar meno mėgėjas turės brangiai mokėti už kelionę į Boliviją arba Argentiją, kad pamatytų tuos nepaprastus lietuvių dailininko paveikslus.

Vienintelis tėra kelias gauti Lietuvai tuos paveikslus — tai surengti J. Rimšos parodą turtinesnėse JAV mūsų kolonijose, kad labiau pasiturtintieji mūsų tautiečiai galėtų kiek galimai daugiau jų įsigyti. Bet paveikslams atgabenti (aišku, su jų kūrėju), jų apsaugai, leid-

mams reiktų apie \$5,000. Kuris iš ligšiolinių mūsų veiknių ar veikėjų paskirs tiek pinigų, už kuriuos, beje, galėtų pasirinkti kokį penketą vertingiausių Rimšos paveikslų? Jei privačių asmenų iniciatyvos sunku čia sulaukti, tai ar neturėtume greičiau telkti lėšas mūsų Kultūros fondan, kurio tiesioginė pareiga bus tokiais dalykais pasirūpinti.

Kito didelio mūsų dailininko P. Kiaulėno jau nebeturime gyvųjų tarpe. Patys stipriji paveikslai, kuriuos yra dailininkas nupatęs pastaraisiais metais, yra velionio žmonos nuosavybė. O jeigu tie paveikslai su jų pavidėtoja nukeliaus į Atėnus, ar tauta nepakaltins mūsų, kad nežinojome ar neregėjome, ką turime? Reikalas aiškus: visus tuos paveikslus reikia nupirkti ir padėti saugion vieton, sakysim, į Pasaulio Lietuvių archyva, kol čia pajėgsime įsteigti lietuvišką muzėjų su jo galutine paskirtimi — gražinti tinkamu laiku Lietuvai, kas jai priklausos.

Tai pat mūsų kultūros vertybių apsaugos kategorijai priklausos Jurgio Savickio raštų palikimas. To didelio mūsų rašytojo likusius rankraščius greičiausiai turime nupirkti ir apsaugoti juos nuo galimo sunaikinimo. Ak, ir Savickio lietuviškų knygų biblioteka, jo tautodailės rinkiniai ir paveikslai, kuriam tarpe yra Adomo Varno tapytas rašytojo portretas, verti mūsų globos.

O kas pasirūpins gyvaisiais?

Jau pats laikas pasirūpinti su daryti sąlygas kurti (ne į senelių prieglaudą uždaryti!) profesoriams Varnui ir Galdikiui, kurių amžius ir sveikata nebeliūdžia rasti darbo įmonėse, o tepuką rankos tvirtai teibelaiko. Jau 75 m. sukakties akademijos metu teko iškelti Marijos Varnienės nuopelną dėl to, kad Varnas grįžo į dailę. Visi stebėjome kruopščiai atliktu istoriniu Varno paveikslu — Mindaugo vainikavimu. Ketverius metus kone kasdien po 8 valandas praleido dailininkas prie to paveikslų, o tuo metu dailininkui duonos uždirbti turėjo eiti į fabriką jo kone 70 metų žmona (atleis man ponija Marija už jos metų pašalbinimą)... Ar netrūks ta mums bendruomeninio jausmas, nekaltant jau apie įsakymą "Gerbk savo tėvą ir motiną"?

Vokietijos stovykliname gyvenime pajėgėme savo dainininkus suburti operos pastatymui, o čia turime tenkintis muziko K. Steponavičiaus mėgėjiniais operėčių vaidinimais. Jėgu, rodos, netrūktume ir operai, bet pastatyti stokojame lėšų. O tokie lenkai Chicagoje ne vieną operą yra pateikę. Galėtume ir turėtume mes Lietuvos operos kūrėjus dar kartą išgirsti tremties operoje, nes daugeliui jų gal jau amžius nebeleis pasirodyti Vilniaus ar Kauno scenoje.

Turime daug žadančio prieauglio, tik ir jiems turi būti kas ranką ištiesia. Gal Liustikaitei. Baranauskui ar dar kuriam skirta būti Lietuvos operos žvaigždėmis. Bet gimusias žvaigždes reikia nušifuoti Milane, ir tam, žinoma, vėl reikia lėšų.

Straužokime turimą kapitalą

Pasitraukdami iš Lietuvos, ne išsivežėm brangenybų: priešingai, palikome savo žemę, savo namus, visą savo turtą. Tačiau išsivežėm daugiau naujų brangenybų. Išsivežėm vertingiausias dvasinį kapitalą: rašytojus, menininkus, mokslininkus. Jeigu šis kapitalas nebūs paleistas į

apyvartą, tai, be abejonės, būsim savo tautą žiauriai apliplėšė. Jei knygų nepirksime, leidėjai jų nebeleis, tai ir rašytojams nebeliks akstino rašyti. Tuo būdu, numarindami gyvus rašytojus, būsim nepalyginti baisiau apliplėšė savo tautą, negu anie dvarininkai, išgabėję mūsų liaudies menininkų kūrinius į Varšuvą. Jeigu lituanistas nusinė nepaskelbtas žinias į kapus, kiek vieno tremties bro'io sąžinę prisilėgs skaudi atsakomybės našta. Jei gimusį dainos, dailės ar kitokį talentą, banaliai tariant, užkasime, tai ne ji, bet savo tautą būsim apvogę. Jeigu niekas nebūtų Čiurlionui ar Petrauskui rankos ištiesęs, tos žvaigždės galėjo mums niekad nesušibiti.

Taigi, klausimo "Ar būsim apliplėšė Lietuvą?" atsakymas priklausos ir priklausys nuo mūsų abeju: 1. nuo tų, kurie, būdami pajėgūs kurti, paliks ar nepaliks tautai dvasinių vertybių ir 2. nuo tų, kurie, būdami medžiagiškai stipresni, sudarys sąlygas anomų vertybėms atsirasti, ar nesudarys jų.

Siomis mintimis, aišku, ne tuo ar kitu gal atsitiktiniu pavyzdžiu, kviečiamas kiekvienas lietuvis nuoširdžiai pamąstyti ir nedelsiant atsilipti į Kultūros fondo balsą, kuris šiandien Chicagoje susirenkančios Kultūros Fondo tarybos bus pareikštas lietuviškoms širdims.

● Liet. Stud. sąjungos JAV centro valdyba deda pastangas suorganizuoti Lietuvos Akademij Alumnų klubą, kuriam priklausytų visi JAV lietuviai-ės augstosiose mokyklose įgiję bakalaurą ar augstesnius laipsnius. Klubui priklausytų tiek iš mokyklų išėję, tiek mokyklose studijas baigusieji diplomantai-ės. Lietuvių Akademinio Alumnų klubo (trumpinant LAAK) organizacinis sekretoriatas jau pradėjo darbą. Jo uždavinys yra: 1. Praveisti narių registraciją, 2. Liet. Stud. sąjungos JAV metiniame suvažiavime Clevelande š. m. lapkričio mėn. 26 d. priimti laikiną klubo veiklos programą, nustatant organizacijos galutinį vardą, 3. Išsintiėti ir surinkti narių anketas, 4. Praveisti klubo valdybos rinkimus.

Visi kolegos-ės, įsigiję augstosio mokslo laipsnius JAV mokyklose, prašomi skubiai registruotis LAAK'o sekretoriato adresu: Danutė Dirvianskytė, 4931 Soutir Artesian Avenue, Chicago, Ill.

Registruojantis nurodoma vardas, pavardė, adresas, mokykla, įgytas laipsnis ir specialybė. Registruotis prašoma iki š. m. gruodžio mėn. 1 d. Taip pat kviečiami visi dalyvauti Sąjungos suvažiavime Clevelande š. m. lap

A. Tyruolis

Pasikeitimai

Taip mirksnis po mirksnio, kaip narai,
Vis neriam gilyn ir gilyn.
Saulėta žemė, mylinčios širdys
Slėsta taip pat užmarštin.

Tai primena lapai, rudenio lapai,
Sukritę tyliai į kapus,
Dar kartą suošę: grožį
Laikas kaip žvakė užpūs.

Bet medžiai ir lapai numiršta,
Kad vėl sužaliuotų kiti.
Pavasariai mezgas ir bręsta
Šaltis, žiemoj, užmaršty.

Rudeninė sėja

Tai ruduo... Siaubingas vėjas
Nėša Lūdesio žinias.
Bet toliau — artojas sėjas
Javo šventai duonai, nes

Žino jis: tai kas pasėta
Saulės, vasaros sulauks.
Nors iš tylo, nors iš lėto
Aukso mūras vėl išaugs.

Audrą, vėtrą, gilią žvarbą
Tramdo saulė ir viltis.
Meilė mūs žieminį darbą
Didžiai pajūčiai išugdys.

Kalnuos

Tu sakai, kad mes pasiklydom,
Bet aš netikiu, ne.
Tiesa, kad nekartą paslydom,
Bet juk taip atsitinka kalne.

O bedugnė, tikėsi, ne mums ji,
Bet tiems, kur jos įieško tikrai.
Mes gi blaivūs ir girđim, kaip dunksi
Širdis, vesdama mus, šventai.

Tik pažvelki į mėlyną tolių,
[tas baltas viršūnes linksmiai:
Ir džiaugsmą priglausi, kaip brolių,
Kaip sniegas tirps saulėj skausmai.

kričio mėn. 26d., kur bus svarstomi LAAK'o reikalai. (Liet. Stud. są-gos JAV c. v. vardu: Br. Juodelis, Vice-pirmininkas).

● Kun. Vincas Tikušis, buvęs kariuomenės kapellonas, mokslus gilines Loyolos universitete, dabar einas pareigas klinikinio psichologo Illinois Security Hospital, esančioje Menard, Ill. kalbėjo Pirmame Institute Religijos ir Sveikatos Klausimams, po sėdžiavusiam Anna Valstybinėje ligoninėje, Anna, Ill. Jis parebrėžė, kad dešimties minučių meditacija Sv. Jono evangelijos 8 skyriaus pirmų 11 minučių (kur Kristus norintiesiems akmenimis užmušti svetimotėrę, pasakė laipimas akmenį mes tas, kurs be nuodėmės, ir kur Kristus paleigdo moterį, įsakęs daugiau švie-suvažiavime Clevelande š. m. lap

si "psichologiniai žargonai". Kreipdamasis į parapijų kunigus, jis skatino psichiatrinuose atvejuose pagelbėti žmonėms savo patarimais, pasemtais iš Kristaus mokslo. Eidami šiuo keliu dvasininkai gali būti stipri jėga savo bendruomenę saugodami nuo psichologinių ir protinių netvarkų.

Šį kun. V. Tikušio pareiškimą St. Pieža plačiai aprašo dienraštis "Chicago American".

● Lietuvių dailininkų paroda rytuose. Šiandien, lapkričio 19 d. atidaroma Almus galerijoje (77 Steamboat Rd., Great Neck, N. Y.) lietuvių dailininkų paroda, kurioje dalyvauja: A. Elskus, A. Galdikas, V. K. Jonynas, A. Belapetravičius, V. Kašuba, A. Kašuba, P. Lapė, A. Merker, E. Urbaitytė ir R. Viesulas.

KULTŪRINĖ KRONIKA

● Kun. V. Bagdanavičius, MIC, Mokslinių Studijų klube praėitą sekmadienį skaitė referatą tema: Sociologijos ir religijos santykis Ernst Troeltsch moksle. E. Troeltsch protestantiškos kilmės filosofas, visą savo gyvenimą pašventė tyrinėti krikščionijos įnašus į visuomeninį gyvenimą. Savo kruopščiomis studijomis jis yra perėjęs visą krikščionijos istoriją, nuo pirmųjų krikščionijos šaltinių iki paskutinių sektų. Referentas apsiribojo tik senesiais amžiais liečiančiomis Troeltsch studijomis. Jis pastebėjo, kad Tr. šiuo savo studijų dėka yra gerokai atitraukęs nuo protestantiško individualizmo. Troeltsch yra nuomonės, kad krikščionybės nuopelnas visuomeniniam gyvenimui yra ne tiek naujų visuomeninių formų išradimas, kiek naujo derinimo bet nepaveržiančio principo suteikimas bendruomeniniam gyvenimui. Jis mano, kad bendruomenės idėja, kaip tokia, yra krikščionybės padaras. Romos teisė žinojo tik fiktyvinį juridinį asmenį, o krikščionybė šiam asmeniui yra suteikusi antgamtinį centrą. Šio centro dėka krikščioniškoji bendruomenė pasidarė realus visuomeninis faktorius šale valstybės ir kitų visuomeninių jėgų. Atsirado organizmas, palaikomas daug augstesnio principo, negu ligi šiol buvo žinomi.

Referentas kėlė mintį, kad rūpinantis tautinės bendruomenės organizavimu reikia giliau pasisavinti krikščioniškos bendruomenės idėją ir rasti jai atitinkamų išraiškų mūsų laikais. Gal būt, kad ne visas krikščionybės teikiamas privilegijas žmonija jau yra išnaudojusi.

Po referato buvo gyvos diskusijos, kuriose buvo padaryta Troeltschui daug priekaištų, būtent, kad jis nėra pakankamai išsivadavęs iš protestantiško individualizmo, nepakankamai supratęs Kristaus ir Ap. Pavolo visuomeniškumą ir kad jis faktiškai tebėra socialistas. Diskusijoje dalyvavo: dr. Z. Smilgevičius, P. Maldeikis, kun. Urbonas, kun. dr. P. Celiešius, inž. Ruzis, A. Plateris ir kun. dr. A. Baltinis.

● Lietuvos vaizdų albumas. Spaudos rinkoje vėl turime Lietuvos vaizdų albumą, pavadintą "Lithuania". Jis sudarytas iš V. Augustino nuotraukų ir dabar išėjo jo antroji laida. Jame daugiau kaip šimtas didelių puslapių gerame kreediniame popieriuje vien tik paveikslų. Čia matome puošniausias Vilniaus bažnyčias, Kauno raimžus, didinguosius Lietuvos rūmus, išaugusius nepriklausomybės metu ir anksčiau, mūsų sostinės gatves, Trakų pilį ir ežero vaizdus, Rotušės aikštę su gražiaisiais pastatais Kaune. Pažaislio lygumą su jos bažnyčios barokiniu siluetu, didžiuosius Lietuvos paminklus — Vytauto Didžiojo, Laisvės paminklą, Nežinomojo kareivio kapą, moksleivių, studentų, Lietuvos moterų, karių paradus, tautinius šokius, lietuviškus baletus, skautų, šaulių pasirodymus, Darius Girėnų Puntuke, Augštaitijos ežerus, Nemuno pakrančių vaizdus, gražiąją Nidą, Klaipėdos pajūrį, Neringą, gintaro žvejus, Palangos ir Birštono kurortus, miškininkus, Lietuvos kryžius, koplytėles ir provincijos būdingas bažnyčias didingus naujų mokyklų ir fabriku pastatus, ūkininkus laukuose, lietuviškas prie kryžaus ir prie ratelio ir... rašė "Chicago Sun-Times" dienraštis, stebėdamasis, kad męrij skleidžiamai vyresnieji jautriais atsiminimais lankys sau

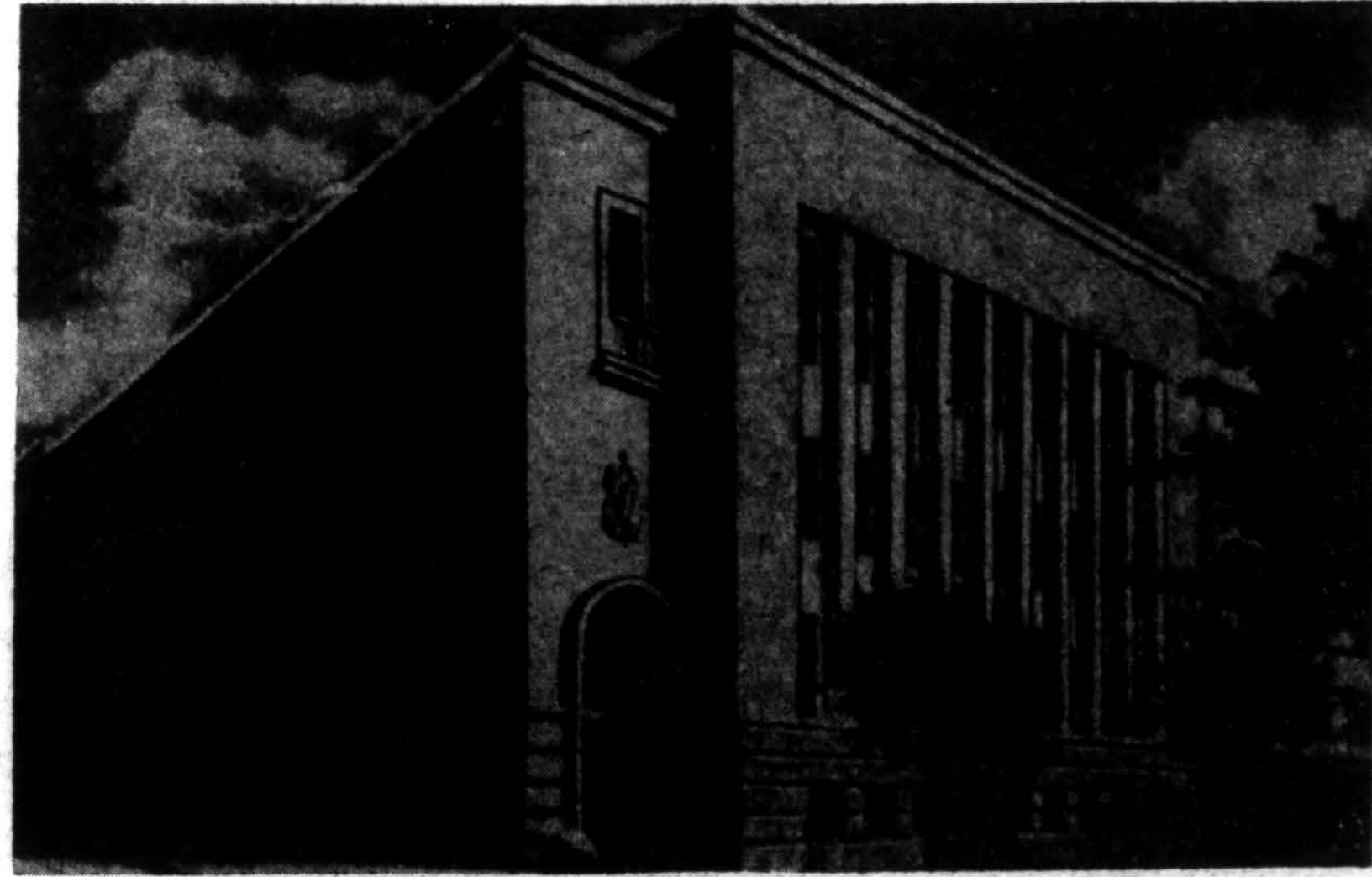
pažįstamas vietas tremtyje išaugę turės skaidru supratimą apie tėvų žemę o svetimtaučiams bus vaizdi kultūrinė propaganda apie Lietuvą, ypač, kad gale J. Brazaitis ir J. Boley patiekia pluoštą suglaustų žinių lietuvių ir angļu kalbomis apie Lietuvą. Ir parašai po paveikslų — abiemis kalbomis.

● Juozas Venekus, SJ., davė lietuviams skaitytoms naują veikalą Komunizmo pagrindai. Knygą išleido "Loko" spaustuve Buenos Aires mieste. Argentinoje, 1954 metais, bet ši Chicago pasiekė tik dabar. Veikalas turi 152 pusl. Dalis jo ėjo per laikraštį "Laikas". Knygoje nagrinėjami komunizmo pagrindai — dialektinis materializmas ir kaip jis reikšėsi Karolio Markso filosofijoje, marksizmo pažiūra religijai, rusų marksizmo istorija, marksizmo ir leninizmo įsigalėjimas Rusijoje, marksizmo-leninizmo kritika, komunizmo kovos būdai, Marksas ir Engelsas — kovotojai už komunizmą, kominternas ir kominformas, komunizmo ir krikščionybės nanašumai, ir skirtumai, krikščionių pareigos komunizmo atžvilgiu.

Knygos autorius yra žinomas kaip kruopštus mokslininkas. Surinkęs čia daug medžiagos. Šią problemą svarsto su dideliu nuosirdumu. Atskleidamas komunizmo klaidas ir pragaistingumą, jis perspėja — būti atsargiems su pasmerkimo visų tų, kurie yra šios ideologijos suvilioti. Autorius skatina būti atviresniems tiesai: kas gera — pripažinti nepaisant kas tai būtų padaręs, o kas bloga — papeikti, nors tai išietų ir iš pačių katalikų. Autorius užakcentuoja reikalingą sustiprinti katalikų socialinį veikimą, ragindamas: "prieš raudonosios žvaigždės revoliuciją pastatysime Kryžiaus revoliuciją". Šios knygos pasirodymas ypač svarbus Pietų Amerikoje, kur dėl ilgą laiką nebuvo visos plačios patriotinės-religines lietuvių veiklos atsirado daug simpatikų marksizmui.

● A. Sabaliauskas, salezietis, skaitančiai mūsų publikai žinomas kaip buvęs "Tėvų Kelio" redaktorius ir autorius knygų: "Nuo Imsrės iki Orinoko", "Siela už sielą", vertėjas Gureschi knygos "Don Camillo mažasis pasaulis" paruošė spaudai naują leidinį "Pažink Don Bosko". Knygelė turi 24 pusl., suglaustai nusako šv. Jono Bosko gyvenimą, saleziečių įsteigimą. Saleziečiai taip skubai paplito, kad šiuo metu turi 19,000 narių, veda 2,300 mokyklų, leidžia 627 laikraščius. Paskutinį knygutės skyrelis nupasakoja lietuvių saleziečių veiklą, jų laikomą lietuvių gimnaziją Italijoje, kur mokosi apie 60 neturtingiausių lietuvių. Ši knygelė išsintintė saleziečių ir jų vedamos lietuvių gimnazijos bičuliams, drauge su kitais trimis leidiniais: atspaudu kun. dr. J. Vaišnoro, MIC, straipsnio apie lietuvišką atžalyną Italijoje, paveikslu lietuvių gimnazijos moksleivių Italijoje ir šv. Jono Bosko paveikslu su lietuvišku įrašu antroje pusėje.

● Irena Bakšytė, 19 m. amžiaus, čekagietė, baigusi aplankymo šv. P. Marijos augšt. mokyklą studijuoja inžineriją Illinois koplytėles ir provincijos būdingas bažnyčias didingus naujų mokyklų ir fabriku pastatus, ūkininkus laukuose, lietuviškas prie kryžaus ir prie ratelio ir... rašė "Chicago Sun-Times" dienraštis, stebėdamasis, kad męrij skleidžiamai vyresnieji jautriais atsiminimais lankys sau

Prekybos ir pramonės rūmai Kaune
Arch. Vyti Žemkailio projektas
Klėse "Technikos žodžio"

LITERATŪROS VIRŠŪNĖSĖ

DR. P. CELIESIUS, E. Chicago, Ind.

Artėdami prie šių metų pabaigos ir žvelgdami į šiais metais pasirodžiusius lietuvių grožinės literatūros veikalus, galime juos jau lyginti ir vertinti kūrybiniu požiūriu, nes, manau, vargu beatsiras iki pabaigos metų dar vienas kūrinys, viršijęs esančiuosius.

Mano šiame straipsnyje pareikštos mintys tebus suprustos gerbiamų skaitytojų ne kaip pasakutinis specialisto literatūros kritiko tartas mokslo žodis, bet kaip vieno iš skaitytojų ir literatūros mėgėjų nuomonės pasiskaymas.

Siemtiniai grožinės literatūros veikalai tiek savo skaičiumi, tiek kūrybiniu intensyvumu, palyginus su pernykšiais, yra atsilikę. Tik A. Baronas, N. Mazalaitė ir L. Dovydenas pasirodė su gauseniu raštu. O visa eilė kitų gerų kūrėjų matyt brandina besiformuojančių veikalų idėjas ir kuria pamazą, kad galėtų stipriai sužibėti literatūros pasaulyje. Taip bent tikimės.

Lygindami šiais metais pasirodžiusių kūrinių meninę vertę, nepaisome knygos įrašytos datos, bet knygos rinkoje pasirodymo laiko, nes kai kurios knygos atžymėtos pernykšcia data, o iš tikrųjų skaitytojus pasiekė šiemet. Taip pat nemanau išvardinti istoriniu tikslumu visų grožinės literatūros veikalų, nes laikas dėsnio, kad, nerandant pasakytį apie veikalą ko nors vertingo, geriau apie jį visai tylėti.

Norėdami apspresti, kuris iš šiųmetinių kūrinių yra meniniu požiūriu vertingiausias, negalime atsakyti vienu sakiniu, nes vertės sprendimas yra grindžiamas daugiariopu požiūriu.

1. Stilius

Dauguma mūsų rašytojų turi gyvą, vaizdų, puošnų stilių. Tačiau visus lenkia A. Baronas savo veikalų stiliaus puošnumu. Jis nesikartoja, nenusidėvi, neišsisemia, bet visada šviežias, gyvas, lankstus. Jo vartojamos stiliaus puošmenos yra organiška su aplinka ir savo naujumu išaugę iš konkretaus santykio su aplinka. Dėl to jam nėra pavojaus išsisemti, nes konkrečių santykių galimumas yra begalinis. Giliai įsijauštas ir pilnas vaizdumo yra L. Dovydeno "Naktis Karališkuose" veikalukas, ypač jo Karališkių sienapjūtės vaizdas "Dalgų daina". Daug širdies įdėjus A. Rūta savo "Trumpos dienos". Gražių, nors ir nedaug, puošmenų turi N. Mazalaitė "Negestyje". Tačiau A. Baronas visus prašoka stiliaus puošnumu, visa galva. Jis kolkas pas mus yra dailiosios literatūros stiliaus meistras, kuriam lygaus nėra.

2. Charakteriai

Sunku yra rašytojui atsiplėsti nuo savęs ir sukurti personažų, visai į save nepanašų, arba net priešingų, tačiau natūralių, atitinkančių gyvenimą ir psichologiškai pilnai pagrįstų. Tokius be priekaištų stiprius charakterius mums davė A. Rūta Bronės Balašyčios asmenyje, N. Mazalaitė Danguolės asmenyje (Negestis), L. Dovydenas "Nakties Karališkuose" dviejų vaikučių asmenyse. Jie visi yra labai natūralūs, nors ir skirtingi gyvenimo patirtimi ir išsilavinimu. Sekdamas jų gyvenimą skaitytojas negali įsivaizduoti, kad minėtieji veikėjai yra autorių sukurti. Rodos juos matai, girdi ir jauti gyvenančius tam tikrą laiką konk-

rečioje vietoje. Čia autoriai moko gyvenimo tiesą įkūnyti išgalvotų asmenų varduosna taip stipriai, kad negali žmogus prileisti, kad jie neegzistuoja. Žinoma, L. Dovydenas piemenėlių asmenyse dar negalėjo įkūnyti stiprių charakterių. Jie tėra skirti primityviai kaimo būčiai pavaizduoti. Per juos autorius mums perteikia mūsų kaimo romantiką dar labai primityviame fone. Daugiau pasireiškia A. Rūta Bronės Balašyčios asmenyje. Minėtoji veikėja yra taip pat primityvi: beraštė ir bemokslė kaimo mergaitė, tačiau gudri ir gaivalinga. Ji vežiasi gyveniman visa savo būtimi. Ji daug kenčia dėl to, kad jaučia ir žino savo būsenos menkystą ir stengiasi savo būdo stiprumu ir užsispyrimu ją įveikti, pati nuo savęs pabėgti. Tačiau krinta po gyvenimo našta.

Dar stipresnį charakterį sukūrė N. Mazalaitė "Negesties" veikalė Danguolės asmenyje. Pastaroji yra skirta ne kaimo romantikai pavaizduoti, kaip pas L. Dovydeną ir ne primityviai kaimo būčiai atkurti, kaip pas A. Rūta, bet žmogaus sielos gelmėms atverti. Autoriui vaizduojamoji aplinka visai nesvarbi. Dėl to savo veikalo kompozicijoje j gyvenimo aplinką mažai kreipia dėmesio. Kur nekur ji paliešta. Čia didžiausias meninis svoris yra sutelktas į žmogaus sielos kančių atskleidimą. Čia nuo apysakos pradžia iki jos pabaigai gyvenimas yra lydimas kančių ir dar kartą kančių. Dėl to N. Mazalaitės veikėjai prašokta savo charakterių visų kitų autorių veikėjus. Jos danguolė jau priklauso personažų klasei. Tuo tarpu kitų autorių įvestieji veikėjai tėra tipai, skirti daugiau lietuviško kaimo būčiai pavaizduoti, negu žmogaus sielos gelmėms matuoti.

3. Problematika

Lietuvių literatūros svoris maža teprasimuša į tarptautinę plotmę. Teturime vieną kitą veikalą vertą išversti į svietimas kalbas. Didžiausia dailiosios literatūros seklumo priežastis yra jos problematinis blankumas. Mūsų rašytojai kūrėjai daugumoje tesitenkina būties vaizdavimu. Jų parašytieji veikalai absoliučia daugumoje būtų galima žymėti — būties romanai, apysakos. Kadangi daugiausiai yra vaizduojama lietuvių gyvenimo būtis, todėl ir patys veikalai įgauna provincionalinio — dalinio gyvenimo vertės. Toks gyvenimo pavaizdavimas daugiausiai įdomus tik saviesiems ir mažai terūpi svietimiesiems. Dėl to ir tokių veikalų vertimas į svietimas kalbas nėra pageidautinas, nes jis nesuinteresuoja skaitytoju.

Tiesa, iš jaunųjų rašytojų A. Baronas bando per savo veikėjus kelti daugelį žmogaus gyvenimo problemų. Bet jis to siekia daugiausia įvestų veikėjų žodiniu užklausu, o ne jų pačių gyvenimu. Dėl to A. Barono veikėjai yra daugiau filosofuojantieji, tai yra, abstrakčių sąvokų sprendėjai, bet negyvenimiški — ne pačių gyvenimų problemų kėlėjai. Be to, A. Baronas kelia daug problemų, bet į jas neatsako. Tai yra io kūrvbinė vda, kurios priežasčių aš čia nekelsiu ir neieškosiu.

Mažai paliečia problemas ir A. Rūta savo "Trumpos dienos". Ji tėra pajudinus vieną socialę problemą — klasinį skirtumą tarp inteligentijos ir liaudies. Bronės nepalaužiamos valios siekimas perškoti šį tarpą ir ište-

kėti už studento yra pagrindinis šios problemos sprendimas jos pačios gyvenimu. Tačiau ši problema tampriai susijus su praktiniu tikslu: mylimo asmens savo naudai palenkimu. Tai viskas. Daugiau nė žingsnio. Tai nėra esminis socialės problemos kėlimas, nei jos sprendimas, o tiktai gaivalingas savo interesų gynimas, lyg kad patelės motinos instinktyvus savo vaikų saugojimas.

Stipriau problemų kėlimu ir jų sprendimu reiškiasi N. Mazalaitė savo kūryboje, ypač pastarajame "Negesties" veikalė. Tiesa, ji nekelia plačių gyvenimo problemų, kaip antai socialinių, ir vos paliečia religines ir patriotines. Daugiau ribojasi psichologinėmis problemomis.

Žmogus savo dvasia yra idealus. Jis kyla į augštybes ir ryžtasi gyvenfi pagal ideales tėvynės meilės ir religijos vertybes. Tačiau savo kūnu jis yra dūžtas molinis indas. Didžiausias planus sugriauti ir idealus suniekin-ti kartais pakanka vieno neat-sargaus žvilgsnio, vieno prisilietimo ir neapdairaus artimo meilės vardu pasiūlyto patarnavi-mo. Taip atsitiko su idealia patri-otiška lietuve moterimi Dan-guole Gelaitiene. Ji visa savo egzistencine būtimi mylėjo tėvy-nę ir savo šeimą, ypač savo vy-rą. Tačiau svetimtaučio vyro pasiūlyta užuojauta ir artimo meilės vardu patarnavimas ją parbloškė: ji ištekėjo už svetim-taučio, paniekindama tėvynės meilę ir šventvagiškai išniekin-dama Moterystės sakramentą. Tačiau ji nerimsta ir sielos balso numarinti nepajėgia. Nuolatinė-je dvasios ir kūno vertybių įtam-poje vyksta drama ir lydi ją per-visą gyvenimą. Net ir liuksusiniame gyvenime nuolatos ją per-sekioja sąžinės balsas: "Aš nu-žudžiau savo vyrą (p. 71)" — "Aš numarinau savo vyrą" (p. 135).

Istikimybė vyrul ir tėvynėi šaukia iš jos egzistencijos gelmių ir neduoda ramybės nei viename žingsnyje: "Aš atėmiau sau teisę vadintis tremtiniu, teisę išlaukti, teisę sakyti, jog mano artimieji man atimti — viską padariau aš pati, joks bolsėvikas" (p. 158). Tarp kūno geism ir idėjinio atsparumo nuolat vyksta įtampa ir dėl to Danguolės gyvenimas darosi nepaprastai dramatiškas. Iš vienos pusės idėjinis (dvasinis) gėris, iš antros pusės mediaginis gėris. Išskirtina galimybė pasirinkti tiktai vieną, arba antrą — kai tuo tarpu žmogus nori abu kartu turėti — sukelia žmogiškoje egzistencijoje tragizmą, nes, pasirinkęs vieną, niekad nesie-ramus dėl antrojo. "Aš žinau, kad poulu veidu prieš velnią, bet darau taip" (p. 74). Tas žinojimas galimybės pasirinkti vertybes ir antraip — yra žmo-gaus laisvosios valios problemos palietimas ir į gerio-blogio problema įžengimas.

Tuo būdu autorė šeimos dra-mos būseną perkelia į metafizi-nę plotmę ir padaro ją bendra-

Kaz. Žoromskis

Elegija

Tyloj, kada akis primerkiu
Ir mintys ima kauptis kaip vandenys,
Matau: lankas, arimas ir vieškelius;
Ežias ir laukus žaliais javais banguojančius.
Matau bažnyčios bonias pro medžius
Ir varpinę — dievdirbių rankomis išdrožta.
Matau, kaip supasi jaunystė ant rugio varpos,
Ir daug draugų praėina vieškeliu.
O dienos — ružavos kaip dobilai!

Pargriuvę...

Ir matau, kaip trys pavasariai, —
Kaip trys balandžiai, piktos rankos baidyti, —
Trys meilės pūni pavasariai, plakasi
Apie bonias bažnyčios, kur jų sutikdavau.
Dvi gražios, mielos vasaros...
Jau niekam nebeslėpsiu šito vardo!
Ir čia, matau aš tėviškę, ir matau
Visas dienas, keliais praeinančias:
Matau, kaip paukščiai skrenda ir sugrižta...
Pavasari, Gėlės kyla iš vo sniego...
Tėtis eina arimais ir žiūri dirvą sėjai,
Broliai padirvos vagoja. Matau, —
Dirva kaip nuotaka vestuvių rūbus,
Saulės spinduliai šiltai kaisyta,
O brolių siluetai šviečia ant jos.

Kaip šventi!

Dievas ištiesia ranką viršum žemės,
Ir arimai sudygsta, o varpos bręsta brandžios.
Tėtis eina padirve iš lauko
O delne geltonas kviečio grūdus...
Jis eina kiemu, baltais plaukais
Ir juokiasi.

Taip saulė teka rytmeti!

Prie žiedus rasa išpuoštas, pro pradalgę...
Staiga, matau, — baisesiai paukščiai skrenda,
Ir užstoja!

Visas dienas ir visą džiaugsmą,
Matau: tėtis eina Sibiru, ir klumpa
Į pusnykus...

visai žmonijai problema. Čia ne-figūruoja nei vieta, nei laikas. Tremtis ir lietuviybė čia tėra atsitiktini. Veikalo esmė yra žmogaus asmens rungtynės už gėrį, o žmogaus kūno trapumas ir aistringumas — už geidulinį gyvenimą. Ši dualizmo problema yra tiek sena, kiek pati žmoni-ja. Ji tęsiasi nuo Adomo Jievos iki graikų rašytojų tragedijų per istisus šimtmečius iki mūsų laikų. Taigi N. Mazalaitė savo "Negesties" kūriniu užsitar nau-ja vietą tarp žmogaus egzisten-cijos sprendėjų ir tampa verta būti autore tarptautinės litera-tūros kūriniu. Jos "Negestis" yra verta versti į kitas kalbas ir patekti į plačiųjų masių skai-tytojus ar žiūrovus.

4. Geriausias veikalas

Iš atskleistų šiųmetinių veikalų kūrybinių savybių paaiškė-ja, kad N. Mazalaitės "Negestis" savo klasiškumu prašoka visus šiu metų grožinės literatūros veikalus ir prasimuša į viršū-nes. Palyginus jos "Negestį" su kitų autorių pirmajaučiais veikalais ji prilygsta V. Ramono "Kryžiams", ji lenkia J. Gliau-dos "Namai ant smėlio", ji yra silpnesnė už pernykštį premijuo-tą J. Jankaus "Namas geroj gat-vėj".

Lygindami N. Mazalaitės "Ne-gestį" su A. Rūtos premijuotuo-ju veikalu "Trumpa diena", jau-čiame, kad pastarasis yra arti-

mesnis mūsų lietuviškai dvasiai. Jis yra mūsų mielojo kaimo žmo-gaus būties epopėja. Jis yra mū-sų kaimo romantika, lietuviško kaimo būties simfonija. Jis yra patriotiškesnis už anos "Neges-tį". Taigi lietuvis, skaitydamas abu minėtus kūrinius, be abejo, links A. Rūtos pusėn. Jos vei-kalas yra mūsų tėvynės dalis, kuria gyvename užsienyje, kuria gavinamės sausesniais sielos mo-mentais ir kuria perliejame lietu-viško dvasios į užsienyje bres-tancio jaunimo sielas. Taigi lie-tuvis turi pasisakyti už "Trum-pąją dieną". Bet, jeigu mes at-sipliesime nuo lietuviško svai-gulio ir objektyviai žvelgsime tiktai žmogaus akimis į kūrinį, tada "Trumpos diena" lieka vie-nos tautos veikalas ir dėl to anachroninis veikalas, o "Neges-tis" prasimuša į pasaulinį visuo-tinumą ir tampa jau ne vien lie-tuvio, bet bendrai žmogaus kū-riniu. Žmogaus egzistencinė są-ranga savo esmėje yra visada tapatiška ir pagrindinių proble-mų atžvilgiu visada vienoda. Dėl to N. Mazalaitė "Negesties" kū-riniu yra platesnė ir bendrai žmogui artimesnė, kai tuo tarpu A. Rūta savo "Trumpa diena" yra lietuviškesnė, ir kaip tik dėl to partikuliariškesnė. Pirmoji yra visos žmonijos kūrėja, o ant-roji yra vienos tautos kūrėja.

Galutinėje išvadoje N. Maza-laitės "Negestis" yra geriausias šių metų išleistas kūrinys.

● Ad. Mickevičiaus mirties 10 metų sukaktis — proga pasirodyti naujiems veikalams apė jį. Lenkijoje išleidžiamas Mickevičiaus žodynas, taipgi iš-leidžiamas liuksusinis "Pono Ta-do" leidinys. JAV-se Noonday Press ateinantį pavasarį išleis Adomo Mickevičiaus eilių kny-ga. Vertimus į anglų kalbą at-liko W. H. Auden, L. Bozan, D. Davie, C. Hemley, R. Hill-var, R. Humphries, G. Reavey, G. N. Schuster, W. J. Smith ir L. Varese. Knygą redagavo Clark Mills, kritišką Mickevi-čiaus kūrinių vertinimą duoda Jan Lechon.

KULTŪRINĖ KRONIKA

● Lithuanian Folk Songs in the United States. Recorded and annotated by Jonas Balys. Ethnic Folkways Library Album, Monograph Series, P 1009. (Copyright 1955 by Folkways Records and Service Corp. 117 W. 46 St. New York City. \$5.95). Albumas turi vieną 12 colių ilgo grojimo plokštelę, kurioje telpa 20 dainų, ir 23 psl. knyge-lę, kurioje duoti dainų tekstai lietuviškai ir angliškai, gaidos, paaiškinimai ir literatūros nu-rodymai ir kt. Dainos: Kai mes buvom trys sesutės (sutarti-nė), Volungėlė sakė čiuța (Se-duvos-Rozalino par.), Vidur lau-kių vėjelis pūtė (Perlojos par.), Nesigraudyk, mergužele, gerą vyrą gavus (Rudaminos par.). Kaip aš jokiau per žalią girėlę ir Vai leidžia duoda tėvulis duk-relę (abi iš Merginės par.), Oi aš išėjau an dvaro ir Oi smūns liūdnas šile berželis (abi iš Berznykų par.), Vaikščiojo močiutė po didį dvarą ir Vai broli broli (abi iš Lankeliškių par.), Susapnavo dimną sapną (Alvito par.), Mergelė graži kur buvai (Nemunaičių par.), Oi stovi stovi du pilki akmenė-liai (Ratnyčios par.), Oi kleivi kleivi (Žem. Kalvarijos par.), Vai kaip aš buvau pas savo mo-tulę (Marcinkonių par.), Oi ant kalno Ulijana linus rovė ir Šile pušynai, trake beržynai (abi iš Metelių par.), Iš karčmūzėlės be-kepurėlės (Marcinkonių par.), Vaikščiojo tėvelis pabarėmi, pa-rugėmi (Perlojos par.), Jau saulelė teka (Liškiavos par.).

Tai folkloristinis leidinys, dai-nos atliktos liaudies dainininkų ir pavaizduoja tikrą liaudišką dainavimą. Ta pati leidykla yra išleidusi daugelio tautų pana-šius liaudies dainų albumus: lenkų, vengrų, norvegų, švedų, olandų, rumunų, graikų, pran-cūzų, meksikiečių, argentiniečių ir kitų. Lietuviškos dainos buvo užrašytos fonografu 1949 — 1950. Gaidas nurašė komp. V. Jakubėnas. Šis leidinys padarys mūsų dainą plačiau prieinama tyrinėtojams ir folkloro mėgė-jams.

● Prof. Vilus Gaigalaitis, Mažosios Lietuvos rašytojas, yra miręs 1945 m. lapkr. 30 d., taigi šiemet sueina 10 m. nuo jo mirties. Tas šviešus lietuvis buvo gimęs 1870 m. Tilžės-Ra-gainės apskrityje. Buvo kilęs iš dievotos šeimos, tai ir pats pa-sirinko dvasininko luomą. Teo-logiją ir filosofiją studijavo Ka-raliaučiaus ir Berlyno universi-tetuose, 1900 metais gaudamas daktaro laipsnį. Priekulė beku-nigaujant 1903 m. buvo išrink-tas į Prūsijos seimą. Seime ne kartą gynė lietuvių reikalus nuo kaizerinės vyriausybės germani-zacijos pastangų. Pirmojo Pa-saulinio karo metu, kaip seimo atstovas, apvažinėjo Lietuvą ir parašė knygą apie Lietuvos poli-tinį, lietuvių tautą ir jos politi-nės perspektyvas. Dėl šios kny-gos jis buvo vokiečių policijos pu-lamas, ypač nukentėjo Hitlerio laikais. Kai Klaipėda buvo grą-žinta prie Lietuvos, prof. Gai-galaitis buvo pakviestas į direk-toriatą tvarkyti švietimo ir baž-nyčių reikalus.

Kaune įsteigus evangelikų fakultetą, dr. Gaigalaitis buvo pakviestas šio fakulteto profeso-riumi. 1933 metais Rygos uni-versitetas jam suteikė garbės daktaro laipsnį. Tais pat metais iš Klaipėdos įsteigė lietuvių gimnaziją, kuri vėliau išsivystė į Vyt. Didžiojo gimnaziją. Gai-galaitis taipgi įsteigė lietuvišką Sandaros knygyną Klaipėdos miesto draugija įvairiose Klaipė-

dos krašto vietose kūrė lietuviš-kas mokyklas. Būdamas giliai religingas savo namuose praves davo ryto, vakaro maldas. Dr. Narmontas, apibūdinamas jo nuotaikas visuomeninėje veiklo-je, sako: "Neįvykda joks pa-rengimas, kuris nebūtų pradė-tas Dievo žodžiu".

Kai jam teko nuo bolsėvikų trauktis į Vokietiją, turėjo stambų nemalonumų iš nacių pusės.

Spaudoje pradėjo anksti ben-dradarbiauti: jau rašė į Varpą, į "Vienybę Lietuvininkų", įstei-gė ir redagavo "Pagalbos" žur-nalą, parašė daugelį religinių ir pasaulietiškių knygų, pvz. "Lietu-vošius nusidavimai ir mūsų ras-liava".

● Vydūno pirmas pradėtas leisti laikraštis "Saltinis", išėjo 1905 metais, taigi šiemet sueina 50 metų nuo jo pasirodymo. Tas laikraštis ėjo iki 1908 metų. Vėliau Vydūnas leido kitus laikraš-čius: Jaunimas (1911 — 1914), Naujovė (1915), Darbymetis par. (1921 — 1925). Tuos keturius Vydūno laikraščius, kaip ir ki-tus jo raštus, leido specialiai jo raštams leisti Martos Raišuty-tės įsteigta Rūtos leidykla. Vy-dūnas tuos laikraščius ne tik redagavo, bet pats vienas juos ir prirašydavo. Būdavo juose ir vertimų iš kitų kalbų, daugiausia iš anglų ir vokiečių. Su per-traukomis Vydūnas savo laikra-ščių leido 20 metų. Vydūno leisti-jeji laikraščiai duoda svarbios medžiagos pažinti jo asmenybei, mokslui ir kūrybai. Šiuo metu Aleksandras Merkelis ruošia Vy-dūno monografiją ir turinčius augščiau minėtus Vydūno leis-tus laikraščius prašo jam pas-kolinti. A. Merklio adresas: 49 Van Nostrand Ave, Great Neck, N. Y.

● Dail. Pijus Brazauskas lap-kričio 28 d. sulaukia 50 m. am-žiaus. Yra gimęs 1905 m. Vil-kaviškio apskr., Pilviškių valsč., Bartininkų kaime. Mokslus ėjo Marijampolės Rygiškių Jono gimn. ir Vilkaviškio kun. semi-narijoje. Kunigu įšventintas 1930 metais, taigi šiemet at-sėntė sidabrinį kunigystės ju-bilėjų. 1932 — 1936 metais iš-ėjo tapybos kursą Kauno Meno mokykloje. Pats išdekoravo Pa-javonio bažnyčią. Iš žymesnių jo atskirų paveikslų paminėtinai Apreiškimas, Mindaugo Krikš-tas, Sv. Kazimieras, Dariaus-Girėno tragedija, LTSR mo-kykla ir kt. Lietuvoje buvo veik-lus pavasarininkų ir ateitininkų talkininkas. Nuo 1949 m. gyve-na JAV-se ir yra ligoninės ka-pelionas Eugene, Oregon.

● Baltistikos biblioteka orga-nizuojama Vakarų Vokietijoje. Tuo yra susirūpinęs dr. Z. Ivins-kis. Leidėjai ir autoriai yra pra-šomi atsiųsti po vieną egzemp-liorijų savo knygų, atspaudų, laikraščių. Latviai ir estai jau turi ten gausiai savo medžia-zos, Lietuviai ten dar beveik nieko neturi. Leidinius siųsti ad-esu: Baltisches Forschungs Institut, Zimmer 37b, Universi-taet, (22c) Bonn, Germany.

● Kazimieras Žoromskis yra vienas iš kūrybingiausių dabar-ties dailininkų tremtyje. Į poe-tus jis nepretenduoja. Tačiau kartą neseniai jam užėjo įtvė-pimas parašyti eilėraščių. Čia vienas iš jų ir dedame skaityto-jams pažūrėti kas iš to išėjo.

● Dr. Zenonas Ivinskis: iki 1956 m. balandžio 1 d. apsigy-veno Vakarų Vokietijos sostinė-je Bonnoje, kur vadovaus Baltų institutui. Jo naujas ad-resas: (22c) Bonn/Rh., Heer-str. 15 bei Heese, Germany.

Dail. K. Žoromskis

Naturmortas (detalė)

MOKSLAS MENAS LITERATURA

Adomas Mickevičius ir Lietuva

Kelios pastabos minint poeto 100 metų mirties sukaktį DR. ALF. ŠEŠPLAUKIS, Columbia University, New York, N. Y.

Lietuva! Tėvyne mano! tu esi, kaip sveikata. PONAS TADAS, I. Tūlas svetimtautis literatas kartą stebėjosi, žinoma, ne be tam tikros ironijos, kad lietuviai atidavę savo žymų poetą kitiems, vėl jį turi verstis atgal į savo kalbą. Čia jis turėjo galvoj Adomo Mickevičiaus Pono Tado vertimą, kuris buvo taip gerai atliktas, kaip, sakysim, Bayardo Tayloro Fausto vertimas į anglų kalbą, bemaž prilygęs pačiam originalui.

Lietuviai, žinoma, ne savo valia Mickevičių atidavė lenkams ir ne savo valia begalėty jį susigrąžinti. Kaip pats poetas Konrado Valenrodo įžangoj sakosi, istorinės aplinkybės nulėmė, kad jis turėjo gimti "istorinės Lietuvos ribose": lyg po didelio potvynio jis nebeatsilūgo į tikruosius krantus, bet pasiliko tolimesniuose. Tačiau Mickevičius tiek savo kūryba, tiek visu gyvenimu taip nenuslavėjo rytinėse ribose, kaip nugarinėjo vakarinėse Gottschedas, Herderis, Kantas. Adomas Mickevičius laikė save Lietuvos sūnum, mylėjo savo kraštą ir žavėjosi mūsų tautos praeitimi, sako V. Mykolaitis Putinas (Vert. žodis prie Konrado Valenrodo, 1953). Jame nebuvo nė lašo slaviško kraujo, ir rusų rašytojas A. Herzen savo atsiminimuose (1907) teigia, kad Paryžių matęs "daug skausmo poeto veide, kuris buvo daugiau lietuviškas nei lenkiškas".

Skriaudžiamas poetas, Lietuva

Stebint tai, kaip Adomas Mickevičius kitų paskutiniaisiais laikais dorojamas, tenka gerai nustebiti. Tuščia mums būtų veržtis jį laikyti "savu" poetu, tačiau, šiaip ar taip, visa savo kūryba jis mums daug artimesnis nei kam kitam. Šitoji teisė, kaip koks testamentas, ir turi likti nepakeičiama. Nuo mūsų aušrinio romantizmo Mickevičius mums tapo ypatingai brangus. Tačiau "pasisavinimo" pavojaus nėra: jis rašė ne mūsų kalba, jį reikia verstis. Bet būtų gera, kad ateity nebeatsirasytų tokių ultrapatriotų, kurie, nemėgdami nei lietuvių nei Lietuvos, bandytų skusti aną poetui brangų žodį "Litwo", kuriuo prasideda Ponas Tadas, ir keisti jį kitu.

Skriaudžiamas poetas, skriaudžiama ir Lietuva, kai nutylimi dalykai kurie juos abu tampriai riša. Ypač paskutiniuoju metu ir emigrantinė literatūroj pastebima tendencija vis toliau ir toliau Mickevičių plukdyti į "plačiusius, tarptautinius vandenis", nors tikrieji jo "vandenys" tai Nemunas, Neris, Svėžis. Žinoma, ir mes negalim tuo per daug didžiūotis, kad štai Mickevičius buvo Kaune ir Vilniuj, bet nebuvo nei Varšuvoj nei Krokuvoje. Mums svarbiaus, kad bent jo raštų lietuviškumas būtų patvirtinamas, o ne temdomas, nutylimas. Galima iškelti Pono Tado svarbą literatūrai, kaip tai daro Č. Milozas, bet negalima nutylėti baironiško Konrado Valenrodo stiprumo tik dėl to, kad jis, pagal Hartknochą, "unsinnig", bet iš tikrųjų per daug lietuviškas. Naujoji gi sovietinė Mickevičiaus raštų laida (1946) išmeta visus paaiškinimus, kuriuos pats poetas buvo kruopščiai surinkęs iš lietuvių istorijos ir mitologijos. Vėlinėms, Gražinai, Konradui Valenrodui jie būtinai. Amerikiečių laidose vėl

pasigendi mums svarbaus ir įdomaus Mickevičiaus atsiliepimo apie Donelaičio Metus. Dabar ruošiamuose Mickevičiaus minėjimuose neužtenka išgirsti, kad jis buvo gimęs "Lietuvos kaime", nė neužsimenant apie jo pagrindinių veikalų lietuviškumą. Pajavairinta Lietuva primenančiais dalykais programa iš dalies tą ydą išperka, bet kas iš klausytojų, arčiau nepažįstančių nei poeto kilmės, nei jo santykių su Lietuva, galės vien iš pavardės žinoti, kad "The Three Brothers Budrys" tai lietuviška baladė, kad "Niemien" ar "Wilija" tai lietuviškos rūpės? Toks įspūdis svetimiems ruošiamuose poeto minėjimuose.

Ar Mickevičius mokėjo lietuviškai?

Tačiau, kad ir kaip ledas storas ir žiema šalta, upelis visvien čiurlena. Yra ir šviesesnių reiškinijų. 1927 m. M. Brensztejno ir J. Otrębskio paskelbtos paties poeto užrašytos lietuviškos dainos (pagal poeto sūnaus Paryžiaus muzėjų rastus užrašus) rodo Mickevičių lietuvių kalbą supratęs, nors gal ja ir nekalbėjęs. Trys poeto užrašytos išliskios dainelės (kurių minėti autoriai duoda ir fotokopiją) "Ejk Tatuszeli i bytiu darža", "Atjo žalnieras", "Ej warneli, jod warneli", turi savo atitikmenis Rėzos, Nesselamno, Biržiškos, Kalvaičio rinkiniuose. Jos rodo, kaip Mickevičius mėgo ir brangino lietuvišką dainą. Jo dukterė Marija Goreckienė jam padainuodavusi prie piano lietuviškai apie Nemuną ir kt. dainelę (plg. min. aut. Dajny litewskie zapisi, przez Adama Mickiewicza, p. 12). Prof. M. Biržiška teigia, kad Mickevičius Kaune kaip tik gavo gerai "su lietuvių kalba susipažinti" (Iš mūsų kultūros ir literatūros istorijos, p. 370).

Lietuviškos dainos tonas, jos ritmika Mickevičiaus poezijoje nebūtų įmanoma be lietuvių kalbos pažinimo bei jos supratimo. Jei jis lietuvių dainas tiek tebtų pažinęs, kiek jas pažino Herderis, dėdamas į savo Tautų Balsų rinkinį (iš antrų rankų), jos nebūtų galėjusios padaryti tokio įspūdžio, kokio daro dabar. Pagaliau ir Mickevičiaus atsiliepimas apie lietuvių kalbą jo Prancūzų Kolegijos paskaitose (1843 m. kovo 21 d.) rodo, kad lietuvių kalba jam buvo daugiau, negu artima (plg. Les Slaves, 1914).

Mickevičius ir lietuvių tauta

Mickevičiui teko gimti kaip tik tuo metu, kai Lietuva ir Lenkija turėjo pradėti naują savo gyvenimo kelią, trijų garsiųjų padalijimų nurodytą. Po 1831 metų sukilimo kelių skirtingumai dar daugiau išryškėjo: emė po truputį busti ir lietuvių tautinė sąmonė, savarankiško kelio samprata. Bet Mickevičius savo kūryboj paguodos sėmė iš garsiosios Lietuvos praeities. Dabarties Lietuva jam kaip ir nebeegzistavo. Bet Vincas Kudirka lyg nusiklausė Mickevičiaus žodžių "Lietuva, tėvyne mano" savo būsimam tautos himnui.

Bet nepasakytum, kad lietuvių tauta Mickevičiui būtų visai neberūpėjusi. Žinoma, jaunatviškam idealizmui tenka skirti tai, ką jis sako apie lietuvių rašytojus Gražinos paaiškinimuose, užsiminęs apie Rėzą ir Donelaičio Metus, kurie jam labai gerai įspūdjį padarę. Gaila esą tik, kad

patys lietuviai mažai rūpinasi savo praeitimi ir jos nevalizduoja (netiesioginis priekaištas ir Donelaičiui).

Vėliau, Paryžių gyvendamas, savo minėtose paskaitose baro lietuvius, kad jie "tik į grabus težiūri", tai yra, praeitim pasikliaudami, dabartim bei ateitim nesirūpiną. Tačiau Mickevičius dėl to nenusimena ir turi vilties, kad lietuvių tauta pabus, nes ji "priklauso prie tų tautų, kurios tebėra laukimo būvyje" (plg. Les Slaves, lec. XV).

Goethė, Mickevičius ir lietuviškoji daina

Vokiečių literatūros istorikai linkę manyti, kad Mickevičiaus romantizmui pagrindus padėjo jų Herderis, nukreipęs žvilgsnį į liaudies kūrybos šaltinius. (Plg. W. Kuehnę, Der Durchbruch des romantischen Geistes in Mickiewicz, 1937). Tačiau reikšmingesnė J. Nadlerio mintis, kad Mickevičiui etika nusveria estetika, nes jis padėjęs savo tautai "nešti kryžių", o Goethė to nepadaręs (plg. jo Adam Mickiewicz: Deutsche Klassik, Deutsche Romantik).

Tačiau lietuviams tenka nuopelnas, kad jie savo liaudinė kūryba kaip tik dėjo pagrindus Mickevičiaus romantizmui. Ir didiną lietuvių tautos praeitis ir jos žmonių kūryba padėjo Mickevičiui iškilti į didžiųjų poetų eiles.

Lietuviškoji daina, kaip minėta, poeto bus neapleidusi visą jo gyvenimą, kaip ji neapleido ir Goethės. Ypač mums reikšmingas Mickevičiaus apsilankymas Veimare pas Goethė 1829 m. rugpjūčio mėn. su savo draugu Odyniecu (Odiniu). Savo laiške Julijui Korsakui Odinis 1829 m. rugpjūčio 20 d. rašo, kad Mickevičiaus buvo daug kalbėta su Goethe ir apie dainas, be abejo, ir apie lietuviškąsias, nes kaip tik senesniai buvo pasirodžiusios Rėzos Dainos (1825), kurias Goethė buvo ir recenzavęs. Veimare, kur kadaį buvo suskambėjusi "Aš atsiakiau savo močiutei", dviejų žymiųjų poetų dar kartą buvo patvirtinta lietuviškosios dainos reikšmė visuotinajai literatūrai (plg. A. Odyniec, Besuch in Weimar, Wien 1946).

"Draugo" romano konkursas įžengė į savo lemiamąją fazę. Siemet gauti aštuoni romano rankraščiai yra pasiūsti Torontan jury komisijai. Dabar ne tik konkurso dalyviai, bet ir visa literatūra besidominti visuomenė laukia sprendimo. Šį kartą Toronto literatiniai sluogsniai išrinks mums premijuojamą romaną. Visų mūsų dėmesys dabar krypstą į Toronto lietuvių koloniją, pasižymėjusią savo visuomenine veikla ir kultūrinium lygiu, kur dirba mūsų jury komisija. Jos komisiją sudaro: kun. dr. J. Gutauskas, Antanas Gurevičius, Izabelė Matusevičiūtė, Stasė Prapuolenytė ir Vytautas Tamulaitis. Sprendimo tikimasi tuojau po Naujų Metų. Premijos įteikimas įvyks daliojo žodžio koncerte Chicagoje, sausio 15 d. Programą išpildys: Bernardas Brazdžionis, Antanas Gustaitis ir Henrikas Kačinskas. Siemetinės "Draugo" romano premijos mecenatas, parūpinęs jai 1000 dolerių, yra "Draugo" redaktorius kun. dr. J. Prunskis.

Lūnės Sūtemos (slapyvardis) poezijos knyga Tebūnie taratum pasaka šią savaitę pasirodo iš spaudos. Tai autorės pirmasis eilėraščių rinkinys, turintis 48 puslapius, su apie 35 eilėrašciais. Išleido Terra, viršelis dail. Vyt. Igno.

Adomas Mickevičius

Lietuva!

(Iš PONO TADO, versta K. Sakenio)

Lietuva, mano žeme, šalele gimtoji! Tas tik supras, kad tu iam sveikatą atstoji. Kas jau tavęs neteko. Pasiilgęs šiandieną Tavo regiu aš grožį ir kampą kiekvieną. Čia į tave šaukiuosi, Panče šventoji! Tu juk Vartus Aušros, Čenstakavą globoji. Tu esi: apgynėja mažam Naugardėliui. Kaip grąžinai sveikatą seniau man vaikeliui. Kai paaukotos Tavo maldingos motinėšės Pėščias aš Tavo slenkstį pasiekdavau šventą. Taip sugrąžink! mus į tėvynę mums mielą. Nešk tuo tarpu nbers mano išsilgusių sielą į kalnelius, kur medžiai suaugę siūbuoja. Ten į Nemuną melsvą, kur pievos žaluoja, į tuos laukus, įvaivais įvairiausiais spalvotus, Aukso kviečiais nusėtus, rugiais sidabruotus, Ten, kur geltonos svėrės su griekiais kart žydi, Rausvas dobilas skruostams mergelės pavydi, Dirvos, lyg kaspinu, žalia ežia išpintos. O ant jos auga kriaušės, retai nusodintos.

Vilija

(Versta Maironio)

Vilija, mūsų upelių motutė, Dugną tur aukso, o veidą kaip dangų; Vandenis semia lietuvių sesutė, širdžia ir veidu skaistesnė už bangą.

Puikiškos, malonios pakalnės pas Kauną, Puošia jos tulpėmis Viliją srauną. Myli lietuvių gražesnis jaunimas, Negu kad rožių ir tulpių audimas.

Vilijai Kauno pakalnės per nieką: Nemuno rieško ir žiedus palieka. Liūdėnai lietuviui ašarėlė byra, Než pamylėjo kito krašto vyrą.

Mylimą Nemuną, smarkiai apkabinęs, Nešo pro kalnus, per laukų platybes; Glaudžia su meile prie šaltos krūtinės Ir kartu skęsta į marių platybes.

Akermano tyrai

(Versta M. Gustaitio)

Įplaukiau į erdvę sauso okeano; Vežimas po žalumą braidžioja kaip luotas; Per banguojančias pievas, žiedais vainikuotas, Irstaus tarp koralinių sahučių bužano.

Jau blysta oras, niekur kelio nei kurhano; Stebiuos dangun: ten svinda debesīs auksuotas, Ten aušrinės išaušęs vyzdys spinduliuotas... Tai blizga Dniestras, kyła lempa Akermano.

Stokim... Kaip tylu... Gervės, giržiu, oru plaukia; Jų nepasiektų smarkios sakalėnės akys... Giržiu, kur ant žolės supasi plaštakės,

Kur žaltys šūdiakrūtis per žolyną braukia... Pratišo mano klausia, ar nepasikakins Gandu iš Lietuvos... Jokim, nieks nešaukia.

Br. Murinas. Maywood bažnytelė (akvarelė) Šiandien, gruodžio 3 d., 6 val. 30 min. Marijos Aušt. mokyklos patalpose atidaroma dail. Br. Murino ir dail. J. Dobkevičiūtės-Pauksienės kūrinių paroda.

KULTŪRINĖ KRONIKA

Adomo Mickevičiaus mirties 100 metų sukaktį plačiai paminėjo Amerikos Balsas savo radijo programoje Lietuvai. Dr. K. Jurgėla papasakojo įdomių faktų iš jo gyvenimo. Aktorius Henr. Kačinską nuotaikingos muzikos fone perskaitė A. Vaičiuliaičio paruoštą poeto kūrybos apybraižą ir parinktos jo poezijos ištraukas. Muzikos pagrindė duota dalyis iš M. Karavičiaus "Lietuviškos rapsodijos", atliktos Clevelando Simfoninio orkestro, muzikui Alf. Mikulskiui vadovaujant. Sekma dieno vakarinėje programoje iš Washingtono buvo perduota Aldonos arija iš Ponchielli operos "Lietuviai" (I Lituani) sukurtos pagal Konrado Valenrodo poemą. Ariją Hunterio kolegijos minėjime buvo atlikusi solistė Florencija Korsakaitė iš Los Angeles. Į Lietuvą buvo paleisti Valenrodo žodžiai Aldonai: "Duok Dieve, — maldavau, o teišpildo!) / Kad mes, sugrįžę į tėvų šalelę, / Lietuvišką veleną apkabinę, / Naujai atgimtum, kad ir mūsų dalią / Nuskaidrintų vilties pavasarėlis".

Mykolo Vaitkaus godos, vaizdai ir svajos, surinkti į naują poezijos knygą "Nuošaliu taku", išėjo iš spaudos. Knyga turi 100 puslapių, išleido Terra. Veikalas apima kūrybą iš 1933 — 1944 metų laikotarpio. Autorius įdėjęs daug rūpešio į eilėraščių formą. Turinys pasižymi įvairumu. Nemažai religinių motyvų, kur, pavyzdžiui, autorius sako: "Pasaulis miega, paskendęs grožy, / Žvaigždžių stebuklais skliautai jį vožia. / O mano dvasioj nerimas tvįsta — / Ištieski ranką, gelbėki Kristau!" Poetas moka kalbėti su dideliu vaizdumu. Pvz. eilėrašty "Kas jinai" jis taip rimuoja: "Kaip geismas žavi ir svaigi kaip pagunda; / tyra kaip vaikelis, kai rytą pabunda; / švelni kaip banga, kaip banga atkakli; / kaip paukštė linksma ir kaip žemė gili; / kaip sapnas toli ir kaip sesė sava... Tad kas gi jinai? — Amžinoji Jieva".

Autorius yra vienvėdis daininys. Jis taip atveria savo sielą: "Toks mažas aš, dangau, toks menkas — / kriokly šapelis, pėdėroj smilga... / O debesiai padangėj renkas, / o kešt ir vargt — dar ilga, ilga... / Ach, trokštu aš širdies gūdėjos! / Tu vienas, vienas! / kužda vėjas". Ne tik kančios, bet ir džiaugsmo valandoje autorius pergyvena vienvėdis, sakydamas: "Ir prieš džiaugsmo okeaną / toks vienas aš, o Dieve mano!.."

Paguodos jis randa gamtoje, kai — "saulei tekant nušvysta kalvos, sužvilga pabudę spalvos, krištolo giesmė tyra". Tada poetas sakosi: "Rymau nutilęs... blėsta žarijos. / Grįžta krūtinėn giedra... / Mirga svajonių dausinės gijos. / Rožės liepsnoja. Skamba lėlijos. / Varva žemėdūgais aušra...". Autorius nurimsta topolio pavėsy, kreipdamasis į paukštelį: "Volunge, gal man pačiulbėsi / laimės dainą, laimės auksagandės? / Ir šlamėjo lapai mum pavėsy, / ir šypojo mėlynai padangės..."

Tačiau tie pragiedruliai — lyg laikini. Autorius ieško medžio, iš kurio jam karstas bus padarytas ir taria: "Jūs liekate, o aš — keliauju pas Kūrėją". Jo žvilgsnis nukreiptas į anapus, jo ilgesys: "tik Dievuje atbusti" (68 p.).

Autoriaus kūryboje gal kiek mažiau poetinių priemonių, bet daug nuodirdumo, gaivaus taurumo, pagarbos augštiesiems idealams.

Dr. J. Girniaus ir Alf. Nitykos-Nilūnos straipsniams pasirodžius žurnale "Kultūra", iš jo skaitytojų lenkų atėjo daug atsiliepimų. "Kultūros" redaktorius Jerzy Giedroyc persiuntė laišką inž. R. Rozdzialowski, kurs taip sakó:

"P. Juozo Girniaus straipsnis yra kupinas labai įdomios, gilios ir įtikinančios argumentacijos, kuri nušviečia mūsų santykius su Lietuva. Kilmios lietuvių tautos tragedija yra didelė ir nemažai prie jos prisidėjo, ne tiek gal lenkų tauta, kiek kaikurie jos "tautos vyrai". Kaip sunku yra pagalvoti apie tai, kad sunkioj padėty buvusiai lietuvių tautai mes, lenkai, naudojosi anuomet Dievo malonės duota Nepriklausomybe, ne buvom ištiesę rankos ir geriausioms istorijoje mūsų bičiuliams lietuviams nebuvom suteikę pagalbos. Krikščioniškosios filosofijos šviesoje, mūsų dabarties kančios bus gal ne kas kita, kaip ekspiacija už stoką širdies, likimo anuomet pajungtiems mūsų prieteliams. Želgovskis buvo tik generolas, o juk iš istorijos žinome, kad šiame pasaulyje retai, labai retai "generoliskumas" būna tapatus su minties, taigi ir veiksmų, kilnumu. Nepriklausomybės dvidešimtmetį mes skendėjom sovinizme ir nei vieno kaimyno nepadarėm sau tikru draugu. Tai sunki tautinė klaida, kurios pasėkos nerodoms jaunajai kartai, kad galėtų pasimokyti. Todėl kukliu, bet realiai sveriančių savo vertę bei reikšmę ir mąstančių lenkų-tremtinių akyse "Kultūros" redaktorius iniciatyva mėginti užmegsti ryšius su kilniam lietuvių ir ukrainiečių tautom yra didžiai sveikintina. Mes, lenkai-tremtiniai, savo tremtiniskos kančios kaina pradėję suprasti istorijos ir žmogiškų veiksmų tiesą, "Kultūros" redakcijos žygį laikome vertu didelio dėmesio, pripažinimo ir gilios padėkos. Išitinkom, kad tik per plačią suprastą draugystę su kaimynais Lenkija gali išsilaikyti savo Nepriklausomybėje".

Lietuvių Enciklopedijos redakcijos kolektyvas, posėdžiauęs spalio mėn. 30 d. Bostone, tolimesnį enciklopedijos redagavimą pagal atskiras raides padėginti šitaip: K iki KJ imtinai — J. Puzinas, R iki Rgalo — Pr. Čepėnas, L raidė — J. Girniaus, M iki Ma imtinai — J. Puzinas, Mo iki galo ir N — Pr. Čepėnas, O ir P iki Pi imtinai — J. Girniaus, Pi iki Rk imtinai — J. Puzinas, Ri iki galo ir S iki Se imtinai — Pr. Čepėnas, Sf iki galo — J. Girniaus, Š ir T — J. Puzinas, U, V, W ir X — Pr. Čepėnas, Z, Ž ir papildymai — J. Girniaus. Raidės L bus išleistas atskiras tomas LIETUVA, kurį redaguoja V. Maciūnas.

Prašomi visi kas turi kokios nors medžiagos, ypatingai liečiančios Lietuvą ir lietuvius, ar šiaip kokių pageidavimų siūsti juos LE redaktoriams šiuo adresu: Lietuvių Enciklopedija, 265 C Street, South Boston 27, Mass.

Jurgio Savickio atsiminimų ir užrašų knyga Žemė dega, I dalis, jau atspausdinta ir išama. Knyga skaitytojus pasieks dar prieš Kalėdas. Leidžia Terra spaudė Morkūno spaustuvė. Pirmoji knygos dalis yra apie 450 psl., antroji bus maždaug tokia pat. Šioje knygoje prisimenama 1939 — 1941 metais, karo pradžia, Lietuvos okupacijos ir kt.

Marija liaudies mene

DR. J. VAISNORA, Italija

Marijos kultas, taip giliai įsišaknijęs lietuvių tautoje, negalėjo neturėti atbalsio ir liaudies mene. Ir todėl nenuostabu, kad liaudies skulptūroje, kuri plačiausiai pasireiškė tarp kitų liaudies meno šakų iki medžiagos (medžio) prieinamumo ir lengvumo apdoroti primityviškais įrankiais (peiliu), šalia Rūpintojėlio (Smūtkelio) aptinkame daugybę Marijos Skausmingosios Dievo Motinos statulų. Kykla klausimas, kodėl šis sužetetas, kuris apdirbime nėra iš lengvųjų, lietuviui buvo arčiau širdies, kodėl šis, ne kita kurį, jis rinkosi ir vaizdavo. Ar šis sužetetas buvo individualiai sukurtas, ar jis yra skolinis pamėgdžiojimas? Bandydami atsakyti bent trumpai į šiuos klausimus, reikia bendrai pakalbėti apie liaudies meno reikšmę ir kilmę.

Liaudies meno mistika

Reikia pripažinti, kad liaudies menas turi tam tikros mistikos. Ši mistika kyla iš to, kad žmogus nori per savo sukurtas menines formas arčiau bendrauti su vaizduojamu dalyku. Todėl liaudies mene yra ne vien noras patenkinti estetinį jausmą; jame galime rasti tautos tikėjimo atspindžius, jos pažiūras tiek į jį supantį išorinį, tiek ir į artą patį pasaulį. Liaudies menas veidams žmogaus regėjimą giliai paliudija ir jo sielą. Tauta liaudies menu labiausiai išreiškia savo dvasią ir įeša savo indėlį į bendrąjį žmonijos lobyną. Per jį tauta pasisako visu savo vidaus turiniu.

Liaudies skulptūros kilmė

Praeities tyrinėtojai ir liaudies meno žinovai ne kartą kelia klausimą, kurios priežastys vertė atsirasti Lietuvos liaudies skulptūrai, taip gausiai pasireiškusiai drožinėse šventųjų statulėse. Į šį klausimą jie nevienodai atsako. Vieni tvirtina, kad mūsų liaudies skulptūra yra su krikščioninta stambeldystės liekana. Pvz. Kėvyvičis tvirtina, kad ten kur šiandien prieš namą stovi šventųjų pilna koplytėlė, galėjo kadaise stovėti kuriai nors dievybei skirtas altorielis (L. Krzywicki — Zmudzstarożytna, Warszawa 1906). O Brenšteinas dar aukščiau pasisako: "Šventuos kalnuose ir prie upelių, kur neseniai dar juodavo Perkūno bei Mildos statulos, statinėjo Kristaus ir Dievo Motinos atvaizdus, o garbintuose miškuose prikabinėjo kryžių" (M. Brensztejn — Krzyże i kapliczki żmudzkie. Materyaly do sztuki ludowej na Litwie. Z 64 tablicami. W. Krakowie 1906. Nakladem Akademii Umiejętnosci.)

Nuo svetimųjų neatsilieka ir mūsų širdis dr. J. Basanavičius tvirtindamas, kad ant didvyrių ir galiūnų kapų būdavo statomos statulos, kurias žmonės garbindavę. Jos būdavo iš medžio dirbtos ir todėl iki mūsų laikų neišlikę (Dr. J. Basanavičius — Lietuvių kryžiai archajologijos švietoj. Vilnius 1912). Tačiau šitokiems išvedžijimams ir išvadoms nėra jokių rimtų argumentų. Šie senovės tyrinėtojai remiasi vien spėjimais, naujaujais, nevykusiais palyginimais. Tai yra vien noras rasti Lietuvos to, ko nėra buvę, ir kas sudaro gražesnę ir pasakinesnę Lietuvos praeitį. Tokie išvedžijimai, nors ir gražūs, jie neturi mokslinio pagrindo.

Lietuviai statų neturėjo

Šiandien jau visiškai aišku, kad lietuviai statų pavidalo die-

vy neturėjo, todėl ir liaudies skulptūra yra krikščionybės įtakos padaras. Jei senovės lietuvių būtų turėję statulų pavidalo dievus, tai būtų nesuprantama, kodėl jokių dievų statulų nėra išlikę iki mūsų laikų. Juk jos daug lengviau būtų galima paslėpti ir išsaugoti, žinant, kiek lietuvis buvo prisirišęs prie tradicijų ir senosios savo tikybos. Kita vertus liaudies skulptūroje nėra kitokių sužetų, nei mitologinių, nei buitinių, o tik šventųjų vaizdavimas. Tas kalba aiškiai už tai, kad liaudies sukurtas statuarinis skulptūra yra krikščionybės padaras; ji lietuvių tautoj žmonių šakny neturi, o sužetetai yra imti iš už Lietuvos sienų.

Mūsų liaudies meno tyrinėtojai tvirtina, kad liaudies religinė skulptūra atsiradusi tik XVIII a. Zinome, kad XVII — XVIII

Trakų Dievo Motina
Vytauto Didžiojo nešiota kariuomenės žygiuose

amžiai buvo barokinės architektūros Lietuvoje klestėjimo laiko. tarpis. Bažnyčios buvo gausiai išpuoštos skulptūromis. Bet tai buvo laikas ir didelio dvasinio pakilimo, kada lietuviai gausiai lankėsi gražiose šventovėse, prisizūrėjo šventųjų paveikslų ir statulų, prie jų meldėsi ir per jas dvasioje bendravo su vaizduojamais šventaisiais.

Skausmingoji

Krikščionybėi atsigavus Lietuvoje, greitai pagarsėjo kaikiurios Marijos šventovės. Jos gausiai, organizuotai buvo lankomos Lietuvos pamaldžių maldininkų. Patirtos malonės Marijos šventovėse suartino dar labiau lietuvių su Dangaus Motina Marija. Jis norėjo matyti Marijos atvaizdą, jos paveikslą, statulą ir savo kieme, lauke, pakelėje, kapuose. Norėjo, kad Marija būtų pagerbta tiek praeinančio keleivio, tiek savo žemę bėpūreinančio kaimiečio. Ir imta statyti kryžiai-koplytėlės, į kurias kelta savo rankų darbo drožiniai, į kuriuos lietuvis sudėdė savo sugebėjimą, savo sielą, širdį, skausmą ir rūpestį. Ir todėl iš jo rankų išėjo Marija Skausmingoji, o ne dančun Paimtoji, ar Nekaltoji angelų būrio ansupta, bet ant savo kelių laikanti mirusį Sūnų, o pati širdis perverta septyniais kalavijais.

Lietuvos liaudies mene vyravo, po kryžių, Marijos statulėlės. Prof. Ign. Končiuo suregistravo 2,424 km naktelėse 3.234 vienetus, iš kurių įvairių kryžių yra 1,509, o likusios "Smūtkeliai" ir įvairių šventųjų statulėlės. Marijos Skausmingosios sudaro 42% visų statulėlių (Ign. Končiuo-Zemaitis kryžių statistika. Gimtasis Kraštas, 1943. p. 170).

Lietuvius sukūrė savotišką, bet drauge giliai prasmingą Kristaus liūdnio tipą — Rūpintojėlį (Smūtkelį) ir lietuvišką Pie-

tą — Skausmingąją Motiną paimdamas tą momentą, kada ji išgyvena didžiausią skausmą — laikydama ant savo kelių nukankintą Sūnų. Nors Rūpintojėlis nėra grynai lietuvių liaudies kūrybos vaisius (panasių Kristaus pasirėmusio alkūne ant kelių ir giliai susimąsčiusio statulų turi kaikiurios Vakarų Europos tautos: Prancūzija, Vokietija, Lenkija (cf. P. Galuainė — Lietuvos liaudies menas. Kaunas 1930. p. 169—171), tačiau iš to, kad šia Kristus vaizduojamas ne pagal kurį iš Evangelijos pamitą faktą, o tik bendrai kančios būklė (su erškėčių vainiku, kraujo lašais ant veido), pasirodant liaudies legendomis ir Rūpintojėlio sužeteto aiškiniams galima nustatyti skulptoriaus mintis: atvaizduoti Kristaus beribį nušūdimą. Šia Kristus lyg ir pakviestas prie Lietuvos kelio ar sodybos kartu su žmogumi naūdėti dėl sunkaus vargo ir žiauraus likimo.

Lygiai ir Skausmingoji Motina tarsi kalbėta kalba lietuviui, kiek ji yra iškentėjusi savo Sūnaus kančios ir mirties metu, pati dalyvaudama tame kančios momente (miręs Sūnus ant Motinos kelių). Taip galime surasti tarp Skausmų Motinos ir kenčiančio lietuvių artimą savitarpio ryšį. Tokia Marija lietuviui yra suprantamesnė, artimesnė, mielesnė, lyg sava. Juk lietuvių kelias, kada jis kūrė Skausmų Motinos statulėlę (o ir anksčiau), buvo nužymėtas nuolatiniams skausmams: maskolių, švedų okupac. ir plėšimai, žudymai, artimųjų ir mylimų asmenų netekimas, paskui epidemijos — marai, kurie dažnai lyg dalgiu sienavo Lietuvos kaimus ir miestus, gaisrai, kurie elgetomis pavėrsdavo šimtus ir tūkstančius. O ir taikos metu sunki baudžiava, žmogaus teisių neturėjimas, ponų savalė ir žiaurumai — visa tai nuolatine vargo virtinė. "Vai varge, varge, vargeli mano, kada aš tave jaunais išvargausi?" — liūdnai skambėjo iš lietuvių širdies.

Šalia kenčiančio lietuvių

Savo skausmą ir liūdesį jis išjo išlieti į Marijos šventovės, stebuklingas vietas ir ten įėjkojo paguodos. Ir vien tik Skausmingoji Motina galėjo jį suprasti, toji, kuri pati yra išgyvenusi Sūnaus mirtį ir kurios širdį yra varstęs ne vienas, o išiši septyni kalavijai. Tokios Marijos lietuvis įėjkojo, tokią sau vaizdavosi, tokią iš medžio drožė ir statė Lietuvos laukų koplytėlėse. Skausmingoji Motina tapo Lietuvos laukų ir Lietuvos liaudies atstovė, su savo skausmu lyg sargyboje stovinti šalia kenčiančio lietuvių ir dalindamosi su juo savo skausmu. Jau vien tas faktas, kad šalia tavęs stovi kitas, kuris panašiai ar net daugiau kenčia yra tam tikra paguoda, palengvinimas. O ir išklausti, pas Dievą užtaiti greičiau gali ta, kuri pati yra daug iškentėjusi. Šitaip galbūt galima išaiškinti, kodėl liaudies mene vaizduojant Mariją dominuoja Skausmingoji Motina — Mater Dolorosa, savotiškai išreikšta, nekarta grubaus darbo, bet išdrožta su kenčiančios širdies meile.

Jieškant prototipų

Jieškant liaudies meno, o ypač šia Skausmingosios Motinos prototipų, pagal kuriuos lietuvių "dievadirbyš" kūrė savo kūrinį tenka sutikti su lietuvių liaudies meno tyrinėtojais, kad tai, ką mūsų liaudis sukūrė, nebuvo vien tik fantaziškos padaras, arba kaip kaikiurios "dievadirbyš" tvirtina emės savo statulai pavidalą iš "Gyvenimų šventųjų"

skaitymo, Skausmingosios Dievo Motinos vaizdavimas atkeliavo

Myk. Vaitkus

Likimo draugai

Pirmų šabnų pakostas žiedė,
nuleidęs galvą, tyliai rymąs,
nebatgavins tavęs kvapningas
pavasario kerų dvelkimas.

Tvaskės dangių didingai saulė —
žolė žvaigždė tu nemirksi:
kiti žiedai šypsos maloniai
kitoms akims žaliai pavėsy.

Išliesęs ranką palytė jau
pageltusį vos gyvą žiedą...
Tyla aplinkui. Juodos mintys
vārmais pavargus! apsedo.

Koks šaltas tu! Kaip mano pirštai...
Sudievu, žiedė, tyliai rymąs!
Eimu aš jau. Nebusitiksims.
Pakilt, išnykt — bangų likimas.

Nebesugrįš į saulę

Nukritęs meteoras
dangun atgal negrįžta;
jaunų dienelių choras
nusineša jaunystę;

sudegus naktį žvakė
liūdnaj tamsoj beglūdi;
nebeatgis paštakė
kurią vaikai nužudė;

nebežydės gelelė,
kurią šalna nukando;
nebesugrąžinsi kelio,
kur galo nesuranda.

širdis, žydėjus kartą,
regėjus grožio tvaną,
kur už stebuklo vartų
ekstazėje gyvena, —

nebeatkurs dar syki
to pasaulį pasaulio,
ir spinduliu išnykę
nebesugrįš į saulę.

Iš naujos knygos Nuo šalių taku

į Lietuvą iš Vakarų, kur šis žėlu viršuje, kuri labai panaši sužetetas (Pietas) buvo žinomas į Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio karūna, randamą XVIII a. valstybiniuose antspauduose. Charakteringi lietuviškai liudies skulptūrai yra ir liepsnojanti širdis su septyniais kalavijais, žvaigždžių aureole ir angelų ir šonų. Nė vieno šitų atributų nerandame žinomuose Pietos sužetuose kur kitur Vakaruose, nors Marijos ikonografijoje jie galima rasti kitokiame vaizdavime ir sužete. Lietuvių atributų suteikė šiam sužetui tiek daug todėl, kad norėjo savotiškai pabrėžti Dievo Motinos didybę ir jos vaizduojamo (Nukelta į 2-ą pusl.)

Skausmingoji vaizduojama dvejopai

Skausmingoji Dievo Motina mūsų liaudies skulptūroje vaizduojama dvejopai: grupėje ir paskirai. Pirmu atveju sėdinti Dievo Motina laiko ant kelių nu kryžiaus nuimtą Kristaus kūną, o iš abiejų pusių klūpo angelai su žvakėmis rankose. Tokiu būdu šis grupės susidėda iš keturių figūrų ir yra pilniausiai išplėtotas Skausmingosios Dievo Motinos sužetetas, Marijos galva yra apdengta skara ir dažniausiai vainikuota karūna su kryžėliu viršuje, o aplinkui dvilikos žvaigždžių aureolė. Ant krūtinės virš apsiausto vaizduojama liepsnojanti širdis su ismeigtai į ją septyniais kalavijais — septynių skausmų simboliais.

Antru atveju Dievo Motina stovi ties liepsnojančia ir kalavijais perverta širdimi sudėtos rankomis. Jos galvą taip pat vainikuoja karūna ir spinduliuojanti aureolė. Šio pavidalo Skausmingosios Motina sutinkama daug rečiau, negu pirmojo.

Lietuviškos skulptūros būdingos savybės

Specifinės lietuviškosios liudies skulptūros savybės Skausmingosios Motinos vaizdavime yra ant galvos karūna su kry-

Skulpt. R. Mozoliuskas. Marija Marquette Parko naujoje lietuvių bažnyčioje

KULTŪRINĖ KRONIKA

• Kun. J. Jusevičius, jau anksčiau davęs šešetą religinio turinio knygelių, dabar pasirodė su nauju leidiniu "Geras paraipietis". Leidinys turi 91 puslapį, su kietais viršeliais, patraukliai išspausdintas lietuvių salečių gimnazijos spaustuvėje Italijoje. Visų pirma nusakoma parapipjos reikšmė, jos tikslai, privatus ir viešas pamaldumas, pamokslų klausymas, kitos pamaldos, tikinčiojo ryšys su bažnyčia, reikalas lietuviams priklausyti prie parapipjos. Antroje dalyje nusakomos parapipčio pareigos: pagarba Bažnyčiai, vengimas papiktinimų, paklusnumas šv. Tėvo ir vyskupų vadovavimui, palaikymas ryšio su savo kunigais, parama parapipjai rūpestis parapipjos mokyklos išlaikymu.

Trečioje dalyje aptariami paties parapipčio reikalai: rūpinimasis savo išganymu, nusižeminimas, saugojimasis klaidų, darbštumas, pasiaukojimas, pamaldumas, kantrumas, ištvermė gerame. Ketvirta dalis skirta nušviesti santykiams su kitais paraviečiais: primenama reikalas laikytis meilės įsakymo, būti atlaidiems, uoliams, melstis už kitus, dalyvauti draugijų veikime, padėti ligonims. Paskutinė — penktoji — dalis kalba apie parapipčius ir sektas; nusakius sektų neigiamą reikšmę Bažnyčios vienybei, kiek smulkėliau apibūdinami bibliotaf, vadinamoji nepriklausomoji bažnyčia. Skatinant būti tvirtiems tikrame tikėjime, raginama kitatikių atžvilgiu laikytis tolerancijos ir siekti jų atsivertimo.

Nejieškant didelių naujovių, ši knygėlė parašyta su nuoširdumu, išleista skoningai ir daugeliui bus naudinga. Autorius yra Omahos lietuvių parapipjos klebonas.

• Lietuviškų Studijų instituto Chicagoje, išlaikomas Mokslineji Studijų klubo po N. Metų pradės socialinių studijų semestrą.

Temos, kurios yra pasirinktos šiam semestriui yra taip stufornuolutos, kad išryškintų mūsų visuomeninio gyvenimo paradoksus. Iš vienos pusės jo visuomeniškumą ir to visuomeniškumo išsigimimą; auklėjimą, kuris neaukleja; žmogų, kuris paverciamas į daiktą; gyvenimą, kuris padaromas tik skubėjimu; religiją, kuri virsta tik formalumu; specializaciją, kuri žmogaus netobulina; ir kt.

Paskaitos įvyks šv. Kazimiero Seserų Senuose rūmuose, 2601 W. Marquette Rd. kiekvieną šeštadienį, pradedant 1956 m. sausio 7 d. ir kovo 24 d. baigiant. Po kiekvienos paskaitos bus diskusijos. Kasdien bus po vieną paskaitą. Viskas užtruks tik vieną valandą: nuo 2 iki 3 val. p. p. Savo sutikimą dalyvauti praneškite kun. V. Bagdanavičiui. MIC, 2334 So. Oakley ave. Chicago 8, Ill., tel. Virgīnia 7-6640.

• Lietuvių Kultūros instituto pirmininkas prel. Pr. Juras atsuntė raštą, kuriuo Chicago Kultūros tarybai oficialiai pavedama suorganizuoti religinio meno parodą. Skirdamas religinio meno parodai \$500 premiją, kun. dr. J. Prunskis š. m. balandžio 5 d. spaudoje buvo paskelbęs pagedavimą, kad paroda organizuotu Kultūros Taryba Chicagoje. Lietuvių Kultūros instituto pavedimu.

• Jurgio Gliandos veikalas Raidžių pasėliai baigiamas spausdinti. Leidžia Lietuviškos Knygos klubas, knyga išspausduodama laiku, labai tinkama skaityti jaunimui.

• Pranciškus Penkuskas, prelatas, buvęs Kauno Kunigų seminarijos rektorius ir Vyt. Didž. univ. istorijos profesorius, yra miręs 1950 m. gruodžio 1 d. tremtyje, taigi šiemet sueina penkeri metai nuo jo mirties. Mėgo spaudos darbą ir rašydavo į Draugiją, Vienybę (Kaune), Ganytoją ir kitus laikraščius. Atskirais leidiniais išėjo jo kūriniai: Mūsų jaunuošenės idealai, šventoji Naujojo Istatymo istorija, šv. Senojo Išt. istorija, Lotynų kalbos chrestomatija, Lotynų kalbos gramatika, Lietuvos istorija (vadovėlis), Bazelio susirinkimas ir Lietuvos sosto reikalai Vytautui mirus, Vytautas Didysis ir jo Cekijos politika, Lietuvių tautos dvasia istorijos švietoseje.

• Dail. Ant. Navickas prieš Kalėdas baigs dekoruoti lietuvių bažnyčią Sao Paulo mieste. Dekoruojant bažnyčios sienas atnaujinti ir visi trys altoriai. Dėdami vitražai. Remontuojami vargonai, pirkti iš Vokietijos dar prieš II Pasaulinį karą. Rieger firmos. Bažnyčios dekoravimas ir reikalingi pataisymai kainuos daugiau kaip 600,000 kruzeirų. Tais darbai rūpinasi lietuvių klebonas kun. P. Ragažinskas.

• Dail. Petras Kalpokas, kūrybingas tapytojas, portretistas ir dekoratorius yra miręs prieš 10 metų: 1945 m. gruodžio 9 d. Buvo pasižymėjęs ir kaip parodų organizatorius. Kilmu buvo Kvetkų parapipjos, Romiško apskr. Mokslių šėjo Mintaujos gimnazijoje, vėliau RYGos ir Odesos meno mokyklose, o po to studijas gilio Muenchene ir šveicarijoje. Plačiai žinomas jo paveiksias Vytauto Did. bažnyčios didiajame altoriuje Kaune.

• Spaudos laisvės atkovoimo sukakčiai paminėti Chicagoje jau senokai paruoštas sukaktuvinis leidinys, tačiau jis kažkur yra įstrigęs ir apie jo išleidimą negirdėti, nors autoriai savo medžiagą jau yra senokai parūpinę ir turima, kas rūpintųsi išleidimo finansavimu.

• Stasys Yla ruošia didesnę leidinį apie kun. Alfonsą Lipniūną. Kas turėtų A. Lipniūno nuotraukų, laiškų ar kitos medžiagos, yra prašomas siųsti: kun. St. Yla, R. F. D 2, Putnam, Conn.

• Henrikas Nadolskis ir Robertas Luskis šį mėnesį baigia Sao Paulo (Brazilijoje) universiteto humanitarinį fakultetą. Studijuoja neolotynų kalbas. Abudu gimę Brazilijoje.

• Lietuvių gimnazija Sao Paulo mieste, vadovaujama seselių pranciškiečių, šiemet išleis pirmąją laidą. Baigimo iškilmes bus gruodžio 20 d.; pamaldas ta proga laikys kardinalas arkiv. Dom Carlos V. Motta.

• Dail. M. Šilekio vieną paveikslą — "Pavasaris" — nu-pirko Arkansas valstybinis muzėjus, o kita — "Ruduo" — įsigijo Chicago mokyklų taryba ir patalpintis kurioje nors mokyklų loje.

• VI. Bamojaus knyga, Lenktynės su šėtonu, kuri dabar eina per "Draugo" atkarpą. Liet. Knygos klubas nutarė išleisti atskiru leidiniu. Knyga pasirodys netrukus.

• Dail. Br. Mušinas piešia viršeli Jurgio Gliandos veikalui Raidžių pasėliai, kurs išeis ne užilgo.

• Gabrielė Pralgauskaitė pradėjo studijuoti psichologiją Northwestern universitete.

• Dail. V. Petravičius nupiešė viršelį K. Bradūno poezijos knygai Devynios baladės.

I. Šlapelio knyga "J. Pautienius"

DR. P. CELIESIUS, E. Chicago, Ill.

1. Nauja studija

Mūsų, ypač lietuvių, gyvenimo laikotarpio viena meno srities būtent vaizdinis menas (pailšva tapyba, grafika plastika), reikiama silpna kūrėjų ir žiūrovų žinomybė. Kodėl taip yra? I tai klausimą, kad ir nevisuomeniškai pilną, bet esminį atsakymą randame Igno Šlapelio, po jo mirties šiemet išleisto "monografijoje" "Juozas Pautienius", data nepažįstama. Išleido Lietuvos Knygos klubas anglų lietuvių kalbomis. 87 pusl. teksto ir 31 J. Pautieniaus pieštas pa-veikslas: kietais viršeliais, labai gerame popierij, didelio formato.

Šis veikalas turi keturias dirbtinai į vieną knygą sujungtas dalis: Meno raida, Forma, J. Pautienius ir Užbaiga. Pirmoioje dalyje autorius peržvelgia trumpai, bet esminiai, meno istoriją. Antrojoje dalyje jis atskleidžia meno esmę. Trečioji dalis skirta J. Pautieniaus meniniam brėdimui atskleisti. Užbaigoje autorius apgailestauja, kad tikrosi menas yra išduotas diletantų ir meno pirklių paūkiai. I. Šlapelis yra pats ne tiktaji meno kūrėjas. bet taip pat plačios erudicijos meno teoretikas. Jis turėjo ir norėjo daug ką pasakyti, bet albumo formato knyga te- skvė jam įžanginiam straipsniui vietoj. Jis autorius būtų paršęs kiekvieniui daliai po atskira knygą. būtent: Meno istorija, Meno filosofija (esmė), J. Pautieniaus tapyba ir Meno klounas — tai turėtų būti knygų klausimais, lietuvių kalboje taip reikalingi ir laukiami, veikalai. Bet dabar turime vi- su minėtų veikalų nuotraip- vieną albumą, išanginiame straip- sniavie. Tačiau ir ši santraukinė studija bešinteresuotai men- ni vira laukiamai ir sveikintina. Mes alkstame šios rūšies litera- tūros.

2. Dėl meno esmės

Meninio kūrinio esmę, anot J. Šlapelio, sudaro meninė for- ma (p. 46 ir t.). Tačiau nereiki- kia kūrinio formos suplakti su jo navidalu. Pavidalas yra tik kūrinio išorinė išvaizda. O "for- ma visais laikais buvo laikoma, kaip kažkas viduri esama, kaip tikra daikto esmė" (p. 51). Me- no idealas — priartėti turiniui prie formos. "Meno formos bū- dincas bruožas — jos dalis in- tymio santykis, kuris palaiko ir visas drauge arba apjungia taip, kad jos sudaro darnią vi- surmą. Meno kūrinio dalis san- tvykiai netali būti išreikšti at- skirai nuo to, ko jie siekia. Čia visos priemonių savybės susi- jungia, tuo suteikdamos visu- mai gyvenimui" (p. 51). Me- no formos kinta pagal laiko ir kūrėjo individualumą. Kiekvie- nas kūrėjas išreikšia skirtingai. Tačiau formos pradai yra tie patys visiems laikams ir kū- rėjams. Tie pradai yra gamtos intymumai. Ne visada jie yra są- moningi suvokiami, bet visada, kodėl neemoniški, kūrėjai yra jų įtakoje (p. 52).

3. Modernusis menas

Tiek antikinis, tiek viduram- žių, tiek renesanso menas buvo tampriai susijęs su plačiosios visuomenės interesais: religiniu, socialiniu, politiniu, komerciniu. Visais amžiais meno formos tu- rėjo aiškia kryptį ir vienalytį būdą. Jos buvo gaivinamos ati- tinkamo amžiaus idėjos ir riu- si su visomis gyvenimo sąlygo- mis. "Tokių epochų meno for- mos buvo taip ryškios, kad at- sispindėjo tos epochos veidas"

(p. 56). Bet nuo pūsės 19-jo šimtmečio po prancūzų revoliu- cijos paskelbto "laisvės" šū- kio kairieji menininkai, k. a. Courbet, Millet, Monet, Pissaro, Sisley, Cezanne, Gauguin, Van Gogh, Matisse panoro išsilaivinti iš bet kokio visuomenės intereso ir tradicinių meno dės- nių. Jie sukūrė naują šūki: "Me- nas menui" (p. 42). Jie pradėjo reikštis mene savavališkai iki kraštutinumo. Jie atmetė pro- porcingumą, perspektyvą, lini- jų, panašumo dėsnius ir reikėsi daugiau įspūdžių momentu. Jų tikslas akcentuoti daugiau spalvos nuansus ir žavingu- mą.

Išgauti didesniam spalvos ža- vingumui įieškota naujų faktū- ros būdų ir priemonių. Kairiųjų atsiskyta įprastinio tapyboje teptuko ir jo vietoje imta varti- ti peilis, arba špachtelis. Tuo būdu mūsų laikų modernistai dailininkai liovėsi siekę didžiū- jai epochos idėjų ir tenkinasi vien spalvos, faktūros ir tapy- bos priemonių individualumo ak- centavimu. "Šis šimtmetis, gali- ma sakyti, gyvena be jokios vadovaujancios žvaigždės, be jokios idėjos, — kaip laivas be vairo, blaškomas daugelio min- ties srovių, srovelių, dažnai prieš taraujančių tarp savęs" (p. 56).

Autorius trumpai apibūdin- damas mūsų laikų modernistų epochą, sako: "Tokie meno ne- galavimai yra tikri epochų kul- tūros nykimo simptomai" (p. 44). Kadangi naujos meno sro- vės ir srovelės yra atitrūkusios nuo "tradicinio" meno reikalavi- nių ir beidėjinės, todėl jos ne- pagauna žiūrovų sielos. "Jos yra išplaukusios iš intelekto, ne iš širdies, todėl žiūrovų sielose jos neranda atbalsio žmonių sielose jos neadi" (p. 45).

4. J. Pautienius

Nors J. Pautienius ir priklaus- so prie modernistų menininkų, kaip spachtelinės tapybos autori- us, tačiau jis nėra vien įspū- džių gaudytojas ir vien spalvos žavingumo garbintojas. Jo me- niniai kūriniai pilni susitelkimo, rimties ir net asketizmo. Savo turiniu jie yra gyvenimiški, im- ti iš mūsų dienų džiaugsmo, skausmo aktualijų. Formaliniu požiūriu J. Pautienius nėra pa- niekinęs visai proporcingumo, perspektyvos ir panašumo tra- dicininių dėsnių. Dėl to jis pla- čiaiai publikai yra aiškesnis, suprantamesnis ir daugiau mė- gijamas. Dauguma jo kūrinių, išstatytų parodose, yra žiūrovų užprašomi ir išperkami.

Meninės formos požiūriu I. Šlapelis vertina J. Pautieniu kaip kylančią kūrybinę palėžą (p. 70). "J. Pautienius tiek te- matika, tiek technika ir tapyse- na gana įvairus.... Jis nesėdi ant lauro, bet vis toliau žengia sunkiu įieškiojimu ir eksperiment- tu keliu ir išreikšia išjungeit rim- tu šios beidėjinės chaotiškos epochos meno "formos įieškoto- jų eiles" (p. 76).

5. Ilustracijos

Trečiąją dalį kalbamojo veikal- o sudaro J. Pautieniaus kūrinių (nespaltvotų) nuotraukos. Pa- rinkti geriausi pavieikslai: keletas portretų, Pilkoji diena, Pamiškė, Tremtiniai, Sodas, Ne- muno kilpa, Sielininkai, Ruginis pjūtė, Arklių ganykloje ir k. Tikta reikia apgaileti, kad šios dedamos nuotraukos nėra spal- vinės reprodukcijos, ir dėl to žiūrovas nepačius J. Pautieniaus kūrybinio pajėgumo. Jo meninė esmė sudaro koloritas: "J. Pau- tienius, kaip šio amžiaus sūnus, taip pat daugiausia rūpinasi ko- loritu ir imasi įvairių priemonių koloritui praturtinti ir jam pa- galinti" (p. 68).

6. Trūkumai

Gražus leidinys turėtų atitin- kamai derintis visais savo sude- damaisiais elementais: popie- rium, spaudmenimis, laužymu, iliustracijomis, viršeliu, įrišimu ir kalbos tikslumo priežiūra. De- ja, "J. P." veikalas nėra visais atžvilgiais tobulas. Iliustracijų trūkumą jau minėjome. Meninio veikalas viršels tuštų irgi riu- tis su menine išvaizda. Ir dar geriau būtų, jeigu viršelio pie- šinys charakterizuotų J. Pautie- niaus piešimo būdą (faktūrą). Tačiau šios knygos viršelis ne tiktaji nėra pieštas, bet dargi įrašas parinktas iš mokslo veika- lams teikiamų įrašų: grynas, sausas, be jokio jausmo.

Prenumeratos užsakymų ei- lės sąrašas neturėtų figūruoti pirmuose puslapiuose. Būtų tin- kamesnė vieta — knygos pabaigo- je. Dabar biznieriškas momen- tas nuslopina mokslinį ir meni- nį momentą.

I. Šlapelis yra didelis meno žinovas, bet menkas lietuvių kalbos mokovas. Todėl leidėjai galėjo pasistengti daugiau jo kalbą ištaisyti ir patobulinti. Dabar mirgėte mirga gramoz- diškų sakinių, nelietuviškų išsi- reikimų: "Realistiškai imitaty- vinės lytys, kurios susidaro imantriai vartojant spalvą ir ki- tas priemones, norint atvaizdu- ti jau esamų daiktų pavydalu, visai neįnešant kūrybinės koky- bės, arba esmės, nereikia tikro meno" (p. 48), "Vėliau augštes- nių civilizacijos laipsnių pasie- kęs žmogus pradėjo traukti dvasinį bendravimą su gamta ir prarado vadovybę, kurią anks- čiau gamta jam teikė" (p. 47 ir t.).

Dažnai šlubuoja kabelių saki- niuose išdėstymas: kartais veiksnys išskiriamas kabeliu nuo tarinio: "Tuo laiku greta minėtos meno įstaigos veikė ir privatinė, švietimo Ministerijos šelpama dailiniko Adomo Var- no tapybos studija" (p. 60). Ki- tų autorių cituojami sakiniai

A. P. Bagdonas

Tremties sesei

*Klausyk, toli Venta tavęs pasilgus
Iš tolių mėlynų purienomo moja,
Kaip šimtas saulų šypsena jos žvilga,
Lakštینگos žilvyčiuos saulėmą jos kartoja.*

*— Sugrižk per platų beribi vandenyną,
Lug spindesys žaviųjų mėnesienų,
Pavasario motvilė baltų žiedų priskynus
Tavęs vis laukia drėgnom bakstienom.*

*Naskrisk tenai mintim tyloj bekrastėj,
Kur pasitiks tave melsvų žibuoklių akys,
Ir vakarai, kaip pasakų dvelkimai grakštūs
Pasidens širdy margais sparnais plaštakių.*

*O čia Vėdnei maža gėlėle šypso,
J' svetima, šalta, kaip akmenys prie kelio,
Nors ilgesys sieloj sustingo, tartum g'pos,
Bet tu vis kilk augštin sparnais erelio.*

Nerimas ir vėjas

*Mano nerimas stovi po dangum, po augštuoju
Prisigijęs po medžių žalsvais silvetais,
O krūtinėmis medžių karalaitis atjoja,
Susijūšęs sau liemenį diržu žvaigždėtu.*

*Juk tai vėjas mano didžiojo nerimo brolis,
Jie abudu apsirgo nepagydomu ilgesiu,
— Atsiskaukia pasiglotos lygumos tolios
Su jaunamartės veido palaiminguoju žvilgesiu.*

*Aš iškelčiau abu juos savo rankom pūkinėm,
Per erdves mūlydės vandens galvas iškelė,
Kai sustos jie ties prieklėčio beržo šūpynėm,
Auko dienos pasuoks saulės pasakų gėlė.*

yra atidaromi kabutėmis, bet neuždaromi ir po keleto savų Immigrant's Story" išleido Phi- losophical Library, Inc. (P. O. Box 1317, New York 8, N. Y.). Tik vieną kartą užbaigiama. Tai joje aprašoma 1863 metų sukli- mo dalgininkai, anų laikų Lie- tuva, lietuvių išėjimo JAV-se. Knygos viršelis papuoštas žalia lietuviška rūta. Knygos kaina \$3.75.

Baigiant reikia visdėlo pripa- žinti, kad šis I. Šlapelio veika- las gyvenamuoju momentu yra reikalingas ir naudingas.

• A. Nakaitės knyga vaikams "Nunešk, upeli, žašų vargus" išleido Bendrija Vokietijoje.

• Arėjo Vitkausko knyga "An- nuals of the Lithuanian Immigrant's Story" išleido Phi- losophical Library, Inc. (P. O. Box 1317, New York 8, N. Y.). Tik vieną kartą užbaigiama. Tai joje aprašoma 1863 metų sukli- mo dalgininkai, anų laikų Lie- tuva, lietuvių išėjimo JAV-se. Knygos viršelis papuoštas žalia lietuviška rūta. Knygos kaina \$3.75.

• Solistė Prudencija Bičkienė po Naujų metų išvyksta ilges- niam laikui į Europą ir ta pro- gna numato keletui mėnesių ap- s'istoti Milane ir pasitobulinti operos repertuare.

KULTŪRINĖ KRONIKA

• Inž. Jonas Rugis Mokslių Studijų klube pateikė medžiagą d'iskusijoms tema: Tradicijos, kaip kultūros elementas. Šia tema prėlegentas ruošia paskai- tą, kuri bus skaityta Lietuvių Studijų Instituto organizuo- jamame socialiniame semestre. Inž. J. Rugis yra nuomonės, kad tradicijos yra tas kultūros elementas, kuris suriša tautos praeitį su dabartimi. Tradicijos yra istorinio tautos likimo bendrumas. Tauta yra gyva, kai jos bendrumo sąmonė yra gyva. Ta- čiau būna laikų, kada tautos tradicija nepaisyti savo praei- ties. Tada jos praranda ir žymią dalį savo tautiškuo, kuris yra užsikonservavęs tradicijose. Yra tautų, kurios yra labai jautrios tradicijai, kaip pvz. Anglai; ir yra tautų, kurios kartais pade- da daug pastangų, išsilaivinti iš savo tradicijų.

Vakarų Europa yra turėjusi augstas riterines ir darbo (ce- chų) tradicijas, kurios yra tu- rėjusios didelės įtakos jos vi- suomeninei raidai. Rusijos vi- suomenė nėra turėjusi nei lais- vų darbo tradicijų, nei bajori- os tradicijų, nes šios buvo nu- stelbtos carų absolutizmu. Dėl to Rusijos visuomenė lengvai patenka į komunistinio žmogaus masę.

Lietuvių tauta neturi labai spalvingų tradicijų, bet turi tam tikrus veikimo būdus, kurie yra svetimųjų pastebimi ir augštai vertinami. Tradicijų negalima sukurti dirbtinai, tačiau reikėtų jaunofole kartoje jas stiprinti ir išlaikyti.

Pranešimo koreferentu buvo A. Plateris, kuris atkreipė dė- mesį į skirtingas Lietuvos mies- tų kaimo, bajorijos ir gyvenimo puosmenų tradicijas. Disku- sijose iškilo visa eilė įdomių d'el tradicijos išsigema, kok- dė yra atsinešimas į tradicijas pas- rusus, anglus, ispanus, kaip de- rinti tradicijas ir pažangos dva- sią ir kit. Diskusijose dalyvavo: P. Malde'kis, A. Baltinis, V. Bag danavičius ir kun. K. Baras. Po diskusijų buvo pasitarta sociali- nių studijų pravedimo reikalu. Posėdis įvyko svetingoje Šv. Kryžiaus klebonijoje.

• Lietuvių Enciklopedijai trūksta medžiagos apie šiuos laikraščius: Idiše Štime, Įdomus Mūsų Momentas, Į Kultuve, Iliustruotas Laikraštis, Iliust- ruota Apžvalga (Liet. Aido prie- das), Iliustruotas Pasaulis, Iliust- ruotas Žid'nio Priedas, Inkaras, Išlaisvintas Panevėžietis, Jau- nas Prekybininkas, Jaunasis Studentas, Jaunimas (Tėv. Sar- go priedas), Jaunimo Vadas, Jaunoji Lietuva (—kada ji iš Chicago buvo perkelta į So. Bostoną ir kol tenai ėjo), Jau- niųjų Pasaulis, Jėga ir Grožis, Yla (kauniškė). Kas žinotų, ma- lonėkite pranešti kada šie laik- raščiai buvo pradėti leisti, kur ir kaip dažnai ėjo, kas juos re- davo, kada sustojo ėje. Aps- kritai visų laikraščių (spausdin- tų spaustuvėje) redaktorių ir leidėjų prašome atsiųsti augš- čiau minėtas informacijas apie savo leistus laikraščius ir žur- nalus žinių reikia apie visus periodinius leidinius — nuo da- bar reaguojamo L. Enciklope- dijos tomo raidės I, J, Y iki pas- utin'io tomo — raidės Ž. Žinias redaktoriui šiuo adresu: Rev. J. Prunckis, 2334 S. Oakley, Chica- go 8, Ill.

• Jurgio Jankaus naujausio- ji knyga Senas kareivis Matatu- tis jau išėjo iš spaudos. Išleido Terra. Veikalas turi 239 pus- lapius, stiprios intrigos, kaip vi- si Jankaus veikalai. Knyga pir- moje eilėje skirta jaun'imui, bet ir suaugusieji ją skaitys su di- deliu dėmesiu. Siužetas toks: jaunas žemaitis besiruošias ves- tūvėms, paimamas į kariuome- nę, kur išbuvo daugiau kaip 25 metus. Savo generolui jis suran- da žmoną, bet šis, už užsispyru- sį tvirtinimą, kad jo paties Ma- triulė yra gražesnė, uždaro jį į ka- lėjimo rūšį. Kai reikia arklį pra- jodyti, po kelerių metų jis atsi- leidžia namo, tačiau tėviškėje jis randa, kad tėvai katargon išvaryti. Mariulė kazokai negy- vai užkopo, namuose masko- liai. Jis grįžta pas karalių, bet iš ten šunimis nupjudomas į gimtąjį kaimą. Tada nelaimin- gąjį Matatutį senelis apdovano- ja pypke, kurioje vis tabakas smilksta, jo kišenėje vis yra duonos ir prie duonos, ir jis gauna krepšį, į kurį sukiša ką panorėdamas. Čia jis turi viso- kaniųjų nuotykių, net patį ka- ralių krepšį sukiša, ir velnių daugybę. Pasiiekia patį dangų, bet iš ten dar sugrąžintas gera daryti į žemę ir čia išdalino ne- turtingiesiems karaliaus jam do- vanotą dvarą, o paskiau ramiai miršta.

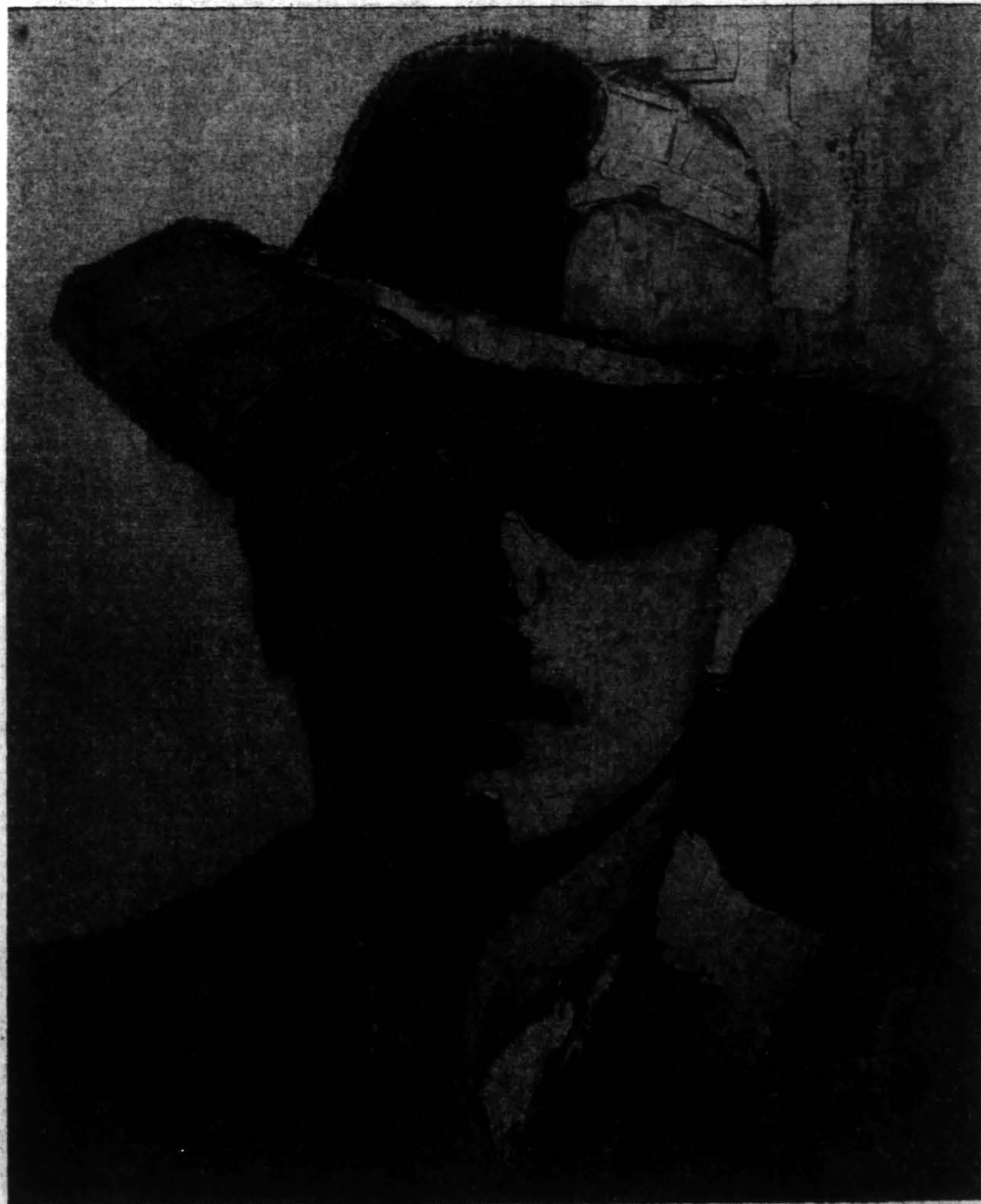
Pasakojimas savo nuotykių pynė, stiliasu sklandumu, gyva intriga — labai patrauklus. Ka- dangi veikalas skiriamas pir- mone eilėn jaunimui, visdėlo ne- pedagogiškas detalus aprašy- mas Matatutis pastangų nusi- žudyti; abejotinos vertės ir ta vietoje ap'e šv. Petro kišimą į krepšį.

Autoriaus stilių gali pavaiz- duoti pačioje įžangoje duodama žemaičio charakteristika: — Tikrai ir gera žemaitis leng- va net iš tolo pažinti: jis nieka- da nešok'nėja, nespręsi, kaip kepamas žirnis, nesitalaškuoja ner kraštus, kaip vanduo, kibire nešamas, nešnyštania, kaip karšta geležis, vandenin meta- ma. Ne tikras žemaitis visada ramus ir rimtas. Jieju kartais ir pasitaiko koks sta'gus atsiiti- kimas, kad net ir va's staigiau- sias, tikras žemaitis nešoks, kaip k'birktis iš sauso šakalio, bet pirma pas'ėris, kas atsiiti- ko. mskum atsisėda, atsisėdęs ramiai pagalvoia ir tada jau ką nors daro. Bet kai pagalvo- ies daro, tada tegu čia ir kažin kas — vistiek bus padaryta.

• Draugo romano konkurso jury komisija šuo metu uoliai dirba — skaito ir studijuoia at- siustu 8 romanu rankraščius. Kiekvienas komisijos narys per- skaitęs rankraštį susirašo save kritiškas pastabas, kaip romaną vertinti. Kiekv'e komisijos nar- iai jau visus rankraščius per- skaitė kiti jau bažia skaityti. Girdėti kad yra romanų, išsi- kir'andų savo stiprumu. Jury komisija sudaro n. m. dr. Gu- tauskas, sekr. I. Matusevičiūtė, nariai: Ant. Gurevičius, St. Pra- utolenytė ir Vyt. Tamulaitis, vi- si gyvena Toronte ar artimoje apylnkėje. Naujajį laureatą su- žinosime sausio mėn. 15 d. per prem'ijos įteikimo iškilmes Chi- cagoje.

• J. Švabeta suklela "Knyg- raščių nėsakais" išleido Bend- riya Vokietijoje.

• Stasys Tamulevičius rašo du romanu: vieną iš Lietuvos gyve- nimu, kitą iš Amerikos.

Juozas Pautienius

Autoportretas

Kūčių vakaras prieš 56 m.

M. VAITKUS, Peace Dale, R. I.

Kūčių vakaras.
Petras nusiskubino pas Bronskius. Juozukas jį pasitiko vaikščiojantis maloniai. Juodu dar sykį apžvelgė savo puošnią eglaitę, ar viskas kaip reikiant, ir uždegiėjo žvakutes... Tiesiog pasakiška! Rojaus medis žvilga ir mirguliuoja, kaip užburta. Po juo krūva kažkokių daiktų, šilkinių popierių uždenę; tai dovanos; kas per vienos, neva niekas dar nežino. Galima jau pakviesti tėvą su teta ir tarnautoją Mansvetą.

bimo ir džiaugsmo iš pradžių nežinojo nė ką sakyti ar daryti. Atsipeikėjęs, priėjo prie panos Eufrozynos ir mandagiai padėjo, o ji, motiniškai šypso dama, maloningai ištiesė jam dešinę, kurią jis kaip vien reikiant pabučiavo. Tuokart priėjo prie pono generolo ir ėmė nuosirdžiai dėkoti. Tas, užuot ką atsakinėjęs, ėmė ir pabučiavo jį ir abu skruostus, kad taip, kad taip! — ir Petras priėjęs įspaudė ir Juozui po bučį j abu išraudusius iš pasitenkinimo veidus.

Atėjo. Susikauptė. Patylėjo... Tuokart ponas generolas tarė keletą išmintingų žodžių. Juozas padėklamavo kalėdinį eilėraštį. Reikty pagiedoti kokią bernelių giesmelę; bet nei teta, nei tėvas giedoti negali. Ir štai pragydo Mansveta gana maloni balsu ir visai drąsiai, ir lietuviškai: "Gul šiandieną jau ant šieno"... Cicia žvilgterėjo mandagiai papeikiamai — kad ne lenkiškai gieda. Generolas, nors pats neprisideda, palankiai kinknoja galva j taktą. Petras su Juozu, mokyklos choro dainininkai, ėmė Mansvetai pritari.

Visiems pas džiaugus dovanomis kiek telpant, cicia Eufrozyna, kaip tikras generolas, džiūgiai ir energingai sukomandavo:

— Prašau dabar visus j valgomąjį prie Kūčių!

Suėjo. Ir Mansveta. Ponas generolas ėmė sidabrinę lėkštutę su pašvestomis plotkelėmis. Nudengęs baltą dangtelę, šeiminkas perteikė lėkštutę tetai Eufrozynai. Ši tauriai priėmė ir pradėjo, eiti tradicinę pareigą tiesiog liturgiškai. Pirmas priėjo ponas generolas, rimtai, natūraliai. Teta Eufrozyna, nelyginant vyskupą Didžiam ketvirtadienį, didingai ištiesė jam dar nelaužtą plotkelį, linkėdama laimingų švenčių. Jis atsilažė puse, dėkodamas ir jai to pat linkėdamas; nū to pusės atsilažė gabaliuką ir diskrečiai įsidėjo j burną. Teta nuo savo pusės žieduotais pirštais mikliai atsilažė mažytį gabaliuką ir traukė jai priėmė j plonas savo lūpas, kaip šventą komunią, ir tomis lūpomis, vos liesdama, palietė generolo kaktą; šis, nors ir kurtuaziškai, bet gana natūraliai pabučiavo jai įdubusį skruostą. Dabar priėjo prie cicos Juozukas, ir juodu lygiai ceremoniškai atliko senobius apeigas, tik Juozukas, užuot bučiavęs teta j skruostus, pabučiavo jai visai galantiškai ranką.

Pabaigus giesmę, cicia tarė: — O dabar Kūdikėlis Jėzus, kurį sveikiname gimusį, įteiks mums savo dovanas.
Ir jina iškilmingai nudengė slėpiningąją krūvą. Ko ten nesą! Visų veidai nejuocim nušvit. Visi prėjo arčiau pažūrėti. Tik Petras laikos užpakaly: juk tos gėrybės jiems, o jis čia svetimas ir nereikalingas...

Dabar eilė Petriui. Jis jau pas tebejo, ką ir kaip daryti, tad gana ryžtai priėjo prie didingosios panos ir kaip mašinėlė atliko apeigas iki bučiavimosi. "Ar ir mane j bučiuos?" masto... Taip, pabučiavo: Petras pajuto kaktą minkštą šaltą liestelėjimą ir pamatė prieš save ištiestą bučiuoti baltą žieduotą ranką; jis atsargiai prisilietė prie jos lūpomis, mokiniškai jai nusi lenkė ir nuėjo paskui Juozą sveikintis su tėvu, o prie tetos priėjo Mansveta.

Bet ką ji kas gavęs? Daugiausia, vertingiausių ir įdomiausių daiktų (bent Petriui taip atrodė) gavęs Juozukas: iš tėvelio — visą eilę aparatų fizikos bandymams ir priedo — seniai svajotą mažą fletą; tai bus dabar žaidimo bei muzikos! Iš tetos Eufrozynos — rožiniu kaspiniu perrišta rinkinėji skalbinių. Iš Mansvetos — dailių krepšelių valakiškų riešutų, kuriuos jis mėgsta kaip voverę. Tatkas gavo iš cicos Eufrozynos puikų baltą šilką kakloryšį, o iš sūnaus — dailią sidabrinę papirosinę. Savo šauniajai ciotkai Juozukas padovanojęs storą maldaknygę pjaustytais kauliniais viršeliais, o Tatkas — nuostabą maržą venedinę skarą. Neužmiršta nė Mansveta: ponas su sese padovanojo jai gražios vilnonės medžiagos eilutei, o Juozukas — šiltas juodos odos pirštines... Petras kuop neapstulbo, išgirdęs iš draugo, jog ir jam štai esą dovanų: iš tetos Eufrozynos šešios baltos-baltos švelnios nosinėls, iš Tatkos — puošnį jrištas Mickevičiaus "Pan Tedeusz", o iš Juozuko — dailus raudonas albumėlis draugų įrašams. Petras iš to nuste-

Su generolu apeiga riedėjo, nors ir apeigiškai, betgi gyviau. Ponas Bronskis šiltai palinkėjo Petriui gimnazijoj laikyti augštai iškelus Zemaičių vėliavą, o baigdamas širdingai įspaudė jam j skruostą bučį. Petras nedrįso jam tuo pat atsilyginti, o tik nuosirdžiai paspaudė ištiestą sau ranką ir džiugiai kaukštelė-

Alė Rūta

jo kulnėmis. Paskui Juozas su Petru širdingai pasveikino viens antrą, nors ir gana rimtai, bet lūpoms vos besapasiepiant besiveržiantį visai gyvenimišką šypsulį; paskui sultingai pasibučiavo j lūpas ir nuėjo sveikintis su eeraja Mansvete. Su ja būtų irgi stinzių ceremonijų nedarė, bet Mansveta nuostabiai moka būti rimta, nors ir pasvėstus vidute džiaugsmo veidu, tad pasveikino su ja, nors šviesiai ir nuosirdžiai, bet tauriai šventiška.

Dabar suėjo visi prie stalo, kiekvienas j sau skirta vieta. Ir ėmė tirti savo amžius ilgi: aklaie kija moka po staltiesės ir traukia iš šieno pirmąjį nasitalkiusį stiebelį; jei ilgas, bus gyvenimas ilgas; jei trumpas, trumpai totaks žemė džiaugtis... Nuostabūs dalykai — teta Eufrozyna ištraukė ilgiausia-

— Gena, Juozuk! Nė nebandyk! Likimo nepalenksi. Visi juokias. Bet Petras (o turbūt ir kiti) nemaloniai nustebes, jaučia kylant viduj šaltą prietarinę baimę...
Bet, kas dabar atėjo, priverstė viską užmiršti. O atėjo visa dvylika skaniausių valgių (žinoma, po kito kito), kuriuos patiekė virtuvės menininkė Mansveta, o dabar štai teikia išalkusiemis vertintomas, iškilmingai, nelyginant vaidilutę, atnašauti aukas dievėliams; patiekia ir pati atsisėda užkasti; užkanda ir vėl skuba j virtuvę atbožinti kito patiekalo — visai kaip tie dirigantai kaikuriuose kapeliuose: čia patis groja su kitais, čia padirguoja valandėlę, čia vėl ima groti...

— O tie natieškai! Kas juos vieno dabar čia ir beatsimins! Silkie išsitiesius kaip gražuolė žabimvnuose... Silkie vniota kaip sraigė, garstvėjomis pūdvta, žvaizdikius sagastyta... Silkie kepta, elvja ratenta: Astrus svogūnų kvapas kutena šompurj... Lydeka šaldyta drebučiuose... Lydeka žvdiškai kimšta, pipirais bei safranu vakvipusi... Žavesinis garuotanti vyno sriuba su sazo kruonomis, lyg onalo perlomis, gardsnė, manfing, ir už Olipo dievu nektara. Karpis virtas, nežemiškai skaniu gelsvu maionezu užlietas... Karpis gašliai keptas, savo švelniai gruzdžioj odoj kaip nirstinėi begidjis... Kvėčiai virti cukraus vandenv, tokie stambūs, papampe, mieli kasnoti... Ir šližikai, šližikai! tirštam saldžiam agyonu niene, tokie lengvi (kas prieš tuos svajonė!), tokie maloniai puždūs (kas prieš juos pagundūs) vien draštyte prašos kramtom, o skanus-skanus! tikrai

Kalėdoms

Kai Gloria aidas, j širdį atklydęs
Skambės joi šviesa ir malda ir malone,
Pajusim staiga, kad mes nesam paklydę
Audingoj pasaulio kelionėj;

Nes Tas su mumis, kuris gimė Betliejui,
Kurs gimsta širdy, j malone palietes.
Mums šviečia kely Jo žvaigždė sužibėjus
Ir dieviško pažado leidžia tikėtis.

Kai esam tolai nuo namų ir tėvynės,
Kuri mus palaikė, ramino ir guodė,
Kai sužibėj širdis mums ilgesio viny
Palauko ir guodžia mus Dieviškas žodis.

Džiaugsmingų Kalėdų! Dienas teulieja
Ir ateitį visą skaudžios mūs kelionės
Žvaigždės spinduliais iš slaptingo Betliejaus: —
Ramybė, taika ir šviesa ir malone.

A. Tyruolis

Kristaus gimimas atominiam amžiui

Pro baltas snaiges, pro žvarbą ir šaltį,
Kurs likusius vasaros ženklus tremia,
Vasarai naujai žmoniųs prikelti
Dievo šypsnyis tyliai nusileidžia j žemę.

Tai Kūdikis mažas, bet žvaigždės Jam lenkias,
Nes Jis liudyt ateina Teisybės;
Dėl to ukysė Jo melsvos padangės,
Ir veidas Jo saulės šypsniu sužibės.

Bet žemėj gimimo džiaugsmas neilgas:
Dangiško fakto žemės Karalius,
Kūno, Mamonos, Garbės pasilgęs,
Niekait suprastį (tađ persekiot reikia) negališ.

Pro kalnus, pro mėlymus vandenis, palmes
Su Kūdikiu bėga didelės minios,
Giedodamos pergalės, džiugesio palmes;
Turi jos Manos šventos, kasdieninės.

Su Kūdikiu tyruose jos pasilieka,
Kol baigiasi leidžiam kraujo liejimas;
Jų atomo, helio grėsmės nesiekia,
Nes Amžinai Naktiai Kūdikio šypsni jos imas.

— valgytum ir niekuomet nesilauktum! Karštas, saulius, imant riai kvepiąs apelsinų kompotas — tikrai vien princesėms garzdžiutis... Ir reti tolmųjų krašty vaisiai, tarytum iš rojaus sod... Ir ko čia nėra! nebent vien uždraustojo vaisiaus... Ir riešutų, riešutų įvairiausių... Ir saldainių, taip puošnių, taip kokiškių įvyniotų! Nėt akys raibsta ir širdis tirsta...

Prisivalgę ligi sočių soties, atsigerę kas juodos kavos, kas arbatos, kūčiai autojai atsikėlė nuo valsinęjo stalo žymiai pasunkėję, trumpai pasimeldė tydomis, persžegnojo ir išsikirtė — generolas j savo biblioteka, teta j savo miegamąjį, Mansveta j virtive ruošis, o du mok-

— vvrukai prie savo erlutės — dar pasigrožėti, o gal ir kokio tliekamo pasukto gardumy pasimiskinti.
Dar eera valanda pasižmonėles su Juozu. Petras gūžta namo, nuostabiamas gyvą džiaugsmą krūtinėje...

Iš spaudai ritošiamo romano "T saulė".

KULTŪRINĖ KRONIKA

Stasio Anglieko 50-tas gimtadienis yra šiandien, gruodžio 23 d. Mūsų poetas gimęs 1905 m. Bernotave, Alsėdžių valsė. Buvo aštuntas vaikas šeimoje. Mokslus ėjo Telšų gimnazijoje ir mok. seminarijoje; baigęs humanitarines studijas Vyt. Didžiojo universitete mokytojavo šiaulių gimnazijoje. Eilėraščių pradėjo rašyti 1923 metais. Jie buvo spausdinami Praduose ir Žyg'uose, Židinyje, Gražite, Gaisruose, Naujoje Romuvoje. Atskirai išėjo jo eilėraščių rinkiniai: Žingsniai prie Slinko, Kraujo auka, Septynios didžiosios nuodėmės, Didžioji kančia; taipgi jis parašė dramą Rūmai be pamato, suredagavo Linią ir almanachą Zemaičiai. Čia jis taip apibūdina Zemaičius: "Zemaičiai yra tvirto būdo, korektiški, atkaklūs, užsispyrę, bet kartu ir geraširdžiai, nemėgstą dėl niekų pyktis. Zemaičiai daugiausiai linksta į esmę, j mintis, j refleksus, tuo tarpu, kai augštaičiai — j formą bei išviršinį žibėjimą. Toksai yra ir Zemaičių stilius: sakiniai esmingi, kalba — glausta. Nėra to peršerto skendimo vaizduose, kuriuo dažnai pasižymi augštaičių kūriniai".

Augštaičiai gali nesutikti su šios jų charakteristikos tikslumu, tačiau negali nesidomėti, kaip Zemaičiai save apibūdina. St. Anglieko žodis vaizdas. Eilėraštyje "Mes ėjome" jis piešia tokį gamtos peizažą: — Iš parko muzika pušies sakais pakvipo/ Pavasarį, kai visos puošmenos —/ Žiedai ir lapai pum-purios nebetilpo./ Į dangų kelios kurkulės žvaigždžių išlipo./ Ir vakarai rytams per dangų nūrė kraujo kilpa. —

Jurgio Gliados knyga "Raidžių pasėliai", su puošniu dail. Br. Murino viršeliu, jau įrišta ir Kalėdų proga pasirodė knygų rinkoje. Romanas turi 311 puslapių, yra išspaudos draudimo laikotarpio. Autorius yra laimėjęs iš eilės du "Draugo" romano konkursu. Veikalas išspaudos draudimo laikų, jamė atsispindi kovos už tautinę egzistenciją, religijos laisvę ir šviesesnį Lietuvos rytojų. Romane vaizdžiai iškeliami kovų už spaudos laisvę dalyviai, jų didelis pasiaukojimas lietuviškam žodžiui stiprinti ir tautas galiai kelti. Romanas yra auklėjanti skaitymo medžiaga jaunimui. Knygą leidžia Lietuvos knygos klubas.

Du gaideliai. — Šitokiu pavadinimu išleistas spalvotas leidnėlis mūsų mažiesiems. Spaudai paruošė ir išleido Toronto skautai-vyčiai. Tiražas — 1,200 egzempliorių. Knygelė dvylikos stambių puslapių. Turinys — žinomas vaikų eilėraštis apie du gaidelį, kurie kėlė baltus žirnius, apie dvi višteles juos j ja.

Vlodo Ramojaus atsiminimo knvza "Lenktynės su šėtonu", vaizduojant mūsų karo dailinių odisėjų nau Vabalninko iki Kopenhagos jau pradėta spauspalvų paveikslas. Tai geriausias "komika", labai rekomenduotini mūsų mažiesiems, prašiusiems skaityti lietuviškai.

Česlovo Gricevičiaus vaizdelis "Kalėdų žiburėliai" bus skaitomas per Margučio radiją Kalėdose. gruodžio 25 d., 1 val. 30 min. p.p.

Aš tikiu j Dievo tėvystę. Aš tikiu j Jėzaus žodžius. Aš tikiu j tvrą širdį. Aš tikiu j mėlės tarnybą. Aš tikiu j nežemišką gyvenimą. Aš tikiu j palaimą. Aš pasižadu pasitikėti Dievu ir reikėti Kristų atleisti mano priešams ir įeškoti Dievo teisingumo.

— V. J. Budrikas

Dr. Jono Juliano Bielskio 65 m. amžiaus sukaktį pageriant sausio mėn. 8 d. ruošiamas minėjimas Roosevelt viešbutyje, Hollywood, Calif. Dr. Bielskis yra Lietuvos garbės konsulas Los Angeles mieste. Kilęs iš Tytuvėnų. JAV atvyko 1908 m., prieš 40 metų baigė Naturopatijos kolegiją Hartforde, Conn., daktaro laipsniu. Vėliau George Washington universitete ėjo bendrosios ir tarptautinės teisės kursą, New Yorko universitete studijavo ekonomiką ir finansus, Georgetowno universitete — gilino tarptautinių santykių ir konsularinės tarnybos studijas Teisės mokslių studijas užbaigė American univ., Calif.

Daug dirbo dėl Lietuvos Laisvės, dalyvaudamas pavergtųjų tautų kongrese Lozangoje, rinkdamas aukas po JAV. Ketverių metų vadovavo liet. informacijos biurui Washingtone, pirmininkaudamas ir Amerikos Lietuvių Tautos tarybai, buvo Lietuvos Vyčių pirmininkas, Lietuvos Sargų (1919 — 1920) vyr. organizatorius ir gen. inspektorius. Suorganizavo pirmąjį Lietuvos konsulatą JAV-i-se. Yra parašęs keletą leidinių (Delegatų kelionė Lietuvoje, Rak-tas sveikaton ir laimėn, Lithuania, Do you feel the Draft), bendradarbiauja lietuvių periodinėje spaudoje.

Antano Valčiulacio parinktos ištraukos iš Adomo Mickevičiaus kūrybos skaitytos per Amerikos Balsą transliacijoje j Letuva, minint to dainiaus 100 metų mirties sukaktį. Citatėse iš A. Mickevičiaus "Krymo sonetų" buvo primintas jos posmas: "Lietuva, Tavo girios maloniau man gieda, / neg Baidaro lakštutės, Salgiro merytės, / l'inksmau tavo liulnyuos būdavo lankytis, / neg mindžiot ananasų ir mormedžių žieda..."

Almanache "Zemaičiai" turime keletą jo žemaičiškų eilėraščių. Veno jų — Trobalė pri opeš — pirmasis posmas taip skamba: — Vies trobale čupry-ną pašiause. / Sens esu, kap la-tužis, nudrebęs par koto. / Metų peile leg krauje nugronde pakaušį/ Už skolas ar už duonos pasenusę plota. —

Jauimo Literatūros premijai skirti komisija pasiskirstė pareigomis: pirm. Vincas Ramonas, sekretorė Agnė Jasaitytė, nariai: kun dr. Andrius Baltin's. Pranas Razmanis ir Domas Velička. Paskutinis terminas atsusti komisijai rankraščius ar išėjusias knygas — kovo mėn. 1 d. Siųsti adresu: Jau-nimo Literatūros Premijai Skirti Komisijai, 2334 So. Oakley ave, Chicago 8, Ill. Už geriausių kūrinių premiją — \$500. Premijos mecenatas Satrijos Meno draugija.

Vlodo Ramojaus atsiminimo knvza "Lenktynės su šėtonu", vaizduojant mūsų karo dailinių odisėjų nau Vabalninko iki Kopenhagos jau pradėta spauspalvų paveikslas. Tai geriausias "komika", labai rekomenduotini mūsų mažiesiems, prašiusiems skaityti lietuviškai.

Česlovo Gricevičiaus vaizdelis "Kalėdų žiburėliai" bus skaitomas per Margučio radiją Kalėdose. gruodžio 25 d., 1 val. 30 min. p.p.

Aš tikiu j Dievo tėvystę. Aš tikiu j Jėzaus žodžius. Aš tikiu j tvrą širdį. Aš tikiu j mėlės tarnybą. Aš tikiu j nežemišką gyvenimą. Aš tikiu j palaimą. Aš pasižadu pasitikėti Dievu ir reikėti Kristų atleisti mano priešams ir įeškoti Dievo teisingumo.

— V. J. Budrikas

Rafaelis svč. Kūdikėlis su motina ir šventaisiais

J. Kaminskas Kalėdos

Kazys Bradūnas

— apie poeziją, konkursus, Lankus

Red. pastaba. Iš spaudos išsminga tautos prasme: rašyti ėjo mūsų talentingojo rašytojo Kazio Bradūno nauja poezijos rinktinė "Devynios baladės". Tai vieno iš mūsų pirmųjų poetų neeilinė knyga. Kazys Bradūnas, literatūros studijas išėjęs Kauno ir Vilniaus universitetuose, mokytojas Alytaus ir, tremtyje, Muencheno lietuvių gimnazijos. Kaikurį laiką redagavo Ateitį, Aidus, dabar yra vienas iš Literatūros Lankų redaktorių. 1951 metais suredavo poezijos antologiją Žemė.

Mūsų skaitančiai publikai jis jau pažįstamas iš savo poezijos knygų: Vilniaus Varpai, Pėdos arimūos, Svetimoji duona, Maras, Apeigos. Jo poezijai labai būdinga gimtosios žemės meilė, ryšys su tautos praeitimi. Teisingai apibūdinama, kad "K. Bradūno poezijos idealistinės gaidos ir religinio motyvo derinys su žemdirbio artojo pasauliu duoda stipriausius jo poezijos posmus".

Naujai pasirodanti jo poezijos knyga buvo gera proga pasvarstyti eilę problemų, turinčių ryšio su mūsų naujausia poetine kūryba, pradedant paties K. Bradūno "Devyniomis baladėmis". Čia ir duodame jo atsakymus į redakcijos pateiktus klausimus:

AUTORIUS IR KNYGA

— Kokias idėjas siektė iškelti "Devynių baladžių" rinkinyje? Kokių čia formos niuansų įsijeiškota ir kodėl partakotė tokį vardą?

— Devyniais rinkinio skyriais rieda pakaitomis šios pagrindinės temos: žemė, dangus, laikas, darbas, laimė, skausmas, kruvas, meilė ir auka. Visa tai lydoma lietuvių ir aplamai žmogaus amžinųjų rūpesčių žaidre, pradedant pagoniškais ir mistiniais tautos samonės sluogsniais, baigiant atominio siaubo akimirkomis. Detalesniu idėjinio išsikalbėjimu nenorėjau šio rašto per daug plėsti. Tiekia dar ir nežinomųjų, kurie primasintų skaitytoją.

Organiskai sekdamina minėtas temas, forminė eilėraščių skalė irgi turėjo plėstis nuo jausinio liaudies dainos primityvo iki kampuotos moderniojo eilėraščių schemas.

"Baladės" sąvoką knygos antraštyje nereikėtų imti literatūros teorijos vadovėlio aptarta prasme. Vadovėlinės apatės baladžių knygoje nėra. Baladėmis čia pavadinti atskiri eilėraščių ciklai; apjungti tik baladine nuotaika, viena kuria tema, kai kur ir savotiška fabula. "Devynių" vardas irgi neatsitiktinis. Jis čia turi simbolinę ir mistinę spalvą, dar gana ryškiai jaučiamą mūsų kultūroskoje.

— Jūsų kūryboje yra į stiprias estetines formas įvilktas žemės meilė. Kas Jus palenkė ta kryptimi pasukti?

— Tai turbūt ta plūktinė asla po kūdikio kojoms, tai Suvalkijos ūkininko sunki, prasminga vitališka ir kruvina kasdienybė, į kurią aš ligi 1944 metų kiekviena proga pasinerdavau. O gal tai kelios mano protėvių, tų dirvos vabalu, kartos, suguldytos Alvitro ir Pajejonio kapuos, su kuriomis mano dvasinio ryšio nei laikas, nei toluomos nenutraukia.

— Kaip Jūs suprantate rašytojo atsakomybę visuomenei?

— Tik jau ne ta prasme, kad kiekvienas rašytojas turėtų būti ir pirmieji visuomenininkas, ko gero, dar ir oficialus partietis. Man, gi atsakomybė giliau

TURINYS AR FORMA?

— Poezijoje šiuo metu lyg jaučiamos dvi kryptys: vieni nori įvesti stipresnę filosofinę mintį, kiti gi, tam nesiskirdami pagrindinės vertės, koncentruojasi į formos puoselėjimą. Ką Jūs apie tai manote, kuriai krypti būs artimesnė Jūsų naujoji poezijos knyga ir visa Jūsų kūryba?

— Gilesnei minčiai, akcentuojamai naujoje lietuvių poezijoje, retkarčiais dar vis jaučiama tam tikro rezervuotumo, net ir neigia mo, pasisakymo periodinėje spaudoje ar privačios pokalbiuos. Tuo tarpu tai yra natūralus poezijos posūkis, pasiekus jai ne-

Kazys Bradūnas

menko formalinio subrendimo. Juk negalima buvo visą laiką stovėti ant Kazio Binkio "ūtų" ir Liudo Geros "Dul-dul-dūdelė" pagrindo. Naiviai baiminamasi, kad, eilėrašty "sufilosofinant", perzengiam poezijos ribos. Gi tikrumoje ne vienas mūsų poetų dar nėra įklimpęs į tokią filosofinę tirštumą, kaip kad O. M. Rilke garsiosiose "Duino Elegijose". O ir eilėraščių formos išradinumu bei tobulu jos išbaigimu ne vienas apšauktų "filosofų" pralenkia grynusius formalistus. Kraštutinumų pavojai mūsų naujai poezijai kolkas dar negresia.

Savo darbuos visad lygiai praitavau prie abiejų svarbiųjų eilėraščių komponentų. Paskutinėje knygoje ypač įsijeiškota išbaigtos formos įvairumo bei šviežio minties pilnumo.

— Kokį vaidmenį Jūs pripažįstate turiniui poetinėje kūryboje?

— Poeziją be turinio sunku man įsivaizduoti. Tokios be-turininės poezijos mūsų lyrikos rai-didės vargu ar būtų galima ir berasti. Nesuipratimai kyla dėl to kad žymi dalis turinio įsiektoji serga savotiška trumparegyste, nebeįstengia turinio įžvelgti ir jį suprasti. Turinys daugeliui turi būti kaip ta bizo reklama: banaliai aiški ir dar prožektoriais apšviesta. Tokiems ne galvon neateina, kad už pigių reklaminių šviestų yra dar jiems sunkiai įžiūrimos žvaigždės, galingi ir amžini švie-sios šaltiniai. O juos įžvelgti ir suvokti kartais jau reikia ne-menko intelektualinio bei poe-tinio pasiruošimo. Šių stoka ir gimdo keiksmazodžius "nebesu-vokiamos" poezijos adresu.

— Ar lietuvių kalbos poetinės išraiškos formos yra tuo nors praturtėjusios šiuo metu?

— Naujų išraiškos formų įsiek-tinumu būdingas visas svetim-

se žemėse bręstančios mūsų poezijos paskutinis dešimtmetis. Pasiekieji rezultatai yra daugiausia poaistinės ir pobrazdžio, ninės poetų kartos ir dar jaunesniųjų laimėjimas.

Jaunoji karta ilgą laikotarpį buvusį įprastinį mūsų poezijos veidą, išraiškos formų prasme, keičia tiesiog radikaliai. Rimo ir ketureilio mitas neteko savo ne-liečiamybės, laisvuju eiliavimu pasiekus didelio įvairumo ir žo-džio jėgos. Šitoks kelias bandomas neatsitiktinai, o turint prieš akis dar ir tą faktą, kad pirmpradėi, nerašytinei mūsų tautos poezijai nei ketureilis, nei rimas visai nėra būdingos žy-mės.

Ilgą laiką sentimentalizmu dvelkiąs mūsų poezijos žodynas atsinauja, įgaudamas didelio kondensuotumo ir kietumo. Pirmą kartą mūsų poezijoje taip išsiej-komas žodis, ne tik tai jo išori-nis skambesys, bet ypač esminis jo branduolys, sakralinė jo gel-mė.

"LITERATŪROS LANKAI" IR LANKININKAI

— Koks dvasinis ryšys riša Jus su lankininkais?

— Negaištant ilgais barokini-ais išvedžiojimais, noriu at-sakyti konkrečiu pavyzdžiu. Sa-kyšim, VLIKŲ Tarybų ar BAL-FO vyr. valdybų dirba žmonės, skirtingų politinių ir pasaulė-žiūrinių įsitikinimų. Jų visų te-nykštės veiklos tikslas yra jų dvasinis ryšys: VLIKŲ nariams — Lietuvos išlaisvinimas, BAL-FO — vargan patekusių šalpa. Panašiai yra ir su lankininkais. Tiek redakciniam, tiek bendra-darbių kolektyve susisijusieji atskirais klausimais kiekvie-nas turi savas pažiūras. Tačiau jų literatūrinės veiklos prasmė — lietuviškojo rašto gyvastingumas ir jo nuolatinis atsinau-jinimas — ir yra visų lankininkų, ne tik mano, dvasinis ry-šys.

— Ar kovinga "Literatūros Lankų" pozicija prieš kitus kūrėjus yra ir Jūsų pozicija?

— Jokios apriorinės pozicijos žurnalas nėra užsibrėžęs nė prieš vieną rašytoją. Vienokią ar kitokią poziciją kartais pa-diktuoja tik jų pačių laikysena žurnalo ir jų kolektyvo atžvil-giu. Tačiau, vertinant išėjusias knygas, ir tai neturi reikšmės, o seikėjama tik pagal knygos pasiekto rezultatus. Tokia yra "Literatūros Lankų" linija: to-kia ir mano.

— Kaip "Literatūros Lankai" yra patenkinti ligšioliniais rezultatais ir ką toliau jie planuoja?

— Apie "Literatūros Lankų" kūrybinius laimėjimus ir pralai-mėjimus: tekalbės kritikai ir lai-kas. Šiaip visuomenės, ypač aka-deminės jaunuomenės, domėjimasis žurnalu yra dar pakan-kamas.

Puoselėjama sumanymas leis-ti lietuvių kalba rinkinius tų au-torių, kurie labiausia prisidėjo ar prisideda prie XX amžiaus vakariečių poezijos veido for-mavimo. Šiemet atspausdinta žy-maus lenkų vidurinioios kar-tos poeto, Lietuvoje gimusio ir lietuviams labai bičiuliško Czes-law Milosz rinktinė. Tik gaila, kad dėl Argentinos vidaus įvy-kių ir knygų siuntimo užsienin suvaržymo knyga dar ligi šiol negalėjo pasiekti platintojų. Ti-kimasi, kad klūtys bus greitai nugalėtos. Sekančiais metais planuojama išleisti Henriko Na-ginio išversta. Rilke's "Corneta", puošnų leidinį, su dail. Teles-foro Valiaus medžio raižiniais.

Lankininkų talka lenkų "Kul-tūros" žurnalo lietuviškame nu-meryje jau anksčiau "Draugo" buvo suminėta, todėl jos čia nekartošiu.

Kazys Bradūnas

Priesaika

Zemės valgymu prisiekiu šventą neapykantą — Ji galvoja prieš ir po mirties. Žemė vedasi mane kaip įkaitą, Užrištom akim, vėlėna prie širdies.

Zemės valgymu prisiekiu mirtiną ištikimybę — Ji galvoja prieš ir po mirties. Žemė skelbia su manim vienybę Lūptom neblytėm, vėlėna prie širdies.

Knygos epilogas

I will arise and go now, and go to Innisfree.
William Butler Yeats

Kažin kas kažin kur šaukia: jūs išgelbėti! Basų pėdų užpila banga — Vėl kaip kaidikis jaučiu, kad noriu valgyti, Vėl girdžiu, kaip rudens vaga Ateina duona Ir kaip sodų šaknims Atbėga vėjas.

Aš knyga, vakare užversta, Kai tamsėja langai, Bet akių žiburiuota brasta Brenda raidės į gelmę. Ten granitą sprogdina daigai, Ten žaliuoja viduržiemį želmės Ir šaknija į prasmę vargai.

Sruvena vėjelis pavasario Mirtų viršūnėm už lango. Miegantio kaidikio veidą Glosto rankos dievai.

Ir kodėl tu tenai negalėjai užgimti?..

Boluojančių miestų pakrantėse Plazda vaiknuose šventė. Mėlynų įlankų toliais Plauko fleitų balsai.

Ir kodėl aš tenai negalėjau gyventi?..

Į skambantį marmuro grindinį Teko kilnusai kraujas. Gula į gimtąją žemę Garbiniuota galva.

Ir kodėl mes tenai negalėjom numirti?..

(Iš „Devynių Baladžių“)

RELIGINĖ POEZIJA, KONKURSŲ, REPREZENTACIJA IR KITA

— Ką naujo sūlytumėte lietuviškos poezijos puoselėjimui?

— Paskutiniu metu mane vis kamuoja klausimas: kodėl lietuvių tauta, būdama giliai religinga, turėdama senas ir originalias kulto tradicijas, neišugdė religinės poezijos šėdevyrų, kurie pirmautų arba bent prilygtų kitų motyvų pasiektais rezul-tatais. O ir tai, kas dar buvo religine nuotaika rašoma, visu savo pobūdžiu beveik neturėjo mūsų tautinės dvasios bruožų. Anksčiau skambėjo lenkiškų giesmių aidai, vėliau blizėjo ne-blogai sumūryta, bet šalta kla-sika, nuolatos riedėjo sentimentalizmo ašaros, pagaliau viską nustelbė žydiškojo Jehovos rū-sybė. Tautos dvasios religinio atodūsiu šiame svetimam įvai-rume beveik nebuvo jaučiama.

Manytėiu, kad dabar yra pats laikas lietuviškai poezijai atsinaujinti, pasukant religinio motyvo kryptimi, eilėraščių su-dedamųjų perlų įsiekiant gilioje lietuvių sielos analizėje, tautos buitėje ir žodinėje liaudies kū-ryboje.

Viena kita jaunosios kartos pastanga šia linkme jau rėdo-ma. Bet vėl negėrovė. Lig šiol spausdintoje šios rūšies poezi-joje jaučiama, kad religinis ele-mentas vaidina tik poetinės

priemonės rolę, nevirsdamas ta šventata ugum, kurioje degta ir pats autorius. Išimtis čia kar-tais yra tik Leonardas Andrie-kus.

Kitas didelis uždavinys einan-tiems tuo keliu būtų išvaduoti mūsų religinį eilėrašty iš tradi-ciniai šabloninės išvaizdos, jį su-moderninant ta prasme, kaip ta-pyboj religinį motyvą sumoder-nino G. Rouault arba dalinai mū-siškiis Viktoras Petravičius ir kiti.

— Lietuvių poezija yra paseku-si neeilinių augštumų. Ar aebū-tų galimybės pasaulį supažin-dinti su ja, pvz., paruošiant ko-kią į anglų kalbą verstos nau-jausios lietuvių poezijos antolo-giją?

— Paruošti visada būtų gali-ma. Tik klausimas, kas ją išleis-tų? Veiksniuose tokius reika-si (Nukelta į 4 pusl.)

KULTŪRINĖ KRONIKA

● Baltų-Vokiečių draugija 1956 m. kovo mėn. 17 — 18 d. Stutgarte (Vok.) organizuoja vadnamą Baltų dienų progra-mą, ir ta proga bus sudaryta speciali paroda, kuri tęsis porą savaitių. Paroda suruošti apsiė-mė Stutgarte esąs Institutas Santykiams Su Užsieniu, turis didelę biblioteką, skaityklą ir archyvą, žinoma, remiant tauti-nėms grupėms medžiaga. Lietu-vių sektoriuje vadovaujant adv. J. Bataičiui darbas dirbamas se-kančiai: meno (grafikos) sky-rių tvarko dail. Krivickas, folklo-ro skyrių dpl. inž. P. Zundė, spaudos M. Gelžinis ir K. Dru-na, ūkio-statistikos skyrių dipl. ekon. J. Jaks-Tyris, dr. P. Rėk-laitis sujieško ir atranka nuo-traukas bei žemėlapius. Paroda numatoma vėliau perkelti ir ro-dyti kituose Europos miestuo-se. Jiečkoma ir daugiau talki-ninkų, bet visų labiausiai visų prašoma eksponatų. Vertingus grafikos darbus jau atsuntė A. Viešulas, Z. Mikšys, A. Vesčiū-nas ir K. Janulis iš New Yorko, o iš Chicagos — V. O. Virkau.

Puikių nuotraukų atsuntė V. Augustinas, o prof. dr. Z. Ivinskis iš Romos atvežė rinkinį la-bai vertingų istorinės Lietuvos žemėlapių originalų. Dar paža-dėjo atsūsti savo naujų darbų dail. V. Petravičius.

Baltų draugija (Baltų-Vokie-čių draugija) tam tikrų vokiečių sluogsnų yra nuosirdžiai remia-ma. Rodomas nemažas susido-mėjimas Baltų kraštų kultūros praeitimi ir dabarties apraiško-mis, padėtimi už geležinės už-dangos, tačiau tiesioginių poli-tinių temų vengiamo, visų pir-ma norima viens kitą geriau pa-žinti ir tęsti "europinį pasikal-bėjimą". Nereikia aiškinti, kaip mums tai svarbu. Latvianis ir estams kontaktus megzti kiek lengviau per vad. "vokiečius-baltus", kurie, nors negausūs, bet yra labai aktyvūs ir pasižy-mi dideliu interesu savo tėviš-kei. Jie leidžia žurnalą "Balti-sche Heft", kuris prašo ir lie-tuviškos medžiagos.

Būdinga, pvz., kad B. Draugijai ruošiant bibliografinį lei-dinį literatūrai apie Baltų kraš-tus vokiečių kalba, pasiūkėjo, jog "vokiečiai-baltai" po šio karo yra išleidę daugiau kaip 300 įvairių knygų apie savo gim-tines, t. y. apie Latviją ir Esti-ją, ypač daug romanų ir pasa-kojimų, atsiminimų, nemaža-taip pat ir vertimų iš latvių bei estų kalbos į vokiečių kalbą esa-ma, tuo tarpu Lietuvą liečian-čių knygų vokiečių kalba vos porą dešimtų tesusidarė, ir tai tik tokios, kurios mes patys esa-me vokiečių kalba išleidę bei viena kita mokslnio pobūdžio vokiečių leidyklų. Mat, Lietuvos vokiečiai (kurie čia taip pat turi savo organizaciją), nėra taip linkę į literatūrą, kaip tikrėji Latvijos bei Estijos "vokiečiai-baltai", (o kairurie jų, kaip pvz. iš Klaipėdos krašto, rodo net antilietuviškų tendencijų, kurios tačiau neatstovauja visų vokiečių nuotaukų). Literatūro-tų? Veiksniuose tokius reika-sios prof. V. Jungferio knygos

apie Lietuvą vokiečių kalba yra, deja, retos išimtys. Tačiau Baltų draugijos sekretorius A. Gruenbaum patikino, jog nebus leista, kad bibliografiniame lei-dinyje susidarytų klaidingas įspūdis apie Lietuvą, tarsi apie mūsų kraštą nėra kas rašyti. Išimtinai, sarašai bus papildyti literatūra apie Lietuvą anglų, prancūzų ir t. t. kalbomis, taip pat svarbesniais straipsniais pa-rodant visoje pilnumoje Lietu-viškos problematikos turtingu-mą.

● Išėjo "Allgemeines Lexikon der bildenden Kuenstler des XX Jahrhunderts" II-sis tomas (G.-J.), 1955, kurį leidžia žinoma meno leidykla Seemann, Leipzi-goje. Tai yra tąsa didžioji Thieme-Becker dailininkų leksikono, papildant mūsų amžiaus moder-niais'ais. Kaip ir pirmajame to-me minimi ir lietuviai dailininkai: p. 188 Adomas (Adas) Gal-dikas, o p. 565 Vytautas K. Jo-nynas. Apie abu rašoma, lygi-nant su kitais, gan daug. Galdi-ka's apibūd'namas taip: "Eks-presionistas, duoda pirmenybę tempera technikai, žymus kolo-ristas ir pertelkėjas stiprios dra-matinės nuotaikos persunktos giliu gamtos grožiu". Apie prof. V. K. Jonyną pasakytą, kad jis esąs direktorius "Užsieniečių meno akademijoje" Freiburge, gi A. Galdikas gyvenęs Badeno krašte. Be šių, jau pasenusių duomenų, kita biografija tur-būt paduota teisingai. Negali išvengti korektūros klaidų! (Vie-ton 'Vytautas des Gr.' pvz. ra-šo 'Vytautas des Gr.' ir tt.). Į šią leksikoną patenka visi lie-tuviai dailininkai, kurie Vokie-tijoje buvo surengę parodas ar-ba apie kuriuos buvo rašoma internacionalinėje spaudoje bei kitoje literatūroje. Nurodoma ir nemažai specialios literatūros vokiečių ir kt. kalbomis apie mūsų dailininkus.

● Prof. Stepono Kolupailos darbas įvertinusi Notre Dame universiteto vadovybė sudarė jam promociją ir pilno profeso-riaus titulą. Pažymėtina, kad prof. Kolupailos sumanymu uni-versitete veikla nauja hidrauli-nė laboratorija, įrengta kuklio-mis lėšomis per 3 metus. Laboratorija turi pleningi lataką su stiklo langais, betoninį kanalą su vežimėliu ir skydų debitui matuoti (vien'nteliu Ameriko-je), vamzdžių sistema su įren-gimais greičiams matuoti ir trinties nuostoliams tirti. Labo-ratoriją galima laikyti moder-nia ir patogia studentų dar-bams. Šią vasarą prof. Kolupai-la turėjo progos aplankyti net 8 laboratorijas New Yorke, Io-woje ir Kalfornijoje: palygini-mas su jomis, nežiūrint didumo ir kainos, yra Notre Dame univ. laboratorijos naudai. Darbas naujoje laboratorijoje jau vyksta normalai, nors dar daug naujų įrengimų bus pridedama ateityje. Viceprezidentas akade-miniams reikalams kun. Ph. Moore du kartu aplankė prof. Kolupailą ligoninėje po operaci-jos, tuo pabrėždamas vadovy-bės dėmesį senam profesoriui.

● Vinco Krėvės "Milžinkapi", iš knygos "Dainavos senų žmo-nių padavimai", gražiai išleido "Tėviškėlė". Knygelė turi 24 puslapius, paties leidėjo dail. Vlodo Vijeikio vaizdžiai ilust-ruota, su spalvotu viršeliu, la-bai tinka mūsų jaunesniems pasiskaityti.

● Rašytoja M. Ankštaitė-Na-vikevičienė, nuvykusi pas savo sūnų kun. Jurgį į Romą, tenai turi progos pasidžiaugti kultū-rinėmis vertybėmis krikščiony-bės centre.

J. Vainauskas

Artėjančios žiemos rūpesčiai